This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Soc 4321.11

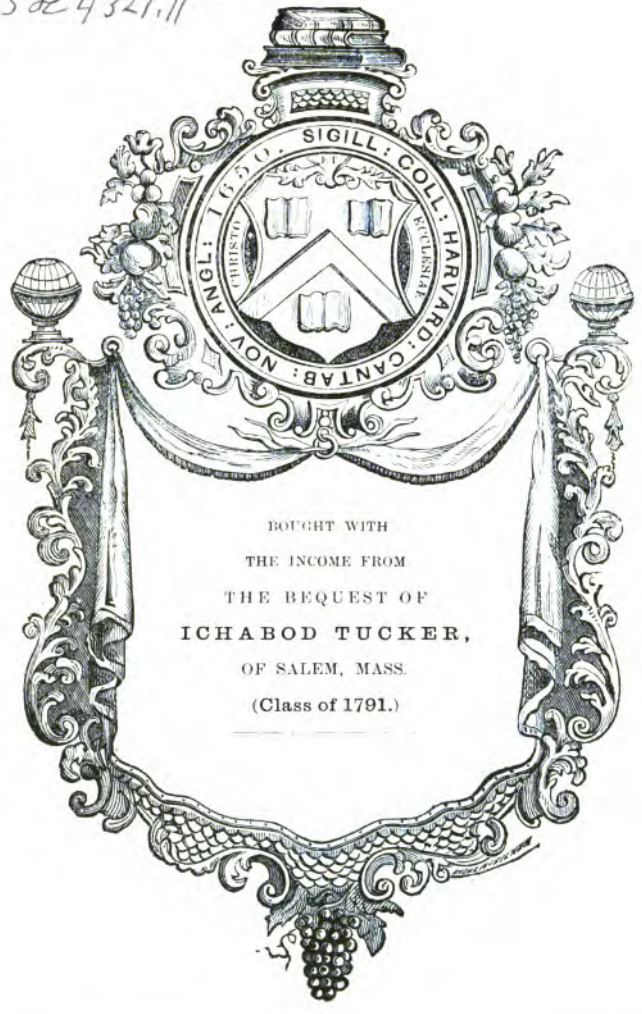

BOUGHT WITH
THE INCOME FROM
THE BEQUEST OF
ICHABOD TUCKER,
OF SALEM, MASS.
(Class of 1791.)

SVENSKA AKADEMIENS HANDLINGAR

IFRÅN 1796.

FEMTIONDETREDJE DELEN.

STOCKHOLM, 1878.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.
KONGL. BOKTRYCKARE.

L Soc 4324.11

Harvard College Library
May 31, 1912
Tucker fund

INNEHÅLL.

Handlingar rörande Svenska Akademiens högtidsdag den 20 december 1877:

Tal af Akademiens direktör, herr G. Ljunggren... sid. 3.

Redogörelse för sammankomsten ..... » 20.

Minne af kongl. rådet och fältmarskalken grefve Carl Gustaf Rehnsköld, författadt af grefve H. Hamilton..... » 23.

Inträdestal af herr Viktor Rydberg..... » 125.

Svar af herr Ljunggren ..... » 173.

Bidrag till kännedomen om Leopolds tidigaste skaldeförsök, af C. W. Böttiger..... » 179.

Om Tegnérs Frithiofs Saga, af G. Ljunggren. Senare afdelningen ..... » 211.

Akademiens täflingsämnen för år 1878..... » 305.

Register öfver Akademiens Handlingar från 1786 till närvarande tid..... » 309.

HANDLINGAR

RÖRANDE

SVENSKA AKADEMIENS

HÖGTIDSDAG

den 20 december 1877.

Torsdagen den 20 december 1877, Svenska Akademiens högtidsdag, hade Akademien på stora börssalen offentlig sammankomst, hvilken H. M. Konungen och H. K. H. Kronprinsen täcktes å den vanliga läktaren bevista.

Akademiens nu varande direktör, herr LJUNGGREN, *öppnade sammankomsten med följande*

TAL.

»Modersmålets vård; fosterländsk vitterhetsodling; unga skalders, talares, häfdatecknares uppmuntran och understöd; Svenska folksinnets förädling genom skönhetens dyrkan; omsorg att rigta denna dyrkan, i första rummet, till yttringar af offentlig rättvisa åt hvarje, bortgången eller ännu närvarande, inhemsk förtjenst i snille och hög medborgardygd; ledning, till samverkan

och gemensamt mål, af de eldstungor, genom hvilka menniskolifvets högsta andemagter uppenbaras, — äfven i tider, då magter af helt annat slag vilja förvisa dem från jorden». Så angifvas ändamålen med inrättandet af denna Akademi, och det af Atterbom, som sjelf i sin ungdom hörde till hennes ifrigaste vedersakare. Om Svenska Akademien väl eller illa, till fullo eller blott delvis uppfylt sin stiftares afsigter, tillhör icke henne att afgöra; men fritt kan hon yttra, att den tanke, som ligger till grund för hennes stiftelse, var en hög, en nästan öfverväldigande, värdig stiftarens rika snille, vidtomfattande blick och varma fosterländska sinne. Icke underligt då, om på denna dag blicken så gerna och så ofta dröjer vid denna stiftares bild, oaktadt han sjelf sökt från sig afleda den, i det han såsom föremål för Akademiens hyllning uppstält »de tre store och odödlige Svenske konungar Gustaf den förste, Gustaf Adolf den store och Carl Gustaf». Ännu är icke historiens dom öfver konung Gustaf III orubbligt fäld: alltjemt framdraga de historiske sakförarne nya akter; alltjemt söka de, i strid mot hvarandra, göra olika synpunkter gällande. Denna dom må nu utfalla hur som helst; men då vi erinra oss huru högt han älskade sitt land och dess ära, då vi sam-

manställa hans lysande uppträdande såsom fosterlandets räddare med skiftningarna i hans kamp mot partihydran och med hans sorgliga slut: då kunna vi dock alla instämma i den rörande hyllning, som »Gamle Hurtig» i *Fänrik Ståls sägner* bragte sin afgudade konung med dessa enkla ord:

»Det var synd med sådan ståtlig kung».

På en punkt står han dock oantastelig. Hans rena och varma nitälskan för sitt folks vittra odling är höjd öfver och oberoende af de mot hvarandra sig brytande meningarnas tvekamp. Store skalder bilda med sina lyror kring honom en sköldborg, och strängarne klinga hans lof, och återljudet deraf skall först med vårt tungomål dö bort.

Gustaf III hör sjelf till dessa stora minnen, hvilkas vård han så varmt anbefalde Svenska Akademien. — Det förflutna året har ytterligare ökat denna rika minnesskatt. Men sådana minnen köpas ty värr med förluster; och då portarne till minnets Pantheon springa upp för mottagande af nya gäster, beledsaga sorgens klagan och saknadens suckar ljudet af de gnisslande gångjernen.

För alltid har den lyra tystnat, som en gång med välljud fylde det forna dotterlandet på andra sidan hafvet. Det är sant, hon hade

redan länge varit stum. Men ännu lefde han, som besatt hemligheten att låta henne ljuda i de mest skilda tonarter. Nu har äfven han förstummats. JOHAN LUDVIG RUNEBERG tillhörde, ja har i åtta och trettio år tillhört denna Akademi. Redan år 1839 tillkännagaf Svenska Akademien hur högt hon beundrade dessa skära och mägtiga toner af en lifligt rörande och egendomlig skönhet, hvilka från Creutz' och Franzéns födelseland på östanvindens vingar buros öfver vågen; hon öfverräckte skalden sin stora medalj i guld, och hon lät, med Bernhard v. Beskow som målsman, förklara, att hon betraktade Runeberg såsom sin »osynlige ledamot», dervid begagnande sig af ett uttryck, som Franzén en gång bildat och sinnrikt tillämpat på Anna Maria Lenngren. Samma hårda öde, hvars jernhand ryckte Finland från Sveriges blödande hjerta, har förmenat det Finska folkets störste skald att här intaga sin plats, att med glansen af sitt namn ytterligare förhöja detta samfunds ära. Men det har icke kunnat hindra oss att betrakta honom som vår, som hela vårt lands tillhörighet.

Runebergs förhållande till Svenska Akademien betecknar symboliskt hans förhållande till Svenska folket. Runeberg är Finne, och för visso är det som Finne han diktar. Han har

lyssnat till den dystra susningen i sitt hemlands mörka skogar; han har vandrat på dess ödsliga moar; han har sett sommarsol och vinternatt spegla sig i dess tusen sjöar; han har trädt in i bondens pörte, följt honom på jagten, i fiskarbåten och i hans dagliga sysslor; han har räknat hans hjertas slag, och som ingen annan har han förstått att läsa i ögats lugna, fasta, men ändock vemodiga blick. Och hvad han erfarit och skådat har han, till tacksam glädje för sitt folk, i evärdliga bilder framstält. Men dessa bilder äro dock gjutna i det Svenska språkets malm. Den månghundraåriga gemensamheten har gifvit vårt folk både öga och hjerta för det Finska folkets egendomlighet. Och trots det främmande i ton och i de skildrade scenerna, blef Runeberg snart lika högt uppburen af Svenskarne som af sina egna landsmän. De egnade honom icke blott den beundran, som en öfverlägsen skaldegåfva alltid framtvingar; de lade till denna beundran en oskrymtad kärlek, alstrad af medkänslans hemlighetsfulla magt. Detta oaktadt var Runeberg för Svenskarne ännu alltjemt den Finske skalden. Då utkommo *Fänrik Ståls sägner*. En känsla af på en gång hänryckning och smärta lopp som en elektrisk gnista genom hela nationen; man grät af rörelse och man

hänfördes af fosterländsk stolthet. Skalden hade vidrört det nyss hopgrodda ärret efter ett smärtsamt sår, men endast för att deröfver breda skönhetens och de ärorika minnenas lindrande balsam. Runeberg har i dessa dikter skapat ett galleri af mästerligt mejslade hjeltefigurer, från trosskusken och den namnlöse soldaten alla grader igenom ända upp till de ledande befälhafvarne, gestalter af alla skönhetsarter, från det bizarrt-humoristiska till det klassiskt-ideala; och i detta galleri har äfven den fosterlandsälskande, uppoffrande qvinnan med rätta funnit sin plats. Han har målat ett helt folk i kamp för frihet och sjelfbestånd. Och denna sköna strid var icke blott Finlands, den var äfven Sveriges strid. Nämn mig ett land, som har att uppvisa ett värdigt motstycke till denna dikt! Nämn mig en skald, som lyckats att så djupt gripa på samma gång tvenne folk! Runeberg blef nu äfven en Svensk skald; han blef Svenska folkets »osynlige ledamot». Skall en tid komma, då *Nadeschda*, *Kung Fjalar*, *Kungarne på Salamis* tillhöra ensamt litteraturhistorien och i den förvaras såsom dyrbara skatter, så skola aldrig *Fänrik Ståls sägner* upphöra att i de båda folkens hjertan hafva sitt oförgängliga förvaringsställe. Huru dessa folks

öden än må vexla, skola dock Runebergs sånger bilda det neutrala område, som lika mycket tillhör båda och der båda kunna mötas i samdrägt och kärlek. Andra föreningsband dem emellan kunna af tiden anfrätas och skörna, men det band, som Runeberg knutit emellan Finland och Sverige, kan icke slitas.

Derföre är äfven för Sverige Runebergs död en nationalförlust.

Som en nationalförlust kan äfven den räknas, hvilken i början af innevarande år drabbade Svenska Akademien genom C. W. A. Strandbergs bortgång ur lifvet. Svenska Akademien hade hoppats att i dag kunna hembära den oförgätlige skaldens minne sin hyllning genom hans redan i öflig ordning utsedde efterträdare; men denne har, till sin egen stora ledsnad, nödgats anmäla, att han icke ännu hunnit fullgöra sitt uppdrag. Akademiens, ja hela nationens tacksamhet förbjuder dock, att skaldens namn skulle i dag med tystnad förbigås. Men i afvaktan på den utförliga och fulländade teckningen, är det endast ett matt utkast, Akademien nu har att bjuda.

Hvad Strandberg var, var han alltid helt; i hvarje sin handling inlade han hela sin personlighet; i ögonblickets stämning lupo hans alla själskrafter samman. Som skald var han derföre öfvervägande lyriker; och för att sjunga, måste han vara djupt gripen af sitt ämne. De ämnen, som aldrig förfelade att hos honom frambesvärja ingifvelsens syner, voro de fosterländska. Lätt hänfördes han af dem, och då hvälfde sig de poetiska tankarne mägtigt i hans inre och trädde fram med ens färdigbildade och vapenklädda. Han grep efter de mest betecknande ord och bilder, obekymrad om de stötte en öfverförfinad smak, och dikten formade sig under hans hand i stora drag. De egendomliga vändningarna, de djerfva, stundom våldsamma bilderna äro ett fulltonigt uttryck af den upprörda stämningen. Men med den glödande inbillningskraften förenade han ett stort konstnärligt förstånd; djerft gick han till gränsen af det tillåtna; men att han icke öfverskred denna gräns, var den vakna sjelfkritikens verk. Hans dikter äro mången gång som huggna ur graniten. De likna icke dessa fint utförda plastiska konstverk, hvilka genom sin glatta yta vid första ögonkastet blända ögat, utan snarare den höga stilens verk, der mägtiga tankar uppbära de väldiga formerna,

der draperiet faller i stora, välordnade massor, och vid närmare betraktande en ny skönhet uppkommer af just det, hvilket i början endast synes som ett förfeladt mejselhugg, samt der slutligen intrycket icke så mycket bestämmes af liniernas mjukhet som af deras kraftiga rytm. Detta hindrar dock icke, att man hos honom kan påträffa drag eller hela dikter, hvilka förråda en öfverraskande finhet i känslan, och att stundom den yttre formen kan antaga ett så melodiöst behag, att orden nästan tyckas upplösa sig i musik, dock alltid med bibehållande af uttryckets klarhet.

Strandberg var en af dessa naturer, hvilka äro stadda i jemn och fortgående utveckling och hos hvilka derföre skilnaden emellan i går och i dag stundom är ganska märkbar. Likväl var han i grunden den samme hela lifvet igenom: som yngling och man lika lättrörd och varmhjertad, lika lågande för sanning och skönhet, lika stadigt syftande på det högsta, lika förklarad fiende till det oädla, lumpna och småaktiga, och lika god Svensk, till tänkesätt och handling. Så går ock den ena och samma grundtonen genom hela hans diktning, hur mycket den i sina yttringssätt än kan synas skifta, hur stor olikheten än må synas vara emellan de

sånger, med hvilka han först uppträdde, och dem, hvilka han sjöng mot slutet af sitt lif, under det plågornas ormar »sutto i hjertats sal». Samma höga föremål, hvilka han gifvit sin ungdoms hyllning, blef han trogen in i döden; men han trängde allt mera in i deras väsende, lärde att allt renare fatta dem. Hans utveckling gick i rigtningen af stigande klarhet och djupare innerlighet. Upptäckte han hos sig sjelf någon skefhet i uppfattningen, något otillfredsställande eller origtigt i åsigter, var han genast redo att utan misskund förkasta det. Han var sjelf sin strängaste domare, och med den öppna ärlighet, som var ett grunddrag i hans lynne, skyggade han icke för att oförbehållsamt uttala denna dom. Sitt eget samvetes vittnesbörd aktade han högre än allmänhetens omdöme och dagens meningar. Han liknade i detta hänseende flere af de män, hos hvilka det Svenska grundlynnet kraftigast framträdt; vi behöfva blott nämna en Ehrensvärd, en Tegnér. I sin ungdom qvad han, att han aldrig skulle böja knä

»Med nacken sträckt åt magtens band».

Han har icke gjort det; men icke heller skall man kunna säga, att han någonsin bettlat om folkgunst. De enda band, som kunde binda honom, voro tillgifvenhetens och tacksamhetens.

Liksom han aldrig glömde en visad tjenst, så var han orubblig i sin trofasthet mot dem, som en gång funnit vägen till han varma hjerta; och hvar han upptäckte egenskaper, hvilka väckte hans beundran eller vördnad, der bragte han dem sin fria hyllning. En af dessa sällsynta varelser, som hvarken veta om fåfänga eller afundsjuka, skattade han aldrig högt sina egna verk, och erkände villigt andras förtjenster. Men då han på sin väg mötte den i fraser sig insvepande okunnigheten, den anspråksfulla medelmåttan, den uppblåsta inbilskheten, eller då någon angrep hvad han af själ och hjerta ansåg rätt eller sant, då blossade hans lifliga känsla upp med häftighet och en nästan vulkanisk styrka. Men bakom det kraftiga, stränga, nästan jernhårda, som hans yttre angaf, och som vanligen bestämde det första intrycket af hans personlighet, glödde samma känsla, djup och varm, och kunde stundom gå öfver i en öm vekhet, ehuru han i det dagliga lifvet vid sådan händelse nästan med våld undertryckte den. Denna blandning af det kraftiga och det veka framträder mest rörande i yttringarna af hans lågande fosterlandskärlek. Vid grafvens brädd gäller hans tacksamhet i främsta rummet hans

lycka att hafva blifvit född i detta land, bland detta folk, med detta språk till modersmål.

Sådan var skalden, sådan menniskan. Och Svea kan med oss i honom begråta icke blott den sångare, som viste att ur den fosterländska lyran framlocka så rena, så kraftiga toner, utan äfven en af sina ädlaste och mest trofaste söner.

Sin lifsuppfattning har han biktat i slutstrofen af den sång, hvilken han egnat Otto Lindblads minne:

»Hvad är bättre än att gifva och få ingenting tillbaka,
Fordra ingenting och kunna leende allting försaka,
Rikt beså den lilla täppa, som man fick sig anförtrodd,
Och i ödmjukhet förbida, att ett enda korn ger grodd?
Oberoende af dagens lynnen verka oförtrutet,
Bara styckverk, låt så vara, men i hoppet, att på slutet
Domen öfver hvad man varit med sitt lif och med sin sång
Skall, liksom hans toner, gå »ur Svenska hjertans djup en gång»?

I dag för femtio år sedan tillkännagaf Johan Olof Wallin från denna plats, att förra seklets förnämste bibeltolkare, biskop Tingstadius, gått till den eviga hvilan; så hafva ock vi nu att beklaga förlusten af den man, som under detta sekel med största framgång på vårt språk tolkat det heliga bibelordet. Icke blott Svenska kyrkan, utan hela fosterlandet står i stora förbindelser till Hans Magnus Melin. Med en vidsträckt

och mångsidig lärdom och ett fint poetiskt sinne förenade han ett barns menlöshet och en kristens fromhet. Fredälskande af naturen, var han dock redo till försvar då menskligheten heligaste och dyraste interessen syntes honom i fara. Derom vittna de föreläsningar, hvilka han för omkring 35 år sedan höll och utgaf med anledning af en berömd Tysk teologs kritik af läran om försonaren. De voro icke endast en vetenskapens seger, utan hade äfven en för det kristna lifvet djupt ingripande verkan. Ännu i dag kan man få höra både prest och lekman af fullt hjerta välsigna Melin för den tröst och den läkedom, han bragte deras då af tvifvel och oro sjuka sinnen. För att ytterligare inom land och kyrka stärka och befästa ordets seger samt i allt vidare kretsar utbreda dess verkningar, företog sig Melin att i berigtigad öfversättning och med förklarande anmärkningar utgifva den Heliga Skrift. Han har i denna öfversättning, så nära han kunnat, följt det gamla bibelspråket, och i sina anmärkningar ådagalagt icke endast sin stora lärdom, utan på samma gång en finhet och andrikhet i uppfattningen, en skärpa och klarhet i utläggningen, som gjort denna bok i tusende hem till en kär vän och samvetsförtrogen och som äfven för kommande aflägsna tider tillförsäkra den ett

högt och inflytelserikt rum bland vår kyrkas andaktsböcker.

Melin odlade icke endast de teologiska vetenskapernas vidsträckta område; inom den klassiska filologien besatt han djupa och grundliga insigter, hvarom hans Grekiska lexikon bär vittne; på hans bekantskap med den moderna vitterheten har man ett bevis i hans öfversättning af andra delen utaf Göthes *Faust*, hvilken dikt synnerligen tilltalade Melins åt det mystiska lutande sinne. Men äfven inom naturvetenskaperna var han hemmastadd; och hans studier derinom gingo jemnsides med hans teologiska, ty för honom var det en orygglig sanning, att religion och vetenskap, rätt fattade, aldrig böra komma i strid med hvarandra. Han motsåg med lugn, ja med glädje hvarje naturvetenskaplig upptäckt, öfvertygad att den till slut ändock skulle tjena att bestyrka det heliga ordets sanning. Mest kände han sig dragen till astronomien, denna himlahvalfvets vetenskap. Han älskade att blicka upp till de på fästet kretsande stjernorna; han drömde sig i dem »undersköna lycksalighetens öar», der menniskoanden efter fullbordadt dagsarbete på jorden skulle i en evig sabbats hvila få ostörd öfverlemna sig åt betraktandet af de gudomliga tingen. »Säkert» — så yttrade han en

gång — »finnes det i Allfaders stora palats icke blott arbetsrum, sådana som vår jord, utan äfven högtidssalar och tempel, dit alla Guds sanna tillbedjare kunna få komma och förrätta sin andakt». I sjelfva verket var han med himlens under mera förtrogen än med de jordiska bestyren. Han var ett fullvuxet barn, som med bibeln i sin hand och med blicken rigtad mot det gränslösa blå gick drömmande lifvet igenom. Wallin liknade Tingstadius vid »en upptröttnad vandringsman, som, då han vid slutet af en lång, åt nyttan offrad dag ej vill, ej orkar gå längre, ser med förnöjelse aftonen inne och sin efterlängtade hvilobädd, på hvilken han ljuft och sakta nedsjunker». Bilden träffar äfven in på Melin. Han var trött åt lifvet; under de sista åren talade han ofta med längtan om den frid och den ro, som jorden icke hade att bjuda. »Frid och ro» voro hans sista ord, och med dem på läpparne gick han att der uppe söka uppfyllelsen af sina sköna drömmar här nere.

Allt sedan den tid, då inom tio månader Tegnér, Geijer, Järta och Franzén bortrycktes af döden, har Svenska Akademien icke varit hårdare hemsökt än under detta år. Knappt hafva de förklingat dödsklockans toner, som

tillkännagåfvo Melins bortgång, förr än de dystra ljuden i dessa dagar åter höras, förkunnande för land och folk, att den man upphört att andas, för hvilken det framför alla andra lyckats att inträngа i den hemliga verkstaden för vårt sköna tungomål och uppdaga de lagar, som det följer vid bildandet af dessa välljud, i hvilka kraften sammansmälter med behaget. Denna Akademi, som fått modersmålets vård sig anförtrodd, känner djupt förlusten af JOHAN ERIK RYDQVIST, och hela landet delar hennes sorg. Ännu är dock denna förlust så ny, att vi icke rätt hunnit vänja oss vid tanken på den samma, icke ännu kunna mäta den i dess hela vidd. Vi känna blott att den är stor. Svenska Akademien har i sin krets haft många män, hvilka, envåldsherskare öfver språkets tillgångar, vetat att betaga detta språk all sprödhet och göra det, i så väl bunden som obunden stil, till ett smidigt och fogligt uttryck för tanken. Hon har icke heller saknat män, de der med snille och skarpsinnighet sökt att på forskningens väg inträngа i vårt språks natur och väsende. Men en man, som, fullt förtrogen med språkvetenskapens alla medel, förenade detta fina öra för vårt tungomåls egendomlighet, denna klarsynthet och denna skärpa i uppfattningen, med

en outtröttlig arbetsamhet och en rikt utbildad smak, — kortligen, en språkforskare af första rangen har väl knappast Svenska Akademien egt förr än med den nu hädangångne. I det tal, konung Gustaf III höll vid stiftandet af denna Akademi, förklarade han uttryckligen, att den nya inrättningen afsåg att genomföra språkets »stadgande med säkra lagar». Rydqvist har i det närmaste utfört detta värf, om än sannolikt i annan mening än adertonde århundradet fattade en sådan uppgift. Och i detta hänseende kan man, med begagnande af ett kändt uttryck, säga, att han var »en Svensk Akademi i sammandrag». Hvad han i öfrigt för Akademiens syften uträttat, de stora förtjenster han som granskare haft om hela vår vitterhet, de dygder som prydde den offentlige mannen och medborgaren, och de som gjorde honom oförgätlig för saknande och sörjande vänner och beundrare: allt detta skall framdeles här finna en värdigare tolk.

Outtröttligt verksam ända in i lifvets afton, hade han hoppats att före solnedgången få fullända den afdelning utaf sitt sekularverk, åt hvilken han nära en menniskoålder egnat all sin kraft. Ännu återstod något, och från sjukbädden kastade han längtansfulla blickar åt det

älskade arbetsbordet. Men döden satte punkt der den flitige forskaren icke tänkt sig den. Lärjungarne få fullborda mästarens verk. Redan här i lifvet hade han vant sig att åtskilja »*Irrsken*» från »*Ljus*»; irrskenen har han lemnat, till ljuset har han gått.

Till innevarande års täflan hafva 34 skrifter blifvit inlemnade och, jemte 2 redan under sistlidet år inkomna, varit föremål för granskning. Bland dessa, af hvilka 2 äro dramatiska arbeten och 6 öfversättningar från utländske skalder, har Akademien beslutit att med hedersomnämnande utmärka: N:o 1 *Molnen, lustspel af Aristofanes, öfversättning*, som eger förtjensten af ett i allmänhet troget återgifvande af urskriften, bland hvars stora svårigheter flera blifvit med framgång behandlade; N:o 18 *Spökhuset, komedi på vers i fem akter, öfversättning från Plauti »Mostellaria»*, hvari tolkaren visat sig förstå originalets finheter och ofta lyckats att väl träffa dess ton; N:o 22 *Prostgården*, röjande goda anlag för idyllisk målning; N:o 27 *Hemgiften, lustspel i fem akter af Plautus, öfversättning i urskriftens versmått*, vittnande om en klar uppfattning af originalets anda, och der vissa scener, företrädesvis de egentligen komiska, äro lyckligt återgifna; samt N:o 28 *Horatius och Lydia, komedi i 1 akt af François Ponsard, fri öfversättning*, som förtjenar vitsordet om ett aktningsvärdt bemödande att med trohet mot urskriften öfverflytta den lätta Franska formen i Svenska alexandriner.

Det af Akademiens framlidne skyddsherre konung Carl XIV Johan stiftade pris för litterära förtjenster, hvilket Akademien eger att denna dag utdela, har hon för innevarande år tillerkänt docenten vid Upsala universitet, historiografen i survivance vid K. M:ts orden, filosofie doktorn Claes Anner-

STEDT, såsom ett erkännande af den förtjenst han inlagt vid författandet af Upsala universitets historia.

Den minnespenning, Akademien detta år låtit pregla, har till föremål kongl. rådet och fältmarskalken grefve CARL GUSTAF REHNSKÖLD. Åtsidan framställer hans bröstbild med omskrift: *Com. Car. G. Rehnsköld Sen. Reg. Campi Maresc.* (Grefve Carl G. Rehnsköld, Kongl. Råd, Fältmarskalk). Frånsidan visar en man i Carolinsk krigaredrägt, med svärd i handen, upplyft till hugg, ridande i sporrstreck mot en förskansning, försedd med kanoner; omskriften är: *Regem ausis fortibus æquat* (I djerfva bragder han följer sin konung). I afskärningen läses: *Post fata sinistra patriæ redditus ob. MDCCXXII* (Efter oblida öden återkommen till fäderneslandet, dog han 1722).

Minnesteckningen öfver Rehnsköld, författad af herr grefve Hamilton, blef nu i sammandrag af honom uppläst.

MINNE

AF

FÄLTMARSKALKEN GREFVE

CARL GUSTAF REHNSKÖLD

Det tidskifte i Sveriges historia, som af konung Carl XII erhållit sitt namn, var från början och förblef länge i viss mening en sagotid. Af de män, hvilka under åren 1700 till 1709 lemnade Sverige för att kämpa i dess härars led, förblödde de fleste på slagfältet, eller föllo de i Polens och Rysslands öde nejder ett offer för sjukdomar, köld och nöd. Endast ett fåtal, bärande ärorika och dyrt köpta vittnesbörd om kämpade strider, återkom till fäderneslandet att der förtälja om de i sanning sagolika bragder, som af konungen sjelf eller af hans krigare blifvit utförda. Väl egnade sig dessa för den muntliga framställningen, till hvilken folket med klappande hjertan lyssnade, och man finner lätt förklarligt, om den af fosterlandskärleken stegrade inbillningskraften härvid åstadkom en färgläggning nog stark att dölja de skuggor, en trogen bild af den Carolinska tiden icke kan sakna. Landet trycktes likväl hårdt af krigets bördor; konungens mångåriga frånvaro verkade störande

och förlamande på den inre förvaltningen, och den frihetens tid, som randades då i löpgrafven vid Fredrikshald gränsen sattes för hjeltekonungens skimrande bana, sökte ej skyla de "skadliga följderna af hans envälde"; men snart kom en annan tid, då statskonsten fordrade glömska af lidandet, och slutligen hafva skaldernas sånger, upprepade af tusen röster, bidragit att åter göra honom till föremål för den lifligaste hänförelse. Ej under då, om minnestecknaren endast tvekande och med varsam hand fullgör sitt värf, då han känner, att den villa, till hvars skingrande han är pligtig att medverka, varit för ett helt folk dyrbar. Lyckligtvis skall han här fortfarande hafva rätt att ofta för sin pensel begagna färger af sällsynt klarhet. Genom sin sedliga kraft, sin tapperhet och sitt flärdfria väsen framkallade Carl XII icke blott i sitt eget fädernesland utan i hela Europa en beundran, till hvilken ännu, då mer än halftannat århundrade efter hans död förflutit, ingen historisk forskning kunnat förklara honom oberättigad. Ännu kan det fosterländska sinnet lifvas vid betraktandet af denna bild, hvars storhet icke kan förnekas, äfven om man nödgas erkänna, att Carl såsom konung icke beredde sitt lands lycka, att de egenskaper, som gjorde honom stor, utmärkte honom mera

såsom enskild man och soldat än såsom statsman och fältherre.

Såsom adertonårig yngling yttrade konungen: "Jag har beslutit att aldrig börja ett orättvist krig, men också att aldrig sluta ett rättvist förr än jag kufvat mina fiender." Man skulle lätt i detta yttrande finna ett öfvermod, som måste bringa i förderf. Hos Carl vittnade det visserligen om ett okufligt mod, men derjemte om en tro på rättvisans slutliga seger, som stärktes af framgången under de första åren af hans krigarebana och följde honom genom lifvet. Han glömde likväl, att segern, så vidt denna är af menniskor beroende, med någon rätt kan förväntas endast af den, som vet att klokt beräkna och bereda alla mot den förestående kampens omfattning svarande medel. Sådana åtgärder lågo icke i hans skaplynne, och om han med ståndaktighet bar de motgångar, som häraf voro en följd, om han under olyckans dagar, utan att vara overksam, visade en ihärdighet och ett tålamod, som bjuda aktning, saknade han deremot det lugn och den förutseende klokhet, hvarigenom olyckan kunnat afvändas. Dessa egenskaper egde åter den farligaste af de fiender, han föresatt sig att kufva, och då han slutligen föll, trogen sin föresats att endast segrande sluta

ett krig, som han ansåg rättvist, hade derföre denne fiende vuxit till en magt nog stark att föreskrifva det utmattade Sverige en dyrköpt fred.

Tidigt förvärfvade Carl såsom krigare ett rykte, hvilket väsentligen bidrog till hans följande segrar, då tron, att ingen kunde besegra de män, han sjelf förde i striden, lifvade Svenskarnes mod och hos fienderna injagade en skräck, som på förhand afgjorde deras nederlag. Förbättringar i vissa delar af krigsväsendet blefvo ock af honom eller åtminstone under hans tid införda. Något nytt skifte i krigskonstens historia bildar han likväl icke. I det till öfverdåd gränsande hjeltemod, hvarmed han alltid infann sig der faran var störst och striden hetast, i den djerfhet, hvarmed han anföll mötande fiender utan att räkna deras antal, och i den kärlek han förstod att tillvinna sig af sina krigare, hvilkas mödor och försakelser han visserligen med kall likgiltighet betraktade, men också aldrig tvekade att dela, låg hans krigskonst. Att i spetsen för en liten utvald skara utföra en djerf bragd var hans lust, och han äfventyrade dervid ofta sitt lif, utan utsigt att vinna någon annan nämnvärd fördel än tillfredsställelsen att hafva kämpat mot en öfvermagt och segrat. För intet räknade han, att de som föllo i dessa gagnlösa strider just

voro härens tappraste män, vid hvilka man fäst stora förhoppningar och dem han således bort spara till de afgörande ögonblicken. Väl deltog konungen i anordningarna till de större fältslagen under hans krig, men det bör anmärkas, att han sedan icke såsom högste befälhafvare i egentlig mening ledde deras gång. Aldrig intog han under striden en plats, från hvilken han kunde öfverskåda rörelserna och efter omständigheterna förändra gifna föreskrifter eller meddela nya. Sedan hvarje högre befälhafvare erhållit sitt uppdrag, öfverlemnades utförandet åt hans skicklighet och goda lycka. Under en drabbning förekomma likväl ofta oförutsedda händelser, som gäcka alla beräkningar och korsa de bäst uppgjorda planer. Ville man af sådan anledning söka konungen för att inhemta hans befallningar, hade man största sannolikhet att träffa honom der blodet flöt ymnigast och striden man mot man med största våldsamhet rasade; men det var icke *der* den lugna pröfning och den mogna öfverläggning, ögonblicket kräfde, kunde ega rum. Under sådana omständigheter fordrades närmast konungen anförare af bepröfvad duglighet, och af sådana var han lyckligtvis omgifven. Flertalet hade grundlagt sin bildning under Carl XI:s krig, en och annan

fullbordat henne i utländsk krigstjenst. Bland desse senare var Rehnsköld. Om en minnesteckning måste innehålla endast loford, kunde hans bild icke här framställas; men om den man, som under loppet af flera år framför alla andra åtnjöt Carl XII:s förtroende och åt hvilken han, sedan allt grundadt hopp om seger måste vara försvunnet, gaf äran att i en sista strid föra den ringa återstående delen af Svenska hären en mångfaldigt öfverlägsen fiende till mötes, icke kan hafva saknat framstående förtjenster, så må väl ock Rehnsköld vara värd en plats bland dem, åt hvilkas lefnad och bedrifter Svenska Akademien velat egna en minnesgärd.

Carl Gustaf Rehnsköld föddes i Greifswald den 6 augusti 1651. Hans fader, Gerdt Antoniison Kewenbringk till Gribenow, Hohenwardt, Willershausen och Stensätra*, hade under konung Gustaf II Adolf tjenstgjort såsom fält-

* Härstammade från en gammal adlig slägt i Westfalen, kallad Keffenbrinck eller Kewenbringk von Rehne. Johan Kewenbringk inflyttade år 1572 till Sverige. Af hans sonsöner blef Anders Axelsson stamfader för den numera i Sverige utdöda ätten Keffenbrinck von Rehne, och Gerdt Antoniison, såsom ofvan är sagdt, stamfader för den likaledes utslocknade ätten Rehnsköld. Carl Gustaf, som år 1697 ingick äktenskap med fröken Elisabeth Funck, dog barnlös och blef således den siste af sin ätt.

kamererare i Tyskland, naturaliserades 1639 såsom Svensk adelsman med namnet Rehnsköld, blef slutligen rikskammarråd och regeringsråd i Pommern och dog 1658. Han var gift tre gånger, i andra giftet med Brigitta Torscheskal, riksrådet Adler Salvii systerdotter, som blef moder till Carl Gustaf och dog då han var på fjerde året. Redan vid sju års ålder var han således både fader- och moderlös. Sina första läroår tillbragte Rehnsköld i Pommern och Neder-Sachsen, i hvars berömda skolor han erhöll en grundlig undervisning, särskildt i det Latinska språket, som han med färdighet talade, och kom derefter till Lunds universitet, der Pufendorff öfver honom hade inseende och var hans enskilde lärare. Med egen hand afskref han dennes då ännu otryckta Europeiska Statshistoria, tillökade den med lärarens muntliga utläggningar, och förvarade in i mannaåldern detta manuskript såsom en handbok. Vid universitetet sysselsatte han sig jemväl dagligen med kroppsöfningar, i hvilka han kunde täfla med de skickligaste.

Efter fullbordade studier ingick Rehnsköld i krigstjenst, blef 1673 fänrik vid Vermlands regemente, 1674 löjtnant vid enkedrottningens lifregemente till häst, och transporterades 1675 derifrån till löjtnant vid Uplands regemente samt

följande året med samma grad till gardet. Kriget med Danmark öppnade nu för honom ett välkommet tillfälle att ådagalägga de egenskaper, hvilka, sedermera utvecklade under stora fältherrars ledning, gjorde honom till en af sin tids mest framstående krigare. Den första fördel, de Svenska vapnen vunno under nämnda krig, tillkämpades dem af Rehnsköld, då han år 1676 fördref Danskarne från en af dem uppkastad skans vid Tåstebro, för hvilken bragd han hugnades med kaptens fullmagt. Med utmärkelse deltog han sedan i slagen vid Halmstad, Lund och Landskrona, hvartdera för honom medförande en befordran. Efter det första fick han kompani vid drottningens lifregemente till häst; efter det andra, under hvilket han, sedan majoren Lindhjelm blifvit svårt sårad, förde hela bataljonen mot fienden, erhöll han fullmagt såsom major och general-adjutant, hvarjemte han förklarades "hafva något ifrån andra skiljaktigt och utmärkt låtit röna"; och efter det tredje blef han öfverste-löjtnant vid sist nämnda regemente. Att denna hastiga befordran var väl förtjent, bekräftas af konung Carl XI:s yttrande, att Rehnsköld "framtett åtskilliga prof af en oförskräckt och behjertad soldat" och att han "med en oförliknelig tapperhet försvarat sig."

Det mannamod, konungen redan nu hos honom vitsordade, ådagalade han fortfarande vid flera tillfällen under krigets fortgång, såsom i striden vid Runneberga, vid Danskarnes utfall från Kristianstad, vid undsättningen af Bohus 1678 och vid belägringen af Uddevalla skans 1679.

Efter krigets slut biträdde Rehnsköld konungen vid indelningsverkets genomförande, och blef 1689 öfverste för Tyska lifregementet till fot samt kommendant på Landskrona kastell. Den jemförelsevis lugna tjenstgöring, som nu ålåg honom, öfverensstämde likväl icke med hans lynne. Han längtade efter krigisk verksamhet och en utbildning för sitt yrke, som han icke fann sig i hemlandet kunna vinna, hvarföre han år 1691 begaf sig till Holland för att såsom frivillig taga tjenst hos prins Vilhelm af Oranien. I denna skola, som åtnjöt ett rättvist anseende, ville han tillegna sig de Holländske generalernas krigssätt, från hvilket han likväl framdeles såg sig föranlåten att göra väsentliga afvikelser. Att föra krig efter noggranna beräkningar och på förhand bestämda regler öfverensstämde icke med hans kanske allt för lifliga sinnelag, och blef dessutom omöjligt under Carl XII, som framför allt fordrade en snabb handling, öfverlemnande åt den personliga tapperheten att ersätta

hvad som saknades af öfverläggning och beräkning. Bland de tillfällen, då Rehnsköld under sitt vistande i Holland utmärkte sig, omtalas särskildt den blodiga striden vid Leuse i Hennegau. Ett vittnesbörd om det anseende och det förtroende, han redan nu åtnjöt, är, att den unge arfprinsen af Gottorp, som äfven i Holland skulle inhemta krigets konst, öfverlemnades i hans vård och af honom undervisades i taktiken.

Under sin frånvaro år 1693 utnämnd till öfverste vid Norra Skånska regementet till häst, befordrades Rehnsköld efter återkomsten till fäderneslandet år 1696 till general-major af kavalleriet och 1698 till general-löjtnant samt guvernör i Skåne, hvarjemte han den 8 juli sistnämnda år upphöjdes i friherrligt stånd. * Vid denna tid började den skriftvexling mellan honom och konung Carl XII, som fortsattes under en följd af år och lemnar ej ovigtiga bidrag till kännedomen om dem båda.

De förhållanden, som år 1700 föranledde fredsbrottet mellan Sverige och Danmark, torde ej vara nödigt att här anföra. Sedan konungen

---

* Nästan alla här ofvan förekommande uppgifter angående Rehnskölds tidigare år anföras i det för honom den 8 juli 1698 utfärdade friherrebref, hvartill konceptet finnes i riks-arkivet.

skyndsamt besett försvarsanstalterna i landets vestra och södra landskap, steg han den 17 april i Carlskrona om bord på amiralskeppet Carl XI och gick med flottan in åt Öresund, der han skulle förena sig med de Engelska och Holländska flottorna för att tvinga Danmark till fred. Den Danska flottan drog sig likväl undan till Köpenhamns redd och intog der en sådan ställning, att från sjösidan intet var att uträtta. Konungen, som emellertid gått i land vid Ystad och derifrån begifvit sig till Malmö, fattade nu beslutet att landstiga på Seland och der oberoende af sina bundsförvandter fortsätta kriget. Rehnsköld, som åtföljt konungen från Carlskrona, tillstyrkte lifligt detta företag. Enligt den först uppgjorda planen skulle landstigning ske på två ställen, vid Kjögebugt under Rehnskölds befäl, samt mellan Skogshufvud och Helsingör under general-amiralen grefve Wachtmeister. Vidriga vindar försvårade dock utförandet af den förra, hvaremot den senare sattes i verket, sedan general Stuart genom en noggrann undersökning förvissat sig om det lämpligaste stället, som befans vara vid Tiberup, halfannan mil från Helsingör. Eftermiddagen den 4 augusti skedde landstigningen, hvarvid Rehnsköld, som började anfallet, förde den venstra flygeln. Danskarne,

som endast hade en ringa styrka samlad, gjorde blott ett kort motstånd, och denna strid har således fått sin väsentligaste betydelse såsom Carl XII:s första vapenbragd. De Svenska trupperna utgjorde vid detta tillfälle ej mer än 5,000 man, men redan följande dag ankom förstärkning från Skåne, så att styrkan uppgick till omkring 14,000 man. Med denna var det konungens afsigt att belägra Köpenhamn, men samma dag som han bröt upp från sitt läger och uppstälde sig vid Rungsteds Krog, $2^1/_2$ mil från staden, ankom dit underrättelsen om den fred mellan Danmark och Holstein, som blifvit undertecknad i Traventhal. En giltig anledning att fortsätta fiendtligheterna saknades nu i sjelfva verket, då Carl endast såsom löftesman för det förut mellan nämnda magter gällande fördrag företagit detta krig. Den 22 augusti återvände han derföre till Sverige, dock endast för att bereda sig till nya och hårdare strider.

Tsar Peter, som under fortfarande försäkringar om vänskapliga tänkesätt fullbordat sina rustningar, förklarade nu Sverige krig och inbröt oförtöfvadt i Ingermanland och Estland. De första dagarne af oktober började han att belägra Narva med en här, hvars styrka i äldre Svenska källor uppgifves till 80,000 man, men

sannolikt var betydligt mindre. Nyare författare antaga 45 till 50,000 man. Största delen lärer ock varit oöfvadt manskap. Ehuru Rudolf Henning Horn, som förde befälet i fästningen, försvarade sig med utmärkt tapperhet, var dock snar undsättning af nöden, om Sverige icke skulle förlora denna vigtiga ort. Konung Carl lät icke heller länge vänta sig. Den 1 oktober afseglade han med 200 fartyg och en här af 8,000 man, visserligen en liten styrka, men redan pröfvad i striden och med anförare sådane som Rehnsköld och Stenbock. Vid inloppet till Pernau lemnade konungen med sitt följe örlogsskeppet Vestmanland, på hvilket han gjort öfverfarten, och gick om bord på en mindre jagt för att kunna gå in till staden. Jagten hade likväl blifvit för hårdt lastad och började sjunka, då Rehnsköld kastade sig på sin häst och störtade i böljorna, hvarigenom det sålunda lättade fartyget åter kunde flyta, och generalen med fara för sitt lif räddat konungens. Om denna händelse, såsom i några källor uppgifves, inträffade senare och på ett annat ställe, kan vara likgiltigt, då hennes betydelse såsom ett bidrag till teckningen af Rehnskölds karakter, hans beslutsamhet och tillgifvenhet för konungen i hvilketdera fallet som helst är den samma. En för-

fattare, som utförligt behandlat Carl XII:s historia*, säger i anledning af denna tilldragelse om Rehnsköld: "i hamnen vid Pernau hade han eröfrat Carls förtroende", och man kan ej betvifla, att konungen med välbehag såg den raskhet, han här ådagalade, men med visshet är det ett förhastadt påstående, att det stora förtroende, konungen visade sin fältherre, i denna handling hade sin grund. Rehnsköld hade långt tidigare förvärfvat detta förtroende genom vida större prof af mandom och genom en militärisk insigt, som föranledde konungen att, såsom vi redan sett, åt honom gifva befälet öfver de trupper, som började landstigningen på Seland.

Samme författare räknar Rehnsköld främst bland de ärelystne vid armén, som under de första tiderna af Carls regering ville bilda sin lycka, samt bygga ett fast inflytande på konungen och derigenom på landets angelägenheter, och han skildrar honom såsom "tapper till förvägenhet, ypperlig att utföra hvad honom var föreskrifvet, men högst oskicklig, såsom sjelfrådig, högmodig och uppblossande, hatad af sina underhafvande och offrande i hettan af sina passioner fosterland och konung åt den inbilska korttänktheten." Om hans tapperhet kunna me-

* Knut Lundblad, *Carl XII:s historia* I: 121.

ningarna ej vara delade, men att de mot honom sålunda framkastade beskyllningar äro dels öfverdrifna, dels alldeles ogrundade, skall under fortsättningen af denna framställning ådagaläggas. För tillfället må endast anföras, att Stenbock, som måste hafva känt Rehnsköld ganska väl, kort efter den tid, som nu är i fråga, om honom yttrade: "han är en redlig och trogen vän, älskad af hela hären", i öfverensstämmelse hvarmed ett annat oveldigt vittne, den hos Carl XII anstälde Franske ministern, säger: "Rehnsköld är mycket aktad både hos konungen och trupperna. Han har lugn och förmåga att uppgöra och verkställa en plan, och anses allmänt för en hederlig och rättrådig man." * Att han erkändes vara den mest framstående af Carl XII:s fältherrar, bland hvilka likväl funnos en Magnus Stenbock, Adam Ludvig Lewenhaupt, Berndt Reinhold Liewen, Carl Cronstedt, Carl Gustaf Creutz m. fl., och att han ej utan skäl kallades den nordiske Alexanders Parmenion **, kunde väl väcka afund hos en och annan af hans samtida, men borde ej förvilla omdömet hos vår tids författare.

Då konungen den 6 oktober ankom till

* Yttranden anförda af AND. FRYXELL, *Berättelser ur Svenska historien* XXVII: 112.

** VOLTAIRE, *Histoire de Charles XII.*

Pernau, var det hans afsigt att först vända sig mot konungen af Polen, som med Ryssland afslutat ett mot Sverige rigtadt förbund och belägrat Riga. Underrättelsen, att denne fiende redan gått i vinterqvarter, bestämde honom likväl att, så snart en från Sverige väntad förstärkning ankommit, i stället tåga till Narva. Han begaf sig derföre till Reval, bestämde Wesenberg till mötesplats för de Svenska trupperna, ankom sjelf dit den 6 november och bröt den 13 upp derifrån. Generalerna och bland dem äfven Rehnsköld afstyrkte detta företag såsom allt för vådligt, då man vid denna sena årstid måste, för att komma till Narva, under sju dagar på nära bottenlösa vägar tåga genom ett af fienden härjadt land, och slutligen med uttröttade trupper möta den i ett befäst läger stående, till antalet flerfaldigt öfverlägsna Ryska hären. Betecknande för ställningen skrifver Rehnsköld den 12 november från Wesenberg i ett bref till kongl. rådet och presidenten grefve Wrangel: "I dag resolverade Hans Maj:t med arméen att oppbryta, fienden hvarest han är till finna att attaquera, hvilken efter den kunskapen som man kan bekomma Narva hårdt tillsätter, och genom ett starkt förskansadt läger Narva kringslutit, och dess utan ett läger fem mil på denna sidan Narva

hafver, ifrån hvilket dagligen partier utgå till att uppbränna alla byar och att låta bortföra det uti byarne befintliga fourage. Med hvad incommoditet armeens marsch lärer gå är lätt att döma, efter på sju mil nära Narva hvarken finnes hus eller fourage, och som närmast här i kring bönderne mestadels ifrån sina gårdar afvekne äro, så är ej heller tillfälle att kunna hvarken hafva proviant eller fourage med sig. Om vid denna lilla och fort utrustade armé Hans Maj:t lyckligen utförer sin företagne dessein, så tror jag att aldrig någon med större hinder exequerat vardit." * Konungen kunde likväl icke förmås att ändra sitt beslut. Han förlitade sig på sina truppers tapperhet och sin rättvisa sak. Den 20 november stod han framför de Ryska förskansningarna, mot hvilka planen till anfall uppgjordes hufvudsakligen enligt förslag af Rehnsköld, som erhöll befälet öfver den venstra flygeln, till hvilken konungen sjelf slöt sig med sina drabanter, emedan man der väntade den skarpaste striden. Den högra flygeln fördes af general Vellingk. Till den lysande segern, som höljde de Svenska vapnen med ära och gjorde Carl XII till tidehvarfvets hjelte, bidrog Rehnsköld väsentligen icke blott genom sin tapperhet,

* Original i Lunds universitets bibliotek.

utan ock genom den insigt och klokhet, hvarmed striden af honom ordnades och leddes. En af hans biografer anför, att konungen efter slaget såsom en belöning skänkte honom 80 fångar, hvilka sedan arbetade på hans slott Gribenow i Pommern. * Vi kunna ej ansvara för uppgiftens rigtighet. Belöningen synes visserligen ovanlig och skulle i de flesta fall för en Svensk general vara besvärande, men Rehnsköld hade ansenliga gods, och fångar voro det enda, hvarpå konungen efter slaget vid Narva hade öfverflöd.

Carl hade i hög grad de egenskaper, med hvilka en tapper krigshär kan föras till seger, men icke i samma mått dem som fordras för att på ändamålsenligaste sätt begagna en vunnen framgång. Slaget vid Narva blef derföre en enstaka, lysande företeelse, utan samband med de följande krigshändelserna. I stället för att antaga de fredsanbud, som gjordes af konung August, och fullfölja sin seger öfver Ryssarne, hvilkas underlägsenhet måste ökas genom den fruktan för de Svenska vapnen, en dyrköpt erfarenhet redan hos dem injagat, gick konungen mot sin omgifnings råd i vinterqvarter, lem-

* Michael Ranft, *Die merkwürdige Lebensgeschichte derer vier berühmten Schwedischen Feldmarschalle, Grafen Rehnschild, Stenbock, Meijerfeld und Dücker.* Leipzig 1753.

nande sina båda fiender tid att bereda sig till följande års fälttåg. Sex månader förgingo sålunda, under hvilka konungen hade sitt qvarter på godset Lais, och armén endast gjorde några mindre ströftåg på det Ryska gränslandet, stundom förenade med glänsande vapenbragder, ofta med ett härjande och brännande som knappt torde kunna försvaras dermed, att Ryssarne förfarit på samma sätt. Köld och sjukdomar, någon gång också brist på föda, förorsakade under tiden en sådan afgång inom den Svenska hären, att vid våren 1701 knappt hälften af den samma befann sig i tjenstbart skick. Genom starka utskrifningar i fäderneslandet ökades likväl styrkan så, att konungen vid sitt uppbrott kunde förfoga öfver 45,000 man, af hvilka likväl en del måste qvarlemnas till besättningar och för att skydda landet mot Ryssarnes infall.

Konungens plan var nu att med sin hufvudstyrka vända sig mot konung August och att, först sedan han tvungit honom till en betryggande fred, fortsätta kriget mot tsaren, med hvilken han trodde sig lätt nog komma till rätta. Alla försök att förmå honom till fred voro fruktlösa. Rehnsköld, som man icke utan skäl kan förebrå ett allt för blindt förtroende till konungens lycka och klokheten af hans företag, var

likväl nu bland dem, som förestälde honom vådorna af ett krig samtidigt fördt mot tvenne magter, till hvilka vid en motgång för de Svenska vapnen sannolikt flera skulle sluta sig. Carl förblef obeveklig. Att han icke delade sin styrka var utan tvifvel rigtigt, och hela planen hade varit god, om freden i Alt-Ranstadt kunnat vinnas lika hastigt som den i Traventhal. Felet var nu, likasom framdeles mer än en gång, att konungen icke förstod att väga sina krafter mot fiendens och mot de svårigheter, han hade att bekämpa för vinnandet af sitt mål. Under de sex år, som förflöto innan August kunde förmås att nedlägga den Polska kronan, hade hjeltarne från Narva till största delen fallit för fiendens kulor eller dukat under för sjukdomar och nöd, hvaremot tsar Peter haft god tid att bilda den här, som, enligt hans egen förutsägelse, väl lidit många nederlag, men dock slutligen lärt sig att segra.

Rehnsköld, som tillbragt vintern hos konungen, var under de tvenne närmast följande åren nästan ständigt vid hans sida, delande både faran och äran af hans bragder. Vid den beryktade öfvergången af Dünaströmmen den 9 juli förde han en del af rytteriet. Då konungen i april månad 1702 beslöt att tåga till Warschau för att der genomdrifva konung Augusts afsätt-

ning, var Rehnsköld åter bland dem, som afstyrkte detta vådliga företag. Ännu var likväl lyckan den unge hjelten bevågen. Nästan utan att hafva funnit något motstånd intågade han i Polens hufvudstad och vann den 9 juli, årsdagen af gången öfver Düna, vid Klissow öfver konung August en lysande seger. Äfven i detta slag utmärkte sig Rehnsköld, som förde Svenskarnes högra flygel, sedan konungen, som vid stridens början der hade sin plats, tagit befälet öfver den venstra efter den dödligt sårade hertigen af Holstein. Det tyckes till och med att Rehnsköld varit den, hvilken här, likasom vid Narva, i sjelfva verket förde högsta befälet, emedan konungen i det den 21 juni 1706 för Rehnsköld utfärdade grefvebref, efter omtalandet af åtskilliga hans förtjenster, yttrar: "I synnerhet rönte Vi uti det Narviska så väl som det Klissowska slaget med hvad mogen eftertanka och försigtighet han åtskilliga gånger uppstälde och rättade en del af krigsmagten, allt efter som nödvändigheten och fiendens föranstaltan erfordrade, så att Vi utaf sådant dess berömliga förhållande hade ett mycket godt nöje." Man hoppades nu, att Carl, tillfredsställd att ständigt hafva varit segrande, skulle med större benägenhet lyssna till de fredsförslag, som framstäldes både af Po-

lackerna och konung August. Hans Svenske rådgifvare, och bland dem Rehnsköld, yrkade ifrigt på antagandet af dessa förslag, för att sedan med odelad kraft kunna fullfölja det för Sverige vida vigtigare kriget mot Ryssland. Vid ett hållet krigsråd förenade sig alla generalerna i denna mening, för hvilken skälen vidlyftigt utvecklades i en af grefve Piper till konungen inlemnad skrift. Deras åsigt förmådde likväl icke göra sig gällande. Konungen misstänkte, visserligen icke utan anledning, redligheten af Augusts försäkringar och vidblef sitt beslut att icke göra fred med mindre än att hans motståndare afsade sig Polska kronan. Man har ock sökt försvara detta beslut dermed, att "framgången mot tsaren tvifvelsutan var säkrare genom bildande af ett sjelfständigt Polen under en inhemsk konung såsom Sveriges bundsförvandt, än genom ett härtåg mot en då ännu obetydlig anläggning, under det man hade bakom sig Sachsare och Polacker färdige till anfall vid första motgång." Utan att dela de beskyllningar för hat och hämndlystnad, som mot Carl XII blifvit framstälda *, och under antagande att skälen för hans beslut voro de an-

* En författare går i detta hänseende så långt, att han sätter i fråga, om ej "Carls goda egenskaper hade sin grund i hans önskan att hämnas." De Soligнac, *Histoire générale de la Pologne*, Amsterdam 1780, p. 105.

förda, har man ändock svårt att finna dem tillfredsställande. Polen var allt för mycket genom kriget utmattadt och inom sig splittradt för att under kriget mot Ryssland blifva för Sverige ett verksamt stöd, och hvad konung August personligen angår, kunde han sannolikt icke blifva såsom bundsförvandt pålitligare eller såsom fiende mindre hätsk, sedan hans sinne blifvit ytterligare förbittradt genom förlusten af Polska kronan. Hufvudsaken var emellertid, hvad äfven af grefve Piper anfördes, att Sverige icke kunde få någon ersättning för de betydliga uppoffringar af manskap och penningar, kriget i Polen med nödvändighet förorsakade; att Sveriges mot Ryssland gränsande landskap under tiden voro utsatta för härjning och utpressningar, hvilka icke kunde med en tillräcklig styrka förhindras, och slutligen att den Svenska hären måste genom årslånga krig förminskas och försvagas, hvarigenom utsigterna att, sedan fred med konung August vore vunnen, med framgång fortsätta kriget mot tsaren i sjelfva verket förringades. Må hända skulle man härtill kunnat lägga olägenheterna för fäderneslandet af konungens fortsatta vistande utom dess gränser, men man finner icke, att vid detta tillfälle någon uppmärksamhet blifvit fäst vid denna omständighet.

Efter slaget vid Klissow voro intagandet af Krakau och ett temligen våldsamt brandskattande af de landskap, som voro konung August tillgifna, årets väsentligaste bedrifter. Mindre strider föreföllo visserligen, i hvilka Svenskarne kämpade alltid med tapperhet, oftast med framgång, men utan att något hufvudsakligt dermed uträttades. Då vintern nalkades, lades trupperna i qvarter kring Sendomir och Kazimierz. Mot jultiden sändes Rehnsköld med en del af hären till Warschau, dels för att skydda denna stad, der kardinal-primas Michael Radziejowski lofvat hålla en sammankomst med den Polska adeln, dels ock för att vara Hög-Polen till hjelp mot det öfvervåld, Sachsarne der utöfvade. Han förblef här till den 24 mars 1703, då han af konungen, som i staden haft ett sammanträde med kardinalen, fick befallning att gå till Rawa och Lonzisce för att understödja woiwodskapen Posen och Kalisch, hvilka förklarat sig vara Sveriges vänner, samt i allmänhet att befrämja och skydda den sammansvärjning, som i Stor-Polen bildades i afsigt att afsätta August och välja ny konung. Med stor skicklighet fullgjorde han detta uppdrag. Der han stod med sin armé höll han så god ordning, att han tillvann sig allas aktning. Den klokhet och hofsamhet, hvarmed han be-

handlade alla ärenden, det glada och lediga sätt, han förstod att i sitt umgänge med Polackerna iakttaga, förvärfvade honom deras tillgifvenhet. Äfven de, som tillhörde motpartiet, måste berömma hans uppförande, och det erkändes allmänt, att utan hans personliga inverkan konung August icke så lätt kunnat afsättas. Såsom ett bevis, huru mycket han fruktades af sina fiender, berättas det, att Sachsiska regeringen för att rödja honom ur vägen legt tvenne lönnmördare, hvilka dock blefvo upptäckte innan de hunno utföra sitt brott.

Skriftvexlingen mellan konungen och Rehnsköld var denna tid särdeles liflig och vittnar om det stora förtroende, Carl hyste till den prófvade fältherren. Ofta, då Rehnsköld önskat rörande någon fråga inhemta konungens befallning, öfverlemnade denne afgörandet åt generalens eget omdöme. Bland det stora antal bref, som förvaras i riks-arkivet, handla många om indrifvandet af kontributioner i födoämnen och penningar, hvaraf konungen, som flere månader hållit Thorn inneslutet och under tiden förtärt allt hvad orten hade att erbjuda, var i stort behof. Många bevis kunna anföras, att ursprungligen i hans karakter låg ett utpregladt drag af rättskänsla, och man torde ej kunna säga, att

han af naturen var grym eller känslolös. Det oklokt fortsatta kriget hade emellertid försatt honom i en falsk ställning, och sådan är omständigheternas magt, sådant inflytandet af ett lif, hvars tidsfördrif voro blodiga strider, att han nu i bref, hvilkas äkthet väl blifvit satt i fråga, men ej med goda skäl kan förnekas, framstår såsom både orättrådig och grym. I ett bref från Thorn föreskrifver konungen, att "de, som lindrigt handteras, slippa med det ordinarie *; men de, som man någon orsak hafver att näpsa, böra antingen ruineras med brand eller ock så öfverhopas med pålagor, att det ringaste intet blifver igen." I ett annat bref utan datum, men sannolikt också skrifvet från Thorn, uppmanas Rehnsköld att på det våldsammaste sätt gå till väga vid kontributionernas indrifvande. Mjöl och penningar måste "anskaffas på hvad sätt det ock kan, och landet lida så mycket det vill." Då persedlar togos för penningar, skulle de tagas för mindre än värdet, så att kontributionen blefve så mycket större. De, som voro tröge att betala, skulle "utan nåder hårdeligen exeqüeras och brännas." Om anfall skedde af Wallackerna,

* Med "ordinarie" menas sannolikt det som indrefs efter en viss taxa, hvilken, såsom man af ett annat bref finner, begagnades af kommissariatet vid konungens egna trupper.

skulle orten genast brännas, egaren måtte vara skyldig eller icke. Sjelf ville konungen utskicka rytteriet och göra rent från fiender för tillförselns skull, samt utskrifva kontributioner med svärd och brand, "så att förr en oskyldig skall lida än en skyldig skall slippa." Flera bref från detta och nästföljande år äro i samma anda, om också i mindre våldsamma och rättskänslan sårande uttryck.

Redan kort efter slaget vid Narva hade man anmärkt, huru föga konungen aktade soldaternas lidanden, och den likgiltighet, med hvilken han erfor att någon blifvit skjuten, hvaraf framtida olyckor anades såsom en följd. Hans skriftvexling med Rehnsköld framkallar samma anmärkning. Generalen hade inberättat, att några Svenska trupper blifvit angripna af Polackerna och nedgjorda, hvarpå konungen svarar: "och kan det litet göra till saken, allenast våre män hållit sig väl och soutenerat sin reputation till sista man." Rehnsköld uppmanas att betala fienden, bränna orten der striden egt rum och allt omkring, och, tillägger konungen: "De invånare i landet, som I kan få fast, och ringaste soupçon är uppå att de hafva gjort något otroget, måste strax på halfva bevis hängas upp, så att fruktan kommer, och att de måste veta, om man

begynner med dem, så skonas intet barnet i vaggan. Om fienden vill på detta sätt omaka eder, och gå undan när I går åt honom, och sedan lura ut och bry edra små partier, så är bäst att I härjar, fångar och bränner rundt omkring och gör landet i en stor distrikt alldeles öde, så att ingen kommer till eder." Konungen berättar vidare i samma bref, huru han nyligen bränt upp en hel stad och hängt dess borgare, och i ett annat uppmanar han till ett lika förfarande, med tillägg, att han nyss låtit bränna 3 à 4 byar och ett hof dertill, emedan några drängar der blifvit slagne. Om man också ser bort från det omenskliga i en sådan framfart, tyckes det icke hafva varit det lämpligaste medlet att af Polackerna bilda de pålitliga bundsförvandter, konungen i dem behöfde. Lyckligtvis finner man icke heller, att Rehnsköld tagit de gifna befallningarna strängt efter orden. Väl nödgades han låta sin här lefva på landets bekostnad, och de som ville undandraga sig att betala, såsom t. ex. staden Posen, som af generalmajor Marderfelt intogs med storm, fingo visserligen med en förhöjd beskattning umgälda sin motsträfvighet; men om ett onödigt våld å hans sida finner man ingen uppgift, och hans många skrifvelser till konungen bära intet spår af att

han åtlydt de föreskrifter, som i sådant afseende voro honom gifna.

I slutet af oktober förlade Rehnsköld sina trupper i kantoneringsqvarter, hvarom han från Gorky Domsky till konungen ingaf en berättelse, ådagaläggande huru allvarligt han uppfattade sin pligt att taga vård om de regementen, som blifvit stälda under hans befäl.

Den 6 februari 1704 förklarade konfederationen konung August afsatt. Underhandlingarna härom med de Polske rådsherrarne och de i Warschau församlade ombuden för adeln fördes hufvudsakligen af Arved Horn, hvarvid Rehnsköld, som förde befälet öfver hären, befann sig i en ganska svår ställning. Han erinrades nemligen ständigt om behofvet af penningar och lifsmedel, som han måste indrifva, men hvarigenom hat och fiendskap framkallades hos dem, hvilkas välvilja man just nu med alla medel måste söka. I en skrifvelse af den 17 januari begär han också af konungen bestämda föreskrifter, ty, säger han, "the åthskillige ordres som jag bekommit göra mig tvifvelhaftig, om jag medh mitt väsende lärer kunna fullgiöra eller råka på Eders Maj:ts nådigste villie, som det endast är som jag uthi denna verden eftertrachtar." Efter Augusts afsättning fick han friare

händer, och i ett bref af den 19 februari underrättar han konungen, att han ärnade bryta upp och draga sig närmare Krakau, "att se Churfurstens contenence." August drog sig vid ryktet om Svenskarnes antågande undan, så att endast några mindre strider med hans eftertrupper kunde förekomma. Vid Petrowin, der han låtit slå en bro öfver Weichseln och uppkasta en skans, var han nära att blifva fången, men lyckades undkomma. Svenskarne intogo skansen, hvarefter Rehnsköld fortsatte sin jagt till Sendomir, der Sachsarne förskansat sig så, att han ej ville äfventyra ett anfall, utan åtnöjde sig att på afstånd bevaka dem till slutet af juli, då han åter förenade sig med konungen. Hans bref till konungen under denna tid innehålla upprepade klagomål öfver landets utarmande af både Svenskar och Sachsare. Den 10 juni skrifver han från sitt läger vid Ostrowice och Smelof, att landet var så godt som öde, adel och bönder alla bortflyttade eller förjagade. Bönderna hade likväl qvarlemnat en myckenhet otröskad säd, och för att begagna sig deraf nödgades han qvarstå, oaktadt han önskat rycka fienden närmare.

Den 2 juli valdes Stanislaus Leczinsky till konung i Polen. Kort derefter bröt August upp från Sendomir och tågade mot Jaroslaw, hvarom

Rehnsköld skyndade att underrätta konung Carl, som först då lemnade sitt läger vid Blonie och förenade sig med Rehnsköld, hvarefter de gemensamt gingo att uppsöka den Sachsiska hären. Värmen var nu tryckande, så att tåget icke kunde ske utan afbrott. Dessutom inträffade, att staden Lemberg vägrade erläggandet af den kontribution, konungen fordrat, hvarföre han vände sig dit och med storm intog den starkt befästa staden. Genom denna bragd hade han visserligen haft ett nytt tillfälle att visa sin egen och sina krigares tapperhet, men dermed gaf han äfven August tid att gå på Warschau, förena sig med sina der stående Sachsiska trupper och intaga staden, hvilket hotade Svenskarnes ställning i Polen med betänkliga följder. Då emellertid Carl den 13 september åter bröt upp från Lemberg, förenade sig med Rehnsköld och gick mot Warschau, skyndade August derifrån. Befälet öfver sin här lemnade han åt general Schulenburg, som af Svenskarne förföljdes och upphans vid Punitz, der han led en ej obetydlig förlust, hvarefter han med återstoden af hären räddade sig öfver den Schlesiska gränsen. August hade sjelf begifvit sig till Sachsen, och då hela den här, han haft i Polen, nu var slagen och skingrad, återstod under årets fälttåg intet att göra, hvarföre Carl

förlade sina trupper i vinterqvarter och tog sitt högqvarter i Rawitz, en stad nära Sachsiska gränsen. Rehnsköld, hvars uppdrag under nästan hela detta år varit förenadt med svårigheter, hvilkas besegrande kräfde icke blott mod och skicklighet på slagfältet, utan ock i hög grad klokhet och omtanke, slutade det på sådant sätt, att konungen förklarade honom vara den, på hvilken han "vid alla tillfällen säkert kunde förlita" *.

Året 1705 blef så till vida af någon vigt, som konung Carl hade den tillfredsställelsen att den 24 september se Stanislaus bekläd med Polens krona, hvarefter fred mellan Deras Majestäter af Sverige och Polen samt den Polska republiken afslöts i Warschau den 18 november, men är i öfrigt märkvärdigt hufvudsakligen endast genom Carls overksamhet under största delen af denna tid för de angelägenheter, som närmast förelågo, nemligen fred med August och tsarens bekrigande. Vinterqvarteret i Rawitz var en skådeplats för nöjen, gästabud och baler, och då konungen den 29 juli bröt upp derifrån, var det blott för att redan den 8 augusti taga sitt högqvarter i Blonie nära Warschau, der han förblef till efter jul. Mellan Svenskarne och de omgifvande Polska och Sachsiska ströfkorpserna före-

* Rehnskölds grefvebref.

föllo naturligtvis under tiden mindre strider, i hvilka de förre vanligen voro segrande, utan att likväl de vunna fördelarne synas hafva motsvarat den manspillan, hvarmed de köptes.

Då konungen bröt opp från Rawitz, qvarlemnades Rehnsköld med 12,000 man vid Schlesiska gränsen för att afhålla Sachsarne och gifva akt på deras företag. De slogo också en bro öfver Odern och hotade ofta att bryta in i Polen, men vågade det icke, oaktadt de, 6,000 Ryssar inberäknade, utgjorde en styrka af 21,000 man. Rehnsköld hade nemligen intagit en särdeles fördelaktig ställning vid Bentzin, der han hade god tillförsel från Schlesien och Brandenburg, under det att fienden led en nöd, som förorsakade honom stor afgång. Svenskarne lågo i flera läger omgifna af skyddande moras, som underlättade bevakningstjensten, och så nära hvarandra, att hela styrkan kunde samlas inom en timme. Först den 23 november bröt Rehnsköld upp härifrån och tog vinterqvarter i Hög-Polen med högqvarter i slottet Konarzewo, två mil från Posen. Hären var så förlagd i den omgifvande nejden, att han inom ett dygn kunde vara samlad. En af Rehnskölds framstående förtjenster såsom befälhafvare var den omtanke, hvarmed han sörjde för de under honom stående truppers helsa och

beqvämlighet, der ej krigföringen tog dem i anspråk, men också förstod att så ordna, att de hvarje ögonblick voro färdiga till uppbrott och strid, då omständigheterna sådant fordrade.

Den 27 december utnämndes Rehnsköld till kongl. råd.

Hvilan i vinterqvarteren blef icke lång. Vid årets slut bröt konungen upp och gick öfver Weichseln, utan att någon viste hvarthän han ämnade ställa sitt tåg. Man gissade hans afsigt vara att undsätta Lifland, eller möjligen att gå till Grodno för att der uppsöka den förenade Ryska och Sachsiska styrkan. Det senare visade sig vara hans mål. Genom de öde trakter, som skilja Lithauen från Polen, gick tåget under en stark köld, som förorsakade trupperna stort lidande, då de måste tillbringa nätterna under bar himmel. Att konungen ej tillät sig större beqvämlighet, hindrade dem väl att klaga, men icke att förfrysa sina lemmar. Efter en strid vid Niemen hade Svenskarne vägen öppen till Grodno, men staden var väl befäst, hade en stark garnison och kunde i anseende till den stränga kölden ej formligen belägras, hvarföre Carl måste åtnöja sig att förlägga sina trupper så, att de hindrade all tillförsel till staden, under det de sjelfva njöto någon hvila.

Konung August fann nu tillfället tjenligt att göra ett djerft drag, hvilket, om det lyckats, kunnat få ett väsentligt inflytande på krigets fortgång. Han lemnade Carl vid Grodno och tågade med 2,000 Sachsare samt de Polska trupper, han kunde samla under vägen, för att från öster anfalla Rehnsköld, på samma gång som Schulenburg skulle anfalla honom från vestra sidan. Planen var med skicklighet uppgjord och skulle sannolikt medfört Rehnskölds undergång, om han afvaktat de båda härarnes samtidiga anfall. Lyckligtvis blef han i tid underrättad om faran, och tog sina mått och steg till hennes förekommande. Då han fick veta, att Schulenburgs armé, som under fyra veckor stått stilla i sina qvarter, började samla sig vid Christianstadt, bröt han upp den 23 januari 1706 och drog sig närmare Lissa. Der erhöll han underrättelse, att fienden gått öfver Oder på flera ställen och stod vid staden Slawa i Schlesien, hvarföre han drog sig närmare Schlesiska gränsen. Emellertid ingick uppgift, att general Schulenburg intagit en fördelaktig ställning på andra sidan Slawa, der han ville afvakta Svenskarnes anfall, och frågan blef således för Rehnsköld att, innan konung August hann fram, kunna locka Schulenburg till ett stridsfält, som erbjöd den Svenska

hären större utsigt till seger. Han drog sig derföre skyndsamt till baka till Frauenstadt och följande dagen till staden Schwetz. Schulenburg, som trodde det af Rehnsköld utspridda ryktet, att Svenska armén af fruktan drog sig undan, skyndade efter till Frauenstadt, hvarpå Rehnsköld gaf befallning, att hela hären den 3 februari klockan 5 om morgonen skulle samlas vid Schwetz, men qvarlemna sin tross i qvarteren. Endast adelsfanan och Buchwaldska regementet, som stodo fienden närmast, erhöllo först samma morgon befallning att förena sig med den öfriga styrkan, och fienden, som utskickat 500 man rytteri att anfalla den Svenska eftertruppen, men endast fann dess tross, som han plundrade, trodde sig nu endast hafva att förfölja de flyende. Till sin öfverraskning erfor likväl Schulenburg snart, att hela den Svenska styrkan var i antågande, och han uppstälde sig derföre mellan byarne Rörsdorf och Jägersdorf, en åttondedels mil från Frauenstadt, sålunda, att fotfolket stod mellan nämnda byar på två linier, betäckt af spanska ryttare beslagna med jern. Framför fotfolket stod artilleriet, bestående af 30 kanoner och 2 haubitzer. Rytteriet åter var ställdt bakom flyglarne för att falla de anryckande Svenskarne i

flanken. Hela styrkan uppgifves till 20,000 man *, af hvilka 4,000 ryttare.

Sedan Rehnsköld rekognoscerat fiendens ställning, bildade han sin slagordning. Tre regementen fotfolk utgjorde midten, hvaremot på flyglarne ställdes omvexlande en bataljon fotfolk och ett regemente till häst. Snart fann han likväl, att stridsfältet icke var tillräckligt för hela denna front, hvarföre han lät största delen af högra flygelns rytteri bryta ur linien och genom byn Rörsdorf falla fienden i ryggen. Denna rörelse lyckades fullständigt. Fienden började striden med användande af sitt artilleri och slungade både kulor och granater mot de anryckande Svenskarne, men, säger Rehnsköld i sin dagbok **, "armén marscherade icke dess mindre utan den ringaste consideration på fiendens spanska ryttare" och gaf der första salvan. På samma gång som Nerikes och Vermlands fotfolk anföll fiendens till en del af Ryska trupper bestående venstra flygel, bröt rytteriet fram genom Rörsdorf, då fienden snart gaf vika. Hans fotfolk blef under flykten alldeles nedgjordt. Äfven i

---

* *Histoire des rois de Pologne* par M. M***. Amsterdam 1733, III: 123. Samma uppgift återfinnes äfven hos VOLTAIRE, p. 182.

** Handskrift i riks-arkivet.

midten afgjorde Södermanlands och Kronobergs regementen snart striden till sin fördel. Hårdast var kampen på Svenskarnes venstra flygel, der Vesterbottens och Vestmanlands regementen visserligen lyckades att efter flera förnyade anfall jaga Sachsarne genom byn Jägersdorf, men der möttes af det fiendtliga rytteriet. Till deras understöd skickade nu Rehnsköld den högra flygelns fotfolk, som redan var segrande, hvarefter fienden icke heller här kunde hålla stånd. Hans rytteri flydde åt Schlesien, förföljdt af öfverste Krassow med sex sqvadroner. Det Sachsiska fotfolket försökte att undkomma på samma väg, men blef vid byn Pritzen afskuret af det Svenska rytteriet och gaf sig till fånga. Striden hade börjat klockan 12 middagen, och klockan 2 var den lysande segern redan vunnen. Fiendens förlust var högst betydlig. Enligt flera sammanstämmande uppgifter betäcktes slagfältet af 7,000 döde, 300 officerare och mer än 7,000 man gjordes till fångar, hvarjemte 29 större och mindre kanoner, 2 haubitzer, 44 mörsare, 68 fanor, ammunition och fotfolkets alla gevär föllo i Svenskarnes händer *.

* "Berättelse om den stora och härliga seger, som Hans Kongl. Maj:ts till Sverige rättmätige Vapn, vid de under Generalen Högvälborne Herr Baron Carl Gustaff Rehn-

Öfver slaget preglades en minnespenning, som på åtsidan hade konungens bröstbild med omskrift: *Carolus XII D. G. Rex Sueciæ*, samt på frånsidan Polska vapnet omgifvet af troféer med omskrift: *De Schulenburgio*, och nedanför: *Ductu Rehnscholdii ad Frauenstadt Die 3 Febr. A. 1706.*

Konung August hade gjort sig så viss om segern, att han skickat general Flemming till Berlin med anhållan, att posteringar måtte utsättas för att hindra de flyktande Svenskarne att komma in i Brandenburgska landet. Några timmar sedan Flemming gjort denna framställning kom underrättelse om Svenskarnes seger, hvarföre han i tysthet återvände hem.

Med afseende på lifligheten af den skriftvexling, som i allmänhet egde rum mellan konung Carl och Rehnsköld, har man svårt att förklara, att konungen icke uttalat sig angående slaget vid Frauenstadt förr än i ett bref af den 7 april, som syftar derpå. "Jag kan nu", skrifver konungen, "intet längre dröja att önska Herr Generalen mycken lycka till den käcka och stora

schölds Commando i Stor-Pohlen stående Armée erhållit emot den Sachsiska till 20,000 man stark, under Herr General Schulenburgs och flere Sachsiske Generalers anförande, då den var sinnat under staden Frauenstadt i Stor-Pohlen den 3 Febr. 1706 att inbryta." Tryckt.

drabbningen, som Herr Generalen hållit med Sachsarne. Det är säkert en så fullkommen och stålt seger, som vår Herre denna gången har gifvit, att han intet kan vara större. Och jag frögdar mig öfvermåttan, att Herr Generalen och de tappra regementena hafva haft den förnöjelsen att hålla en så skarp och lustig lek." Såsom en sådan betraktade han i sjelfva verket hvarje strid, i hvilken det personliga modet fick göra sig fullt gällande. Att likväl leken vid detta tillfälle varit allvarlig, visade Svenskarnes förlust af 400 döde och 1,000 man sårade. Hela deras styrka vid Frauenstadt är väl icke med visshet känd, men skulle, om alla regementen varit fulltaliga, uppgått till 14,300 man. Sannolikt utgjorde hon likväl icke mer än 10,000 man *, af hvilket antal de dödes och sårades var nära en sjundedel. Uti en senare skrifvelse från Pinsk den 2 maj 1706 förnyar konungen sin lyckönskan och tillägger, betecknande för det personliga förhållandet mellan honom och hans fältherre: "Jag frögdar mig ock särdeles deröfver, att Herr Generalen blifvit oskadder uti detta tillfället; och jag hade lust att veta hvad för häst Herr Generalen ridit uti slaget och hvilkendera blifvit skuten."

* Detta antal uppgifves äfven i *Histoire des rois de Pologne.*

Man har funnit Rehnskölds krigsära förmörkad af den grymhet, hvarmed det Ryska fotfolket vid Frauenstadt blef nedgjordt, oaktadt det kastat ifrån sig gevären och bad om qvarter. Saken omtalas på olika sätt. Då Voltaire berättar, att "Moskoviterna på knä bådo om lifvet, men blefvo omenskligt dödade sex timmar efter stridens slut, för att på dem bestraffa deras landsmäns våldsamheter och befria sig från fångar, med hvilka man icke viste hvad man skulle göra" *, innebär detta en öfverdrift, som icke af andra författare vinner bekräftelse. Å andra sidan gå de för långt, som alldeles förneka förhållandet. Vid en granskning af de olika källskrifterna blir det sannolikt, att Svenskarne bland de flyende Ryssarne åstadkommo ett större blodblad än som var nödigt för segerns betryggande, och detta kan visserligen icke försvaras, äfven om man finner förklarligt, att ett långvarigt krig, under hvilket de flesta strider afgjordes med blanka vapen, åstadkommit en vildhet och råhet, som

* Samma berättelse upprepas nästan ordagrant i *La vie de Stanislas Leczinsky, surnommé le bienfaisant, roi de Pologne,* par M***. Paris 1769, I: 65. Att författaren, anställd i tjenst hos Stanislaus, icke är särdeles pålitlig i sina uppgifter, kan bedömas bland annat deraf, att han antager de vid Frauenstadt dödade Ryssarnes antal till 70,000.

ej ryggade till baka för en våldsbragd. Klandret för den här begångna drabbar dock Rehnsköld endast i det fall, att hon kunnat af honom förhindras, hvilket är föga troligt, då han qvarstadnade på slagfältet och ej personligen anförde de förföljande. Att han för egen del ej var blodtörstig och grym, utan tvärt om af ett välvilligt sinnelag, derom finnas många vittnesbörd, och hvad särskildt angår nu i fråga varande tillfälle är det obestridligt, att då det Sachsiska fotfolket på fiendens högra flygel efter en strid, vid hvilken Rehnsköld personligen var tillstädes, gaf sig fånget, det ingalunda utsattes för någon misshandling. Äfven samtida utländske författare vitsorda den välvilja, hvarmed de fångne officerarne behandlades. Manskapet åter öfverlemnades åt de särskilda Svenska regementena att bevakas till dess det småningom kunde föras till en eller annan af de befästa orter, som af Svenskarne innehades. Så många af de fångne togo Svensk tjenst, att Rehnsköld af dem kunde bilda ett regemente och två bataljoner godt och dugligt manskap.

Slaget vid Frauenstadt har också blifvit ansedt såsom en vändpunkt i Rehnskölds lif, och man har påstått, att han ej kunde bära den lysande framgången, som gjorde honom öfvermodig och sjelfkär. Det berättas till och med, att kon-

ungen skall hafva yttrat: "Rehnsköld skall hädanefter icke längre vilja jemföras med mig", hvilket yttrande dock, om det verkligen blifvit fäldt *, var föga berättigadt, då Rehnsköld var den bland konungens omgifning, som längst bibehöll förtroendet till visheten af hans planer, ehuru han stundom ej dolde sitt ogillande af sättet för deras utförande. Emellertid kan ej förnekas, att många omständigheter förenade sig att på Rehnsköld sinnelag utöfva ett menligt inflytande. Konungens förtroende hade gifvit honom sjelfständiga befäl, under hvilkas utöfning han blifvit vand att fordra en ovilkorlig lydnad; men på samma gång nödgades han sjelf ej sällan följa befallningar, som han fann okloka, och föra kriget på ett sätt, hvilket han sjelf stämplade såsom "barnsligt". Den framstående ställning han intog, den uppmärksamhet som visades honom af främmande furstar och sändebud, hvilka infunno sig i Carl XII:s högqvarter, framkallade må hända hans sjelfkärlek, men med visshet också afunds-

* Vi hafva ej funnit den källa, ur hvilken detta konungens yttrande, upprepadt af flere författare, ursprungligen är hemtadt. VOLTAIRE säger, p. 66: "En apprenant cet événement (slaget vid Frauenstadt) Charles XII dit d'un ton de jalousie: Renschild ne voudra plus faire de comparaison avec moi. Quel est le grand homme et le héros qui ne s'est pas quelque fois oublié".

män, som med starka färger tecknade hans svagheter och väl stundom lyckades att motarbeta hans åtgärder. Slutligen måste man ihågkomma, att Rehnsköld företrädesvis var krigare och i rådslagen sökte göra krigets fordringar gällande, hvarigenom han ofta med den efter olika grunder dömande, ej mindre inflytelserike Carl Piper kom i en strid, som urartade till personlig ovänskap. Detta förhållande, i hvilket Rehnsköld ej var utan fel, och det lifliga lynne, hvars utbrott han icke alltid förmådde återhålla, bidrogo kanske mer än något annat till den skugga, som faller öfver hans bild, sådan denna framstår i anteckningar från de närmast följande åren. Att han dessutom var föremål för mycket obilligt klander, och fick uppbära förebråelser för sina åtgärder, äfven der dessa endast voro ett verkställande af konungens befallningar, torde knappt behöfva sägas.

Under slaget vid Frauenstadt var konung August icke långt borta, och hans här var i antal den Svenska öfverlägsen, men Schulenburgs nederlag ingaf honom sådan fruktan, att han sjelf sökte skydd i Krakau och skickade blott en del af sina trupper till Grodno. Rehnsköld hade således icke att inom den närmaste tiden befara något nytt anfall, hvarföre han drog sig

mot Posen och lät sina trupper intaga kantonneringsqvarter.

Ett krig kan ej föras utan att framkalla lidanden af flera slag; men är det en nödvändighet, har det ett stort och upphöjdt mål, måste i första rummet krigaren, men äfven den fredliga befolkningen villigt underkasta sig dess följder. Nu kan man visserligen säga, att krossandet af konung Augusts magt och Stanislai befästande på den Polska tronen blifvit mål, som Carl ej kunde öfvergifva, så vida han ej ville lemna sina under sex år kämpade strider utan frukt. En annan fråga är likväl, om nödvändigheten fordrade, att kriget fördes under en årstid, hvars stränghet kräfde flera offer än vapnen, och på ett sätt som till en ödemark förvandlade en stor del af det land, hvilket endast såsom starkt och blomstrande kunde blifva Sverige till gagn. Svenskar och Kossacker täflade i utförandet af detta förstörelsens verk, och om de senare ådagalade en större grymhet, kan man ej neka, att plundring, brand och förödelse betecknade äfven de förres väg. Köld, osunda bostäder och brist på föda förorsakade derjemte inom båda härarne sjukdomar, för hvilka de tappre hoptals dukade under. Konungen stod under februari och mars månader 1707 stilla i trakten af Grodno, och

kriget fördes under denna tid endast af utskickade ströfkorpser. Först sedan Ogilvi, som förde befälet i Grodno och der sett sin här under vintern sammansmälta till halfva styrkan, återvändt till Ryssland, bröt Carl den 4 april upp från sitt vinterqvarter, genomtågade under otroliga mödor och svårigheter Polesiens skogar och träsk, och ankom den 24 till Pinsk, östra Polesiens hufvudstad, der han stannade en månad, hvarefter han gick söder ut till Wolhynien. Trupperna fingo här någon tids hvila, och endast mindre korpser utsändes, hvilka under tappra strider ökade fruktan för de Svenska vapnen. Likasom i Lithauen och Polesien, brändes alla städer, slott och gårdar, hvilkas invånare eller egare förblifvit konung August trogne.

Här vaknade åter den flere gånger framstälda tanken, att konungen borde genom ett inbrott i Sachsen söka göra ett slut på det till Sveriges skada allt för länge fortsatta kriget mot konung August. Det var grefve Piper, som, med anledning af de mot Frankrike förbundna magternas seger vid Ramillies och Augusts derpå grundade förhoppningar att kunna återtaga den Polska kronan, tillstyrkte ett afgörande slag, innan Sveriges krafter blifvit alldeles uttömda och Ryssland hunnit befästa sin magt vid Öster-

sjön. På grund häraf bröt Carl åter upp till Stor-Polen, der han den 6 augusti stannade vid Strikowa i närheten af den till grefve och fältmarskalk utnämnde Rehnskölds läger. Här höll han ett krigsråd, i hvilket frågan huru vida man borde infalla i Sachsen utgjorde föremål för öfverläggningen. Piper hade nu ändrat åsigt. I en inlemnad skrift framhöll han, att Sveriges egna gränser komme i fara, om konungen aflägsnade sig så långt; att sjömagterna och det Romerska riket skulle genom ett sådant företag bringas i harnesk, och att, om konungen ändtligen ville att ett inbrott i Sachsen skulle ske, detta med mindre olägenhet kunde öfverlemnas åt fältmarskalken eller någon af generalerna, hvaremot konungen borde qvarstanna i Polen för att skydda landet, der Stanislaus under tiden kunde utskrifva en riksdag och med sig förena hela republiken. Såsom anledning till denna Pipers omkastning har man antagit fruktan, att, om konungen en gång komme på Tysk botten, han kunde fatta mera vidtgående planer, och allt hvad man vunnit i Polen åter gå förloradt. Huru härmed i sjelfva verket förhöll sig, torde numera vara svårt att utreda. Man kan blott anmärka, att om Piper hyst den farhåga, man hos honom anat, denna med samma skäl bort

göra sig gällande vid det tillfälle, då han uttalade en motsatt åsigt, som åter nu försvarades af flere, i främsta rummet af Rehnsköld. De ansågo ett inbrott i Sachsen såsom det enda medlet att förmå August till fred, hvilket ingen kunde utföra med det eftertryck som konungen personligen; att en fiendtlighet af de förbundna magterna icke vore synnerligen att befara, och att man måste förskaffa sig fred med August för att med fria händer möta tsaren, vare sig i Lifland eller i hans eget land. Denna mening blef konungens. Generalmajor Marderfelt qvarlemnades med omkring 20,000 man i Polen, och med en lika styrka gick konungen öfver Schlesiska gränsen. Den 26 augusti stod han redan i Sachsen, der Schulenburg förgäfves sökte att göra honom något motstånd, och den 10 september tog han sitt högqvarter i slottet Alt-Ranstadt nära Leipzig. Fyra dagar derefter undertecknades freden, genom hvilken August visserligen afsade sig Polska kronan och erkände konung Stanislaus, men Sverige såsom ersättning för sex års krig icke erhöll någon fördel, i verkligheten icke en gång den att hafva minskat sina fienders antal. För August var nemligen freden endast ett stillestånd, på hvilket han tvungen

ingick med tyst föresats att bryta det samma vid första lägliga tillfälle.

De, som tillstyrkte konungen att bryta in i Sachsen och der tilltvinga sig fred, förutsatte utan tvifvel tvenne omständigheter, utan hvilka detta företag måste blifva af tvetydigt gagn, nemligen dels att konung August skulle genom fredsvilkoren så försvagas, att han åtminstone under den närmaste tiden icke kunde blifva farlig, dels att freden skulle gifva Carl frihet att ofördröjligen vända sig mot Ryssland. Man missräknade sig likväl i båda dessa hänseenden. Nära ett år låg Carl qvar i Sachsen, innan freden genom Englands och Hollands borgen för dess upprätthållande var betryggad så mycket, att Svenskarne icke egde någon förevändning att qvarstanna i det af deras underhåll hårdt betungade landet, men ej så, att icke ett fredsbrott å konung Augusts sida kunde befaras, så snart han vågade att visa sina verkliga tänkesätt. Under hela den nu följande vintern blef Alt-Ranstadt för Europas furstar, fältherrar och diplomater en samlingsplats, der, likasom 1705 i Rawitz, nöjen och gästabud följde hvarandra. Särdeles i början af det nya året var lifvet derstädes gladt och lysande. Bland gästerna räknade man alla prinsarne af det Sachsiska huset, hertig

Kristian August, administrator af Holstein, markgrefven af Anspach, landtgrefvarne af Hessen-Darmstadt och Hessen-Homburg, två prinsar af Mecklenburg, arfprinsen af Wolfenbüttel, två prinsar af Bevern, med flere höge herrar, af hvilka en del medförde sina familjer. Konungen sjelf iakttog visserligen alltid samma enkelhet i föda, klädedrägt och lefnadsvanor, men generalerna hade med hans tillåtelse låtit sina fruar komma till högqvarteret, och den enskilda skriftvexlingen från denna tid har att berätta om det angenäma lefnadssättet i deras salonger, bland hvilka grefvinnan Rehnsköld intog ett framstående rum. För Carls framtidsplaner var det visserligen en fördel, att hären fick hemta någon hvila, blef väl försedd med kläder och all nödig utredning, samt förstärktes dels genom från Sverige anlända rekryter, dels i än högre mått genom värfning af Tyskar, som frivilligt strömmade till de segerrika fanorna. Å andra sidan kunde ej undvikas, att krigstukten något slappades under vällefnaden i de goda qvarteren. Det förefaller ock som skulle det högre befälet börjat tröttna vid ett krig, på hvilket ingen kunde se ett slut. Flere bland Carls mest utmärkte generaler, såsom Arved Horn, Magnus Stenbock, Nieroth m. fl., lemnade hären för att återvända till fädernes-

landet, och de, hvilka, såsom Rehnsköld, af pligtkänslan qvarhöllos, kunde ej med nöje gå nya äfventyr till mötes utan att konungen fann dem värdige att underrättas om det mål, till hvilket han ville föra dem, eller kanske, än värre, utan att han sjelf hade detta mål klart för sig uppställdt.

I slutet af augusti bröt Carl upp med en här af 45,000 man, — 8,450 ryttare, 16,000 dragoner och 19,200 man fotfolk, — den största och bäst rustade han någonsin haft under sitt befäl, skyndade genom Schlesien, och inryckte den 9 september åter i det olyckliga Polen. Väl hade han under sitt vistande i Sachsen yttrat till general-löjtnanten baron Gyllenkrook: "Vi kunna ingen annan dessein hafva, än drifva fienden ur vårt land och taga bort Pleskow, hvarpå I måste disponera om attaquen" *, och denna befallning blef äfven af Gyllenkrook fullgjord, men konungen förbjöd honom att för någon yppa denna plan, som han sannolikt sedermera icke fann tillfredsställande. Under tre månader stod han

* "General-Lieutenantens och Landshöfdingens Baron, Axel Gyllenkrooks Berättelse om Hans Majestäts, Konung Carl XII:s Uppbrott utur Saxen, samt hvad under Hans Fälttog till Pultawa, jämväl hvad i dess belägring och derefter uti Pultawa Bataille förefallit." Tryckt i *Handlingar till Uplysning af Svenska Historien*, samlade och utgifne af Eric Michael Fant. Tredje Stycket, s. 2. Upsala 1800.

stilla i trakten vester om Weichseln, i sitt hufvud hvälfvande tanken att kröna sina bragder med att afsätta äfven den Ryske tsaren, men obeslutsam i afseende på planen för ett blifvande fälttåg. Emellertid utarmades Polen allt mer och mer och kunde ej utan stort lidande lemna den Svenska hären underhåll; konungen fann sig öfvergifven af sina skickligaste härförare, af hvilka allt flere önskade återvända till fäderneslandet; vintern hade inträdt, och ett beslut måste fattas. Sedan konungen under årets sista dagar låtit armén gå öfver Weichseln, lemnade han den 1 januari 1708 stränderna af denna flod, och ankom efter stora mödor under tåget genom ett vildt land, hvars fiendtliga befolkning med grymhet behandlades, den 27 januari till Grodno. Här befann sig tsaren sjelf med 9,000 man. I spetsen för 800 ryttare och åtföljd af den s. k. *lille prinsen*, Maximilian Emanuel af Würtemberg, anföll Carl 2,000 man, uppstälde till försvar af den öfver floden ledande bron. Efter en kort strid, under hvilken konungen med egen hand dödade två fiendtlige officerare, tog den till antalet öfverlägsne fienden till flykten. Mörkret hindrade konungen att genast angripa sjelfva staden, i hvilken han följande dagen intågade utan strid, sedan tsaren, som trodde sig an-

fallen af hela den Svenska hären, två timmar förut aflägsnat sig. Underrättad om sitt misstag, sände tsaren 3,000 man till baka för att följande natt öfverraska Carl och taga honom till fånga, men den lilla styrka, som höll vakt vid stadsporten, gjorde motstånd till dess de öfrige Svenskarne, väckte af skotten, hunno komma till hjelp och efter en kort strid åter jagade fienden på flykten. Rehnsköld var vid detta tillfälle nära att blifva fången. Då han jemte lille prinsen i mörkret kommit ut på gatan, stötte de på en trupp, som de trodde vara Svenskar, men snart funno vara fiender. Utan att igenkännas följde de denna, till dess han kom i handgemäng med en Svensk afdelning, till hvars seger de med sina svärd bidrogo.

Från Grodno gingo vägar öfver Wilna till Lifland, öfver Smorgonie och Pleskow till Nowgorod, öfver Smolensk till Moskwa och öfver Nowogrodek till Ukrajne. Hvilkendera skulle Carl välja? Ingen kände hans planer; kanske voro de ock i någon mån beroende af fiendens åtgärder, ehuru dessa icke kunde hafva något väsentligt inflytande, då konungen för egen del ännu aldrig syntes tvifla om segern. Så mycket visade sig snart, att hvad Svenskarne ifrigt önskade, eller att få komma de under

kriget lidande Östersjö-provinserna, närmast Liffland, till undsättning, icke skulle uppfyllas. Redan den 29 januari bröt Carl upp från Grodno på vägen till Smorgonie, dit han ankom den 12 februari och der han stannade till den 17 mars. Förgäfves väntade man ännu att erfara något om målet för arméns rörelser. Till och med de, som stodo konungen närmast och i allmänhet syntes ega hans förtroende, sväfvade härom i okunnighet. Då Gyllenkrook en dag samtalade i detta ämne med Rehnsköld och icke dolde sin farhåga för ett tåg till Moskwa, svarade fältmarskalken: "Jag försäkrar, att hvarken jag, I eller någon annan kan utgrunda konungens dessein; ty när vi ligga i ro och sofva, arbetar han i sina tankar mer än någon kan tro." Man skulle häraf kunna draga den slutsats, att Rehnsköld hade ett blindt förtroende till konungens klokhet och trodde honom handla efter mogna beräkningar; men att detta icke var förhållandet, derom vittna de flera tillfällen, då han sökte afstyrka företag, hvilka konungen redan beslutit. Snarare litade han allt för mycket på den lycka, som hittills varit konungen bevågen, och i alla händelser var det hans pligt att icke genom sina yttranden underblåsa det missnöje, som började att temligen högljudt uttala sig.

Äfven från Smorgonie ledde flere vägar: i norr åt Pleskow och Nowgorod, i öster öfver Smolensk till Moskwa, i sydost till Ukrajne. På de båda förstnämnda skulle Carl möta Ryssarne, af hvilka en styrka stod bakom Düna-strömmen och en annan bakom Berezina. Till Ukrajne lockade åter hoppet att der förstärkas af Mazeppa och hans Kossacker, och i denna rigtning ställde Carl sitt tåg, dock endast två dagsmarscher till Radeskowice, der han ytterligare stod stilla till den 6 juni. En tvekan och ett dröjsmål voro nu icke längre möjliga. Hären hade hela vintern kämpat med svårigheten att finna lifsmedel i det förödda landet. Äfven klimatet verkade menligt på truppens helsa, så att flere tusen man under vintern och våren dukat under för sjukdomar. Konungen måste derföre fatta ett beslut, och han fortsatte sitt tåg mot öster. Ännu en gång skulle också lyckan följa de Svenska vapnen. Sedan konungen lemnat Radeskowice, fortsatte han nästan dagligen sitt tåg, och ankom den 15 juni till Berezina samt efter många besvärligheter och strider den 30 juni till Holofzin vid den lilla floden Wabis. Här vann han den 4 juli den seger, han sjelf skattade såsom sin mest ärorika, men hvilken också blef den sista af någon betydelse. Carl sjelf kämpade såsom

vanligt med värjan i handen i spetsen för sitt fotfolk, hvaremot Rehnsköld anförde rytteriet. Båda gjorde under af tapperhet, utan hvilka segern öfver den trefaldt öfverlägsne, starkt förskansade fienden varit omöjlig. Med endast drabanterna och 4 sqvadroner dragoner anföll Rehnsköld rytteriet på fiendens venstra flygel, som utgjorde 11,000 man, och underhöll med framgång striden mot hela denna styrka, till dess förstärkning hann ankomma. Förlusterna i slaget voro också betydliga äfven å Svenskarnes sida. Af de 4,000 man, med hvilka konungen enligt uppgift började sitt anfall, återstodo knappt tre fjerdedelar i stridbart skick. Med dem fortsatte han ofördröjligen sitt tåg, inryckte den 8 juli i Mohilew, gick den 5 augusti öfver Dniepern och vände sig vid Czerizow mot norr, i hopp att kunna tvinga tsaren till en drabbning. De blodiga striderna vid Malatize, under hvilka Carl sjelf var i fara att blifva fången, men räddade sig genom den utomordentliga skicklighet, hvarmed han förstod att begagna sina vapen, åstadkommo nya förluster utan att föra ett steg närmare målet.

Svenskarnes ställning var nu ytterst betänklig, och konungen sjelf villrådig i afseende på hvad som var att göra. Flere gånger frå-

gade han Gyllenkrook, hvarthän han ansåg att armén borde gå, och då generalen svarade, att han icke kunde råda utan att känna Hans Majestäts dessein, förklarade konungen, "att han ingen dessein hade." Gyllenkrook ansåg i början detta såsom ett skämt, men sedan konungen sagt, "att det var hans fulla allvar", begärde han tid att betänka sig, och anhöll hos Rehnsköld, att han såsom konungens fältmarskalk och råd nu ville råda till det, han fann till konungens tjenst nyttigast. Icke heller Rehnsköld synes likväl vid detta tillfälle velat uttala sig med sin vanliga tillförsigt eller åtaga sig ensam ansvaret för det beslut, konungen kunde komma att fatta. De skadliga följderna af hans ovänskap med grefve Piper visade sig också nu, emedan den hindrade en förtrolig öfverläggning emellan desse både män, hvilka företrädesvis borde ega konungens förtroende. Då Rehnsköld, som var villig till försoning, begärde Pipers utlåtande, svarade denne: "den djefvul, som rådt hittills, må råda också hädanefter." Emellertid var arméns belägenhet sådan, att alla enskilda anledningar till tvistighet måste läggas å sido. Piper, Rehnsköld och generalmajor Meijerfelt sammanträffade hos konungen, der en öfverläggning egde rum. Att man icke borde återvända till Polen, derom

tyckas alla varit enige. Det klokaste hade utan tvifvel varit att skyndsamt söka förening med den här, som stod under generalen grefve Lewenhaupts befäl, och gå till Lifland, hvarigenom armén kunnat räddas, äfven om intet annat varit att vinna; men detta hade varit ett återtåg, som visat att konungen misslyckats i sitt företag, och till ett sådant erkännande såg han sig ännu icke af omständigheterna oeftergifligen tvungen. På vägen till Moskwa skulle man möta tsarens bästa trupper, och i ett förhärjadt land, der alla broar voro upprifna, alla vägar förstörda, gå en säker undergång till mötes. I sjelfva verket fans således intet annat val än att våga tåget till Ukrajne, visserligen långt, mödosamt och till sina följder ovisst, men hvarigenom kriget förlades till ett bördigt land, der armén med lätthet borde kunna underhållas, och der konungen hoppades vinna förstärkning af Kossacker, Turkar och Tartarer.

Konung Carls tåg till Ukrajne har blifvit på de mest olika sätt bedömdt. Å ena sidan har man ansett det såsom ett drag af militäriskt och politiskt snille, hvilket endast till följd af sammanstötande ogynsamma omständigheter misslyckades, å den andra såsom allt för lättsinnigt och äfventyrligt för att kunna ur någon

synpunkt försvaras. Här är icke tillfället att för den ena eller andra meningen gifva fullständiga skäl. Endast i förbigående må den åsigt uttalas, att konungens ställning vid början af hösten 1708 i verkligheten var sådan, att, då han icke ville gå till Lifland, en räddning var föga sannolik, och möjlig endast under förutsättning af en inre upplösning inom det Ryska riket, samt att konungen med understöd af de bundsförvandter, han trodde sig finna i Ukrajne, kunde genom någon djerf och lysande bragd förmå tsaren till en fred, som åtminstone gaf Sverige tid att hemta nya krafter. För vårt ämne är det åter nödigt att söka bestämma, om någon sanning kan ligga i påståendet, att Rehnsköld främjat konungens beslut.* I det föregående har blifvit anfördt,

* K. Lundblad, anf. st. II: 56, säger: "*Gyllenkrook* kallades till konungens tält; *Rehnsköld* och *Meijerfelt* gingo der af och an, den förre synbarligen förnöjd, att hans önskningar, som alltid förde till oförsökta vägar och äfventyr, segrat öfver *Pipers* visare råd. Piper satt vid ett bord, sysselsatt med skrifning." Uti Gyllenkrooks berättelse, som Lundblad i sin framställning af nu i fråga varande tid hufvudsakligen afskrifvit, lyder denna punkt (s. 36): "När jag nu inkom, voro Grefve Piper och Fältmarschalken samt General Major Meijerfelt hos H. M., som viste sig mycket förnögd och nådig emot mig, och tog mig vid armen samt förde mig till sitt bord, därest Grefve Piper satt och skref." Lundblads förvexling, då han gör konungens förnöjelse till Rehnskölds, är uppenbar.

att Rehnsköld i allmänhet manade till försigtighet och vid flera tillfällen afstyrkte sådana företag, som syntes honom vådliga, hvarvid han alltid hade att påräkna understöd af grefve Pipers penna och ord. Det förefaller derföre föga troligt, att han här handlat på alldeles motsatt sätt. Förhastadt måste det ock vara, då man dragit en sådan slutsats af NORDBERGS yttrande, att Piper väl viste, att förslaget rörande tåget till Ukrajne icke kom från konungen sjelf. I sina samtal med Gyllenkrook antyder nemligen grefve Piper icke i detta fall någon misstanke mot Rehnsköld, utan skjuter tvärt om skulden på konungens egensinnighet, som gjorde honom otillgänglig för skäl. Möjligen kan man af de i denna del något ofullständiga berättelserna sluta, att Rehnsköld icke med ifver motsatte sig hvad han fann redan vara konungens beslut, och kanske ännu var böjd att hoppas något af konungens lycka. I alla händelser bör man ej glömma, att han var krigare och icke hade anspråk att vara något annat. Han hade afstyrkt konungens planer, då han vetat hvad han såsom krigare borde tillstyrka. Att han nu, då hvarje beslut, som kunde fattas, var förenadt med uppenbar fara, icke ville åtaga sig annat ansvar än det som ålåg honom vid utförandet af konungens

befallningar, kan väl icke klandras, hvaremot man med skäl torde kunna säga, att, då konungen var orubblig i sin föresats, Rehnsköld svårligen kunde göra något bättre än att genom sin hållning söka hos konungens öfriga omgifning ingjuta den tillförsigt, hvaraf nu mer än någonsin tillförene gjordes behof.

Sedan tåget till Ukrajne var beslutadt, återstod att bestämma tiden för upphrottet. En stor fördel hade varit, om man kunnat vända om för att möta Lewenhaupt, som var väl försedd med proviant, och hvarigenom man äfven vunnit, att hela den Svenska styrkan förr blifvit förenad. Detta tillstyrktes också af Piper, hvaremot Rehnsköld rådde till skyndsamt uppbrott, emedan man saknade föda åt folk och hästar, så att regementen funnos, hvilka under tre veckor icke fått bröd. Till och med Gyllenkrook, som önskade uppskof och åtog sig att anskaffa foder för åtta dagar, medgaf att man möjligen kunde finna bröd att förse ett regemente eller mer, men att för hela armén det var omöjligt. Under sådana omständigheter kunde en befälhafvare, hvars pligt det var att sörja för truppens vård, icke tillstyrka ett beslut, som skulle hafva öfverlemnat hären åt hungersnöd, och det klander, som drabbat Rehnsköld äfven för hans vid detta tillfälle gifna

råd, måste således vara obefogadt. Konungen hade också tröttnat att stå stilla. Den 15 september bröt han upp mot söder, stod den 25 för första gången inom Rysslands gränser i landskapet Severien, och nu började för honom den följd af motgångar, som slutade med fullständig upplösning af den här, han under åtta år fört till lysande segrar.

Huru många grundade anmärkningar tåget till Ukrajne än må föranleda, kan man likväl icke säga, att konungen företog det samma utan att åtgärder blifvit vidtagna, hvilka han visserligen ansåg betryggande. Sålunda fick generalmajor Lybecker, som i Finland förde befälet öfver en väl rustad här af 14,000 man, befallning att samtidigt med konungens tåg åt söder rigta ett anfall mot Petersburg och Nowgorod. Generalen grefve Lewenhaupt skulle med 11,000 man komma hufvudhären till förstärkning, och slutligen påräknade Carl, att Mazeppa skulle i Ukrajne tillföra honom 20,000 man, hvarefter han med en större armé, än han vid något föregående tillfälle haft samlad, kunde mot tsaren rigta det afgörande slaget. Visserligen skulle det möta stora svårigheter att med en så talrik krigshär röra sig i ett land, som fienden sjelf ej tvekade att härja och bränna för att göra det otill-

gängligt, men Carl och hans krigare voro vande vid försakelser och ansträngningar. De hade hittills icke gifvit vika för hinder af sådan art, och man kan således förklara, om också icke försvara, konungens beslut, helst han låtit dåra sig af förespeglingen om Turkiets biträde, som han först långt senare kunde vinna, och om uppror inom Ryssland, hvilket lätt qväfdes och blef utan inflytande.

Hvad angår Lybeckers anfall på Petersburg, bröt han visserligen i slutet af augusti upp från Viborg och öfvergick efter en skarp strid Newafloden, men vände sig derefter, af brist på lifsmedel, åt Ingermanland. Äfven här hade likväl fienden ödelagt landet, så att han fortfarande såg sin här lida af brist, hvartill kommo de besvärligheter, som förorsakades af ett oafbrutet regn. Genom ett djerft anfall lyckades han bemägtiga sig fästet Koporie, der fiendens krigskassa och ej obetydliga förråd föllo i hans händer, men till hans olycka uppsnappades jemväl ett bref från Ryske general-amiralen Apraxin, hvari denne uppgifver sig inom 24 timmar vänta en här af 40,000 man, med hvilken han skulle anfalla Svenskarne och hindra deras återtåg. Brefvet var skrifvet i afsigt att skrämma Lybecker, som föll i snaran och skyndsamt återvände mot kusten,

der amiral Anckarstjerna med en del af Svenska flottan låg för ankar vid Retusari och efter någon tvekan tog de Svenska trupperna om bord. Då de landstego i Viborg, hade de under detta tåg förlorat 3,000 man och flere tusen hästar, hvilka Lybecker låtit döda för att ej lemna dem i fiendens händer.

Icke heller grefve Lewenhaupt lyckades fullständigt utföra sitt uppdrag, oaktadt all den omtanke och skicklighet han dervid ådagalade. Han hade i början af maj varit hos konungen i Radeskowice och återkom den 15 till Riga utan att ännu hafva fått någon annan föreskrift, än att han borde sätta sina trupper i ordning till en förestående marsch, på hvilken proviant för tre månader skulle medföras. Den 26 maj utfärdades till honom konungens befallning att ju förr desto hellre göra sig färdig, så att han i början af juni månad kunde anträda tåget till Berezina-Pazowska vid Berezina-floden, der han hade att vänta vidare order. Enligt Lewenhaupts egen uppgift *, emottog han denna skrifvelse den 7 eller 8 juni. Nordberg ** uppgifver visserligen, att skrifvelsen icke ankom förr än den

* Adam Ludvig Leijonhufvud, *Enväldets skadeliga påföljder och Aggets bittra frugter*, Stock. 1757, sid. 227.

** *Konung Carl XII:s historia.*

26 juni, men något skäl att gifva honom vitsord framför Lewenhaupt torde så mycket mindre förefinnas, som denne senare utan tvifvel icke skulle hafva underlåtit att anföra en omständighet, som inneburit ett giltigt försvar mot dem, hvilka möjligen kunde anse honom icke hafva med tillräcklig skyndsamhet och drift utfört konungens befallning. På Nordbergs uppgift har man emellertid grundat det påstående, att Rehnsköld af afund öfver Lewenhaupts växande rykte såsom krigare med afsigt velat blottställa honom genom brefvets fördröjande. För Rehnsköld minne är det en lycka, att Lewenhaupt, som vid andra tillfällen ganska oförtäckt uttalar sitt missnöje öfver hans beteende, och i sina anteckningar klagar öfver det sätt, på hvilket han af honom blef behandlad, i detta fall fullständigt visar beskyllningens grundlöshet. I sitt svar till konungen yttrar han sig nemligen öfver omöjligheten att genast bryta opp, men uttrycker sin förhoppning, att alla de under hans befäl stående trupper skulle vara i full marsch innan juni månad gått till ända, på hvilket sätt han icke kunnat yttra sig, om han först den 26 mottagit konungens befallning.

I slutet af juni kunde Lewenhaupt anträda sitt tåg med de regementen, som voro färdiga,

men det dröjde ännu mer än två månader innan han hade hela sin styrka samlad i Dolkinow, hvarifrån han bröt upp den 1 september och ankom efter en ytterst mödosam marsch den 17 till Woronezewitz. Här fick han samma dag en och följande dag två lika lydande skrifvelser med underrättelse, att konungen med sin armé tagit vägen åt Severien, dit han således borde följa. I afseende på dessa skrifvelser, som alla voro af den 14 september, yttrar Lewenhaupt sin förundran, att de blifvit så sent afsända, då ilbud från konungen till honom kunde gå på 24 timmar, och han således, om de genast afgått, kunde haft dem två dagar tidigare. Med anledning häraf har man åter försökt att på Rehnsköld kasta en skugga. Det upplystes nemligen, att den tidigast ankomna skrifvelsen var afsänd först den 16 om aftonen och de båda senare den 17 vid olika tider, hvaraf man tilltrott sig draga den slutsats, att de blifvit af Rehnsköld förhållna. Uttryckligen säger ingen samtida huru härmed tillgått, och likväl synes någon ovisshet i detta hänseende knappt kunna ega rum. Sannolikt förefaller det till en början, att, om Lewenhaupt, som tyckes vid saken hafva fäst stor vigt, icke efter sin förening med konungen deröfver erhållit en nöjaktig förklaring, något ord

derom skulle influtit i hans anteckningar. Härtill kommer nu Gyllenkrooks berättelse, att en Polack, som varit sänd med order till general Lewenhaupt, den 16 återkom, emedan han ej "kunnat komma igenom för fiendens partie." * Det blir häraf nästan påtagligt, att ett bref till Lewenhaupt blifvit redan den 14 afskickadt utan att kunna framkomma, och att derefter tre lika lydande bref med få timmars mellantid afsändes, vittnar i sådant fall blott om en synnerlig angelägenhet att icke lemna honom i okunnighet om den väg, konungen slutligen valt. I alla händelser vållade brefvens sena framkomst ingen skada. Den olycka, som drabbade Lewenhaupt, härrörde icke deraf, utan från konungens af omständigheterna framtvungna beslut att bryta upp innan han med sig förenat den styrka, som under Lewenhaupts befäl skyndade till hans förstärkande. Följden deraf blef, att denna här, öfverlemnad åt sitt eget öde, den 29 september vid Liesna anfölls af en öfverlägsen styrka, mot hvilken han visserligen försvarade sig med tapperhet och framgång, men med så stora förluster, att, då Lewenhaupt ändtligen den 13 oktober sammanträffade med konungen i Rakowitz, han förde

* Gyllenkrooks berättelse, anf. st. s. 39.

med sig endast 6,500 man af de 13,000, med hvilka han lemnat Riga. *

Om man till dessa motgångar lägger, att, då Mazeppa i slutet af september sammanträffade med Carl i Hoski, hans försök att bringa Kossackerna till uppror mot tsaren i hufvudsaken misslyckats, så att han, i stället för utlofvade 20,000 man, förde med sig en styrka, som uppgifves olika, men sannolikt icke öfversteg 5,000 man, samt att till någon del af samma skäl den dessutom föga skicklige Lagercronas försök att bemägtiga sig Severiens förnämsta fästningar, Starodub och Nowgorod-Sewersk, blef utan framgång, befann sig konungen snart i en helt annan ställning än han hade beräknat. I sjelfva verket torde man kunna säga, att den Svenska hären efter denna tid äfven för den mest förhoppningsfulle saknade grundad utsigt till räddning. Huru vida en sådan möjligen kunnat vinnas genom

* Den 28 september hade Lewenhaupt, enligt regementsbefälhafvarnes rapporter, 2,000 man rytteri, 2,900 dragoner, 8,000 man fotfolk och 1 kompani Polacker, 50 man, eller tillsammans 12,950 man med 16 kanoner. Den 30 september eller dagen efter slaget återstodo af desse: 1,303 ryttare, 1,749 dragoner och 3,451 man fotfolk, eller tillsammans 6,503 man, så att förlusten var 6,397 man, oberäknadt Polackerna, hvilkas öde är obekant. Robert Petré's dagbok. Handskrift i Upsala universitets bibliotek.

en fred, som i detta ögonblick utan tvifvel blifvit dyrköpt, må lemnas derhän. Visst är, att Carl icke syntes tänka derpå. Om han också under någon tid icke kunde dölja sin oro, hade denna intet inflytande på hans handlingssätt. Gäckad i alla sina förhoppningar och ständigt hotad af en öfverlägsen fiende, som beslutsamt ödelade sitt eget land för att göra det otillgängligt för de främmande härskarorna, förmådde han svårligen rädda något mer än ryktet om ett hjeltemod, som ej kunde brytas, och för detta framgick han, åtminstone skenbart med återvunnet lugn, på sin mot förderfvet lutande bana. Genom skogar och ödemarker, i hvilka hären led otroligt af hunger och sjukdomar, gick hans tåg till Düna-floden, som han först efter en hård strid kunde öfvergå, samt vidare till Mazeppas hufvudstad Baturin, der man hoppades finna rika förråd och goda vinterqvarter. Staden var likväl vid Svenskarnes ankomst uppbränd af den Ryske generalen Menschikow. Tåget måste således under en köld, som kostade tusenden af manskapet lif. eller lemmar, fortsättas till Romne samt vidare till Hadjatz, der man ändtligen fann qvarter, ehuru visserligen dåliga och under den tilltagande kölden alldeles otillräckliga. Bataljons-predikanten vid Kronobergs regemente Sven Agrell

har i sin dagbok * antecknat, att under juldagarne vid Hadjatz endast vid detta regemente 32 soldater och 2 underofficerare fröso i hjel och mer än 200 man blefvo af kölden så skadade, att de sedan aldrig kunde göra tjenst. Alla hus lågo fulla af sådana, som af frostskada blifvit krymplingar. Hela dagen kördes döde ut på slädar och begrafdes i källare och andra hål, emedan man icke kunde gräfva i den frusna jorden. "Ingen menniska", tillägger författaren, "som ej sett det, kan en gång tro eller inbilla sig detta eländet". Kronobergs regemente var dock icke det, som led största afgång. Af Landskrona kompani vid norra Skånska kavalleriregementet, som hösten 1708 hade 78 man, dogo under vintern 10 af sjukdom och 13 af förfrysning; en sköt sig under sjukdom och 12 blefvo genom kylskador otjenstbare. Af hela kompaniet, som enligt stat skulle utgjort 125 man, återstodo således endast 42. ** Af hela armén saknades, enligt hvad det sades, på tre nätter ej mindre än 6,000 man. ***

* Handskrift i Vitterhets-Hist. och Antiquitets-Akademiens bibliotek.

** B. A. Ennes, *Biografiska Minnen af konung Carl XII:s krigare*, II: 235.

*** Utdrag af Landshöfdingens, Riddaren af Svärds-Orden, Grefve Nils Bondes egenhändigt författade Lefvernes-Beskrifning. Ennes, anf. st. II: 345.

Äfven krigslyckan började nu vända Carl ryggen. En den 7 januari 1709 midt på dagen företagen stormning af den lilla befäste orten Wiprek blef afslagen. Kommendanten gaf sig visserligen följande natten, men detta temligen gagnlösa företag, som ogillades både af Rehnsköld och Gyllenkrook, hvarföre konungen sjelf uppgjorde planen till anfallet, kostade emellertid Svenskarne omkring 1,000 man, af hvilka 50 officerare. Bland de sårade var äfven Rehnsköld, som fördes till Hadjatz, der han lät förbinda sig, och först efter sex veckor blef så återställd, att han kunde sitta till häst och åtfölja armén. *

Det kan ej tillhöra denna minnesteckning att anföra alla de strider, alla de mera eller mindre äfventyrliga företag, som under denna vinter föreföllo, och efter hvilka armén fick någon hvila först då konungen i början af mars förlade återstoden af sin här omkring staden Budizin mellan floderna Worskla och Biol. Allt antydde nu, att det skådespel, Carl uppfört inför det förvånade Europa, nalkades sin upplösning. Genom köld, sjukdomar och fiendens vapen förminskad till mindre än hälften af den ursprungliga styrkan, önskade hären slut på ett krig, för

* Ders. s. 346.

hvilket han icke såg något mål. Soldaterna älskade högt konungen, som delade deras faror och försakelser, och de följde honom utan knot. Åtanken på det aflägsna fäderneslandet, som de saknade hopp att återse; fruktan att i ett främmande land, der de ständigt fördjupade sig utan förråd af något slag och utan utsigt till undsättning, falla ett offer för nöd och klimatets hårdhet; kanske också de ständiga striderna mot fiender, hvilkas antal, oaktadt alla förluster, icke minskades: allt detta hade utplånat den hänförelse, som under föregående år fäst segern vid de Svenska fanorna. Bland befälet, som klarare uppfattade ställningen, var misströstan ännu märkbarare och missnöjet med konungens sätt att föra kriget temligen allmänt. Flertalet af generalerna ansåg konungen böra försöka att öfver Dnieper-floden återgå till Polen, hvilket efter deras åsigt var den enda, svaga möjligheten till räddning, och Piper framförde till Carl deras mening, men förgäfves. Konungen fruktade, att ett sådant återtåg skulle betraktas såsom en flykt. Emot de råd, som framstäldes af Piper, Rehnsköld och Mazeppa, beslöt han att stanna i Ukrajne, der han af Zaporog-Kossackerna väntade en förstärkning, som han verkligen erhöll, och hoppades eller åtminstone sade sig hop-

pas undsättning jemväl af Stanislaus och general Krassow. För att få fast fot i landet, fattade han beslutet att bemägtiga sig Pultawa. I och för sig mindre betydlig, hade denna fästning under vintern blifvit förstärkt och var försedd med en talrik garnison, hvarjemte tsaren stod bakom fästningen med den Ryska hären, hvilken, enligt hvad det säges, slutligen uppgick till 80,000 man. Allt det högre befälet, framför alla Gyllenkrook, åt hvilken konungen uppdrog att leda belägringen, afstyrkte detta företag såsom omöjligt, helst Svenska armén saknade tillräckligt antal kanoner och dugligt krut. Enligt Gyllenkrooks berättelse, trodde konungen, att fästningen skulle gifva sig så snart besättningen såg, att Svenskarne ärnade anfalla, så att icke en gång stormning, naturligtvis ännu mindre en regelbunden belägring, skulle blifva af nöden. Då generalen sökte förmå konungen att afstå från ett företag, hvilket han ansåg icke kunna få framgång, "om icke en extraordinär lycka kom emellan", svarade Carl leende: "Vi måste göra det som extraordinärt är, så ha vi beröm och gloire deraf." Såsom vanligt, förblef han orubblig vid sin en gång fattade föresats, och den 1 maj började belägringen.

Några författare, bland dem ADLERFELD *, från hvilken kanske alla de öfriga lånat sin mening, hafva antagit, att belägringen af Pultawa icke åsyftade intagandet af denna fästning, utan var en krigslist för att under en låtsad belägring sysselsätta fienden, till dess konung Stanislaus och general Krassow hunnit ankomma, hvarefter Carl ville locka tsaren till en drabbning på öppna fältet, som denne hittills undvikit. Det är svårt att bestrida möjligheten häraf, men föga sannolikt förefaller det, att öfriga samtida och på stället närvarande antecknare af händelserna — särskildt Lewenhaupt och Gyllenkrook — skulle varit okunnige om eller med afsigt förbigått en sådan omständighet. Det synes ej heller vara ett förhöjande af Carl XII:s ära såsom fältherre att låta honom, som var fienden så betydligt underlägsen i antal, hvars artilleri till en stor del gått förloradt, och som, enligt flere författares samstämmande vittnesbörd, saknade krut både för kanoner och handgevär, uppoffra tusenden af sina

* M. GUSTAVE ADLERFELD, *Histoire Militaire de Charles XII.* Paris, 1741. Gyllenkrook berättar väl, anf. st. s. 97, att han frågat Rehnsköld, hvarföre konungen låter attaquera Pultawa, då han fick till svar: "Konungen vill hafva en amusement, till dess konung Stanislaus kommer"; men detta bevisar ingalunda, att belägringen *endast* var ett tidsfördrif.

krigare i dagligen förefallande mindre strider under en belägring utan annat ändamål än att vinna en tid, som fienden vida bättre kunde använda att samla, ordna och öfva sig till en blifvande hufvuddrabbning.

Låtsad eller allvarlig, fördes belägringen i alla händelser lamt. Svenska armén hade under kriget förlorat sina skickligaste ingeniör-officerare, medel för en verksam beskjutning saknades, och en stormning, som eljest låg i konungens smak, ville han här icke våga. Zaporogerna, som användes att uppkasta löpgrafvarna, ledo stora förluster och vägrade att fortsätta med ett arbete, hvilket de betraktade såsom ett slafveri. Dessutom blef sommarhettan tryckande, man började att sakna födoämnen, och soldaterna hördes ropa efter *bröd eller död*, af hvilka den senare var lättare att finna än det förra. Ett sådant tillstånd kunde icke fortfara. Med eller mot sin vilja måste konungen derpå göra ett slut.

Under belägringens början deltog Rehnsköld ej deri. Konungen hade skickat honom med större delen af rytteriet och några bataljoner fotfolk till Zuchi, en mil från Pultawa, emedan fienden der gått öfver Worskla-strömmen och hotade med ett anfall. Först den 17 juni, sedan konungen, som fortfarande med allt för stor djerf-

het utsatte sig för den ögonskenligaste fara, blifvit sårad, ryckte fältmarskalken med alla sina trupper närmare det kongliga lägret, och var sedan den som der förde det synbara befälet, ehuru konungen fortfor att gifva sina befallningar, som blefvo bestämmande för alla hufvudsakliga åtgärder. Berättelserna om det som tilldrog sig under dagarne närmast det olycksdigra slaget vid Pultawa, så väl som rörande sjelfva slaget, äro temligen orediga och ej sällan hvarandra motsägande, så att det verkliga förloppet är svårt att uppgifva äfven i frågor, som på utgången kunna haft ett väsentligt inflytande.* Sålunda

* Anledningen härtill torde väl hufvudsakligen vara, att flertalet af dem, som rörande striden skulle kunnat lemna en verkligt upplysande framställning, stupade i slaget eller såsom fångne saknade tillfälle att derom göra anteckningar. Mera hade man kunnat vänta af de få, som åtföljde Carl XII till Turkiet; men det tyckes som konungen sjelf hade önskat hålla de hemmavarande i okunnighet rörande olyckans omfattning, och hans omgifning borde i sådant fall icke motverka hans afsigter. I konungens bref till Rådet angående slaget vid Pultawa, dat. Lägret vid staden Ossow utmed Svarta hafvet den 12 juli 1709, angifver han fiendens fördelaktiga ställning såsom orsak till nederlaget, och medgifver, "at mästadelen Fotfolket blifvit förlorat, och sjelfva Rytteriet lidit också stor afbräck", samt längre fram, att "en del Officerare med några få gemene af Gardet finnes än i behåld, tillika med några få Officerare och gemene af det andra Fotfolket", men yttrar dock sin förmodan, att "fienden innan kort skal åter kunna

säges af några, att Piper och Rehnsköld aftonen den 27 juni voro kallade till konungen, då beslut fattades om följande dagens anfall, hvarefter slagordning uppgjordes och lemnades infanteri-öfverstarne till afskrift. Enligt en annan berättelse hade ingen plan för striden blifvit uppgjord, utan hade konungen natten till den 28 juni låtit kalla Rehnsköld och befalt honom att vidtaga sina anordningar för att följande dagen anfalla den Ryska hären. Rehnsköld gjorde ingen invändning, utan gick ut för att lyda. Vid ingången till konungens tält mötte han Piper, som frågade honom, om något nytt förekommit. "Nej", svarade Rehnsköld kallt och gick vidare. Då Piper kom in i tältet, frågade konungen, om icke Rehnsköld berättat honom något. "Intet", svarade Piper. "Nå väl", sade konungen, "då skall jag underrätta er, att vi i morgon anfalla." Piper blef förskräckt öfver detta förtviflade beslut; men som han viste, att konungen icke deri skulle göra någon ändring, teg han och lemnade honom i ro att sofva till dagens inbrott. Möjligen låta sig dessa stridiga framställningar sammanjemka så-

---

så tvingas, att man lärer kunna vinna utaf honom alt hvad man åstundar." *Historiska Handlingar*, till trycket befordrade af K. Samfundet för utg. af Handskrifter rörande Skand. Historia, IV: 155.

lunda, att konungen den 27 juni beslutit ett anfall utan att ännu bestämma tiden för det samma, men att han först under natten derom gifvit Rehnsköld befallning. Hvad åter angår den uppgjorda slagordningen, innehöll denna, enligt alla uppgifter, endast en föreskrift om truppernas uppställning före striden, men intet om de särskilda afdelningarnas uppdrag vid dess utförande, och man har således med skäl kunnat säga, att en plan för sjelfva striden icke var på förhand bestämd.

Det hade emellertid blifvit Rehnskölds sorgliga lott att föra Carl XII:s segerrika här till ett oundvikligt nederlag. Att han blifvit hårdt bedömd för det sätt, på hvilket han utförde sitt svåra värf, kan knappt väcka förundran. Det tyckes som skulle ett folk vid en liden olycka alltid behöfva någon, på hvilken det kan kasta skulden. Konungen, ännu alltid älskad och beundrad, samt dessutom för tillfället sårad, måste naturligtvis skonas; Rehnsköld stod honom närmast och blef offret. Utan allt fog har han visserligen icke heller blifvit klandrad. Af de trovärdiga berättelser, man från denna tid eger, framgår obestridligt, att hans lynne, som under den senare tiden blifvit mera retligt, under de närmast föregående dagarne och särdeles under

den afgörande striden hänförde honom till utbrott, sårande för de underlydande och för hvilka icke en gång konungen lärer varit fredad. Grefve Lewenhaupt, som sjelf mer än en gång fick erfara fältmarskalkens dåliga lynne, berättar nemligen, att Rehnsköld med anledning af en, enligt hvad han icke utan skäl trodde, af konungen gifven befallning yttrat: "Ja, si så gör Herren alltid; jag får icke göra som jag vill. Gud gifve Herren ville låta mig råda." Ännu mer måste det läggas honom till last, att han under sjelfva slaget icke gaf sina befallningar med den klarhet och lugna besinning, som böra utmärka den högste befälhafvaren, i hvilket hänseende sådana mot honom uppträdande vittnen som Lewenhaupt, Gyllenkrook och Creutz icke kunna jäfvas. För att bedöma honom rättvist måste man likväl komma i håg, att han emottog befälet i ett ögonblick, då en seger i sjelfva verket var omöjlig. Underlägsenheten i antal var sådan, att han i striden mot 80,000 Ryssar kunde sätta endast 12,800 Svenskar och några få tusen Zaporoger. Artilleriet hade visserligen 30 kanoner, men af brist på kulor och krut kunde endast 4 begagnas, under det att fienden hade, enligt lägsta uppgift, 120, och fotfolkets krut var sådant, att "merendels endast fångkrutet brann af, och de skotten,

som gingo löst, voro lika som hade man slagit några handskar tillsammans." Detta, men framför allt annat truppernas utmattning och modlöshet, måste hos en man med Rehnskölds erfarenhet hafva aflägsnat hvarje hopp om en lycklig utgång, och kunde någon gång göra honom villrådig. Härtill kom, att generalerna, män sådane som Lewenhaupt och Creutz, visserligen gjorde sin pligt, hvaremot andra underordnade befälhafvare stundom handlade efter egen ingifvelse. Till och med grefve Piper, som ej var krigare, trodde sig kunna gifva råd, hvilka af konungen följdes och rubbade ordningen. Sålunda yrkade Rehnsköld, då Svenskarne i början af slaget haft framgång, att man borde för stridens fortsättande invänta artilleriet och Mazeppas framkomst till slagfältet, men Piper sade: "man måste smida medan jernet är varmt och icke gifva fienden tid att hemta sig", och i öfverensstämmelse härmed gaf konungen sina befallningar. Hvad som under sådana omständigheter kunde räddas, var icke fältherrens lager, endast soldatens ära, och för denna gjorde Rehnsköld nog för att hans minne må hållas i aktning. Det var först sedan flera regementen förlorat nästan allt högre befäl och mer än hälften af sitt manskap, och då konungen sjelf, som låtit

på en bår bära sig i elden, ej vidare med sin röst kunde hejda den började flykten, som Rehnsköld utropade: "Eders Majestät! vårt fotfolk är förstördt. Gossar, sen till att I rädden konungen!" hvarefter han med förtviflans mod åter störtade sig i striden, der han dock snart blef öfvermannad och fången. Härmed var ock slaget förloradt. Den 1 juli gaf sig återstoden af den Svenska hären, — men konungen var räddad.

Då de förnämste fångarne dagen efter slaget fördelades mellan de Ryske generalerna och ministrarne, kom Rehnsköld till fältmarskalken Scheremotsew, som bemötte honom med höflighet. Några dagar senare inbjöd tsaren fångarne till en måltid, efter hvars slut han samtalade med flere bland dem, äfven med Rehnsköld, som på tsarens fråga: "huru Svenskarne kunnat våga att med en så ringa styrka inträngа i ett stort och vidsträckt rike?" svarade, att generalerna varit pligtige att med all trohet fullgöra konungens befallningar, äfven om de för sig sjelfve varit af annan mening. Såsom ett bevis på sin aktning lät tsaren till honom återställa hans värja med tillsägelse, att det skedde såsom vedergällning för hans trohet mot sin konung. Af det klander, för hvilket Rehnsköld varit ett föremål, är en stor del en följd af denna trohet, och efter-

verlden skall derföre ej mindre än den Ryske tsaren vara benägen att göra honom rättvisa.

Den 21 juli fördes Rehnsköld jemte flere generaler och högre officerare till ett furst Menschikow tillhörigt slott, Oranienburg, nära Woronecz. Hans fångenskap var der lindrig, men han var dock fånge och måste, skild från hustru och anhöriga, tillbringa sin tid, hvarvid läsning af andliga och historiska skrifter var hans förnämsta sysselsättning. I början af december flyttades han jemte de öfriga fångarne till Moskwa, der de måste deltaga i det triumftåg, hvarmed tsaren firade sin seger. Rehnsköld och grefve Piper, som äfven blifvit fången vid Pultawa, utgjorde fångarnes sista led, hvarefter omedelbart följde tsaren med furst Menschikow på sin högra och furst Dolgoruki på sin venstra sida. Fångarne gingo till fots och fördes jemte det eröfrade Svenska artilleriet, pukor, fanor, standarer och andra segertecken genom nästan hela staden, der flere äreportar voro uppresta, smyckade med taflor och inskrifter af ett för Svenskarne smädligt innehåll. I medlet af januari 1710 fördes de fleste fångarne i flockar af hundra man till trakterna kring Arkangel, Kasan och Astrakan. En del qvarstannade emellertid i Moskwa, der de ledo en nöd, som Piper och Rehnsköld, oaktadt

med betydliga enskilda uppoffringar, förgäfves bemödade sig att alldeles afhjelpa. Den fortfarande oenigheten mellan desse män var i början till stor skada, och flere af de Svenske generalerna sökte åstadkomma en förlikning, till hvilken dock Rehnsköld icke syntes benägen. Med ett häftigt lynne var han likväl i grunden god och välvillig. Kanske ångrade han sig eller gaf han vika för ögonblickets behof af enig samverkan mellan dem, till hvilka hans olycklige landsmän måste söka en tillflykt i sin nöd. Nog af, dagen efter det fruktlösa medlingsförsöket inträdde han i grefve Pipers rum, samtalade med honom såsom hade mellan dem intet förefallit, och härmed synas spåren af deras ovänskap utplånade.

Den 20 september 1710 kom befallning, att Piper och Rehnsköld skulle föras till Petersburg, dit de efter en besvärlig resa ankommo den 4 oktober. Följande dagen fördes de upp i senaten, der de tillfrågades, om de ville samtycka till en utvexling af general-guvernören grefve Stromberg mot general Weide. De svarade, att de icke hade uppdrag att afhandla om utvexling af fångar, och att de ej ansågo Stromberg såsom krigsfånge, emedan han efter en ren och tydlig kapitulation blifvit tagen i Riga, hvaremot Weide

blifvit fången vid Narva. Några dagars betänketid blef dem lemnad, hvarefter de åter förekallades och underrättades, att tsaren beslutit sätta dem i frihet, om de skriftligen förbunde sig att i sina ställen återsända prinsen af Melite och knes Dolgoruki, samt bifölle Strombergs utbytande mot Weide. De vägrade nu åter till en början, men hotades då med en så svår behandling, att de slutligen undertecknade en för ändamålet uppsatt skrift. Utvexlingen af Stromberg och Weide blef också verkställd, men Piper och Rehnsköld återsändes den 3 januari 1711 till Moskwa. Här lefde de temligen väl, dock endast så vidt deras egna tillgångar medgåfvo, ty ehuru konungen uti flera från Bender i september månad 1709 aflåtna skrifvelser befalt, att Rehnsköld under fångenskapen skulle uppbära hela sin lön, kunde dessa befallningar under den i fäderneslandet rådande förlägenheten icke efterkommas.* Piper och Rehnsköld förde gemensamt, utan annan fullmagt än den behofvet gaf dem, styrelsen öfver de i Ryssland fångne Svenskarne, samt emottogo och fördelade de från Sverige kommande

* Uti en skrifvelse till prinsessan Ulrika Eleonora, dat. Moskau den 18 februari 1714, anhåller Rehnsköld om befallning till statskontoret angående utbetalningen af hans lön, icke för hans egen skull, utan för att rädda de öfriga nödlidande fångarne. Orig. i riks-arkivet.

bidragen till deras underhåll. Huru otillräckliga dessa voro, bevittnas bland annat af de under åren 1713 och 1714 skrifna bref till regeringen i Sverige, till tsaren, furst Menschikow m. fl., undertecknade dels af Piper ensam, dels af honom och Rehnsköld gemensamt, af hvilka afskrifter förvaras i riks-arkivet. Det gick så långt, att samtlige de fångne officerarne den 14 januari 1714 af tsaren begärde, att dem måtte bestås vanligt fångtraktamente såsom åt soldaterna, eller 3 styfver om dagen, så att de ej måtte dö af hunger.

I allmänhet behandlades generalerna väl och med aktning, dock skedde häri beklagliga afbrott. Så kom den 17 januari 1712 klockan 8 om aftonen befallning, att de inom en timme skulle bortföras. Inga föreställningar, såsom med afseende på ålder, sjukdom eller den starka kölden, kunde hjelpa. Första aftonen fördes de blott till förstäderna, der de under sträng bevakning inqvarterades i små kyffen, herrar och drängar i samma rum. Följande dagen sändes de vidare, hvar och en åt sitt håll, men återfördes efter tre dagar till Moskwa och inqvarterades, för att försona den hårda behandlingen, hos vissa bojarer, der de erhöllo fria husrum och uppassning. Något senare måste de likväl flytta till det hus, grefve

Piper fått hyra, och hvilket var temligen rymligt. Om anledningen till denna händelse gingo åtskilliga berättelser. Den sannolikaste är, att tsaren, förledd af en falsk uppgift om en hemlig skriftvexling mellan de Svenske generalerna och Bender, gifvit senaten i Moskwa befallning, att alla der varande Svenske fångar skulle aflifvas, men att furst Menschikow, som på förhand antog att tsaren efter närmare besinnande skulle ångra sig, gifvit en särskild befallning om uppskof med verkställigheten, hvarigenom de räddades.

Långvarigare var den olägenhet, som förorsakades dem af följande anledning. Tvenne officerare, öfverste Wachtmeister och öfverstelöjtnant von Brömsen, hade år 1713 mot borgen af fyra öfverstar fått resa till Sverige för att bereda sin utvexling, men med förbindelse att, om de ej lyckades, åter inställa sig inom en bestämd tid. Då detta ej skedde, blefvo ej blott borgesmännen satte i hårdt fängelse, der de ledo af köld, mörker, stank och ohyra, så att två af dem voro nära döden. Äfven Piper och Rehnsköld fingo i sina qvarter en sträng arrest. I deras rum ställdes soldater med dragna svärd, och de fingo hvarken tala med hvarandra eller bevista gudstjänsten. Båda sökte genom flera skrifvelser att häri vinna ändring, men länge

förgäfves. Uppgift saknas, huru länge detta förhållande fortfor, men af deras bref inhemtas, att de ännu i medlet af juni 1714 icke lyckats erhålla någon lindring. Må hända skedde detta för Rehnsköld icke förr än grefve Piper i slutet af sistnämnda år fördes till Petersburg, för att efter svåra lidanden sluta sina dagar på fästningen Nöteborg den 19 maj 1716.

Äfven i början af år 1715 blefvo flere af de Svenske generalerna förde från Moskwa åt skilda håll, för att genom utsigten af en svårare fångenskap förmå dem att antaga Rysk tjenst, hvilket likväl icke lyckades.

Sedan grefve Piper var borta, öfvertog Rehnsköld till en början ensam ledningen af fångarnes angelägenheter och egnade dem den största omsorg. Målande ställningen och sina bekymmer, skrifver han till statskontoret den 28 december 1714: "Deras ärade skrifvelse, dat. den 30 sistl. till kongl. rådet, öfverste-marskalken Piper och mig, är oss för kort tid sedan väl tillhandakommen, jemte en vexel dervid af 3,600 rubel till fångarnes underhåll, hvilken man låtit inkassera. Sedermera är händt, att icke allenast kongl. rådet, öfverste-marskalken plötsligen är blefven bortförd härifrån, utan är ock jag, jemte det öfriga generalitetet, ansagd, att äfven oss

det samma i dessa dagar lärer vederfaras, hvarigenom oss betages tillfälle att continuera uti den omsorg vi härtills efter möjligaste burit till de arme, usle och förlåtne fångarnes räddning, som äro kringströdde här i landet. Önskligt hade varit, att det kongl. statskontoret vid sådan kristlig och billig omsorg hade kunnat gripa oss med större eftertryck under armarne, och alltför beklagligt är nu, att efter så långt väntande och så många goda löften ingen erkläckligare summa följt än som ofvanbemälte ringa post, hvilken, när den samma fördelas mellan alla samtlige, löper intet mera än fem daler s:mt på personen. Jag ser alltså med största bedröfvelse fångarnes ändtliga undergång och förtviflan för ögonen. De hafva till en så stor myckenhet härtills täleligen och sjelf med fiendens förundran dragit den allra svåraste och bittraste nöden blott af trohet till sin konung och öfverhet, ja många af hunger och nakenhet satt lifvet till, utan att vilja bryta sådan trohet, huru de ock dertill blifvit lockade."

Officerarnes belägenhet var icke mycket bättre än manskapets, ehuru Rehnsköld äfven för dem gjorde hvad som stod i hans förmåga. För flere bland dem höll han öppet bord, och meddelade dem derjemte undervisning i krigskonstens sär-

skilda delar, så att de som icke funnit någon sysselsättning, hvarmed de kunde bidraga till sitt uppehälle, icke tillbragte sin tid utan gagn.

Olyckan, fångenskapen och de allvarliga pligter, omständigheterna under denna tid ålade Rehnsköld, synas hafva böjt det häftiga lynne och det öfvermod, för hvilka han, såsom redan är nämndt, blifvit bittert och ej utan skäl klandrad. Sannolikt påverkades han ock af det varma andliga lif, som vaknat hos de fångne, för hvilkas själavård gjordes allt hvad omständigheterna kunde medgifva. En kyrkostyrelse inrättades i Moskwa och under denna lydde mer än sextio fångne fältprester, hvilka i allmänhet fått åtfölja sina regementen till de delar af landet, der dessa voro förlagda. Der prest saknades, ersattes han, så godt sig göra lät, af någon bland officerarne. Konsistoriet i Moskwa vigde äfven prester i de aflidnes ställe. Då förrådet af andaktsböcker var ringa, afskrefvo officerarne dem som funnos, hvarefter dessa handskrifter gingo i lån från den ene till den andre. Likasom i fädernesländet, firade Svenskarne i Ryssland fyra böndagar, till hvilka texterna utsågos i början af Piper, sedan af Rehnsköld och, efter hans utvexling, af den äldste generalen. Vi kunna ej lemna detta ämne utan att omnämna Curt Fre-

drik von Wreech, från hvilken den andliga rörelsen i väsentlig mån utgick, och som i Tobolsk inrättade en skola, hvilken slutligen förvärfvade det anseende, att äfven Ryssar önskade få sina barn der undervisade. *

Frågan om Rehnsköld utvexling synes första gången hafva blifvit väckt redan den 1 juni 1710, då Rådet uti en skrifvelse till konungen föreslog, att han eller grefve Piper skulle utvexlas mot prinsen af Melite. Hvarföre saken då förföll är obekant, men att konungen i början önskade de båda riksrådens befrielse, visar sig af en hans skrifvelse till Rådet den 12 juni 1711, hvari Rådet anbefalles att med flit drifva derpå. Under tiden hade Rådet gifvit Rehnsköld tillåtelse att "på dess parole och mot dess revers" få resa till varma bad för att sköta sin försvagade helsa, och underställde konungen i skrifvelse den 11 juli 1711 en från Rehnsköld insänd anhållan att få begagna det löfte om befrielse, som blifvit honom gifvet mot förbindelse å hans sida, att han så länge krigot fortfore icke skulle låta bruka sig i krigstjenst mot tsaren eller dess allierade, till dess hans utvexling mot en general-fältmarskalk kunde följa. Härpå svarade konungen den

* Curt Fredrik von Wreech, *Historie von denen Schwedischen Gefangenen in Russland und Siberien.* Sorau, 1725.

26 oktober s. å., "att som Wij finna en sådan revers och försäkringsskrifft som åstundas icke allenast ovanlig och mot allt bruk, utan ock för Eder såsom sittande uti Wårt ställe aldeles oanständig, så kunna Wij dertill aldeles intet samtycka." Någon ansökan i likartadt syfte torde sedan icke blifvit framstäld. Först under fredsunderhandlingarna på Åland, då tsaren ville gifva ett bevis af sina vänskapliga tänkesätt, erbjöd han sig att utvexla Rehnsköld mot de Ryske generalerna furst Trubetskoi och grefve Gollowin, hvartill konungen lemnade sitt samtycke, och den 1 juli 1718 återfick Rehnsköld efter nio års fångenskap sin frihet. I augusti månad gick han öfver Petersburg och Åbo till Stockholm, dit han ändtligen efter aderton års frånvaro återkom. Med förundran funno hans vänner, att hvarken hans sextiosju år, fälttågens mödor eller fångenskapens sorger och lidanden kunnat förändra hans utseende, som, från ungdomen fördelaktigt, ännu företedde mannaålderns kraft och liflighet.

Sedan Rehnsköld en kort tid njutit af lyckan att åter vara i fäderneslandet och återse sin maka, från hvilken han under elfva år eller sedan vistandet i Alt-Ranstadt lefvat långt aflägsnad, begaf han sig till Skåne, der konungen då vistades, och blef af honom väl emottagen. Han åtföljde också

Carl till Fredrikshalds belägring, likväl utan att han der hade något befäl. Stor var hans smärta, då hjeltekonungen, som han så ofta åtföljt i kulregnet, här fann den död, för hvilken det tycktes hafva varit honom ett nöje att utsätta sig. Det blef Rehnskölds sorgliga pligt att, jemte fältmarskalken grefve Carl Gustaf Mörner, den 1 december underteckna den skrifvelse, hvarigenom Rådet i Stockholm underrättades om konungens död och det i ett krigsråd enhälligt fattade beslutet att upphäfva den började belägringen. Han åtföljde också det kongliga liktåget till Carlberg och bevistade sedan jemväl konungens högtidliga begrafning i Riddarholmskyrkan den 26 februari 1719.

Det har blifvit sagdt, att Rehnsköld i striden om tronföljden efter Carl XII:s död slutit sig till hertigens af Holstein parti, men detta saknar all grund. För prinsessan Ulrika Eleonora hyste han personlig tillgifvenhet, hvarå man har bevis i de omkring åttio i riks-arkivet förvarade bref, i hvilka han under kriget i Polen underrättade henne om konungens företag och händelsernas gång. I allmänhet gaf han icke sina åsigter i politiska frågor till känna och torde med sådana föga hafva sysselsatt sig, men i afseende på den här i fråga varande är visst, att han, långt ifrån

att befordra hertigens planer, var bland dem som förmådde honom att derifrån afstå.

Det dröjde ej länge, förr än Rehnskölds pröfvade erfarenhet måste tagas i anspråk till fädernes-landets försvar. Under kriget med Danmark blef han den 23 maj 1719 förordnad att föra befälet öfver de Svenska trupperna i Bohus län och Skåne. Ehuru nära sjuttio år gammal, utvecklade han härvid samma verksamhet, som utmärkt hans kraftfullaste år. Då han den 2 juni ankom till Göteborg, der fältmarskalken grefve Mörner dittills fört befälet, fann han fästningen förfallen och i saknad af artilleri. Åtgärder blefvo genast vidtagna att sätta henne i försvarbart skick. Enahanda var förhållandet med Bohus. Härifrån begaf sig Rehnsköld till Marstrand, Uddevalla och Strömstad, allestädes ordnande försvaret så vidt tillgångarne medgåfvo. Den 10 juni var han åter i Göteborg, der underrättelser inlupo, att den Danska flottan erhållit förstärkning, och som man derföre snart kunde vänta ett anfall, måste arbetet på försvaret fortskyndas. Allmogen från närmaste härader inkallades att arbeta på befästningarna, hvartill äfven stadens borgerskap användes. Rehnsköld gaf emellertid cheferna för de i staden varande regementen till känna, "att hans väsende intet vore att i staden

och inom murarne förblifva, utan att han måste i fält söka göra fienden afbräck och således afhålla honom från att bruka sin force mot fästningarna." Man fick också nu veta, att konungen af Danmark seglat till Norge, så att inbrott derifrån af Danskarne var att befara, hvarföre Rehnsköld den 17 juni åter begaf sig till Uddevalla, der han efter hållet krigsråd vidtog åtgärder för att bringa så mycket som möjligt af de i Strömstad samlade förråd i säkerhet. För att i händelse af behof understödja general-major von Essen, som der förde befälet, och hindra Danskarne att afskära hans återtåg, skickades några sqvadroner till Svarteborg, och sedan Rehnsköld meddelat i öfrigt nödiga föreskrifter, återvände han den 26 juni till Göteborg, men var redan den 29 åter i Uddevalla och den 2 juli i Strömstad, som nu hotades af den fiendtliga armén. Då Danska flottan beherskade sjön, så att ingen transport kunde ske den vägen, och hästar saknades att landvägen föra undan förråden, lät han sänka dem, förstöra befästningarna, och gaf Essen befallning att draga sig mot Uddevalla. Sjelf begaf han sig dit redan följande dagen, och bröt den 9 med större delen af sina trupper upp till Qvistrum och Saltkällan, der han förenade sig med Essens corps och beslöt att in-

vänta fienden. Rehnsköld hade nu endast omkring 5,000 man att ställa mot fiendens 23,000 och ville derföre ogerna dela sin styrka, men skickade dock en mindre afdelning för att skydda Dalsland och Venersborg och vara färdig att hota fiendens rygg, om han vågade sig längre in i Bohus län. Det dröjde likväl endast några få dagar förr än underrättelse ingick, att Danskarne inskeppade sig vid Strömstad, och som Rehnsköld befarade ett anfall på Göteborg eller Uddevalla, drog han sig den 13 juli närmare sistnämnda stad, intog en fast ställning och skickade en bataljon af Skaraborgs regemente att förstärka posteringen på Hisingen. Fienden försökte också ett anfall på Nya Elfsborg, som likväl försvarades tappert af öfverste-löjtnant Lillie, understödd af artilleriet på Hisingen, så att Danskarne måste med förlust draga sig till baka. Den enda fördel, de under detta fälttåg vunno, var intagandet af Marstrands fästning, hvilket icke skulle lyckats dem, om icke, såsom Rehnsköld uti sin berättelse till regeringen uttrycker sig, "kommendanten Dankwardts oförstånd samt allt för stora räddhåga och feghet blifvit orsak till den snart inprenabla fästningens liderliga öfvergång."

I början af augusti hemsändes Danske konungens Tyska regementen sjövägen från Strömstad, och de Norska gingo åter öfver Svinesund. Fiendtligheterna voro således på detta håll slutade, men som ett anfall kunde befaras i Skåne, begaf sig Rehnsköld dit i slutet af månaden, undersökte fästningarnas tillstånd och ordnade försvaret. Anfallet uteblef likväl och stillestånd afslöts i oktober, då han återvände till Stockholm, der han den 9 november åter började att bevista Rådets sammanträden. Så vidt rådsprotokollen upplysa, deltog han dock föga i öfverläggningarna. Yttranden af honom förekomma hufvudsakligen i frågor, som rörde försvaret, någon gång också då Rådet hade att uttala sig angående de då bedrifna fredsunderhandlingarna.

Ehuru Rehnsköld före slutet af sommarens fälttåg erhöll förstärkning, är det obestridligt, att hans rastlösa verksamhet, det omdöme hvarmed han förstod att välja de ställningar, han tid efter annan intog, och slutligen hans rykte såsom en af tidens störste härförare väsentligen bidrogo att hejda fienden och hindra hans framgång. Hans motståndare hafva likväl icke härigenom kunnat bringas till tystnad; tvärt om hafva de beskylt honom för förräderi och feghet. Oaktadt hela hans föregående lefnad intygade, att

tanken på ett förräderi var hos honom lika omöjlig som en känsla af fruktan, hafva de funnit en och annan, som lättroget lyssnat till deras ord, och det är derföre angeläget att tillse, hvilket stöd beskyllningarna kunna ega i samtida handlingar. Man finner då i viss mån förräderi antydt uti en uppsats, hvari förekommer, att Rehnsköld "lät kommandot gå som det kunde för att få ständerna i knipan till att göra hvad armén ville" *; men hela denna uppsats af okänd författare kan omöjligen förtjena afseende, då han står i strid med hvad man af offentliga handlingar känner. Såsom grund till beskyllningen för feghet har man åter antagit Rehnsköld svar till generalmajor Schwerin, som vid ett tillfälle anhöll om tillstånd att få angripa Danskarnes läger: "Min kære Schwerin, det får nu intet gå som i kung Carls tid. Jag har från högre ort befallning att skona manskapet och intet sätta dem i oträngda mål uti någon fara: kan således intet gifva bifall till att våga en så äfventyrlig sak." ** Långt ifrån att förtjena klander, synes detta enkla svar endast innebära

* Handlingar rörande Skandinaviens historia, VII: 257.

** B. W. Carlberg, *Berättelse hvad sig tilldrog Åren 1718 och 1719 efter Konung Carl XII:s död, vid och under Arméens Retirade utur Norrige.* Handlingar rörande Skandinaviens historia, II: 150.

en bekräftelse på den pligttrohet, hvarmed Rehnsköld, som af underhafvande fordrade ovilkorlig lydnad, sjelf följde honom gifna befallningar. Samvetsgrant hade han vid flera tillfällen verkstält konung Carls order, sedan han förgäfves afstyrkt deras meddelande. Så mycket hellre måste han nu lyda, som landets hela ställning och särskildt dess brist på folk icke tillåto honom att våga något, som bar stämpeln af äfventyr. Slutligen kunde han icke vara okunnig om de bemödanden att åstadkomma fred, som nu gjordes, och det hade då varit å hans sida föga klokt att tillåta ett företag, hvilket, om det misslyckats, haft till följd, utom andra olägenheter, äfven den att stegra fiendens anspråk.

Samme berättare ogillar och stämplar ej otydligt såsom frukten af en ogrundad rädsla, att Rehnsköld lät förstöra de i Strömstad samlade förråden, hvartill de giltiga skälen af fältmarskalken sjelf anföras i hans till regeringen afgifna berättelse, som här ofvan blifvit följd. Författaren har dock en, om också ej fullt nöjaktig, ursäkt för sitt misstag, nemligen att han, som år 1719 var 24 år gammal och löjtnant vid fortifikationen, år 1775 vid åttio års ålder ur minnet författade sin berättelse.

Rehnsköld bevistade 1719 och 1720 årens riksdagar i Stockholm, men omnämnes i ridderskapet och adelns protokoll endast vid tillfällen då riksens råd å embetets vägnar infunnit sig i ståndet. Såsom äldsta riksråd tillkom det honom att, jemte erkebiskopen i Upsala, vid Fredrik I:s kröning sätta kronan på hans hufvud. Konungen visade honom ständigt synnerligt förtroende, rådfrågade honom ofta, företrädesvis i angelägenheter som rörde försvarsväsendet, och hade honom gerna till följeslagare under sina resor inom landet. Den 20 januari 1722 infann sig Rehnsköld för sista gången i Rådet, der han anmälde, att han af konungen blifvit kallad till Kungsör, så att han på någon tid icke kunde bevista rådslagen. Under den resa, han omedelbart derefter företog, insjuknade han på Läggestads gästgifvaregård i Södermanland häftigt af feber och blodspottning, troligen en följd af den skada han, enligt hvad förut är omtaladt, erhöll vid belägringen af Wiprek, der han af ett granatstycke träffades för bröstet. De skickligaste läkare ankommo från Stockholm, men deras konst var fruktlös. Med lugn emotsåg Rehnsköld sin förestående död och yttrade, att "så litet som det bekymrat honom förr, då han i sin kallelse gått döden till mötes, så likgiltigt var det honom nu, hvad orten angick, om det

vore Guds vilja, att han icke med lifvet skulle komma derifrån, ty det kommer icke an på hvarest man dör, allenast det sker väl och saligt." Med fullkomlig redighet och utan synnerligt dödsarbete afled han "såsom en kristlig soldat", den 29 januari 1722.

Vid Rehnskölds begrafning i Stockholms Storkyrka den 15 mars tecknades han sålunda af Jöran Nordberg, som under så väl framgångens som pröfningens dagar haft tillfälle att följa hans verksamhet:

"Alla veta, att han icke var någon storprålare, ingen öfversittare, ingen profit-makare, ingen blodigel och våldsverkare, utan omgängsam och ljuflig i tal och svar, rättrådig, gifmild, tjenstaktig. Ty som han för egen del tillräknade Guds nåd all sin uppkomst och lycka, så brukade han ock sin heder, magt och myndighet, att både jemlikar och de nedan före måste vara med honom nöjde. Derigenom vann han äfven vederbörlig ära utan afund, lydnad utan fruktan, och kärlek utan misstroende, hvart han sig vände, ja så, att icke allenast de underhafvande trupperna, utan främmande, hos hvilka han under tiden kom att hafva sitt stånd och läger, älskade honom hvar och en som en far, den de buro försyn att göra annat än hörsamma och på allt sätt gå till handa.

Hvad fel han kunde öfverse, det öfverså̊g han. Hvad han kunde hjelpa och lindra, det hjelpte han, fastän det skedde ofta med hans svåraste känsla."

Vi tro, att historien icke skall hufvudsakligen jäfva den andlige talarens vitsord öfver den fräjdade Carolinen.

INTRÄDES-TAL

I

SVENSKA AKADEMIEN

DEN 22 MAJ 1878

AF

VIKTOR RYDBERG

FILOSOFIE DOKTOR.

Sedan Svenska Akademien till ledamot, i det efter framlidne filosofie doktorn m. m. CARL WILHELM AUGUST STRANDBERG *lediga rum, den 26 april 1877 valt filosofie doktorn* VIKTOR RYDBERG, *och detta val vunnit H. M. Konungens, Akademiens höge skyddsherres, nådiga bifall, hade Akademien den 22 maj 1878 offentlig sammankomst i stora börssalen, då herr* RYDBERG *tog sitt inträde med följande*

TAL.

Mine Herrar!

Den som genom edert val har ärats med att i dag se öppnad för sig en krets, helgad som denna af höga minnen, känner tungt det ansvar, som dermed är förknippadt. Särskildt är värfvet, som nu åligger honom, egnadt att inskärpa och ådagalägga de krafters otillräcklighet, på hvilka I lagt bördan af detta ansvar. Hans till-

gifvenhet för Carl Wilhelm August Strandberg och tacksamhet för väckelser, hvilka utgått från honom, ha icke minskat, utan ökat den ängslan, som gjort handen osäker vid försöket att teckna några linier till bilden af den skald, hvars rum bland Eder skall förblifva tomt, tills fädernes-landet åter fått en sångare med ett skaplynne som hans, så manligt och så mägtigt att utdana ingifvelser från häfdernas ande och från folkets.

Vårterminen år 1838 inskrefs i Södermanlands nation vid Lunds universitet den tjuguårige Strandberg, som året förut aflagt studentexamen i Upsala. Sina förberedande studier hade han gjort dels enskildt under faderns handledning, dels i Nyköpings trivialskola och Strengnäs gymnasium. Han stannade vid det sydsvenska lärdomssätet i nio år och medförde derifrån väl icke den lager, som från början varit det yttre målet för hans sträfvande — denna skulle långt efteråt räckas honom af hans Alma Mater — men den andra, som brytes och flätas kring skaldens panna af ett med glädje lyssnande folk.

Dessa år voro rika på ungdomsglädje af högre art. Kring den svärmiske och lifligе ynglingen slöt sig snart en vänkrets med genklang för hans själs stämningar och välönskningar åt hans rön att gifva dem diktens form. Det var en upp-

väckt ynglingaskara, som då vandrade på Lundagård och Helgonbacken, seende med den snillrike kamraten syner hän mot ett bidande mensklighetens Eden. Studentpoesien hade då sina gyllene dagar, och inom Strandbergs umgängeskrets diktades och utflögo öfver landet, vingade af tonkonsten, sånger, som ännu ljuda under studenternas fanor, eldande fosterlandskänslan, manande de unge att varda det godas, sannas och skönas stridsmän. Högskolan genomilades af tidens idéströmmar, och tiden, hvarom här talas, var årtiondet före det verldsskakande 1848.

Några år derefter såg det annorlunda ut. Det missmod, hvarmed öfverspända förhoppningar gäldas, den slapphet, som efterträder stormande utbrott, förnummos öfver hela vår verldsdel, och det låg något sådant i luften äfven öfver den lilla universitetsstaden. Hans ämnessvenner omgärdade nu sin synvidd med de trängre lärjungepligterna, vi kände det likasom förbjudet att skåda fram öfver dem, och då vid högtidliga tillfällen vi tågade under våra banér, och sångerna från Talis Qualis' studentdagar uppstämdes, tonade de som helsningar från en svunnen skönare ungdomsverld. Strandbergs samtida i Lund förekommo oss som ett herosslägte, hvilket

"af lifvets större former tog en dristig öfverblick".

Gossen Carl Wilhelm hade på faderns bokhylla funnit Kellgrens och fru Lenngrens verk bredvid ett häfte dikter af Göthe, Matthisson och Hölty. Hvad inflytande nu denna läsning haft på pilten — icke var det någonting liknande behaget, klarheten och qvickheten hos dessa Svenske författare eller något påminnande om Göthes plastiska bildningsgåfva eller om Matthissons och Höltys mildhet och vemod, hvarmed den unge Talis Qualis' försök i skaldekonst väckte först hans vänners akt och sedan allmänhetens. Hans förtrognaste ungdomsvän, utgifvaren af hans Samlade Vitterhetsarbeten, har sagt oss, att han den tiden (såsom den lefnadsåldern knappt underlåter) sjöng om kärleken, men i dystra toner, yppande en manlig, stundom trotsig själ, hvars sjudande känsla sökte sig uttryck i ett bildrikt, ej sällan öfverlastadt språk och uppkallade en tankegång stundom lika oklar som känslan sjelf. Men vid sidan af denna erotiska poesi framträdde med djerfva later en annan, som snart lemnade systern bakom sig. Det var den politiska. Och hon kom visserligen icke af en slump eller genom blotta tillskyndelser utifrån. Den föregående mansålderns politiska lynne samt fosterländska fröjder och sorger hade haft sin tolk i Esaias Tegnér. Det skulle varit ofattligt, om skedet

mellan 1840 och 1860, så skickelsedigert som det var, hade saknat sin. Han infann sig med Strandberg.

Då han föddes, hade knappt ett tiotal år förflutit sedan Finland frånrycktes oss, och under sin uppväxt hörde barnet de äldre med smärta tala om denna förlust, ty såret blödde ännu friskt i alla Svenska hjertan. Det är lätt att föreställa sig, huru häfderna, när de öppnas för hans blick, skola läsas af en gosse, som under sådana intryck spirar upp till yngling, medan inom honom rör sig skalden och rör sig gryet till det manliga rättfärdighetsfordrande lynne, som särskildt utmärker denne skald. Det är icke bara krönikans minneslexor han inhemtar. Han ger personerna och händelserna nytt lif och ny verklighet: han är med Engelbrekt, Sturarne och Vasa midt inne i den Svenske bondens frihetsstrider; han grundlägger med Carlarne och Gustaverna Sveriges yttre storhet och återvänder med den uttjente soldaten till det fattiga hemmet inne i furuskogen, för att der känna de tysta lidanden, som denna storhet kostat oss. Och då han hunnit ynglingaåren, vidgas hans syn öfver en verld, hvari hoppet om en bättre framtid för hela menskligheten, ofta omåttligt i sina kraf på stunden, ofta misstagande sig om

medlen, men ädelt i sitt djup och nödvändigt i sin historiska tillvaro, kämpar med en annan historisk magt, som antingen icke väntar mer af verkligheten än hvad denna redan gifvit oss eller, om hon hoppas på ett bättre, dock stannar tvekande vid hvarje steg som vid ett steg mot det fördolda, ja stundom vill vända om, såsom Israel, bäfvande för öknens vedervärdigheter, ville återvända till en trygghet, som ej var frihetens. Idépulsarne hade, ehuru dämpade, ej stått stilla under tillbakaslaget mot den Franska statsomhvälfningen, och Strandbergs gosse- och ynglingaår fingo vittna den återuppflammande stridens skiften utbredande sig å ömse sidor Atlanten. Och han följde dem med inbillningskraftens, hjertats och tankens deltagande. Han hade, såsom alla verklige skalder, anlaget till en filosof, som i företeelserna vill leta en inre mening och i dagens händelser deras betydelse för årtusendena och evigheten. Nu är det väl så, att ingen meningsflock lyckats uppställa satser, som icke kunna ifrågasättas i någon punkt eller jäfvas i sin tillämplighet på tidsförhållandena. Men att fördenskull stanna som kallt granskande åskådare af striden visar icke högre uppfattning, utan snöd klokskap och ohåga för hugg i ärlig kamp. En yngling med liflig inbillning och varm med-

känsla väljer, ledd af sin genius, ett fälttecken. Och nog tyckte sig den unge Talis Qualis hafva funnit, på hvilken sida de eviga ideernas fana fladdrar. Han kunde dess mindre hålla sig undan som brottningen mellan verldsåskådningarna var häftig äfven inom våra landamären. Samma år Strandberg kom till Lund hade ett skifte i fejden inträdt genom Erik Gustaf Geijer. Två dramatiskt spännande riksdagar egde rum medan Talis Qualis läste och diktade der. Och under tiden laddades Europas luft till det utbrott, som timade i 1848 års åskor. Skaldesinnena, känsligare än andra för de osynliga krafter, som förbereda det tillkommande, förnummo och bådade hvad ske skulle. Det var en väldig samklang af Europeiska harpor, som lifvade till den väntade stora drabbningen. Borde man ej förvånas, om Sverige härunder icke haft en enda röst, som i rytmiska välljud tolkat tidens känslor, icke ett enda sångarhjerta rymligt nog att kunna mottaga och hysa en ingifvelse från den samtida historiens väldiga uppträden — Sverige, hvars folk må hända mer än något annat har böjelse till att glömma sig sjelft, för att lefva i menskligheten väl och ve?

Der Tegnér tystnat, der började Strandberg. Begges ideal voro i grunden de samma: de ville

ljus och frihet, de ville söndrade frändestammars återförening och skilda flockars tillbakavikande för ett enadt folk kring Sveriges konungastol, och medan båda frammanade tröstande bilder af en inre storhet, som kunde hålla oss mer än skadeslöse för den yttre vi mist, ville dock ingendera afstå från tanken på än ett vapenskifte med grannen, från hvilken ett vigarf skiljer oss, eller från hoppet, att Sverige skall än en gång på Europas slagfält lyfta sitt svärd för sanning och rätt.

En samegendom för båda var äfven kärleken till Sveriges bonde. I tillvaron genom årtusen af en talrik, fri och sjelfegande jordarbetareklass, som frälsande ingripit i landets öden, ligger ett adelsbref för hela vårt folk, och en trygd mot samhällsomstörtande ilar. De första sånger af Talis Qualis, hvilka väckte något uppseende, voro egnade framstående riksdagsmän af bondeståndet: Anders Danielsson och Hans Jansson. Ur den Svenska allmogens häfder, rika på bragder, öfverflödande på lidanden, skulle han dock först längre fram, sedan hans krafter mognat för ett sådant kall, hemta ämnen till dikter. De ofvannämnda tvenne sångerna hade knappt annan betydelse än den att ådagalägga hans tidiga "rigtning åt folket", såsom han sjelf kallade det. I samma

rigtning visades han af sina filosofiska och skönliterära studier, som gjorde honom förtrolig med Tysklands samtida literatur, der han fann mycket, särskildt inom poesien, egnadt att bringa hans själs strängar i medklingande dallring. Den nyromantiska skolan hade tystnat för en annan, som med djerfva strängaslag förde dikten, den länge ur dagens lif förvisade, in på tidsideernas tummelplats. Strandberg lyssnade och tjustes af de kraftiga greppen, de lidelsefulla tongångarne. Till anlaget sin egen man, var han dock ännu för outvecklad att icke med sin friska emottaglighet röna starkt intryck af denna ungtyska sångarskara, som dyrkade hvad som var honom sjelf heligast: frihet och fosterland. Och sålunda tillföll det Talis Qualis' ungdom att hos oss återspegla en skiftning i det Tyska andelifvet med samma trohet som den unge Atterbom hade speglat en närmast föregående. Med samma trohet, men med större sjelfständighet. Sjelfva spegeln var icke lånad: han var slipad af det Svenska stålet och lade något af det Svenska blå i skiftningen. Sedan Strandberg år 1844 utgifvit i öfversättning två häften Tysk lyrik, dikter af Herwegh och Hoffmann von Fallersleben, följde året derpå Talis Qualis' egna *Sånger i Pansar*. Pansaret, ehuru smidt och smyckadt

efter ungtysk förebild, döljer icke den ynglings högnordiska växt, som dragit det på sig, än mindre kynnet i den ande, som ger denna lembyggnad lif och hållning.

Ljuf och för vårt slägtes utveckling ouppskattligt betydelsefull är den poesi, som förandligar hvardagslifvet, tröstar i dess sorger, öppnar blicken för det lillas skönhet, skärper sinnet för rösterna, som hviska ur det fördolda, och förfinar känslan för den omgifvande naturens fägring och mystik. Men det finnes också stämningar inom oss, hvilka vi undfå som lemmar i en större lekamen — i folkets, ja i mensklighetens — och äfven dessa bundna stämningar vilja vi ha lösta genom skalden. Vi vilja förnimma i eggande eller lugnande välljud den glädje och den smärta, som genomila oss vid fosterlandets och de andra samhällenas blida eller oblida öden. Och det osynliga samband, som förenar alla bortgångna slägten och det nu lefvande med alla kommande, kräfver af skalden syner äfven in i den fjermaste framtid, deras gemensamma mål. Det var denna trånad, som Talis Qualis' Pansarsånger, hans år 1848 utkomna *Vilda Rosor* och hans senare politiska sånger gingo till mötes och för ögonblicket bragte någon hugnad.

Rättskänslan hade stält honom under det fältstecken han gjort till sitt. Fjerran från vårt ämne är frågan, hvar rätten egentligen hör hemma — hennes namn är skrifvet på båda härarnes fanor; det är nog, att den ärlige måste tjena den sak han håller för god och vara färdig att lida för henne. Och dertill var den unge Talis Qualis allvarligt redo. På den ståndpunkt han intagit trodde han sig för alltid hafva brutit med de magtegande och stängt för sig de banor, som leda till bergning och utmärkelser i statens tjenst. Men detta var det icke, som grämde och förespeglade honom, att han gått in på martyrens stråt. Det var något annat. I sina *Drömbilder* upplyser han derom. Här står inför domarebordet en man, som i ord förgripit sig på det bestående. Han dömes till lifstids fästning. Salen är full af åhörare, som hviska: "så ung och dock så djupt förderfvad redan!" Detta kan han bära. Men när domens hårdhet förvandlar åhörarnes afsky till medlidande, och då de, letande efter mildrande omständigheter, säga hvarandra, att det var armod, som dref honom till hans ovarsamma uppträdande, då känner han bördan för tung. Och ett martyrskap vållas onekligen af de bevekelsegrunder, som skjutas under ens handlingar af de många, hvilka icke

fatta, att någonting kan nödga en menniska lemna timliga förmåner å sido. Är mannen ringa och fattig, heter det, att detta eller, än värre, afund mot de bättre lottade förestafvar hans åsigter och handlingar. Mot dylika tillvitelser värna börd och rikedom, och det torde vara den säkraste pröfvostenen på ett ädelt skaplynne, att någon, med dem i ego, höjer sig öfver sin egen ställning och hyllar en sak, som ur sjelfviskhetens synpunkt ej kan vara hans eller hans likars. Men fri går ej heller han för deras klander, som sänka allt ned till brynet af sin sjelfkännedom. De säga om honom, att han söker folkgunst. De vilkor, som omgåfvo Carl Wilhelm August Strandbergs vagga, vägrade honom denna pröfvosten, men tillåto honom i stället ett nära och hjertligt umgänge med det arbetande folket. Inledningsdikten till *Sånger i Pansar* låter oss förstå, att de intryck, som gossen fått af detta umgänge, och det rön, som ynglingen gjort, att "det rätta gälde ringa" bland denna verldens store, gifvit hans skaldeskap dess rigtning. Men hvad var nu för Talis Qualis folket, hvars sak han gjort till sin? Om han i den nämnda dikten lägger under detta ord ett trängre begrepp och dermed förstår de kroppsarbetande klasserna, som under tidernas lopp visserligen tarfvat hela

värnet af den kärlek kristendomen vill ingifva, och af de rättsbegrepp, som samhällslifvet långsamt utvecklar, och af den skönhetslängtan, som lifvar skaldehjertat och gör det fiendtligt mot råhetsalstrande förtryck — så tager han dock annanstädes samma ord i dess vidsträckta mening och ser i folken personligheter, hvilka, likasom de enskilda, ha sitt lif i Gud och kunna, likasom siarne, emottaga ur den verldsutvecklande kraftens urdjup de mägtigaste ingifvelser, som dunkla drifter och aningar, som gemensamma uppvallningar af rättskänsla och hänförelse, någon gång äfven som tydligt fattade eftersträfvansvärda mål. Det var med denna uppfattning af folkets väsen som Talis Qualis kunde sjunga:

"Hvad det känner är ej något ensamt,
Men en blixt af himmelens förnuft;
Hvad det tänker tänker det gemensamt,
Och det krymper, om det ej får luft".

Månget skäl finnes, hvarför den äkte skalden vänder sig åt folket, och bland dessa ett, hvari det sedliga krafvet och det estetiska äro så förenade, att de icke kunna skiljas. Den som älskar skönhet i allt vill ock se skönhet hos sitt folk, och det synes honom vara en anklagelse mot det bestående, om mängden af samfundets lemmar bär missvårdens, aftyningens, sjukdomens

tecken; om de älskliga varelser, som Gud låter födas i kojorna som i palatsen, skola ställas under sannolikheten att i råhet och elände mista det skönhetsarf de fått till ande och lekamen. Den pregel massan fått, den är folktypen: det ständiga blodomloppet i samfundskroppen straffar äfven på de välvårdade lemmarne hvad de missvårdade lidit. Så uppfattar den varmhjertade skalden sammanhanget, och derför räcker hans skönhetslängtan handen åt de samhällsläror, som anslå hans fantasi, emedan de synas honom bereda vilkoren för skönhetens förverkligande i allt och allom.

Talis Qualis' historiska och filosofiska studier styrkte honom i den åsigt, att han valt sin ståndpunkt rätt. Med blicken på Athens Akropolis och i minnet af allt hvad det lilla folk, som byggt dessa skinande pelargångar, gjort för vesterlandets bildning, såg han, huru friheten väcker handlingskraften och snillets slumrande anlag. I Athen

"Der sköts ej folket bort i vrån,
En hvar tog del i konstens gillen
Och statens värf — och derifrån
En sådan gyldne led af snillen".

Bland de tankar, af hvilka den eldige Lundastudenten lifligast vardt gripen, var den nor-

diska enhetens. Äfven i detta var han andlig arftagare af Esaias Tegnér. Lund var i viss mening brännpunkten för den Skandinaviska rörelsen, och Strandberg medelpunkten i den krets af unge män, som der utgjorde rörelsens kärntrupp. Köpenhamns-studenternas besök i Lund år 1842 firade han med en sång om det fria ordet, och vid studentfesten år 1845 bereddes alla närvarande en oförgätlig stund, då hans fulltoniga stämma under Lundagårds sekelgamla kastanier siade om återupprättelse för hvad vi lidit öster ifrån. Strandbergs skandinavism var rigtad äfven åt det hållet, ej endast söder ut — ärligt tillgifven Danmarks sak, men i grund och botten Svensk. Pansarsångerna föra ett oaflåtligt krig med vår Slaviske granne. I solnedgången ser den unge Talis Qualis en glesnad skara af de blå och gule, förd af en gammal korporal, storma bron och kasta steppernas ryttare på flykten. Han hör i skymningen ljuda: "Vår Gud är oss en väldig borg" — medan Svenska mödrar gånga med sorg öfver slagfältet, ty dagens strid var hård, och i likhögarne märkes mången rock af de vackra blå. I den djupa natten hör han ur forsen dofva trumhvirflar: de komma från gossen, som stod utpost på sin faders graf, men icke kunde bära lifvet längre, sedan det förbi-

sprängande ilbudet ropat, att freden var köpt med förlusten af Finland. I sångerna till konung Oscar I och till kronprins Carl bryter hoppet igenom, att upprättelsen ej skall låta vänta på sig länge. Freden hänger som en trasig mantel kring Sveas axlar, men hon skall väl åter taga ned svärdet och tränga sin barm inom kyllret. Svensken har anor, som konungen skall vårda.

Samma känsla har ingifvit den sköna hymn, som, tack vare äfven Otto Lindblads värdiga toner, nu är vorden Svenska folksången. Skalden glömmer icke konungens höga kall att bygga landet med lag och sätta lås för bondens lada; men bredvid denna pligt står en annan lika vigtig, att konungen skall vara fälthöfdingen, som fylkar våra krigarskaror mot arffienden. Striden måste utkämpas, utgången är oviss —

"Men stundar ock vårt fall en dag,
Från dina skuldror purpurn tag,
Lyft af dig kronans tvång
Och drag de kära färger på,
Det gamla gula och det blå,
Och med ett svärd i handen gå
Till kamp och undergång!

Och grip vår sista fana du
Och dristeliga för ännu
I döden dine män!"

Denna folksång är må hända den enda, som uttalar dödstankar öfver det folk, hvars hymn till konungen han är. Detta kan klandras, ty det låter ju säga sig, att ett folk bör akta sig odödligt och handla derefter. Men ett fåtaligt folk med en härlig historisk uppgift och derför med ett stort ansvar inför Gud må kunna se sanningen rakt i synen, erkänna förgängelsens lag, som råder öfver allt timligt, och säga högt, att det kan dö, men med ära, i uppfyllandet af sitt värf. Kinas långa lefnad är icke att föredraga framför Hellas' korta och sköna. En hvar, som känner så, värmes af skaldens syn, hvari den siste Svensken dör på Sveriges sista fana, ty det är en död, som tryggar åt ett hädangånget folk odödligheten.

Sånger i Pansar afslutas med en kedja dikter, kallad Drömbilder. De påminna starkt om en diktcykel af Anastasius Grün. Också hade Strandberg utdömt dem jemte flere andra af sina omognare alster från den nya upplaga af sina verk, som han mot lifvets ände förberedde. Dock, efterbildningar påträffas hos de störste skalder och torde, äfven de, försvara sitt rum bland ungdomsdikterna som minne af den i början bindande skola, som äfven de sjelfständigaste ha att genomgå. Och drömbilderna

ha onekliga förtjenster. Tonen är musikalisk och skildringen god af statsfångens sorgsna, allt mer förvirrade tankar och den veblandade tröst, som utsigten genom fönstergallren åt hafvet skänker honom. Men de röja tillika en förkärlek för dristiga, på randen af det underliga vaggande bilder, som icke alltid lyckas hålla jemvigten, och en lust att spinna en börjad jemförelse ut öfver den gräns hon tål. Af samma fel lida åtskilliga af de andra Pansarsångerna, och må hända kostade det äfven under de kritiska åren på Talis Qualis att öfvergifva blänkande och öfverraskande, men ohållbara bilder. Felen äro dock, som nämndt, parade med så månget drag af skönhet, att det för den, som sjelf en gång i en föga granskande ålder läste dessa stycken med rörelse, kännes nästan hårdt, att författaren så skoningslöst förkastat dem. Men den mognade Talis Qualis var oblidkeligt sträng mot sig sjelf. Han saknade i sina yngre kraftrön den styrkans höga enfald, som han efteråt förstod att uppskatta.

Samma år de utkommo kräfde Pansarsångerna en ny upplaga. Ungdomen bländades till och med af deras brister. Men lofvet var icke oblandadt. Får man döma af åtskilliga antydningar, särskildt i *Vilda Rosor*, var den gensaga,

som hördes från något kritiskt håll emot dem, icke inskränkt till att ogilla enstaka ställen eller finna larmropen opåkallade eller utmaningarna till "verldens Goliat" otillständiga. Granskaren skulle äfven hafva brutit stafven öfver hela diktarten. Förebråelsen för en så ensidig uppfattning drabbar dock icke den anmälan af *Sånger i Pansar*, hvilken då ådrog sig största uppmärksamheten och ännu af mången torde bevaras i minnet. Denna anmälan, skrifven med en qvick och uddig penna, framhåller den unge sångarens beroende af Tyska mönster, men gör rättvisa åt hans förtjenster och utdömer alldeles icke den politiska lyriken som sådan. Men det angrepp, som Talis Qualis med eller utan skäl ansåg rigtadt mot denna, ville han icke lemna utan svar, och det är för hans tänkesätt den tiden rätt upplysande att se, huru han gäldar det med angrepp tillbaka på hvad han kallar den tama lyriken, de ljugande och söfvande idyllerna:

"Mitt öra fullt af ljugande idyller,
Som våra tame läspat år från år!"

Talis Qualis, som hade förutsett och förutsagt frihetsrörelserna af år 1848 och i sin ungdomliga öfverspändhet väntade ingenting mindre af dem än alla orättfärdiga magters fall och ett

Messianskt frihetsrikes tillkommelse, han kunde icke fatta, huru det vore möjligt för en menniska med hjerta och inbillningskraft att under sådana tider syssla med månskensstämningar och undan striden, som kräfver hvarje arm, smyga in i skogen, för att aflyssna bäckens sorl ingifvelser till nya sonetter. Han tillropar sin motståndare, den lyriske jollraren:

"Hur ondskan Herrens helga rätt försvagar,
Hur våld och veld all ädel hug förstöra
Och sanningen i neslig landsflykt köra,
Du ser, fördrar — och på sin höjd beklagar";

och till folket, som så länge fått lyssna till grannlåtsqväden, som söft de krafter, hvilka skaldekonsten hellre borde väcka, utbrister han:

"Ur djupa sår ditt hjerta länge blödt,
Och månget hopp har störtat öfver ända,
Men nu som förr du låter dig förblända
Af granna bubblor, som man åt dig strött.
Hvad har du vunnit på de tama orden?
En dunst, en vacker sky man åt dig räckt,
Men på din himmel är du narrad vorden".

För Talis Qualis var den äkte skaldens fantasi ett utflöde af den gudomliga, som diktar i verldshändelserna, hvarför ock den äkta poesien måste känna en dragning till dessa. Han döljer icke, att han sätter ett underordnadt värde på det slags lyrik, hvars hela verld är sångarens

egen "lilla personlighet". Emellertid är han försonligt stämd och vill icke likna sin granskare i att utdöma en diktart, som han sjelf icke odlar. Han säger sig gerna vilja strö bifall öfver "den förgråtne trubaduren", som "gör sin själ till spegel för hvarje liten mjeltsjuk tärna"; han medgifver, att herdepipan lämpar sig för fridfulla solskensdagar, då svalan spänner sina vingar till lek,

> "Men när det mulnar till, och åskan drager
> Ur lidret fram sin vagn med blanka skenor,
> Då jagar samma fogel tätt vid marken".

Och han vill sluta fred med kritikern på det billiga vilkor, att äfven den politiska lyriken må i sin art få gälla hvad hon kan.

Dock än en gång — det var under Krimkriget — framträdde hans ovilja mot "den tama dikten", som vågade låta höra sig, då den fosterländske sångarens pligt vore att lifva alla till manlig strid.

Men den som skulle döma öfver Talis Qualis' ungdomsdikter med största skärpan var han sjelf. Långt innan han beslutit utgifva den samling af sina dikter, i hvars urval han kunde tillämpa sitt mognade omdömes stränghet, hade han afkunnat ett oförbehållsamt utslag öfver hvad han ansåg vara det felrigtade i sin förra verksamhet.

Det var på denna akademis högtidsdag år 1863. Hans verldsåskådning var i grunden den samma då som i hans ungdom. Han talade med bifall om det genomgripande ombildningsarbete, som det nittonde århundradet har för händer, om folkens sträfvan att sammansluta sig enligt stamfrändskapens tillskyndelser, om den allmänna viljans rörlighet, som yttrar sig i samhällsformernas omskapning, om segervinningarna på vetenskapens höjder och om fördelningen af vetenskapens skördar på djupen. Men, tillägger han, under all denna rörelse ser det ut som om skalden skulle varda för andtruten att sjunga. "Eller ock händer det, när han fattar harpan, att hans af samtidens lidelser ännu darrande hand griper i strängarne med utbildad kramp, såsom våra dagar icke sällan bevittnat, och den poetiska iakttagelsen ofta lockas på afvägar". "Ja", fortfar han, "det har allt för ofta inträffat, att sånggudinnan i stället för att som en evighetens hänryckta budbärerska gå omkring vid tidens sjuksängar, tröstande, uppmuntrande, styrkande och helsobringande, fast hellre som en flygtig och känslosam besökarinna med anstötlig förflugenhet skyndat att rifva förbanden från blödande sår, dem hon ingen blick haft att bedöma, ingen befogenhet att behandla och ingen

magt att hela. Skaldegåfvor, som gå i denna rigtning, göra icke samtiden mycket rikare. De snärja sig in i det timliga och tillfälliga i stället för att bäras upp af det eviga och väsentliga; de bringa i stället för helsa öfverspänning, i stället för sanning förvirring, mörker i stället för ljus. Också fylla de ögonblickets rymd med sitt ofantliga gny — för att sjunka till intet i det nästa. De få hålla verldens otacksamhet till godo".

Så långt Strandberg af år 1863. Här är det otvifvelaktigt akademikern, som kastat en klandrande återblick på studentens diktning; men den oveld, hvarom en jäfvig domare här vinnlagt sig, och den gammalromerska hårdhet, hvarmed han dömt öfver sitt eget kött och blod, äro må hända icke lika ofelbara som värda vår högaktning. Det må lemnas derhän, om Strandberg omskrifvit skaldekonstens hela verksamhetsområde eller ens lyrikens, då han skildrat den vårdande och helsobringande barmhertighetssystern vid tidens sjuksängar; i detta fall må då åtminstone medgifvas, att hon icke sällan nyttjat heroiska medel till helsans återställande och mer än en gång tillämpat satsen, att hvad jernet icke läker, läker elden. Hvad läkarebefogenheten vidkommer, bär, i fråga om tidens

krämpor, den ene lika litet som den andre ett doktorsdiplom i fickan; utan måste här naturen hjelpa så godt hon kan, hvilket någon gång synes ske äfven medelst det slags motansträngning, som griper häftigt i strängarne. Det är möjligt och i de flesta fall visst, att formen lider under de våldsamma greppen; men när allt kommer omkring, är det ej den otadliga ytan, ej den fint afvägande smaken, utan den rakt ur hjertat frambrytande, i flygten fattade och gestaltade stämningen sjelf med sin inneboende idéhalt, som dess vissare tryggar varaktighet åt dikten, ju mer hon medför af hjertats friska förnimmelser. I dikten söker man något helt annat än formens mästerskap, ty den skall man ha ändå, och någon gång kan till och med hända, att ett formfel, då det minskar diktens fullkomlighet, mer än försonar detta genom att låta oss ana en högre skönhet hos skalden sjelf. Och i Talis Qualis' Pansarsånger förekomma verkligen fel, som göra, att vi ville lyfta på den pansrades hjelm, för att grundligt njuta den härliga åsynen af ett ynglinga-anlete, hvars änne skiner, hvars ögon stråla, hvars kinder rodna af hänförelsens heliga eld. Det slägte, som var ungt, när dessa sånger ljödo, bugar för granskningen, som har öra för deras brister, men gömmer i lika kärt

minne det intryck de gjorde för sin tid. Det kan icke hjelpas — det var så, att de unge då tyckte sig stå som Odyssevs' män på Lotofagernas kust. Å ena sidan ideernas haf, gungande böljor, som upprördes mer och mer, men bakom hvilka man hade att söka fädrens förlofvade land. Å andra sidan, på den romantiska stranden, de milde Lotofagerna, den ljufva känslolyrikens söner, framräckande i blomsterskålar lotosfrukten, hvars safter komma en att sky de ödsliga vattenrymderna och glömma kusten der bortom. Då ljöd, som fordom ur Odyssevs' barm, en röst, som manade de tvekande att stiga om bord, kläda sig i brons, rada sig på roddarbänkarne och med åror och vapen bryta sig fram mot menskligheten mål. Låt vara, att genljudet af en sådan maning kan låta underligt, när det icke återstudsar från ett ögonblickets kraf — de som först hörde det och väcktes af det till fröjdefull och manlig hug, skola i Carl Wilhelm August Strandberg älska ej allena den sedan fullkomnade idkaren af skaldekonsten, som med en af år och rön vunnen sans sofrade sin bildningsgåfvas och känslas ingifvelser, utan äfven den ädelt lidelsefulle, den ärligt hänsynslöse unge sångaren, som sjöng med stormande pulsar rent ur sitt svärmiska hjerta och derför vann

tusental af ynglingahjertan i Sveriges land. Hvad verkan hans ungdomsdikter skola utöfva på kommande slägten, må dessa afgöra. Strandberg sjelf dömde dem, såsom vi hört, till glömska. Gerna må medgifvas, att deras verkan på sin tid ej fullt skall fattas utan att man försätter sig in i den tidens lynne. Men det ödet skola de då dela med många dikter, hörande till det bättre och allra bästa som skapats. Alla, äfven de yppersta, målningar ses bäst i den dager, hvari de tillkommit. Kanske skola de öfverlefva diktprof i mängd, hvilka äro tekniskt mer fulländade, men jemte annat sakna den lidelsens kraftiga ärlighet, för hvilken intet tidehvarf kan varda otillgängligt. De hafva i hvarje fall fylt ett rum, som annars skulle varit ett oförklarligt, ja ett onaturligt tomrum i vår poesis häfder.

Och om *ett* vittna de klart och tydligt: om det rum han sjelf intog, den flock han sjelf tillhörde bland de ynglingaskaror, hvilkas olika skaplynne en gång tecknades af hans djupsinnige företrädare på denna stol: Israel Hwasser. Här står den hop, som är de sinliga lidelsernas svurne offerprester, och ej långt från desse de viljelösa stundens barn, som icke tänka fram om det ögonblick de njuta. Der åter den på ytan aktningsvärda falangen af flitige unge män, som kallt

uträkna och klokt planlägga sin väg mot den trygga och ärade ställning, för hvars vinnande de underkasta sig mödor i ungdomsåren — en falang, som skall göra mycken synbar nytta här i verlden genom sin duglighet och än större smygande skada genom sin med lycka krönta sjelfviskhet och låga uppfattning af lifvets ändamål. Så kommer den sista fåtaliga flocken: ynglingar, som sätta det evigas kraf framför de ändliga syftena och i sitt ärliga kunskapssökande leta vapen för det sannas och godas seger. Sådane ynglingar kunna vredgas och förgå sig vid åsynen af låga handlingar, inför röjandet af nedriga tänkesätt. De äro icke alltid vänner af det bestående, ty som medborgare af tvenne verldar manas de till gensagor mot verklighetens, der hon står i skriande motsägelse till idealens, och de sky icke offret af sin jordiska framtid för den de drömma om som menniskoslägtets arfvedel. Till dem hörde den unge Strandberg. Den som icke vet det af annat vet det af anden i hans sång. Sälla äro inom denna flock de själar, åt hvilka, såsom åt honom, skaldegåfvan öppnat tillträde till den verld, hvars lifsluft är oförställdhet och upprigtighet — skönhetens verld, som ej vill veta af de höljen, i hvilka klokheten med en stundom välgörande beräkning kläder

oss i hvardagslifvet, utan kräfver, att det mänskliga väsendet må oslöjadt visa sig sådant det i sitt innersta är, och ej endast tillstädjer, utan fordrar, att våra känslor, föreställningar och tankar må yppa sig inför mänskligheten så rent och oförtäckt som inför Gud.

Strandbergs sjelfkritik afslutas med ett råd, nästan det samma som Penelope gaf sångaren Femios, då hon bad honom sjunga om forntidens bragder, men skona hjertat för sådant, som ännu grämer det med hela styrkan af ett närvarande och sjelferfaret ve. Men Penelope ger sitt råd till åhörarnes bästa; Strandberg sitt i främsta rummet till skaldens. Är det närvarandes massa för oredig, formlös och ohandterlig, då ligger, säger han, det förflutnas redan ordnade verld öfverskådlig och tillgänglig för honom. Det är också sant, att ytterst få varit i stånd att idealiseradt återgifva hvad de nyss upplefvat eller skildra lidelser, hvari de ännu varit fångne. För häftiga intryck vilja icke underkasta sig omdaning. Strandberg följde sitt eget råd, när han diktade de två gripande styckena *Riksskymningen* och *Likbrasan*.

Båda tillhöra hvad man kan kalla Talis Qualis' andra utvecklingsskede. Det första kan anses ändadt med året 1854, då han utgaf tredje

upplagan af sina Dikter. De flesta af dessa hade tillkommit under studentåren eller, som *Vilda Rosor*, kort derefter och ännu under intrycket af den innerliga gemenskapen med Lunds studerande ungdom. Endast några få författades mellan åren 1848 och 1854. Dessa år voro icke gynsamma för sjelfständigt skapande. Sedan han nemligen år 1847 hade tagit kansliexamen, flyttade han följande år till hufvudstaden, der han hade att förtjena ett knappt bröd åt sig och de sina genom träget arbete dels som öfversättare för den kongliga teatern, dels som literaturgranskare i tidningarna.

Hans fosterlandskärlek hade under detta första skede yppat sig försmält med kärleken till de allmänna, hela verldsutvecklingen omfattande ideerna eller ock gifvit sig luft i gälla stridsrop, dallrande än af harm och smärta öfver hvad vi mist, än af hopp om en återupprättande seger eller ärofull död. Nu deremot framväller denna känsla sjelfständigt, för att med varma färgtoner öfvergjuta kraftigt tecknade bilder ur Sveriges häfder. Ur hans politiska lyrik har det dimmiga och obestämda försvunnit tillika med den gosseaktiga förtröstan, som ser sina ideal genom soldoft och blånande eterrymder och ändå tror sig kunna gripa dem i ett enda stormlopp. Hon

har sina faror, den politiska lyriken, hvilka må hända ligga närmare, ju mer begreppen klarnat, ju bättre man vet hvad man vill, ty begreppen locka gerna så långt in på spekulativa banor och viljan på etiska, att den poetiska åskådligheten svårligen kan följa med. Men all tankelyrik står nära denna fara, och hvarje diktart har för öfrigt sin. Den rena känslolyriken kan hemfalla åt en patologisk själsbesigtning, romanen åt en konstruerande karakterologi. Skaldens styrka visar sig icke då han skyr en diktart för hennes vådors skull, utan då en förkänsla af dessa leder honom oskadd mellan skären.

I *Riksskymningen* skildras Sten Stures sista dag och sista natt. Döende af det sår han fick i striden på Åsunden har han anländt till Strengnäs, för att än i sista stunden lägga de höge herrarne på hjertat endrägtig samverkan med Sveriges bönder till fäderneslandets frälsning. Hvad skalden, lyssnande genom de mellanliggande århundradena, hör honom säga, kan än i dag under meningsflockarnes strid, hur än deras ställning till hvarandra skiftat, vara en maning att lägga på hjertat, till försoning och ömsesidigt godt förstånd:

"Ha vi ej haft samma bräder
I vår gångstol litet hvar?

Samma muskelstarka fäder?
Samma stränga tukt? Och har
Samma ädla mjölk ej närt oss?
Samma tunga icke lärt oss
Stamma på vårt Fader Vår?
Har ej bonden tusenåra
Goda anor, medan våra
Knappast hinna till i går?"

Men hvad denne "frihetens Messias, stungen äfven han till blods", säger till stormännen upptinar icke deras sjelfviskhet. Så föres han, omgifven af sin bondevakt, på släde öfver Mälaren till Stockholm. Den bistra vinternatten kom, men utan stjernor. En harneskklädd skara red förbi, och man hörde ur ryttarehopen vredesord mot Sture.

"Väpnarskarans väg, som krökte,
Gnistrade af bloss och rökte,
Medan i den stilla vik,
Der de simpla tröjor höllo,
Tårarne i mörkret föllo
På herr Stens förfrusna lik".

Likbrasan för oss ett par solhvarf fram i tiden och visar oss splitets följder. Brasan är tänd på Södermalm; hon näres med liken af Svenske herrar och män. Stures ditbäres äfven, och framför hans bår svänger en legoknekt på hån det Svenska riksbaneret. Men en högvuxen grånad bonde rycker det till sig, och med fädernes-

landets heliga vartecken i sin styfva näfve dör han under bödlarnes vapen. Till dessa stycken sluter sig den mästerliga *Vasasång*, hvarmed Talis Qualis firade invigningen af Utmelandsvården år 1860. Det skildrade dramat har dermed fått sin lyckosamma epilog, och till de många lagrarne vid Gustafs fötter lägger skalden en af sina egna.

Kraftigt inskärper Talis Qualis nu, att den äkta kärleken till menskligheten närmast yttrar sig i kärlek till fäderneslandet, och likasom i medvetande af att hans ungdoms ideal hade för töckniga former vill han under sitt andra sångarskede åskådliggöra dem i alla enskildheter, såsom då han svarar på frågan: "Hvad är vårt land?" och ger oss i svaret ett perlband af skönt sammanfogade kärleksföremål, hvilka ingå som bestämningar i fosterlandskänslan, eller då han drag för drag tecknar den frihet vi ega och hafva att vårda, och den frihet, som endast efter hand under en fortsatt utveckling låter förverkliga sig, nemligen "menniskornas fredliga och kärleksfulla samverkan för befästandet af det sannas och godas herravälde på jorden". För den frihet vi ega steg han sjelf fram i de stridandes främsta led och dref med hugg af sångarsvärdet yttranderättens fiender tillbaka till de

gränser, inom hvilka de höra hemma — inom nattens, "som hofsamt tiger", inom dödens, "som af ingen skugga vet",

"Ty der lifvet rörs och solen stiger,
Blir det sorl, men också verksamhet".

Aldrig utan smärta öfvergifver ett ädelt lynne de åsigter, som ynglingen dyrkat och mannen länge hyllat. Påbjudes det icke af en vunnen djupare insigt i sanningen, så öfvergifver man sig sjelf tillika med ungdomsidealen, och endast allt för ofta får det i erfarenhetens skola skärpta omdömet tjena som täckmantel — fladdrande åt det håll vinden blåser — öfver brist på grundsatser, brist på tro, förräderi mot öfvertygelsen. Så långt som Strandbergs skrifter ge oss rätt att bedöma hans verldsåskådning, är denna en och samma intill lifvets ände. Sitt svåraste prof har frihetskänslan att uthärda inför de brott, som i frihetens namn föröfvats; men när den 41-årige Strandberg stod i Frankrikes hufvudstad, och hans inbillning såg guillotinen å Grèveplatsen teckna sin hemska skugga mot qvällhimmeln, ville han icke derpå stirra sig blind för det qvalfulla skådespelets historiska lärdomar. Och då otaliga lampor tändes kring kejsarborgen och Cesar med sin sköna maka

trädde ut på balkongen, ryste han för det tomma i menniskovimlet och glädjeskrien,

"Ty, stolte Cesar, den förnämste gästen,
Ett myndigt folk, har ingen plats vid festen",

och lusteldarne tecknade i mörkret samma eldskrift för hans siareblick som den osynliga handen vid Belsasars fest för Daniels. Hans frihetskärlek var lika grundrotad som hans kärlek till konungamagten och konungahuset, hvars fröjder och sorger hade i honom en vältalig tolk. Men om hans verldsåskådning icke ombyttes, utan endast klarnade och fick med solens framskridande på lefnadshimmelen nya dagrar och skuggor, så skiftade visserligen hans estetiska åsigter och i sammanhang dermed hans uppfattning af det manligas ideal. Den unge Talis Qualis' mönsterbild var mannen med den svällande styrkan i tjenst hos den friska viljan att när som helst slå dugtigt till för rätt och sanning. Den äldre Talis Qualis vördar företrädesvis den försynte, som vet så väl som någon annan "betona samfundslifvets rätt och pligt", men af saktmod skonar och "väger allt på billighetens vigt" — den som verkar trofast, men stilla och försonligt för sin öfvertygelse.

Men samma hans önskan att "väga allt på billighetens vigt" kunde icke annat än mildra

hans sätt att uppfatta åtskilliga tilldragelser och personer. Den oveld, hvarmed han satte sig in i Hwassers föreställningar och tankar, när han skulle skildra honom, har må hända ej heller varit utan inflytande i denna rigtning och med årens mognande sans lärt honom finna sig deri, att den nordiska halfön hädanefter må nyttja svärdet allenast som regel för egen dörr. En närmare bekantskap med de män, som under brydsamma omständigheter hade att råda i Sveriges utrikes politik, gjorde det honom lättare att väga sina känslor med det ansvar, som låg på *deras* axlar, och som hans ridderliga hug så mycket villigare uppskattade till dess fulla tyngd som det icke tryckte på *hans*. År 1863, då det åter artade sig till storm nedanför våra södra landamären, uttalade Strandberg sina farhågor för en politik, som ville vedervåga det arf vi emottagit af fäderna att lemna oafkortadt till våra efterkommande. Betänkligheterna uppsköto ur hans tvifvel, att folkets svenskhetsmedvetande slagit tillräckligt täta och djupa rötter för att icke svigta vid ett oväder. Man kan vara af olika mening om hvad som bort göras vid den tidpunkt af politisk tvekan, hvarom här är fråga. Vi försummade, det kan icke nekas, att till Sveriges vackra häfder foga än ett

blad, som skulle varit lika ärorikt i händelse af svår motgång. Olyckor, som ett folk ådrager sig genom uppvällande rättskänsla, medlidande, sinne för det ideala, hedra det och skola fästa eftervärldens kärlek vid dess namn. Men ingen kan jäfva vigten af de betänkligheter, som lågo å andra sidan, och den öppenhet och det mod, hvarmed Strandberg sökte göra dem gällande.

Han hade någon rätt att hänvisa på brister i vår uppfostran till svenskhet, han hvars sång ju ständigt ville väcka och stärka vårt folkmedvetande. Och en den starkaste borg för detta såg han i modersmålets vård och utveckling på egen grund. Den storartade verksamhet han ådagalade, då han riktade och smyckade vår bokverld med klassiska mästerverk i omdiktningskonst, lifvades icke minst af hans åtrå att visa, med hvilken skön smidighet vårt språk kan foga sig äfven i de svåraste utifrån föreskrifna förhållanden. Blygsam som han var, ville han i främmande dikters klädande i Svensk skrud se sitt kall långt mer än i skapandet af sjelfständiga skaldeverk.

Men på hvilketdera området han än rörde sig, var han ordets mästare. Han lärde efter hand känna modersmålets alla tillgångar och hjelpmedel. Dess ordskatt låg för honom till-

gängligare än för de fleste. Det rådde en gång i ordens verld samma rangbegrepp som i samhället. Genom ett slags urval var det poetiska ordförrådet trångt omgränsadt. Det gick med orden som med menniskorna: kraftiga och egendomliga lynnen, som icke läto bli att vara sig sjelfva, passade icke för det enformade sällskapslifvet med dess i dansskolan inlärda later och efter tumstock utmätta steg och bugningar. Man fick således en liten samling "ädla ord" och "ädla uttryck" att röra sig med. Den tiden sårade man smaken med att *gråta;* men man rörde alla känslosamma hjertan med att *fälla tårar* och — om man rigtigt ville gripa dem — *gjuta tårefloder.* Så uppstodo en vältalighet och en salongspoesi, som skapat vackra saker och dermed visat sin rätt att vara till. Men som allrådande eller förherskande äro de farliga — farliga för känslans och tankens fria skönhet, farliga äfven för sjelfva tungomålets lif. På språkets vida område afstänga de en trädgård, der de göra rön med praktväxters uppdragande, men lemna allt det andra att förvildas och glömmas. Ord, som icke nyttjas, dö. Tryggas icke deras lif af deras nödvändighet för det hvardagliga tankeutbytet och de praktiska bestyren, så fornas de och försvinna, så vida de icke odlas af skalde-

konsten eller vetenskapen. Den Svenska vitterheten under frihetstiden och tredje Gustaf drabbas ojemförligt mindre af denna anmärkning än hennes förebild, den psevdo-klassiska Franska, och dennas flesta efterbilder. Dels hade hon ännu icke kommit derhän att afsluta sitt urval, dels förfor hon vid detta med ett så innerligt natursinne, att hon adlade och genom adlandet frälste många ord, som kan hända annars fortlefvat endast i våra landskapsmål. Sedan kom en frigörelsetid ej blott för folken, utan ock för deras ordskatter. Den psevdo-klassiska skolans motståndare satte frihetsmössa på ordens stora massa. Kanske skall det alltid finnas en Helotklass inom ordförrådet; men ju mer försvinnande, dess bättre. En ädel naturlighet utesluter endast sådana ord, som pocka på sin råhet.

Strandberg var arftagare och fortsättare af hvad föregående skolor gjort för vårt språk i detta afseende. Man hade redan länge sedan visat, huru väl dess nordiskhet trifves i antikens plastiska former — något som icke förvånar den som tror, att de nordiska folkens ande har lika mycken dragningskraft till Hellas som de romaniska folkens ha till Rom. Andra hade företrädesvis odlat det mildt musikaliska i Svenskan och hennes förmåga att ge uttryck åt naturens

lugna och vemodiga stämningar. Strandberg uppsökte med en viss förkärlek hvad språkämnet eger af kraftigt och egendomligt kynne och ratade för ingen del det skarpa, hårda och kärfva, som han med underbar verkan viste förena med det jemna, mjuka och ljufva. Han bragte till användning styrkan i vårt modersmål försmält med dess behag, stålklangen i samljud med de veka tonerna. Den omsorg han egnade språkämnet var honom en sons skyldiga kärleksgärd åt en skön och älsklig moder och på samma gång ett fortsatt arbete på värnet för vår folkstams sjelfständiga lif.

Den tid är länge sedan förgången, då man med den vördnadsvärde Svedberg såg i språket ett Guds verk, hvilket kunde visserligen skadas och förderfvas af folket, som fått det till sitt palladium, men äfven vårdas så, att det i sin en gång vunna fullkomlighet bevarade sig oförkränkt af alla århundradens ombildningsdrift. Den fromme patriarken hoppades, att Svenskan, sådan han läste och aldrig nog kunde beundra henne i sin bibel, skulle öfverlefva domedagen och ljuda i det eviga Jerusalem inför Herrens anlete. Då, säger han, skall nog hvarje folk utan all lärdom förstå de andras tungomål och instämma med dem, när de sjunga Mose Guds

tjenares och lambsens sång; men hvart och ett skall ock sjunga på sitt eget modersmål, och när då Sveriges engel börjar sjunga, skola alla de andra folken sjunga med oss Svenskom på Svensko: *Nu tacker Gud, allt folk, med hjertats fröjd och gamman!*

Väl har denna i sin oskuldsfulla skönhet så storartade syn på språken sin ideella sanning; men vi ha med vetenskapens framskridande fått ett annat, ur uppdagade sakförhållanden vunnet sätt att se dem. För den jemförande forskningen, som på detta område och andra skänker oss så rika frukter, ter sig en språkrörelse sådan som den gamle Heraklitus såg verldsströmmen, i hvilken vågorna glida förbi, stigande, sjunkande och blandande sig med hvarandra. Och denna syn är icke ett bländverk. Det är så — med tungomålen, samhällsformerna och folken. Men här är faran nära, att den som oupphörligt har detta skådespel för ögonen skall få känslan slappad för modersmålets sjelfständiga lif och utveckling ur egna tillgångar. Hotar döden ett inhemskt välbildadt och skönklingande ord, ser han dess bortgång med lugn, ty allt är förgängelsens lag underkastadt, och tomrummet fylles af en utländing, som emottages gerna, emedan hvarje ord har sin lilla roman,

som vinner i omvexling, när det råkat in och skall göra sig hemmastadt på främmande mark. Det vore väl, om detta åskådningssätt läte förena sig med ett annat, som erkänner det rättsgilla i motståndet, hvilket i början omedvetet och sedan med allt klarare medvetande söker mot nötning och sönderslitning skydda det band, som i tungomålet sammanhåller de bortgångna slägtena med de kommande och gör det för de senare möjligt genom århundrandena att utan mycken ansträngning njuta hvad deras fäder djupast tänkt och skönast diktat. Att dessa motståndskrafter uträtta något, det lär oss historien. Medan språket med hvarje mansålder nästan till oigenkänlighet förvandlas hos några Indianska och Afrikanska stammar, kan än i dag den Helleniske bonde, som tjenar främlingen till vägvisare, taga Pausanias till hjelp, och sonen kan snart i folkskolan glädja sig åt Herodots skildringar. Språkets sjelfuppehållelsedrift, der en sådan finnes, har nog samma betydelse för verldsutvecklingen som alla lefvande varelsers. De, som förkunna de i talspråket rådande fysiologiska lagarnes ohejdeligt upplösande kraft, böra dock icke förgäta, att de bevarande och utvecklande psykiska krafterna i språkorganismen tillväxa i samma mån som folket varder i stånd att lefva ett in-

nerligt samlif med det ädlaste i sin literatur. Skaldegåfvan ålägger den, som benådats med henne, många dyra förpligtelser, och bland dem är den att freda modersmålets ordskatt, återlifva sinnet för uttryckets bildliga friskhet och värna om de formernas fina skiftningar, hvilka den odlade känslan, om än icke hvardagslifvets värf, kräfver.

Med afslutandet af sin trägna id som öfversättare kan Strandberg anses hafva ändat sitt andra utvecklingsskede. Sannolikt har det förtroliga umgänget härunder med Englands och Frankrikes bästa literatur medverkat till att frigöra honom från den ensidighet, som följde af hans första bekantskap med den Tyska. Visst är, att de år, som återstodo honom, visade hans bildningsgåfva i hennes fulländning. Han diktade icke mycket de åren; men det mesta af detta hör till det bästa han skänkt vår poesi. Hvem minnes icke sången, hvarmed han höjde hänförelsen vid aftäckandet af Carl den tolftes stod för tio år sedan? Den omutliga historien får icke lyssna till skaldens maning:

"Ryck våra barn utur vår arm,
Tag hjertat ur vår egen barm,
Men rör ej vid hans bild!"

Hon måste skildra hjelten sådan han var med dygder och fel, men har goda löften åt det

folk, som så vill glömma hvad han lät det vedervåga, lida och mista, för att endast minnas de stolta äfventyr, hvarmed han smyckat dess saga:

"Stå der på vakt vid speglande vatten,
Blicka mot soln, som kommer häråt,
Svep dig i frost, då vintriga natten
Sållar med gnistrande stjernor sin stråt!
Och när vårt ödes mått sig fyller,
Res dig i sporrar än och kyller,
Samla ditt folk och mönstra det här,
Peka dit faran i antåg är!
Och lär oss brottas med vidriga öden,
Med handen på värjan än i döden!"

Hvilken förmåga Strandberg hade att lägga de kraftigare orden i rimmet, derom vittnar i sin mån äfven denna strof. — Af sina klassiske älsklingsförfattare, ej minst af Horatius, hade han lärt hushålla med orden. I flere af hans dikter sammantränga sig tankarne som i väldiga muskelknutar, och skaldestyckets daning påminner om Herakles-torsons. Må hända delade han en längre tid med konstnyfödelsens store mästare svagheten att vilja visa, huru förtrogen han var med musklernas anatomi, likasom han i sin ungdom hade dennes smak för något yfverboret i hållningen. Men dessa fel ha så gifvit med sig med åren, att man i hans sista utvecklingsskede deraf finner intet: linierna af diktens lemmar öfvergå mer förmedladt i hvarandra, laterna få sitt ädla lagom,

styrkans stolthet viker för styrkans försynthet, och det tonens manliga eftertryck, som han alltid älskade, tjenar nu den enkla sanningen, den djupa innerligheten. Skalden vänder sig till de stilla bygderna, och stämningar, som länge väntat att få uttryck, få det nu så fulländadt som det är möjligt för en själ, hvars fantasi, ännu i sin friska skaparkraft, förmälts med den blidhet, ökad lifserfarenhet skänker ädla sinnen, den innerlighet, som hos sådana är en frukt af lidandet. Han skapar nu täcka hvardagsbilder, ljufva och rörande idyller. Han skildrar församlingspatriarken, som efter slutad predikoskrifning slumrat in i sin länstol, medan qvällsolen smyger in i hans kammare, förgyllande stoftskyn öfver bordet, och ett fång nybruten björk sprider från spiseln friska ångor. Han skildrar den bildsköne gossen, hvars förstånd sofver, men hvars hjerta är vaket och genom den stumma, af ingen tår vittnade kärleken till den bortgångna modern är i ständig förbindelse med andeverlden och förnimmer hennes symboliska uppenbarelser i det timliga. Han skildrar *de små nattvardsbarnen* så, att man, om icke tekniken vore så mönstergill, skulle kunna säga, att Fra Giovanni sjelf har målat dem med rytmer i stället för färger. Till det yppersta Strandberg diktat höra

äfven sångerna till Gustaf Ljunggren och Carl Anders Kullberg, samt flere af hans dödsrunor, alla utmärkta för en kraftig modellering af personerna. I dödsrunorna rör sig smärtan med fullt välde öfver sig sjelf, ett välde härflutet ur öfvertygelsen, att evigheten, icke de skiftande företeelsernas verld, är den sanna verkligheten. Framför dessa vårdar står man såsom framför vissa sarkofager, tillkomna under brottningstiden mellan antiken och kristendomen och förenande något af dem båda i sina rika löfverk med svällande drufklasar, i sina lekande genier och andra vartecken af ett hopp och en glädje, som ler mot döden. Väl är det bittert, att denne skall tåra så många ögon, då han skiljer så många hjertan; men han gör det i bästa uppsåt, ty

"Vi ha så mycket, som vill hålla qvar
Vårt väsen vid det timliga, som far;
Till jorden tynger dagens vinst vårt inre;
Blott vid förluster blir den tyngden mindre.
Så blir förlusten, äfven den, en vinst,
Som riktar hjertat, då man tror det minst,
Och afsked af ett älskadt stoft betingar
Ett kärare besök af hvita vingar."

Den uppfostran för hjertat till ett högre lif, hvilken sålunda gömmer sig i förgängelsen och framför allt i mistningen af det käraste, hade

Strandberg sjelf med djup undergifvenhet genomgått.

Kärleksfull i hemmet, trogen i sin vänskap, blid mot alla, emottog han som en gåfva från Herren hvarje yttring af den kärlek och vänskap, som lifvet rikligen skänkte honom. Hvad makan, som ynglingen redan fäst sig, vardt för maken, och huru innerligt han kände sin enhet med henne, är tolkadt i den sköna dikten *Helgemålsklämtningen.* Som en skickelse från Herren emottog han äfven den plågsamma sjukdom, som efter mer än två års kamp ändade hans jordiska lefnad. Om morgonen den 5 februari 1877 funno honom hans närmaste orörlig i skrifstolen med den skönbildade pannan lutad mot arbetsbordet. Hans läppar voro förstummade; men han hade i afvaktan på detta ögonblick redan sagt farväl och tack till allt hvad lifvet hade för honom dyrbart.

"Hur skönt att, när så blir bestämdt,
Få lösas från sin rot
Och lyftas uppåt, uppåt jemt,
Förklaringen emot,
Att sista gången hafva sagt:
Farväl, farväl! Tack för god vakt!"

SVAR

på herr RYDBERGS inträdes-tal

af

Akademiens direktör herr LJUNGGREN.

Min Herre!

Då Svenska Akademien senast firade sin högtidsdag, hade jag den sorgliga pligten att tolka hennes saknad vid förlusten af CARL WILHELM AUGUST STRANDBERG. Det var en färglös konturteckning, jag dristade mig lemna, vid försöket att frammana hans bild. I dag har denna bild stått för oss klar och helgjuten. Vi hafva sett den kraftfulle, hårdhände, men dock så melodiske skalden med den lättrörda känslan, den djerfva fantasien och den eldiga fosterlandskärleken; den öppne, ärlige, trofaste mannen med det stolta, högburna hufvudet och det rika, varma hjertat. Ni har tecknat hans stormande, men af sträfvandets idealitet förklarade ungdomstid; hans mannaålder, då han omsatte sin ung-

doms drömmar i klart fattade ändamål för besinningsfull verksamhet; och hans sista år, då, såsom Ni yttrat, hans fantasi, "ännu i sin friska skaparkraft, förmälts med den blidhet, som ökad lifserfarenhet skänker ädla sinnen, och med den innerlighet, som hos sådana är en frukt af lidandet".

Sinnrikt har Ni påvisat, att Talis Qualis i vissa stycken kan sägas hafva tagit arf efter den store skald, som före honom fylde Lundagård med dessa toner, hvilka sedermera hela den bildade verlden gjort till sina. Men då Ni sedan ställer Eder sjelf i Epigonernas led, så har Ni dermed ofrivilligt erinrat om den andliga frändskap, som, *trots all olikhet*, förenar Eder med honom, hvars minne Ni i dag hedrat, — en frändskap, som för Eder säkert underlättat inträngandet i hans skaplynne och hela sinnesdaning. Om icke ensamt omständigheternas magt, utan äfven den egna viljan skapar menniskans öden, så torde man af den yttre likheten i dessa öden, tvenne menniskor emellan, kunna sluta till en i någon mån motsvarande inre. Säkert är, att äfven till Eder kunna i viss mening rigtas de ord, med hvilka eder företrädare här en gång helsades:

"Fri vandrar du din stråt i konstens rike,
I denna sköna lycka Kellgrens like;
Allt hvad du eger du med lyran vann,
Ty helt du tillhör henne, liksom han."

Ni kan, i likhet med eder företrädare, räknas till den klass af ynglingar, hvilka, enligt edert eget yttrande, "icke sky offret af sin jordiska framtid för den de drömma om såsom menniskoslägtets arfvedel". Liksom han satte Ni med lågande ungdomsmod det sanna och det rätta öfver allt annat, och liksom han drog Ni icke i betänkande att någon gång ställa sjelfva skönheten i sanningens sold och göra den i sig harmlösa dikten till "ett klingande kastspjut" i hennes hand.

Men hvad är sanning? Så frågade en gång den Romerske höfdingen i Jerusalem, till hälften bittert, till hälften sorgset; och med nära nog samma tonfall har samma fråga upprepats århundrade efter århundrade. I den djupsinniga verldsdikt, som genom eder hand blifvit så mästerligt öfverflyttad på vårt språk, låter skalden Herren säga, att menniskan far vill så länge hon sträfvar; men han låter honom också tillägga, att en god menniska i sitt dunkla trefvande ändock alltid är medveten om att vara på den rätta vägen. Sanningen är icke något en gång för alla färdigt, icke ett magasineradt lager, från hvilket man efter behof kan förse sig. Hon är allt jemt i görningen, hon är den dagliga frukten af dagliga ansträngningar, af strider och anfäktelser,

stundom så hårda, att hjertat dervid blöder. Giotto, den gamle Italienske mästaren, har i en af sina berömda fresker framstält en bild af Armodet: en qvinna, hvars nakna fötter omgifvas af sargande törnegrenar, hvilka grenar dock bakom henne, undanskymda för åskådaren, stiga upp och slutligen såsom en blommande rosenbuske bilda en gloria kring hennes hufvud. Samma bild skulle lätt kunna gälla som en symbol för det trogna sanningsforskandet. Just i det oaflåtliga, om än mödosamma framåtskridandet, i det enträgna, om än stundom fruktlösa sökandet, i viljans renhet och oegennytta ligger frälsningens hopp, ligger borgen för den seger, som kommer törnet att slå ut i rosor. Man kan fara vill, men i sjelfva villfarelsen lyser sanningen igenom som solen bakom den lätta sommarskyn.

Edert hela författarskap, Min Herre, erbjuder den hugnefulla anblicken af ett allvarligt sökande, af den renaste entusiasm för mensklighetens högsta idealer. Hvarje edert verk bär på samma gång den pröfvande tankens och den lefvande öfvertygelsens stämpel, och hvad Ni sjelf erfarit, hvad Ni andligen genomlefvat, är hvad Ni meddelar eder läsare. Derföre misskänner ingen, icke ens motståndaren, eder ärlighet; derföre misstänker ingen, att det är för

segern, icke för saken, Ni kämpar. Redan tidigt hägrade för eder syn bilden af en skön, en fri, en fullkomlig mensklighet. Och hvem fröjdas icke åt en sådan syn? Äfven om man hyser en med eder olika mening om medlen för målets vinnande, är man dock i denna tid af tvifvel och misströstan glad att skåda edert friska mod, eder orubbliga förtröstan på det godas slutliga seger.

Samma tankedjup, samma innerlighet och sedliga trygghet andas äfven de toner, hvilka Ni framlockat ur den lyra, som Ni länge höll undangömd, ehuru man länge anade dess tillvaro.

Svenska Akademien, som räknar sig till heder att erkänna snillet hvar helst hon påträffar det, har inbjudit Eder att taga del i hennes arbete och hennes ära. Med föremålen för hennes arbete är Ni af gammalt förtrogen, och särskildt ett af dem ligger Eder varmt om hjertat. Äfven i dag har Ni icke kunnat undertrycka utbrottet af eder, jag kan nästan säga, fromma barnakärlek till vårt härliga modersmål, en kärlek, som deri funnit sin belöning, att språket för Eder biktat många af sina mest förborgade hemligheter. Hvad åter äran angår, så vet jag väl, att jag icke behöfver befara att af Eder blifva missförstådd, då jag talar om henne. Ni

känner lifligt, att Ni i detta ögonblick träder i förbindelse icke blott med det närvarande, utan äfven med det förflutna. Höga skuggor, store andar omsväfva detta samfund, öfver hvilket återskenet af deras glans ännu hvilar. För dem böja vi alla ödmjukt våra hufvud. Det är vår ära, att de tillhört oss; det är vår ära, att vi veta uppskatta och vörda dem.

På den plats, som innehades af den ädle *skald*, hvilken senast lemnade oss, sutto före honom, hvar efter annan, *tänkarne* Grubbe och Hwasser, och den invigdes en gång af Leopold,

"Behagens, skämtets, tankens, Gustafs vän".

Liksom denne förenar Ni *tänkaren* och *skalden* i en person. Tag då med dubbel rätt hans plats!

BIDRAG

TILL KÄNNEDOMEN OM

LEOPOLDS TIDIGASTE SKALDEFÖRSÖK.

AF

CARL WILHELM BÖTTIGER.

Leopold sade sig hafva rimmat sedan han var sex år gammal *. Han hade nyss fylt tretton, då han, tjugonde dag jul 1770, till firande af kronprinsen Gustafs födelsedag, höll på stora rådhussalen i Norrköping ett tal på vers "i en förnäm och talrik samlings närvaro". Det hörde till tidens sed att i både stora och små städer högtidlighålla sådana dagar. Under det att rikets ständer mer och mer inskränkte konungamagten, täflade rikets städer att på alla upptänkliga sätt fira konungahuset. Adolf Fredrik och hans gemål, deras tre söner och dotter, voro oaflåtliga föremål för en till dyrkan gränsande uppmärksamhet. Hvarje märkligare tilldragelse inom konungens borg blef för hela landet en källa till flödande vältalighet. Så firades de kungliga barnens koppympning med tal på nationssalarne i Upsala. Framför allt ville ingen stad låta komma sig till last att försumma en kunglig födelsedag. Magistrat och borgerskap

* Jfr G. Ljunggren, *Sv. vitterhetens häfder* I: 40.

uppträdde då i procession till rådhuset, der på vers eller prosa en utsedd talare framhöll dagens utomordentliga vigt. Man har ännu i tryck mångfaldiga erinringar derom. Det är en hel litteratur, full af vidunderligheter. Så hölls på den dag, då prins Fredrik Adolf fylde sitt tionde år — den 18 juli 1760 — ett festtal "i stapelstaden Vesterviks rådhus" af auskultanten vid rådhusrätten Hans Jöransson. Det trycktes, med tillegnan i stenstil till "den durchlauchtigste prins Friderik Adolph, Sveriges, Göthes och Wändes borne arfprins", som tilltalas med följande ord: "Store. Prins. Vänd. Dina. Af. Nåde. Lysande. Och. Af. Qvickhet. Eldiga. Ögon. Till. En. Svag. Fjäder. Som. Icke. Utan. Vördnadsfull. Förhoppning. Här. In. För. Er. Kongliga. Höghet. Nedlägger. Sitt. Klena. Arbete." o. s. v. Talet, som med anledning af namnet *Friderik* innehåller *Tankar om handelens oskattbara förmån af friden,* är på prosa, men slutar med följande vers, ställd till åhörarne:

Haf tack, o värda hop,
För hedren du mig gifvit
Och hört mitt hesa rop,
Hvarmed jag ämnet drifvit.
Du har benäget hört
Uppå mitt klena tal,
Som jag med nit uppfört
I denna rådhussal. m. m.

Samme talare höll på samma rum året derefter ett tal på alexandrinsk vers till firande af prins Gustafs födelsedag i januari, och ett annat på hexameter till firande af prins Carls i oktober. Så gick det till öfver allt. Att staden Norrköping tjugonde dag jul 1770 anstälde en likartad högtid på kronprinsens födelsedag, innebar således ingen annan ovanlighet än att talaren denna gång var nära nog ett barn, en gosse från Söderköpings skola, nu under julloftvet hemma på besök hos sin fader i Norrköping. Denne — Carl Adam Leopoldt — en aktad och bergad man, var der packhusinspektor, men behöll titeln af tullförvaltare från den tid han i Kongelf innehaft en sådan tjenst *. Med sin första hustru Märta Kristina Hobel egde han fyra barn, af hvilka Carl Gustaf, född den 23 november 1756 **, var det yngsta. Man kan undra, hvarföre han, tjensteman och fastighetsegare i staden, icke i dervarande läroverk sökte undervisning för sina söner — han egde nemligen jemte den nämnde sonen en fyra år äldre,

* Se bilagan 1.

** Att hvarken den 2 april eller den 5 april — uppgifterna ha vexlat —, utan den 23 november varit Leopolds födelsedag, se *Biogr. Lex.* Ny följd. VI: 294. Detta antagande hvilar på hans egenhändigt skrifna uppgift till K. Vet. och Vitterh. Samhället i Göteborg.

vid namn Daniel —. Han hade i sjelfva verket gjort försök dermed. Han hade, då den yngste ej var mer än åtta och ett halft år, låtit inskrifva dem begge i Norrköpings fyraklassiga läroverk den 21 maj 1765. Men detta var då för tiden i ett högst bedröfligt skick. Oaktadt upprepade klagomål från flera håll, förnyade biskopsvisitationer och täta undersökningar af stadens magistrat, hade det, under en oduglig rektor, Carl Gråsten, som i några och tjugu år förblef skolans styresman, mer och mer råkat i lägervall. När denne 1767 afled, fans i hans egen klass, rektorsklassen, blott en enda lärjunge, och äfven denne förfogade sig snart derifrån *. Redan den 14 februari samma år hade de unge bröderna Leopoldt blifvit inskrifne i Söderköpings trivialskola **, som då stod i flor och under sin utmärkte rektor Wimmermark åtnjöt stort anseende, ja understundom, med förbigående af Linköpings gymnasium, sände sina lärjungar till akademien. Leopold hade redan i

* Hvad här meddelas om Norrköpings skolas dåliga skick vid denna tid, är grundadt på samma skolas gamla *Memorialbok*. Till oordningarna kan räknas, att uppgiften om begge bröderna Leopoldts ålder vid inskrifningen i skolan är origtig. De uppgifvas vara lika gamla då som när de, två år senare, inskrefvos i Söderköpings skola.

** Se bilagan 2.

tre år varit under denne förträfflige mans ledning, då han från skolbänken plötsligt kallades att uppträda i talarestolen.

Från detta rum hade några år tillförene en prest ordat på vers, med anledning af att kungen och drottningen nyss uppehållit sig i Norrköping. Han kallade Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika *gudaparet*, deras ättlingar de fyra *gudabarnen* och hela den kungliga familjen *gudafolket* *. Till slika öfverdrifter gjorde sig ej nu den trettonårige talaren skyldig, om han än icke sparade på beröm, när det gälde att upphöja dagens ämne. Hans versifierade tal är hvarken bättre eller sämre än flertalet af den tidens dylika. Snarare löpa hans alexandriner lättare än många andras, och, der plattheter förekomma, äro dessa gemenligen af mer barnslig än stötande art. Inledningen börjar sålunda:

Hvem är som ej blir glad, när något lyckligt händer?
En sjöman fägnar sig, när han i hamnen länder,
En uti mörkret stadd, när ljuset börjar gry
Och svarta molnen bort för Febi strålar fly.
Hvi må då icke vi i dag oss mangrant gläda,
Då vi tillsammans få på detta rummet träda
Att tacka Zions Gud, som nådigt på oss tänkt
Och en så dyrbar skatt i Gustaf Svea skänkt, m. m.

* Tal på rådhuset i Norrköping den 28 juli 1761 af vice pastor Joh. Edvard Norberg.

I lika tonart — om man får använda detta uttryck för en poesi, som icke sjunger utan blott talar — framhåller han vidare ämnets glädje och vigt, samt vädjar, i afseende på sin ofullkomliga tolkning deraf, till åhörarnes öfverseende gunst:

Låt den uppfylla allt hvad hos mig felas kan,
När åren hindra mig att tala som en man.

Sjelfva talet är en skolkurs i Svenska historien, satt på rim. Från och med Gustaf Vasa, får i några tarfliga rader hvarje Svensk konung sin orlofssedel. Så heter det om Johan III:

Så hugad som han var att främja påfvens ära,
Så litet kunde han förqväfva Luthers lära.
Cathrinæ liturgi knappt börjas och får slut,
Förrän kung Johan dör och munkar fösas ut.

Om Carl IX:

Den tappre Svenske Carl förr manbar icke blifver
Än han sitt tryckta folk ur oväns händer rifver.
Han derför kröns till kung, som ju högst billigt var,
Ty han sitt rikes väl på ömma skuldror bar.

Om Kristina:

Men rätt som bäst vårt hopp ett mål i henne fann,
Så glömde hon sig sjelf och bort från oss försvann.

Om Fredrik och Ulrika Eleonora slutar betyget med följande ord:

Gudsfruktan, mildhet, dygd uppfylte deras själ,
Ty var ock begges fröjd, att alla mådde väl.

Talaren ursäktar sig för den korthet, hvarmed han här behandlat så höga föremål:

Men som när på ett fält man flera blomster finner,
Att granska smått och stort man ofta icke hinner,
Ty plockas gerna då en blomma här och der,
Som täckast visar sig och mest behaglig är.

Talet afslutas med en brinnande bön för hela konungahuset, för "Svea rikes råd och högst upplysta ständer", samt med den önskan, att

I alla Svenska bröst bör resas denna dagen
En trefald ärestod för konung, frihet, lagen,
På hvilken tecknas skall, att Gustafs födslostund
Har gett åt alla tre förnyadt stöd och grund.
Vår Gustaf blifve störst bland dem, som kallas stora,
Han blifve då vår tröst, när Adolf vi förlora.
Låt, Svea, detta bli din önskans mål och höjd:
Lef Gustaf, Svears hopp, lef länge glad och nöjd! *

---

* Plattheten i de sista orden öfverstiger ej den, som möter oss i en strof från den mognade skaldens middagshöjd, då Odin från sin koturn så tilltalar Yngve:

Min son, min ädle son, lef länge sälla dar
Till ära för ditt folk, till glädje för din far.

Någon gång möter man från smakens tidehvarf hos oss betänkliga afvikelser från den samma. Så, när Murberg i sin öfversättning af Racines Athalie låter öfverstepresten yttra:

O konung, fall på knä, så skall jag smörja dig!

I Oxenstjernas parafraserade öfversättning af Gerusalemme liberata har hans täta bruk af den Franska formen *Bouillon* för Gottfrid (*il Buglione*) vållat några ordställningar, som locka till löje.

Talet blef tryckt hos Joh. Benj. Blume, Norrkjöping, utan årtal och sidotal. Det utgör sexton sidor i qvartformat och har till titel: "Underdånigt Frögde-tahl till gladaste åminnelse af Hans Kongl. Höghets, Svea och Götha Nådigste Cron-prints, Prints Gustavs högst hugnerika födelse 20:de dag Jul år 1746. Hållit på stora rådhus-salen i Norrkjöping, i en förnäm och talrik samlings närvaro, 20:de dag Jul 1770 af Carl Gustaf Leopoldt, i dess 14:de ålders år."

Om detta tals intryck på åhörarne vittnar en *till Auctoren* ställd epilog från en bland dessa, *Eric Funck*, som helsar den unge talaren med den sällsamma benämningen: *du Norrköpings Papyrus lilla:*

Du qvicke yngling, som mitt sinne
I dag så mycken fägnad gjort:
Du har väckt tanken i mitt minne
Hvad fordom gjorde Rom så stort. m. m.

Att Leopold under sina gosseår författat och hållit något annat tal än detta, har vår litteraturhistoria hittills icke haft sig bekant. Först nyligen har ett annat tal kommit i dagen, hållet af honom på samma rum som det förra, men mer än två år senare. Det är detta litterära

fynd, som gifvit närmaste anledningen till närvarande uppsats, der till en början några personliga förhållanden ej kunna undgå att vidröras.

Af en i Norrköping boende vän blef jag under de sista dagarne af 1877 tillfrågad, om jag kände till Leopolds handstil och trodde mig om att afgöra, huru vida ett gammalt manuskript, som på titelbladet bar skaldens namn, vore skrifvet af hans egen hand. Det utgjorde ett tal på vers, hållet i hans unga år på rådhuset i Norrköping. Mitt svar blef så mycket hellre jakande, som jag då nyligen, i och för minnesteckningen öfver Nils von Rosenstein, genomgått en mängd af Leopolds bref från olika åldrar af hans lif. På förhand tog jag för afgjordt, att talet ej kunde vara annat än en afskrift af det redan tryckta eller, i bästa fall, sjelfva handskriften till detta. Så mycket större blef min förvåning, då, sedan fyndet kommit mig till handa, jag icke blott tydligt igenkände Leopolds vackra, prydliga handstil, om än med ungdomlig pregel, utan derjemte på det omsorgsfullt prentade titelbladet läste: "Underdånigt fägnetahl öfver Theras Kongl. Majs^{rs} Wår allernådigste Konung Gustav den III^{djes} och Wår allernådigsta Drottning, Sophia Magdalenas höga krö-

ning, den 29 Maij 1772, hållit, vid den Gustavianska Barnhus-Inrättningens början, på stora råd-hus-salen i Norrköping, samma dag, af Carl Gustaf Leopoldt."

Här förelåg således ett helt annat tal, som ingen af Leopolds minnestecknare vetat af och som han sjelf på äldre dagar sannolikt glömt bort. Efter etthundrafem år var det nu återfunnet, framletadt ur en bundt förkastad makulatur, som, med sitt blandade innehåll af gamla Latinska och Svenska bröllopsverser, grafskrifter, bjudningskort m. m., såldes på auktion i Norrköping den 9 februari 1877 bland qvarlåtenskapen efter ett der bosatt, ogift, äldre fruntimmer, vid namn Ingeborg Kuhlman.

Detta namn gifver en ledtråd vid sökandet efter handskriftens föregående öden och på samma gång nyckeln till dess slutliga gömställe. Johan Kuhlman, en rik och ansedd köpman i Norrköping under de sista tiotalen af förra seklet, var en nära vän till den i vår lärdomshistoria fräjdade Johan Henrik Lidén, som, giktbruten och i många år fängslad vid sjuksängen, bodde i hans hus och der slutade sina dagar. Lidén var, som man vet, tidigt en beskyddare af den unge hoppgifvande Leopold, och det har all sannolikhet för sig, att dennes i fråga varande

tal lemnats i Lidéns händer till läsning eller granskning och der råkat att stadna. Redan året efter sedan det hölls, hade dess författare begifvit sig till Upsala akademi, der ett nytt utvecklingsskede lätt kunnat komma honom att ej vidare fråga efter tidigare vitterhetsöfningar. Lidéns boksynte värd, Kuhlman, var allmänt känd som en samlingsvurm. Antingen han af Lidén fått låna eller, efter hans död, tillegnat sig Leopolds kröningstal, det gick med massan af hans vidlöftiga samlingar i arf till äldste sonen Carl David, som, enstöring och folkskygg, hade all möda ospard att vårda och öka de samma. På sistone tillföllo de efter hans bortgång en slägting, samma fruntimmer, efter hvars frånfälle en del af dem nu såsom makulatur gått under klubban *. En lycklig slump ville, att den bundt, hvari det Leopoldska talet låg förstucket, kom att inropas af en aktad, kunskapsrik man, som, upplyst om talets äkthet, icke tvekat att lemna sitt fynd i Svenska Akademiens ego **.

---

* Andra medlemmar af slägten Kuhlman hade bosatt sig i Algerie.

** Läkaren vid kronohäktet i Norrköping, med. doktorn Per Wilhelm Bergstén.

Detta Leopolds andra tal är ett nytt bevis för, att i allmänhet frihetstidens skaldekonst stod vida efter dess vältalighet. Denna senare hade dragit nytta af Dalins språkrensning, hade öfvat opp sig under de politiska fejderna och egde redan både vid rådsbordet och i riksförsamlingen mönstergilla målsmän för en klassisk prosa. Annorlunda förhöll det sig med poesien. Det fans en tid, då man kunnat misströsta om hennes tillvaro, hade ej Odel sjungit *Malcolm Sinclairs* visa och Carelius *hönsgummans*. Väl hade under några år af frihetstidens halfsekel den äkta sångmön, med omisskänliga drag af skärhet och fägring, lätt och ledig sväfvat fram öfver Mälaröarna, när för ett lyssnande hof Dalin diktade sina qvicka skämtsånger och fru Nordenflycht åt skuggorna i någon bortskymd dal förtrodde *den sörjande turturdufvans* ömma, melodiska klagan; men, då vid högsommaren 1763 både *han* och *hon* för alltid tystnat, hvem upptog ur grafven vid Lofön, ur vågen vid Skokloster, den enes lyra, den andras luta? Sångmön hade utsett till deras arftagare ett ungt ädelt fosterbrödrapar, som täflade om hennes ynnest och snart skulle stå som två vackra karyatider vid ingången till hennes nya tempel. Men mot både henne och dem reste sig ännu länge med fiendt-

liga later en vördig matrona, den rimmade retoriken, mager till sitt innehåll, bred och klumpig till sina former. Det var hon, som med sitt poetiska hembak, sin mustiga spis, sina lustiga anrättningar, bäst tillfredsställde den stora allmänhetens smak. Hon passade opp vid alla möjliga tillfällen: man kunde vara viss att träffa henne både vid barndop, bröllop och graföl. Minst uteblef hon på någon kunglig dag, men uppträdde då i en styf galadrägt, som bjert stack af mot hennes simpla sätt att föra sig. Hennes *poeteri*, hur tungt och andefattigt det än utföll, hade något förledande, ja epidemiskt, i sig; det var lätt att fatta och lätt att göra efter. Också dröjde det ej, innan allmänheten kände sig i stånd att beqvämt idka det på egen hand. Det är otroligt, i hvilket stort omfång och med hvilken stor oförtrutenhet hela landet nu gjorde vers. Der var en feber af nitälskan, ett slöseri på välmening. Synbarast visade sig detta, när, såsom redan är nämndt, man kom öfver något ämne från Stockholms slott. Ett sådant behandlades genast *con furore*. Och för klander behöfde man ej oroa sig: kritiken sof sin jernsömn, och anspråken voro små. Med hvilken hjertefägnad emottogos ej verser

lika den, som vid kronprinsens bilager 1766 hördes från gymnasiesalen i Carlstad:

Nu, Gudi vare lof, vårt höga par har hunnit
I en välsignad stund sin långa resas slut.
Nu ha de för besvär det största nöje funnit
Uti hvarandras famn. Lycksaliga minut,
Då genom kyrkans band prins Gustaf sammanbinnes
Med den förnämsta nymf, som uti norden finnes.

eller, i en annan tonart, från samma provins:

O konungars konung och härarnes Gud,
Bevar' vår regerande herre!
Välsigna vår drottning, vår lysande skrud,
Till glädje för större och smärre!
Kronprinsen vår ögnasten och hans gemål,
Arfprinsarne och deras syster
Låt bli för din godhet det gladaste mål
Och olyckan vare bannlyster! o. s. v.

Trots alla synder mot prosodien låg onekligen i slika verser något bottenärligt och godmodigt, som med sin fornsvenska handgriplighet ersatte, så vidt ske kunde, hvad som fattades i fantasi och flygt. Af den breda rimprosan, som gerna ville simma öfver, qväfdes emellertid länge och ofta den varma strömning af djup och sann poesi, som tid efter annan kommit i dagen och som i våra äldsta folkvisor hade sin källa, i Stjernhjelm sin första slagruta och nu hos Creutz och Gyllenborg sökte sig utflöden. Aldrig har likväl den ymniga högtidsprosan mer bredt ut sin

strömfåra än vid festligheterna i anledning af Gustaf III:s och hans gemåls kröning den 29 maj 1772. Blotta beskrifningen öfver dem upptager under sju månader de flesta spalterna i årets "Inrikes tidningar" *, och hela massan af de tryckta festtalen utgör ett enda stort Allelujarium. Man höll tal i Stockholm, tal i Upsala, i Carlskrona, Göteborg, Carlshamn, Kalmar, Malmö, Helsingborg, Lund, Norrköping, Nyköping, Vestervik, Vimmerby, och i flere andra städer. Huru vida denna gång något tal hölls i Thorshälla, är obekant, men från ett föregående tillfälle eger man i tryck: "Tillärnadt tal, då deras kongl. högheter (kronprinsen och kronprinsessan) den 7 Juli 1769 väntades till Thorshella; af församlingens kyrkoherde". De kungliga resande hade tagit en annan väg.

Leopolds kröningstal i Norrköping hade en särskild anledning. Några välgörande människovänner — Leopolds far, tullförvaltaren, var bland dem en af de mest verksamme ** — hade i Norrköping sökt tillvägabringa ett uppfostringsverk för fattiga värnlösa barn. De ville stifta det "till minne af konung Gustaf III:s återkomst från sina utrikes resor och tillträde till regerin-

* Se bilagan 3.

** Se bilagan 4.

gen", och hade, då konungen, den 28 maj 1771, på hemresan uppehöll sig i staden, erhållit förklaring af hans höga välbehag öfver den tilltänkta inrättningen och tillåtelse att uppkalla den efter hans namn. Barnhuset eller, såsom det då ännu kallades, barnuppfostringsverket skulle kallas det Gustavianska. Men ännu fans det ej till i verkligheten. Man saknade tillgångar, man saknade plan, framför allt saknades enighet. Årslånga tvister hade på förhand utspunnit sig öfver detta ämne; nu, fyra dagar före kröningen, kom man i hast öfverens om, att inrättningen skulle komma till stånd och träda i verksamhet från och med kröningsdagen. Det blef brådt om. Inom loppet af dessa fyra dagar antog man stadgar, uppgjorde förvaltning, utvalde tjugutvå utfattiga barn, inhyste dem tills vidare i stadens fattighus, sörjde provisoriskt för deras kosthåll intill årets slut, samt lät åt dem förfärdiga en lämplig helgdagsdrägt, bestående af grå klädesbyxor och tröjor med ljusblå kragar, uppslag och foder, samt grå låga hattar med ljusblå band. Bokstafven *G* under kunglig krona stod att läsa på en plåt midt öfver hjertat. Så utstyrda, skulle de små Gustavianerna — så kallade man dem redan nu — paradera och offentligen förplägas på krönings-

dagen, inrättningen skulle då invigas, och det var i dennas namn som talet skulle hållas af den unge Leopold, hvars far i samma dagar utsågs till den ene af hennes två kuratorer.

I den vidlöftiga beskrifning öfver kröningshögtidligheterna i Norrköping, som läses i Inrikestidningen 1772, n:o 46, berättas, huru barnhusbarnen, klädda såsom nyss är beskrifvet, efter paradering hela förmiddagen och sedermera intagen middag på stadens börs, klockan 3 e. m. infunno sig å rådhuset, der de, "uppstälda i en halfrundel midt för den då varande orator Carl Gustaf Leopoldt, stillastående afhörde det fröjdetal, hvarmed denne unge vitterhetsälskare, vid femton års ålder, var nog lyckelig att på en kort stund väcka alla de närvarandes nöje och uppmärksamhet".

Till sitt arbetes utförande hade talaren, i likhet med stadens hattmakare och skräddare, icke längre tid än fyra dagar. Det vore då obilligt att af honom vänta ett mästerverk. Det blef också endast en ny lärospån, men som, det oaktadt, icke stod efter mängden af de festdikter, som för denna dags högtidlighet tillverkades öfver hela riket *.

* Kellgren, fem år äldre, uppträdde vid detta tillfälle så som lycklig festskald för Åbo akademi.

Mer än två år hade nu förflutit, sedan den unge Leopold sist uppträdde i talarestolen på stora rådhussalen i Norrköping. Ämnet är denna gång vida större, men föremålet det samma. I den stund han talar, sättes kungakronan på dens hufvud, hvars födelse han förra gången besjöng. I en högre stämning tager han derföre nu till orda:

Ifrån de höga loft, der ärans purpur andas,
Intill de låga tjäll, der svett och suckan blandas,
Den glädje sprider sig, som födes denna dag
Och lifvar norden upp med nöjen och behag.
Nyss Svears ögon sågs af Adolfs bortgång våta
Och vid sin konungs stoft de trogne Göter gråta,
Nu åter nöjets sol på himlen tindrar klar,
Då Gustaf bland oss är hvad Adolf Fredrik var.
— — — — — — — — — — — —

I känslan af sin sångmös svaghet, anropar han den "vittra flock", som här omgifver honom, att upprepa samma ädelmod, som en gång tillförene blifvit honom visadt. Dermed slutar förspelet.

Sjelfva talet begynner nu i en högtrafvande stil, som icke utesluter ett och annat fel mot språkläran:

Bäst dagens glada bloss på himlen täckast brinner,
Den klara synepunkt, det ljusa klot, försvinner:
Man af en hislig [hisklig] natt sig snart omgifven ser,
Som sina täcka ljus i molnen kufvat ner.

Af stormars ras och gny den tysta trakten dånar,
Den ek, som än i fred till skogens prydnad grånar,
Af en förfärlig blixt i tusen smitter bryts,
Och åbons nöjda hopp i sorg och saknad byts.
Här tåga flammor fram, som strax sig sjelfva qväfva,
Bestörtning, rädsla, qval, kring hela trakten sväfva:
Man i en allmän nöd gemensam klagan hör,
Och himlen, deraf rörd, en hastig ändring gör.
Af morgonrodnan strax naturens sköt förgylles
Och med ett ljufligt hopp de skrämda sinnen fylles,
Hon nattens glesa flor af jordens rymder drar
Och dagen strålar fram, som nyss försvunnen var.
— — — — — — — — — — — —
Så glädjesolen fram ur sorgemolnen bryter,
I dag vårt fosterland blott fröjdekransar knyter,
Ej klagosuckar hörs af sorgeklämda bröst;
Vår Adolf från oss flytt, men Gustaf är vår tröst.
— — — — — — — — — — — —

Jemför man de begge talen, så till innehåll som form, känner man sig benägen att gifva företräde åt det första. Det är mer enkelt och naturligt. Man hör öfver allt gossen och man intresserar sig för det sätt, hvarpå den vittre nybörjaren söker att komma ifrån sitt icke lätta uppdrag. Att han tager sin tillflykt till historien och sätter på rim hvad han ur den lärt i Söderköpings skola, länder hans fyndighet till pris. Det andra talet har redan mera anspråk. Gossen står nu på tröskeln till ynglingaåldern, han har börjat tänka, han vill redan vara en smula filosof. Han anställer betraktelser öfver

en regents pligter, öfver samfundslifvets rätta grunder, öfver falsk "styrselkonst", han behandlar frågan om fördelarne af arfrike framför valrike:

Ett folk bör skattas sällt att undgå kungaval
Och riket lemna få åt eget ättetal.
Den planta, hvilkens växt i egen jord sig närer,
Vid flyttning merendels båd' sig och saft förtärer.
Det är så rart som svårt en sådan blomma få,
Som kan i olik jord med lika trefnad stå.
Som god och fruktbar stam plär goda frukter gifva,
Så plär en stor regent af ädla fäder blifva.
Till kärlek för sitt land han föds från vaggan opp
Och det hans åtrå blir att fylla rikets hopp. —

När talaren denna gång anlitar historien, sker det för att ur den låna bålstora namn, vare sig till föredöme eller varning. Man möter nu Cyrus, Alexander, Cato, Titus, Antoninus, icke mindre än Tiberius och Nero. Sjelfva sagodrottningen från Babylon måste fram att niga för "Sveriges gudamor", Sofia Magdalena,

En täck Semiramis, som med ett ädelt vett
Har Svea lyckligt gjort och tvenne folk till ett.

Bland egenheter i stilen må anmärkas, att här Sverige ett par gånger förekommer med bestämd artikel, t. ex. i Sverige*t*. På några ställen i handskriften märker man en äldre hand, som föreslagit ändringar.

Hvad poesien vidkommer, är, som vi sett, hon i begge talen lika mager. Den bjerta motsatsen mellan talarens unga år och alexandrinens högtidligt afmätta gång gifver åt det hela något på en gång barnsligt och lillgammalt. Man har ena gången för sig en talare i kolt och begge gångerna en poesi född med skrynkor. Ur gryningen af Leopolds tidigaste författarskap framskymta dessa två oratoriska stilprof såsom nya bevis för hvad erfarenheten ofta ådagalagt, att äfven en sedermera stor skald kunnat begynna medelmåttigt och svagt. Sex år efter det sista versifierade talet sjöng han redan helt annorlunda. I odet öfver kronprinsens födelse 1778 hade vingarne redan vuxit så, att Kellgren fann sig föranledd att stäcka dem. När, ett par årtionden senare, Virginias skald, på middagshöjden af sin ära, grep i sina guldsträngar att till afsked helsa *Det slutande århundradet*, var det för tredje gången han firade födelsen af en Svensk kronprins.

Sedan från hösten 1778 Kellgren börjat svänga sitt gissel öfver olyckliga festtalare, blef det mera tyst på rådhussalarne i riket. Hölls der någon gång ett tal, tog man sig till vara för att sprida det genom tryck. Det Yckenbergska i Upsala stod som en varnande skräckbild.

I en senare tid har hos oss vältalighetens ström tagit andra rigtningar och fått nya utlopp. Han flyter åter strid och obesvärad. Huru vida nu mer än förr skönhetens sol speglar sig i den, tillhör en framtida kritik att afgöra.

Bilaga 1.

Ur Norrköpings tullkammares personallistor och andra säkra källor hemtade uppgifter om skalden Leopolds fader *.

CARL ADAM LEOPOLDT, född 1725 i Landskrona, njöt i yngre år enskild undervisning och sedermera i tre år offentlig vid trivialskolan i Landskrona.

1742 och 1743 proviant- och materialskrifvare vid kongl. amiralitetet i Carlskrona.

1744 e. o. kammarskrifvare vid stora general-sjötull-kontoret.

1745 till 1750 anställd vid Stockholms sjötullkammare för inkommande varor och under några månader af denna tid der förordnad att bestrida kontrollörs-tjensten.

1750 ordinarie kammarskrifvare vid bemälta general-kontor.

1753 kontrollör vid jernbryggan och nederlagen i Stockholm.

---

* För så väl dessa meddelanden som flera andra rörande skaldens slägtförhållanden och skoltid m. m. har författaren i främsta rummet att tacka en noggrann forskare, herr grosshandlaren, riddaren af K. N. O. LUDVIG RINGBORG i Norrköping.

1755 förrättat kontrollörstjensten vid Gefle sjötullkammare under några månader.

1756 förflyttad till kontrollör vid sjötullkammaren i Norrköping.

1763 befordrad till tullförvaltare i Kongelf.

1765 erhöll på egen ansökning packhusinspektorssysslan i Norrköping, hvilken han bibehöll till sin död den 13 april 1780. Under sin tjenstetid hade han för öfrigt varit nyttjad dels som ordförande, dels som ledamot och aktor vid åtskilliga urtima domstolar.

I sitt första gifte med Märta Kristina Nobel hade han följande barn: 1. Märta Margareta, gift med handlanden Johan Lindahl. 2. Daniel, född 1752. 3. Magdalena Kristina, gift med handlanden Herrman Lindahl. 4. Carl Gustaf, född 1756.

I sitt andra gifte 1778 med Maria Kristina Malmqvist hade han inga barn. Hon öfverlefde honom och ingick nytt äktenskap 1782 med handlanden Magnus Ekman.

Vid arfskiftet efter fadern erhöll *studiosus Carl Gustaf Leopoldt*, enligt sin egenhändiga underskrift, Rdlr 1038: 34 specie.

Bilaga 2.

Utdrag ur Söderköpings skolmatrikel.

Anno MDCCLXVII.

Mensis dies		*Class.*
Febr. 14.	DANIEL LEOPOLD filius major natu telonii administratoris Norrcop. nostris annumeratus, anno ætatis 14.	Rect.
— —	CAROLUS LEOPOLD, dicti administratoris filius minor natu, anno ætatis 10.	Rect.

Hi fratres Lincopiam adiere in Febr. 1769, test. Wimmermarkii.

N.b. CAROL. LEOPOLD mox redux scholam nostram frequentavit ad 1773 in Augusti, — Upsaliam profectus, test. Wimmermarkii.

Den omtvistade frågan, huru vida den yngre af bröderna undervisats vid Linköpings gymnasium, är löst genom ofvanstående uppgift, att han dit afgick i febr. 1769, men genast kom tillbaka och sedan fortsatte sina studier i Söderköping, ända tills han i augusti 1773 afreste till Upsala akademi. Äfven den äldre, Daniel, stadnade ej i Linköping, utan afgick samma år som han kommit dit (1769) till akademien i Lund, enligt hvad *Novum Album scholæ Lincopensis* sid. 237 upplyser. Man vet om honom ingenting mer, än att han öfverlefde fadern och vid arfskiftet efter denne 1780 vistades utrikes. Han kallas i arfshandlingarna assistent.

Fadern skref sig alltid Leopold*t*. Så skrefs äfven sönernas namn vid intagandet i Norrköpings skola 1765. Vid deras inträde i Söderköpings 1767 skrefs det deremot Leopold. Två år senare, då de intogos i Linköpings läroverk, skrifs åter deras namn Leopold*t*, och så fortfar skaldens namn att skrifvas i hans tal 1770, 1772 och ännu under hans polemik med Kellgren 1779. Efter hans flyttning till Stockholm 1786 blef *t* för alltid bortkastadt.

Bilaga 3.

En motsats till den vidlöftighet, hvarmed Inrikes Tidningarna 1772 beskrifva högtidligheterna öfver hela riket i anledning af Gustaf III:s och hans gemåls kröning, bildar den fåordighet, som dessa blad iakttaga i afseende på statshvälfningen den 19, 20 och 21 augusti samma år. Först i det nummer, som utkom den 24 augusti, fick man på bladets tredje sida, näst efter några skepparunderrättelser, veta, att något af vigt passerat under de föregående dagarne. Der läses: "Sedan oordning och olag inom oss vuxit till den höjd, att Hans Kongl. Majestät, af landsfaderlig kärlek för dess undersåtare, icke längre kunnat undgå att lägga hand vid deras rättande och afhjelpande, har K. M. äfven derutinnan varit så lyckelig, att enhälleligen förena riksens ständer om en ny regeringsforms antagande, hvilken utaf H. K. Majestät och af riksens ständer i förl. fredags d. 21 augusti blef på rikssalen med liflig ed stadfästad.

I anseende till en så allmänt önskad god utgång af Hans Maj:s nådiga bemödande, gjordes tacksägelse till den allrahögste i går i högmessopredikningarna så i storkyrkan, hvarest Hans Majestät bivistade gudstjensten, som uti de öfriga stadsens kyrkor; och blef lofsången: *O Gud, vi lofve dig* m. m. sjungen under styckeskotts lossande".

Från denna dag ända till årets slut omvexlar i besagda tidningar den fortlöpande beskrifningen på kröningshögtidligheterna i landsorten med skildringar af den festglädje, som öfver allt gaf sig luft med anledning af den timade regementsförändringen. Tal och verser äro nu åter i full gång. En af de sista har följande lydelse:

Sverige af för goda dagar
Dödlig hufvudyra fick,
Men den tredje Gustaf lagar,
Att det åter kom i skick.

Bilaga 4.

Om det oförtrutna nit, hvarmed Leopolds far verkade för den Gustavianska barnhusinrättningen, yttrar sig en sakrik skildrare*: "Om en och annan ledamot

---

* Ludvig Ringborg, barnhusstyrelsens ledamot, vice ordförande och kassaförvaltare, i sitt *Tal vid Gustavianska barnhusets i Norrköping sekularfest den 29 Maj 1872*, sid. 21 och följ.

af den Gustavianska barnhusstyrelsen tröttnade vid det sjelfåtagna arbetet, funnos dock andra som, trotsande både motgångarne och svårigheterna, genom ihärdig seghet fullföljde hvad de börjat. Bland desse sistnämnde må här ånyo nämnas tullförvaltaren Carl Adam Leopoldt, som alltifrån barnhusets upprättande ända till sin död, som inträffade i april 1780, vid 55 års ålder, varit en af dess mest verksamme befordrare. Af hans hand finnas de prydliga räkenskapsböckerna med utmärkt reda och omsorg förda under dessa första åtta år af barnhusets tillvaro. Alltid närvarande vid direktionens och föreståndarnes sammanträden, alltid villig att utföra de för barnhusets nytta beslutade åtgärder, alltid — åtminstone ofta — besvärad med vidlöftiga utredningar och upprättande af förslag än till en, än till annan åtgärd, utförande med omtanke och sakkännedom hvad som tillhörde hans besvärliga befattning såsom den ene af barnhusets kuratorer, torde hans ihärdighet må hända i icke ringa mån kunna tillerkännas äran af verkets upprätthållande under de första kritiska tiderna. Att hans samtida erkände dessa hans stora förtjenster om barnhuset, visar sig äfven genom den hyllning, som honom derföre egnades, då till honom d. 16 januari 1776 vid offentligt sammanträde, under uttryck af högaktning och tacksamhet, öfverlemnades en genom subskription bland öfrige direktionsledamöter anskaffad äreskänk, bestående af en karmoiserad ring, tecknad utanpå med bokstafven *G* under en kunglig krona, med omskrift *d. 29 maj 1772*, och inuti bärande inskriften: *Gustavianska barnhusets 24 till Leopoldt.*"

Denna menniskoälskande stiftelse, från början ett hastverk, har under tidernas lopp utvecklat sig till stor betydenhet. Dess tillgångar, ursprungligen ej öfverstigande kr. 3,500, uppgingo vid 1877 års bokslut till ett kapitalvärde af kr. 356,519. Det var på denna inrättnings första dag som den femtonårige Leopold höll det tal, som nu blifvit återfunnet.

OM

TEGNÉRS

FRITHIOFS SAGA.

AF

GUSTAF LJUNGGREN.

SENARE AFDELNINGEN.

V.

Då vi nu öfvergå till de särskilda romanserna, sker detta icke för att med ledning af dem redogöra för diktens innehåll. Vi förutsätta detta som bekant för hvarje läsare, och vi hafva dessutom redan vid teckningen af Frithiofs karakter angifvit gången af utvecklingen samt skärskådat den tragiska konflikten i hjeltens lif, äfvensom dennas slutliga lösning. Här vilja vi företrädesvis taga i betraktande diktens förhållande till sagan och framställa några anmärkningar till hvilka de enskilda sångerna kunna föranleda.

Sagans korta berättelse, att Hilding, "en god bonde i Sogn", tog till fostring så väl konungadottern Ingeborg som Thorstens son Frithiof, är det enkla motivet till första romansen, *Frithiof och Ingeborg*. Denna, som skildrar de älskandes barndom och deras i tidigaste ungdomen vaknande kärlek, har varit föremål för många omilda omdömen. Stockholmsposten ansåg den ovärdig Tegnér, och Hammarsköld fann, att ingen bestämd enhet sammanhöll och ordnade dess strofer,

hvarjemte han i den, och endast i den, upptäckte modern sentimentalitet *. G. Brandes, hvilken nyligen tecknat Tegnérs bild, talar äfven om "den förunderligt misslyckade första sången af Frithiofs Saga" **. Molbech deremot är blidare, ja han berömmer den skönhet skalden vetat utbreda öfver sin skildring; men han anmärker, att denna skönhet har en alltför modern färg. Tegnér sjelf höra vi upprepade gånger förklara, att han icke kunde förstå, hvarföre denna romans skulle vara sämre än de andra ***, och då han i april 1822 skulle

* Jfr Förra Afdelningen i *Sv. Ak. Handl.* LII: 292, 295.

* Georg Brandes, *Esaias Tegnér, en litteratur-psykologisk studie,* Stockholm 1878, s. 30. — Detta arbete har utkommit efter det vi offentliggjort förra afdelningen af denna uppsats. Det är skrifvet med mycken talang och har stort värde såsom det från Dansk sida första motiverade, fördomsfria erkännandet af Tegnérs förtjenster. Det röjer ett lifligt intresse för skalden och innehåller många nya och skarpsinniga iakttagelser, om än Brandes äfven här, såsom han *stundom* brukar, upptager utan citat tankar från andra och, efter att hafva litet vridit på dem, låter dem gälla som sina. Att Brandes' ståndpunkt i estetiskt och religiöst hänseende inverkat på hans omdöme om skalden och dennes verk, är helt naturligt, och följaktligen kunna vi icke i allt dela hans åsigter. Likaledes torde kunna anmärkas, att hans "psykologiska" funderingar stundom hafva fört honom till besynnerliga antaganden och fullkomligt grundlösa hugskott, såsom, bland annat, om orsakerna till det dystra svårmod, som, enligt hvad vi förut påpekat (Förra Afd. sid. 304), öfverföll Tegnér omkring år 1825.

*** Förra Afd. s. 297 samt noterna sid. 292 och 295.

skicka Brinkman en profbit af *Frithiof*, valde han just denna romans*. En hufvudorsak till de missgynnande omdömena om detta stycke får väl sökas deri, att det innehåller flera af de minst lyckade och mest tadlade bilderna i hela dikten. Det skulle föra till alltför stor vidlyftighet att uttala oss om dessa mot de särskilda bilderna gjorda anmärkningar; vi ärna dessutom på annat ställe ingå i undersökning om Tegnérs bildspråk i allmänhet. Här inskränka vi oss till det uttalande, att utan tvifvel några af de klandrade bilderna i denna sång äro sökta, att till andra finnas motstycken hos erkändt klassiske skalder, och att åter andra förtjena, vid närmare beseende, snarare lof än tadel. Man har äfven ogillat den starka moderniseringen i denna romans. Det synes dock icke ligga något så osannolikt i den unge Frithiofs sätt att visa fostersystern sin hyllning. Hvarföre skulle icke en gosse i forntida dagar kunnat meddela sin fostersyster hvad han sjelf nyss fått lära; hvarföre skulle han icke för hennes räkning kunna plundra fogelbon; hvarföre icke kunna bjuda henne det första

* Tegnér, *Efterlemnade Skrifter* I: 198. — Brefvet är skrifvet den 25 april 1822, hvaraf synes, att Tegnér omedelbart efter det diktens sista sånger i Iduna (1822) blifvit offentliggjorda börjat fortsättningen med första sången.

smultron han funnit, o. s. v., om det än, låt vara, är mindre troligt, att han skurit hennes namn i träd? För vår del lägga vi ingen vigt vid dessa enskildheter; deremot förekommer det oss som om sjelfva sångens klangfärg, som om dessa veka, delvis svärmiska toner ingalunda vore fullt lämpliga såsom uppslag till ett poetiskt helt, hvilket hade till uppgift att skildra det nordiska hjeltelifvet. Men Tegnér, som snarare fruktade, att han moderniserat för litet än för mycket, såg icke något fel i en slik anordning, så mycket mera som kärleken, hvilken han var besluten att skildra fri från all lokalfärg, intog ett väsentligt rum i sagan. Äfven denna ton borde då klinga med i uppslaget. Så gör den ock. Men äfven sagans andra elementer, ja, som vi sett, grunddragen till Frithiofs karakter och hans derur sig utvecklande öde, äro i denna inledningssång antydda*. Tegnér viste hvad han ville gifva och hvad han verkligen gifvit i denna sång; derföre kunde han ej förstå hvad klandrarne menade. Anmärkte någon, att den erotiska tonen vore den som klingade starkast, så kunde han svara, att det låge i kärlekens natur, att den i ett dylikt ton-helt måste höras tydligast; för det rådde

* Jfr Förra Afd. s. 314 och följ.

icke han. Och anmärkte man, att samtalet mellan de båda unga vore väl sentimentalt, så svarade han, såsom i talet öfver Oxenstjerna, att "kärleken räknar blott med oändligheter och gåfve, om han kunde, aldrig mindre än en himmel eller en jord". Äfven allmänheten har om denna romans hyst en annan mening än granskarne, att döma af de många hågkomster ur den samma, som ännu lefva på allas läppar. Men alldeles orätt har likväl icke kritiken i sin fordran på en kraftigare anslags-ton, och säkerligen skulle dikten derpå hafva vunnit.

Icke mycket rikare anledning, än till denna första sång, lemnar sagan till den andra: *Kung Bele och Thorsten Vikingsson.* När Bele känner döden nalkas, kallar han till sig sina söner och förmanar dem att hålla fast vid hans gamle vän Thorsten och vid dennes son; och när kort derpå Thorsten känner sig sjuk, bjuder han Frithiof lämpa sig efter konungasönerna, och föreskrifver, att hans grafhög skall läggas gent emot kung Beles hög på andra sidan viken, så att de kunna ropa till hvarandra om stundande händelser. Skalden åter ordnar sin sång på det sätt, att han låter de gamle samtidigt taga afsked af sina söner; och till de förmaningar, sagan lägger i de förras mun, anknyter han i kraftigt tilltalande

form hela den visdomsskatt, som låg samlad i Havamal och i förfädernas sedespråk. Oehlenschläger har i *Hroars saga* likaledes användt Havamals ord i de förmaningar, hvilka konungen gifver Vidrik Vaulundsson vid dennes afresa; men konungens långa uppradning af tänkespråk, fortgående utan afbrott, verkar der nästan tröttande. Här åter äro lärdomarne afpassade efter ynglingarnes olika skaplynnen, så att, med det samma enformigheten häfves, läsaren vinner nödig kännedom om de unge män, hvilka i det följande skola handlande uppträda. Äfven de begge fäderna äro med få, men raska drag tecknade. Denna romans har alltid, och det med rätta, varit högt uppskattad. Och dertill har bidragit så väl den sköna poetiska inklädningen af denna de gamles sinrika lefnadsvishet, som ock den använda metern, hvilken med sina kraftiga taktslag synes enkom skapad för den gnomiska poesiens uråldriga allvar *.

* Vid versen:

"För mycket vett fick ingen, hur vis han het;
Men litet nog vet mången, som intet vet" —

anmärkte Leopold, att det snarare borde heta:

Men litet nog vet mången, som mycket vet.

Tegnér svarade, att han tagit versen nästan ordagrant ur Havamal. "Det är ett satiriskt drag, som undfallit den gamle, allvarsamme Oden. Att veta *litet nog* och att veta *intet* äro här ej motsatta, utan endast att *veta intet*

Frithiof tager arf efter sin fader kallar Tegnér i ett bref skämtande: "boupptecknigen efter sal. Thorsten Vikingssons sterbhus, hvari äfven arfskiftet är intaget". Sagan förtäljer blott, att Frithiof fick i arf efter sin fader skeppet Ellida samt en kostbar guldring, och "fans ingen dyrbarare i Norden" *. I dessa få ord såg Tegnér fröet till en episk lifsbild i sin så högt älskade Homeri stil. Homeriskt är versmåttet, Homeriska äro teckningarna af de fält och hjordar, som tillfallit Frithiof, af dryckessalen och framför allt af de tre klenoderna, svärdet Angurvadel, armringen och skeppet Ellida. De senare äro nemligen icke endast åskådligt beskrifna, de hafva äfven hvar sin historia, hvarigenom de på äkta episkt sätt erhålla sjelfständigt lif och intresse. Denna sång

---

och att *ha för mycket vett*, som omtalas i föregående vers. Sålunda har jag åtminstone förklarat mig det gamla kärnspråket, hvilket i mina ögon väl innebär en liten malice, men ingen otydlighet". *Eft. Skr.* I: 251—252.

* Om skeppet Ellida heter det på annat ställe, att "det roddes af femton man å hvart bord; det hade böjda stammar och var starkt som ett hafsskepp, bordet derå var beslaget med jern. Fridthjof var så stark, att han rodde med två åror i framstammen på Ellida; hvar åra var tretton alnar lång och fördes af två man i de andra rummen". Man jemföre dermed Tegnérs beskrifning. Citaterna ur sagan äro här och på andra ställen hemtade ur F. G. Nyströms *Fridthjofs saga, från isländskan öfversatt och belyst.* Upsala 1867.

vann icke nåd inför Heibergs ögon; redan den föregående fann han ledsam, och om denna yttrar han, att den "giver en endnu kjedsommeligere Beskrivelse over Frithiofs Bolig og hele det dertil hørende Inventarium, Alt med en affecteret homerisk Vidtløftighed".

I *Frithiofs frieri* har skalden troget följt sagan, på några enskildheter när*, och utarbetat de motiv denna erbjöd. Brandes räknar detta stycke, jemte Vikingabalken, Ingeborgs klagan och Konungavalet, till dem, hvilka "stå så högt genom språkets välljud och kraft, så väl som genom versmåttens absoluta och i alla tider sällsynta ursprunglighet, att det blir en öppen fråga, om de vackraste romanserna i *Helge* böra ställas öfver dem eller icke". Hammarsköld anmärkte dock, att denna sång är "något förvirrad i början, derigenom att ungefär i samma period än berättas i tredje och än talas i första person". Det inträffar dock endast en gång och under följande förhållanden.

---

* Då Ingeborg är med sina bröder på gästbesök hos Frithiof, låter sagan Ingeborg säga: "Du eger en god guldring", och Frithiof svarar: "Sant är det". Att Ingeborg sålunda var den som sjelf antydde, att hon önskade vexla ringar, var ett drag, som Tegnér icke kunde bruka. Den mindre sagan låter dock vid detta tillfälle de unga vexla ringar, den större sagan låter detta ske i Baldershage, och Tegnér när Frithiof far till Angantyr.

Skalden börjar dikten med att helt enkelt berätta, hur sorgsen Frithiof blifvit sedan Ingeborg med sina bröder lemnat Framnäs. Med något mera värma i tonen går han öfver till skildrandet af den lycka, de båda unga under de så snabbt flydda dagarne njutit vid hvarandras sida; han blir derunder allt kraftigare gripen af sitt ämne, införlifvar sig allt mer och mer med sin hjelte; den direkta berättelsen lemnar plats åt den indirekta; citationstecknen användas; slutligen glömmer han så sig sjelf, att han talar i hjeltens eget namn, går öfver från tredje personen till den första.

"Och dufvorna, som de matat och tämt,
Nu voro de flugna, ty höken dem skrämt.
Ett par allena
Var qvar; af de tvenne tag du den ena!

Den dufvan hon flyger väl hem igen,
Hon längtar, som andra, väl till sin vän.
Bind under vingen
En vänlig runa! det märker ingen".

Detta är icke en vårdslöshet af skalden, utan är af honom fullt beräknadt, i afsigt att rycka läsaren med sig och föra honom så mycket säkrare in i situationen. Man ser ofta något motsvarande hos lyckliga historieberättare; nästan omärkligt för sig sjelfva och åhörarne falla de

plötsligt ur den berättande tonen in i dramatisk dialog. — Att afslaget på Frithiofs frieri är hånfullare än i sagan, och att Frithiof icke med samma lugn som der upptager detta afslag, är en följd deraf, att skalden velat framhålla och förstärka de betydelsefullaste dragen i de handlande personernas karakter: hos Frithiof häftigheten, hos Helge dolskheten och den af afundsjuka stegrade skadeglädjen.

Kung Ring är åter en af dessa sånger, i hvilka skalden af några få rader i sagan skapat en rik och lefvande bild*; här den nordiska konungatyp, som vi i Ring lärt känna och hvilken vi i det föregående skärskådat**. Efter denna typ fick naturligtvis sagan jemka sig. Det är icke längre en bakslug ärelystnad, som kommer Ring att anfalla

---

* Om Ring heter det blott: "Han var en mägtig fylkeskonung och en förträfflig man, men då kommen något till åren". Vidare förtäljer sagan: "Han sade till sine män: det har jag sport, att konung Beles söner hafva brutit vänskapen med Fridthjof, som är den ryktbaraste af de fleste män. Nu vill jag sända män till konungarne och bjuda dem de vilkor, att de gå under mig och gälda mig skatt, i annat fall skall jag samla en här och föra emot dem, då det skall ligga lätt och öppet för oss, ty de hafva hvarken manstyrka eller vett i jemförelse med mig; men det vore mig en mycket stor berömmelse på gamla dagar att tillintetgöra dem".

** Förra Afdeln. s. 339—341.

Beles söner; nej, af önskan att skänka sitt land en drottning och sina barn en moder begär han Ingeborgs hand, och först då han får ett skymfligt afslag på sitt frieri, förklarar han krig. I sagan åter är Ingeborg icke fejdens orsak, utan en af segrarens eröfringar. Att Helge först då, när offren gifva ogynsamma tecken, afslår Rings anbud, är ett af skalden uppfunnet drag och står i öfverensstämmelse med sagans egen teckning af Helge, enär han der skildras som "en stor blotman". Hvarföre Tegnér ansåg denna romans för den svagaste af alla, är väl icke så lätt att säga, och af sammanhanget, der detta omdöme förekommer*, frestas man att tro, det han uppoffrat sin dikt för ett godt skämt. Äfven Hammarsköld finner den "mindre betydelsefull" och är förvånad öfver skalden, som låter den gamle friaren säga om sig sjelf, att han "gått i frö". Denna bekännelse strider dock ingalunda mot kung Rings af en viss humor stämplade lynne (jfr det sätt, hvarpå han behandlar Frithiof vid hans besök i Ringerike). Men äfven om detta stycke i jemförelse med åtskilliga andra skulle synas något mattare, så har man sannerligen goda skäl att prisa det skaldeverk, som icke har någon sämre sång än denna.

---

* *Eft. Skr.* I: 275.

"*Frithiof spelar schack* är ett fulländadt mästerstycke, oändligen sinrikt uttänkt, raskt, med korta målande drag utfördt i ypperliga verser, af hvilka hvar enda en är betydelsefull". Så utbrister Hammarsköld, och vi instämma villigt i detta omdöme. Till och med Heiberg lofordar den originella rytmen i denna sång och finner den "ret smuk" *. Uppränningen till dikten är dock hemtad ur sagan, och der som här äro Frithiofs ord så stälda, att med det samma de utgöra anmärkningar öfver spelets gång, tjena de som svar på Hildings frågor. Men med fin urskilning och säker takt har skalden aflägsnat allt det oädla och gjort allt det dunkla klart. I sagan säger Frithiof hvarken välkommen eller farväl till sin fosterfar, låtsar icke ens märka honom, utan talar blott till sin medspelare Björn. I dikten visar hjelten icke en sådan ovänlighet mot den gamle; han emottager honom väl, och då Hilding begär upplysning öfver de dubbeltydiga svaren, hvilka dock här ingalunda äro så svårfattliga som i sagan, lemnas denna beredvilligt af Frithiof, och Hilding drager bort, sedan han uttalat ett halft gillande af Frithiofs handlingssätt.

---

* Versslaget är den trokaiska dimetern i fyra rader, och af stroferna äro två och två med hvarandra så förbundna, att de två sista raderna i den föregående rimma till motsvarande rader i den efterföljande.

Om de två följande romanserna, *Frithiofs lycka* och *Afskedet*, måste vi vara något vidlyftigare, emedan en af hufvudanmärkningarna mot sagan företrädesvis träffar dem. Tegnér har om båda alldeles oförbehållsamt yttrat: "de äro helt och hållet moderna, ehuru det varit lätt att äfven här tillblanda några korn antik rost. Men jag har med flit försmått det. Det gifves allmänna menskliga förhållanden, som i alla tider måste vara lika. Hvarföre skulle poesien uttrycka dem annorlunda? Det är naturens stereotyper. Rosorna i Frithiofs lif liksom i hans Nord voro för tusen år se'n som nu. Jag ville ej rista runor på *dem*" *. Fullt öfverlagdt var sålunda Tegnérs förfaringssätt, då han gaf diktens erotiska delar en modern hållning. Det allmänt menskliga ansåg han böra framställas utan all tids- och lokalfärg; han ville icke der använda den antika rosten. Sägas kan likväl, att om än kärleken till sitt väsende är den samma under alla tider, så uttrycker han sig dock olika på olika kulturstadier, ja efter olika temperament och karaktersdaningar. Känslan kan vara lika djup och sann, men formen för hennes yttre framträdande vexlar. Det var dock just öfver sådana olikheter Tegnér ansåg den ideala dikten kunna och böra

* *Eft. Skr.* I: 245.

höja sig, allra helst när det gälde en passion som kärleken, hvilken redan såsom sådan lyfter menniskan öfver de prosaiska skiljaktigheterna upp på lifvets ideala höjder. Men äfven der uppe kan icke all tidsfärg undvaras, — vetenskapen, icke konsten, kan framställa det allmänna — och Tegnér valde då sin egen tids färg i idealiserad ombildning; han gjorde så, emedan det dock var för denna tid han skref. Att han dermed slog in uti en ton, som för andra delar af dikten var främmande, viste han mycket väl; men han ansåg detta för ett mindre fel, än om han gifvit något, som varit främmande för den läsande allmänheten. "Jag nekar ej", säger han, "att Afskedet äfven i mitt omdöme faller en smula ur tonen; men jag är tillika öfvertygad, att af hundra läsare, om jag får så många, de nittionio skola tro, att jag först här fallit in i den rätta tonen, och att allt det andra är förvillelse eller modern affektation" *. Sådant tal stämmer icke med nutidens realism; men Tegnér var icke af denna estetiska trosbekännelse. Dock vilja vi icke neka, att skaldens eftergift för samtidens smak kan i vissa enskildheter sägas hafva gått för långt, och att ställvis hjeltens uttryck för sin kärlek blifvit mer än nödigt sentimentala. Vi återkomma längre fram till denna punkt.

* *Eft. Skr.* I: 271.

Till de äldre förebråelserna för sentimentalitet och ny-platonskt svärmeri har nyligen kommit en annan, för åklagaren rätt karakteristisk. Herr Brandes finner nemligen, att Frithiofs kärlek är alltför kysk. Det förefaller honom högst besynnerligt, att skalden låtit sin hjelte i all tukt och ära tillbringa nätterna uti Baldershage i Ingeborgs sällskap, och han kan icke förklara detta på annat sätt, än att Tegnér gjort afseende på sin "respektabilitet" som privatman och embetsman. "Af det sätt, hvarpå förhållandet mellan könen i denna kärlekshistoria behandlas, märker man tydligt, att skalden innehar ej blott ett akademiskt, utan ock ett andligt embete, och står i begrepp att mottaga ett ännu högre". Herr Brandes gör sig sedan besvär att i Tegnérs bref uppsöka och framdraga sådana stycken, som skola bevisa, att Tegnér icke var någon vän af platonisk kärlek. Och deraf sluter han sedan, på "psykologiska" grunder, att Tegnér pålagt sig "ett halft ofrivilligt tvång", när han gaf Frithiofs och Ingeborgs kärlek en ren karakter. Men, dess värre för Tegnér, dessa prosaiska bihänseenden, af hvilka skalden låtit leda sig, hafva svårt hämnat sig på honom; de hafva nemligen vållat en "sporadisk lystenhet i stilen", en upptäckt, som lyckligtvis synes hafva undgått dem, hvilka, enligt

herr Brandes' uppgift, under mer än tjugu år i Tyskland användt *Frithiofs Saga* som en stående konfirmationsgåfva till unga flickor. På herr Brandes har dock denna lystenhet gjort ett vidrigt intryck. Vi anföra originalets ord, såsom mera uttrycksfulla:

"Tegnér leger (og det med en vis Forkjærlighed, som jeg for min Del slet ikke lider) med saadanne Ord og Talemaader, hvortil efter litterær Convention Forestillingen om noget Sandseligt skal knyttes; han sammenligner Ingeborgs Barm med "Liliehøie" og andet Sligt, der skulde synes at være et Kvindebryst saa uligt som muligt*; men i dette *Digterens* Smaalefleri udtømmer sig hvad der findes af Sensuelt i Bogen. Hans gamle Nordboer elske som to velopdragne Forlovede i det moderne Sverig. Men medens *de* intet Øieblik glemme sig, er Digteren mindre streng, og man føler nu og da hans Øie rettes ned mod Ingeborgs hvide Hals. Det havde sikkert været bedre, om Digterens Øie var mere kydsk, og hans Frithiof til Gjèngjæld mere Menneske"**.

Längre fram tager dock herr Brandes parti för Tegnér med hänseende till motivet för hans hela behandling af det erotiska. Han vill icke

---

* Herr Brandes synes hafva förgätit, att folkvisan ofta begagnar epitetet "lilje" alldeles abstrakt, och då äfven i betydelsen af skär hvithet; så är det användt af Tegnér i bilden "liljekullar".

** Originalupplagan, s. 136—137.

tro, att Tegnér låtit i denna punkt leda sig af blott konventionella skäl; "det är ej likt honom". På sin psykologiska jagt efter motiver stannar herr Brandes vid den gissning, att Tegnér "just under de år, då han skref Frithiofs saga", hade förälskat sig på allvar, att denna känsla fylde hans själ, utan att han var om den samma fullt medveten och utan att den ännu bragt honom i strid med den samhällslag, som fäste honom vid hans hustru, samt att deraf hade alstrats ett hänryckt, halft psykiskt svärmeri, som föranledde honom att gifva Frithiofs kärlek en abstrakt, osinlig karakter. "Han lät i diktens början inspirera sig af minnena från sitt samlif med Anna Myhrman på Rämen; det idylliska i Frithiofs kärlek leder säkert derifrån sitt upphof, men ej dess svärmiska pathos"*. Härvid tillåta vi oss endast derom erinra, att Tegnér under en tid af sex år skref sin *Frithiof;* att de sista sångerna skrefvos åren 1819—1821, och de återstående, d. v. s. de första, åren 1822—1824. Antingen har Tegnér i nära sex år gått i ett tillstånd af icke *fullt medvetet* erotiskt svärmeri, hvilket väl är möjligt, men knappast troligt, eller ock har han iråkat detta tillstånd då han skref de företrädesvis erotiska delarne, sjunde och åttonde sångerna; men här möter den svårig-

* Sv. uppl. s. 114.

heten, att dessa sånger äro nära samtidiga med första sången, i hvilken Tegnér ju var inspirerad af kärleken till sin hustru, för att icke tala derom, att redan i de tidigaste sångerna arten och karakteren af Frithiofs kärlek är klart antydd. — Psykologien har icke ondt af att emellanåt rådfråga kronologien.

Hvad åter hufvudfrågan angår, så är det väl möjligt, att en och annan Fransk författare i våra dagar skulle hafva tecknat Frithiof såsom "*mera menniska*", i den mening herr Brandes tager ordet; men svårligen skulle någon Svensk skald vid seklets början hafva gjort det, allra helst om man tager i betraktande, hur ringa anledning dertill sjelfva sagan erbjuder*. Också har herr Brandes äran af att först bland alla hafva framstält denna anmärkning, och svårligen hade

* Sagan förmäler blott, att när Frithiof med åtta män kom till Ingeborg, som satt i jungfrustugan med åtta mör, frågade Ingeborg honom, hur han kunde vara så djerf att komma dit utan lof af bröderna och förtörna gudarne mot sig. Häraf synes, att redan det, att komma dit, ansågs som en förnärmelse mot gudarne. Frithiof svarade, att han aktade mer Ingeborgs kärlek än gudarnes vrede. Då bjöd Ingeborg honom välkommen, gaf honom rum att sitta hos sig och drack honom till i bästa vin, och sutto de så och skämtade. Derpå vexlade de ringar, och berättelsen slutar med dessa ord: "Frithiof var ofta i Baldershagen om nätterna, och hvarje dag kom han dit dess emellan och skämtade med Ingeborg".

den kunnat framställas förr än i våra dagar och från annat håll, än den skola herr Brandes tillhör.

Tegnérs hela uppfattning af poesien stred på det allra afgjordaste mot en sådan framställning som den, hvilken anmärkaren tyckes anse hafva varit den lämpligaste. Vi våga påstå, att det aldrig ett ögonblick fallit skalden in, att kärleksförhållandet hade egentligen bort skildras osedligt, ännu mindre att han af hänsyn till sin "respektabilitet" icke så skildrat det. Var det hans afsigt att visa samtiden, huru man på annat sätt, än Ling, kunde och borde behandla ämnen från den nordiska forntiden, så fans väl intet medel dertill mindre passande än det af herr Brandes förordade *. Nej, sedan skalden blifvit ense med sig sjelf derom, att kärleken borde skildras utan allt afseende på särskilda tidsförhållanden — och dertill fördes han af rent estetiska skäl — då återstod för honom intet annat än att gifva den en ideal form; och derigenom

* Herr Brandes går så långt, att han påstår, det Tegnér blott för att rädda anständigheten beröfvat sin dikt dess egentliga ideala tyngdpunkt, — det medvetna och trotsigt utförda helgeråneť. Men Tegnér hade mycket väl, utan att bryta mot det passande, kunnat, om han velat, skaffa sig en sådan ideal tyngdpunkt, om han nemligen med ledning af sagan låtit Frithiof af fri vilja tända eld på Balderstemplet. Men han ville icke detta, och skälen hafva vi ofvan (Förra Afd. s. 326—329) utvecklat.

trodde *han*, från sin ståndpunkt, att hans Frithiof blef "mera menniska".

Beträffande slutligen den sinliga lystenhet i stilen, af hvilken herr Brandes' sedlighetskänsla funnit sig så obehagligt berörd, förmoda vi, att herr Brandes hemtat anledningen till sin förebråelse i detta stycke snarare ur Heibergs recension än ur Tegnérs dikt. Heiberg sammanställer nemligen tre utdrag ur *Frithiof*, i hvilka alla talas om Ingeborgs barm *; men han gör det icke i samma syfte som herr Brandes — förmodligen var han i sedligt hänseende mindre finkänslig — utan för att dertill knyta följande omdöme: "Digteren vilde gjerne tilegne sig den

* Dessa ställen äro följande. Det heter i första sången:

"Idunas barm är rik, och skönt
Han hoppar under silke grönt;
Jag vet ett silke, der det hoppar
Ljusalfer två med rosenknoppar".

Vidare:

"Hon sömmar i silke, hon sömmar i gull,
Och gråter full
Sin barm: det är dagg öfver lilja".

Samt:

"Som tvenne vattenliljor inunder stormens larm
Stå gungande på vågen, så häfdes hennes barm".

Sålunda lösryckta ur sitt sammanhang och på ett ställe hopförda, göra dessa rader en viss effekt; men hvar för sig och inpassade på sin rätta plats, väcka de säkert ingen läsares betänkligheter.

brændende Sandselighed, som hersker i Helge, men den er ham ikke naturlig. De Billeder, ved hvilke en skjøn Barm sammenlignes med Lilier, Rosenknopper, Lysalfer o. s. v., har Oehlenschläger omtrent udtømt, og der hører Meget til at bringe nyt Liv i denne Form". Är nu detta förhållandet, så är svårt att se, hvarföre samma bild skulle hos den ene af skalderna tyda på *förstulen* sinlighet, men icke hos den andre.

Hvad Tegnér i *Frithiofs lycka* skildrat, är hvad han sjelf kallat "rosorna i Frithiofs lif": den rene, oförderfvade ynglingens första svärmiska kärlek. Och denna är med hänförande glöd målad. Hammarsköld finner dock dikten matt, liksom han påstår den samma innehålla "mera granna än hjertliga målningar af de stumma föremål, som omgåfvo de älskande, till dess mot slutet det kalla praktstycket får mera innerlighet genom begagnande af Romeos och Julias morgonsamtal hos Shakspeare". I det ena som det andra misstager han sig; sången är lika litet ett kallt praktstycke som en blott målning af de stumma föremål, hvilka omgifva de älskande. Med undantag af två korta repliker, framsagda af Ingeborg, är hela sången lagd i Frithiofs mun. Det är genom honom och det uttryck, som hans känslor antaga, skalden visar oss de skiftande taflorna i

dikten. Vi erfara, huru Frithiof under dagens lopp irrar suckande på stranden, klagande öfver de tröga timmarnes långsamhet, men när natten, gudarnes moder, kommer, flyger han öfver fjärden på sin Ellida. Snart står han på stranden; han ville kyssa jorden och blommorna, han helsar bäcken, näktergalen, aftonrodnaden, — det är förmodligen de två strofer, som handla härom, hvilka gifvit anledning till Hammarskölds nyssnämnda omdöme — och när slutligen Ingeborg syns, skyndar han lidelsefullt henne till mötes. Samtalet framställes i den form, att man blott hör Frithiof, hvilken till besvarande upptager Ingeborgs sakta framhviskade ord och söker lugna hennes farhågor så väl för möjligheten af en öfverraskning som för gudens vrede. "Frithiof", säger herr Brandes, "ønsker sig i det Øieblik, da han seiler over Fjorden for at mødes med Ingeborg, at han var død og foer til Valhall med den blege Pige i sine Arme, visselig en høist unaturlig Tanke hos en lidenskabelig Elsker paa Veien til et med Længsel attraaet Stævnemøde" *. Herr Brandes

* Originalupplagan, s. 138. Vi nödgas äfven här citera det Danska originalet, emedan den Svenske öfversättaren (s. 112) omskrifvit denna punkt och ändrat den faktiska origtigheten i den samma, men dermed äfven underlagt förf. en tanke, som vi icke äro säkre, om han i ty fall velat vidkännas.

har onekligen rätt: det vore en högst onaturlig tanke hos en älskare på väg till ett möte med sin käresta; men också låter icke heller Tegnér sin Frithiof uttala den samma då han seglar öfver fjorden, utan då han håller Ingeborg i sina armar, och hans önskan afser att med henne i Valhall njuta den kärlek, om hvilken han sjelf i svärmisk hänförelse säger, att den hör mera till himlen än till jorden. Vi hafva i det föregående * sökt visa, att den form af dödstrånad, som Frithiofs erotiska svärmeri stundom antager, står i samband med den tungsinthet, den benägenhet för grubbel, hvilken Tegnér ansåg höra till det nordiska lynnet, och hvilken han upprepade gånger förklarat vara ett karaktersdrag hos Frithiof, ja, för hvilket redan de gamle hade så öppet öga, att sjelfve öfverguden, Oden, göres till en representant för det samma **. Herr Brandes godkänner icke vår förklaring, utan anser denna "besynnerlighet" härleda sig snarare från konventionella än från poetiska orsaker, emedan Tegnér var så monistiskt anlagd, att han under hela sitt lif med hån förföljde den s. k. platoniska kärleken ***. Men äfven om förhållandet verkligen

---

* Förra Afd. s. 318—321.

** Jfr Wisén, *Oden och Loke*, Sthlm 1873, s. 40.

*** Sv. uppl. s. 112.

vore sådant som herr Brandes antager, utesluter detta icke möjligheten för Tegnér att oberoende af konventionella skäl teckna en svärmisk ynglings rena kärlek. Åtminstone finna icke vi herr Brandes' psykologiska upptäckt bekräftad af poesiens historia. För öfrigt räcker oss herr Brandes sjelf en hjelpsam hand, då han några sidor derefter talar om "den dödslängtan, som stundom ledsagar icke blott den olyckliga, utan äfven den lyckliga kärleken, i det att ett öfvermått af lidelsefull åtrå, som fyller och plågar hjertat, framkallar den önskan, att hjertat i samma stund måtte sönderslitas" *. Vi anföra dessa ord såsom en välkommen fyllnad till hvad vi förut i detta ämne yttrat.

I det föregående** är redogjordt för den återstående delen af sången; dock må vi, innan vi lemna den, ett ögonblick dröja vid ett poetiskt drag, hvilket alltid förekommit oss som ett af de mest sublima i dikten. Frithiof har klagat öfver, att natten icke vill dröja; för honom må solen gerna försofva sig, om det så vore till Ragnarök. Då börja de friska morgonflägtarne att spela, fogelskaran vaknar, och plötsligen bryter solen fram. Öfvervåldigad af den storartade skönheten i denna syn, utbrister Frithiof:

* Sv. uppl. s. 115.

** Förra Afd. s. 345.

"Der kommer hon i all sin ära!
Förlåt mig, gyllne sol, min bön!
Jag känner det, en Gud är nära;
Hur präktig är hon dock, hur skön!
O den, som fram i banan trädde
Så väldig, som du träder nu,
Och, stolt och glad, sin lefnad klädde
I ljus och seger, liksom du!

Det majestätiska i en soluppgång kan knappast kraftigare åskådliggöras än genom detta tvära omslag i stämningen.

Liksom den föregående sången, har äfven *Afskedet* en mera modern hållning. Frithiofs Tyska öfversättarinna Amalia von Helvig anmärkte mot denna sång, att den deri begagnade dramatiska eller rättare dialogiska formen icke passade i ett romantiskt poem af denna karakter, samt att kärleken var något för sentimentalt hållen. Hon ville derföre hafva sången delad i tvenne afdelningar, af hvilka den första skulle innehålla Frithiofs uppträdande på tinget, den andra åter de älskandes afsked, och detta hållet i nordisk-romantisk ton. Tegnér, som i bref till Brinkman (18½25) omtalar detta, invänder, att den dialogiska formen är alldeles likgiltig, och icke mer afvikande från tonen än den forn-episka i tredje romansen. Derefter tillägger han:

"Jag var i egentlig mening tvungen att välja den framför andra. Utan en smula karakteristik och motive-

ring låter ej något berättande poem tänka sig; men denna var svår, för mig omöjlig att inlägga i de rent romantiska formerna. Alltid borde ej Frithiof sjunga bravur-arier. Hans beslut att resa bort, just då hans farligaste medtäflare nalkades, borde väl på något sätt motiveras. — — Hvad som ligger i hjertats djup hos tvenne älskande, kärlekens *insida*, borde väl någonstädes träda i dagen, och jag erkänner, att jag härför ej kunde finna någon lämpligare form än den valda. Hvad sentimentaliteten angår, så nekas den icke, försvaras icke heller; men *Afskedet* är poemets hjerta, och en smula retlighet får man ursäkta denna kroppsdel".

Han förklarar derpå, att han vore villig företaga ändringar, om han blott blefve öfvertygad om dessas nödvändighet och verkställbarhet. En sådan öfvertygelse fick han dock aldrig, och stycket förblef oförändradt. Då man besinnar, att fru Helvigs anmärkningar framställdes innan *Frithiof* var i allmänhetens händer och medan det ännu stod Tegnér öppet att i sin dikt göra hvilka ändringar han behagade, är hans omedgörlighet i denna punkt så mycket anmärkningsvärdare. Det synes hafva varit af rent estetiska skäl han vidhållit sitt uppfattningssätt; längre fram (1839) sökte han visa, att det icke heller stred mot den historiska troheten:

"Man har förebrått mig (som det vill synas mig, utan skäl) att hafva gifvit kärleken mellan Frithiof och

Ingeborg (t. ex. i *Afskedet*) en alltför sentimental och modern karakter. I detta afseende bör jag anmärka, att vördnaden för qvinnan var, från urminnes tider, och långt före kristendomens införande, nationell hos de Germaniska folkslagen. Derföre var också den lättsinniga, blott och bart sinliga åsigten af kärleken, som var gängse äfven hos de mest bildade antika folken, främmande för Norden. Sagor och tradition äro fulla af berättelser om den mest romantiska kärlek och trohet i Norden, långt innan chevaleriet gjorde qvinnan till mannens afgud i Söder. Förhållandet mellan Frithiof och Ingeborg synes mig alltså hvila på tillräcklig historisk grund, om icke personligen, dock i tidehvarfvets seder och tänkesätt".

Fru Helvigs anmärkning mot den dialogiska formen, en anmärkning, som äfven Heiberg biträder, är fullkomligt obefogad, derest man icke håller fast vid den pedantiska föreskriften, att i den episkt-lyriska diktformen hvarje enskild sång skall nödvändigt vara en regelrätt romans. Ur en vida högre och sannare ståndpunkt uppfattar Tegnér denna konstart, då han låter den yttre formen rätta sig efter innehållet och äfven den valda versarten återspegla detta. Liksom derföre den strängt episka formen bäst lämpade sig för ett innehåll sådant som den tredje sångens, så passade det dramatiska versmåttet och den dialogiska formen i en sång, som skildrade vänd-

punkten i Ingeborgs öde och hade att framställa en rent dramatisk konflikt, striden mellan kärlek och pligt.

En annan anmärkning af Heiberg förefaller oss ännu besynnerligare. Denne kritiker, hvilken finner ett stort fel deri, att handlingen icke skrider jemt fram, utan har betydliga pauser, anför som exempel på sådana just denna sång, hvilken han liknar vid en stor sten, som man kastat i vattnet för att hindra strömmens oafbrutna lopp. Det synes oss rent af obegripligt, att någon kunnat finna ett blott pauserande uti en sång, som redogör för den slutliga brytningen mellan Frithiof och Beles söner, som angifver orsaken till det omslag i handlingen, hvilket från och med denna sång inträder, som motiverar skilsmessan mellan de båda älskande, och som slutligen för karaktersteckningen af Frithiof, men framför allt af Ingeborg, är af så väsentlig betydelse. Vi hafva förut kallat denna sång Ingeborgs romans, och från den hafva vi hemtat de flesta dragen för vår teckning af hennes bild. Också erkänner Brandes, att Tegnér i *Afskedet* lyckats framställa med en typiskt fulländad säkerhet och klarhet Ingeborgs och Frithiofs karakterer i motsats till hvarandra, och att han, bland annat, med säker hand vetat hoppressa en nordisk Adams manliga

mod och en nordisk Evas själsblidhet och själshöghet i de få orden:

"Så skall det ej vara!
Ej jag skall stjäla bort min Frithiofs namn
Ur skaldens sånger, icke jag skall släcka
Min hjeltes ära i dess morgonrodnad".

Öfver hufvud hafva, med ofvanstående undantag, omdömena om denna sång utfallit gynsamma, och i allmänhet blidare än om den nästföregående. Också kan ingen annat än erkänna skönheten af sådana diktens delar som Ingeborgs inledande monolog, Frithiofs berättelse om tilldragelserna på tinget, utbrottet af den ur hjertats innersta djup framvällande hängifna kärlek, som glöder i de ord, med hvilka Ingeborg besvärjer Frithiofs uppbrusande harm, för att icke nämna det bevingade samtal, som i korta repliker, efter Grekiska tragediens mönster, angifver Frithiofs fåfänga försök att öfvervinna Ingeborgs betänkligheter mot den flykt han föreslår henne, ett samtal, i hvilket allena Heiberg funnit blott "trivialiteter" *. För öfrigt är denna för kompositionen så

* Heiberg, anf. st. s. 37, finner, att den femfotade orimmade jamben passar "kun maadeligt" till det öfriga och att det blir ännu värre genom den dialogiska formen, som denna dikt längre fram antager, och dennas affekterade efterhärmning af de Grekiska tragediernas korta sentensspråk.

vigtiga dikt till nästan alla delar skaldens egen uppfinning.

Följer så den underbart sköna *Ingeborgs klagan*, i hvilken kärlek och saknad sammansmälta med dystra aningar till ett elegiskt helt af gripande verkan. Denna sång med sin melodiska rytm och sin enkla skönhet har afväpnat till och med de skarpaste tadlarne; alla instämma i beundran och lof.

Frithiof på hafvet är en af de sånger, i hvilka skalden trognast följt sagan och det helt naturligt. Att sagans Frithiof, midt under stormens raseri och med döden för ögonen, sjunger om sin kärlek och de sälla stunderna i Baldershage, är ett drag på samma gång så äkta nordiskt och så sant romantiskt, att det icke kunde förfela att slå an på Tegnér, hvilken, med det samma han kände sig tilltalad af hjeltens stolta, trotsiga dödsförakt, derjemte i denna framställning såg ett rättfärdigande af den romantiska färg han gifvit sin hjeltes kärlek. Han hade derföre här endast att sofra sitt ämne och samla det i öfverskådliga taflor. Den anordning i sagan, att berättelsen omvexlar med qväden, hvilka, på två undantag när, äro lagda i Frithiofs mun, gaf Tegnér uppslaget till en rik och vexlande strofbyggnad. Hvarje strof består af tre delar: den första och

kortaste lemnar i kraftiga anapester uppslaget till strofens innehåll eller angifver tilldragelsens skådeplats; den andra med sina rimmade fyrfotade trokéer har en förtäljande eller beskrifvande karakter, och till den anknyter sig Frithiofs qväden i ett kortare orimmadt trokaiskt versslag, i hvilket man hör en aflägsen erinran om sagodiktens meter eller, om man hellre så vill, finner denna öfverflyttad i modern form. Heiberg anser denna rytm långdragen, affekterad samt helt och hållet saknande enhet, hvilken senare anmärkning utan tvifvel är rigtig så till vida som tre icke äro ett, ehuru detta icke hindrar, att tre kunna bilda en enhet *.

Frithiof hos Angantyr lemnar en lifligt målad och trogen bild af fornlifvet vid en mägtig jarls

---

* Heiberg har i hvad han yttrar om denna tionde romans råkat att begå ett misstag, så att man icke är fullt säker, om hans anmärkning gäller denna eller en annan af sångerna. Han yttrar nemligen: "Selv paa Behandlingen af Emnet synes denne uheldige Rhythmus at have havt Indflydelse, en Ting, som allerede Hr. Prof. Molbech har bemærket i sin Anmeldelse af Frithiofs Saga i 1:ste Binds 1:ste Hæfte af Nordisk Tidskrift". — Nu är förhållandet, att Molbech i sin recension ingenstädes talar om tionde sången, *Frithiof på hafvet*, utan att han i stället om fjortonde sången, *Frithiof går i landsflykt*, yttrar något liknande det, som Heiberg låter honom säga om den tionde.

hof. Skalden följer här sagan med ett och annat tillägg *.

Det är en rask, nästan sorglös ton, som går igenom båda dessa sistnämnda romanser, bildande ett slags fortsättning af den förhoppningsfulla stämning, i hvilken Frithiof tog afsked af Ingeborg. Den följande romansen, *Frithiofs återkomst*, förbereder deremot på det dystra och svårmodiga, som herskar i den återstående delen af dikten. Under Frithiofs frånvaro har hans gård blifvit uppbränd. Enligt sagan hade han vid sin afresa förbehållit sig, att hans egendom skulle vara fredad, och konungarne hade edligen lofvat detta; men knappt var han borta, förrän, på Halfdans anstiftan, gården brändes och hans gods rånades. Tegnér har här mildrat sagan, sannolikt för Halfdans skull; konungarne hafva till ingenting utfäst sig och begå sålunda intet edsbrott; det är Helge som antänder gården, när han, flyende efter nederlaget i Disardalen, far den förbi; han söker då ett mål för sin harm. — Icke utan skäl kallar Hammarsköld denna romans ett "stort konststycke". Inledningen skildrar Frithiofs känslor,

* Det vigtigaste är enviget mellan Frithiof och kämpen Atle; i sagan utmanas visserligen Frithiof af Atle, men striden afböjes. Tegnér har till sin framställning hemtat motivet från Sorle den starkes saga.

när han glad och lycklig återser fosterjorden och när, under inseglingen i viken, det ena kända stället efter det andra träder fram för hjeltens blick. Till och med Heibergs hjerta veknade, när han läste följande rader:

"Sex dar han seglar, men på den sjunde
En mörkblå strimma han skönja kunde
Vid himlaranden; den växer ut
Med skär och öar och land till slut.
Det är hans land, som ur böljan träder,
Han ser dess skogar i gröna kläder,
Han hör dess forsar med skummigt larm,
Och klippan blottar sin marmorbarm.
Han helsar näsen, han helsar sunden" o. s. v.

Plötsligen skjuter hans falk ned på hans skuldra och tyckes hafva något att berätta honom, men Frithiof fattar ej de brutna ljuden; nu susar Ellida fram om näset, och

"Frithiof munter i stäfven står;
Han gnuggar ögat, han lägger handen
Utöfver pannan och ser åt stranden.
Men hur han gnuggar och hur han ser,
Han finner icke sitt Framnäs mer".

En målning, som i all sin enkelhet är lika gripande som åskådlig. Rörande är skildringen om hunden, som glad hoppar upp mot sin herre; om älsklingshästen, som kommer honom till mötes med höga språng:

"Han vill ha bröd ur sin herres händer;
Den arme Frithiof, mer arm än de,
Har ingenting att de trogna ge".

Slutligen kommer fosterfadern och förtäljer honom om konungarnes nederlag, om gårdens afbrännande, och att Ingeborg numera är Rings maka. Frithiofs uppblossande harm och det sätt, hvarpå den i sina yttringar vexlar med minnena af den älskade och den nu försvunna kärlekslyckan, äro med sådant mästerskap tecknade, att sjelfva verstakten afspeglar den skiftande stämningen, stiger och faller med den. I kanske än högre grad är detta förhållandet i Frithiofs korta svar på det tal, i hvilket Hilding beskrifver, hur Ingeborg försakande underkastade sig brödernas vilja och gaf sitt lifs lycka som ett offer för Beles rike, hur hon sändt helsningar till barndomsvännen, och huru hon, då Helge ryckte Frithiofs ring från hennes arm, lugnade den gamle fosterfaderns vrede med orden: "Allfader dömer emellan oss".

"Allfader dömer", sad' Frithiof dyster,
"Men litet också mig döma lyster.
Är nu ej Balders midsommarfest?
I templet är väl den krönte prest;
Mordbrännarkungen, som sålt sin syster,
Mig också litet att döma lyster".

Dessa hotande rader påminna genom sjelfva tonfallet om en på afstånd mullrande åska; särdeles märkbart är detta i näst sista versraden med dess rullande *r*-, dofva *å*- samt hväsande *si*- och *sy*-ljud.

Denna åska slår ned i nästföljande sång, *Balders bål.* Skalden har här vidtagit väsentliga förändringar vid sagans berättelse om tempelbranden. I sagan säger Frithiof till Helge: "nu månde du vilja hafva skatten", hvarpå han svänger pungen, i hvilken silfret är, och stryker konungen öfver näsan, så att två tänder hoppa ur dennes mun och han sjunker afdånad ned i högsätet och skulle fallit i elden, derest ej Halfdan gripit uti honom. Tegnér har omsatt denna burleska scen i värdigare former. Frithiof träder in för att öfverlemna skatten, och med en utmaning till envig vid Balders lågor kastar han pungen "föga varsamt" i pannan på konungen; men när han ser, att denne, med blod frusande ut ur munnen, faller afdånad ned vid altarrunden, utbrister han:

"Tål du ej ditt eget guld,
Fegaste i ditt rike?
Angurvadel vill ej ha skuld
Att ha fält din like".

På samma sätt har, såsom vi ofvan visat*, skalden ombildat sagans berättelse om hustrurna, som smorde gudabilderna vid elden; om Frithiof, som släpade Helges hustru utåt golfvet, o. s. v. Denna scen är fullt ut så burlesk som den nyss nämnda; och om båda gäller, hvad Brandes yttrat

* Förra Afd. s. 325—326.

om den senare, att den är ypperlig i etnografiskt och måleriskt hänseende, samt att mången modern skald skulle icke förändrat det minsta, utan ansett en sådan scen som ett fynd. Det är sant, att dessa scener hafva en stark och karakteristisk tidsfärg. Men för Tegnér var denna färg för bjert, och han måste dämpa den för att bringa den under det rätta skönhetsmått, hvilket han lärt af sina Greker och hvilket äfven var det, som hans samtid bäst förstod och hyllade. — Den tredje förändringen af sagan (att Frithiof ofrivilligt förorsakar tempelbranden) hafva vi äfvenledes omtalat, och påpekat den sannolika anledningen till denna mildring af Frithiofs skuld*. Denna romans med sitt käcka trots, sin kraftiga, lidelsefulla ton har synnerligen behagat Brandes, som anser den vara en af de allra förträffligaste; hvaremot Hammarsköld säger den vara "mera bullrande än af djup effekt", ett omdöme, som bestyrker rigtigheten af vår anmärkning, att skalden i samtidens ögon nätt och jemt hållit rätta måttet, och att, om han fört teckningen några streck närmare det burleska, hade han blifvit oförstådd eller ansedd smaklös.

Med den nästföljande sången börja de romanser, som teckna den brytning i Frithiofs inre,

* Ders. s. 327—329.

hvilken är en följd af det hos honom vaknade medvetandet om tragisk skuld, och hvilken brytning slutligen förer till försoning. För de olika utvecklingsgraderna af denna själskamp hafva vi i det föregående redogjort * och vilja derföre nu endast fästa oss vid en eller annan punkt, som i dessa romanser kan vara af intresse.

Frithiof går i landsflykt är likaledes en af de sånger, som visa hur olika omdömet kan utfalla om samma sak, då den ur olika synpunkter betraktas. Vi hafva redan hört Molbechs hårda omdöme om Frithiofs monolog på skeppsdäck, hvilken monolog han tycker snarare påminna om en käring eller en pojke, än om en hjelte. Han finner för öfrigt dikten i så väl behandling som yttre form förfelad, matt och tröttande; Frithiof talar ej som den djerfve, vilde, i vrede uppblossande hjelten, utan qväder i många, konstlade och vidlyftiga vers om sin sorg och sin harm; hans farväl till fäderneslandet är icke hjeltens, utan en vek älskares. Hammarsköld åter kan ej nog prisa diktens förträfflighet; han framhåller, att "den egna ton af hån öfver det i sig sjelf lumpna i föremålen, som Frithiof förstört, af saknad likväl af dem och af fasa öfver hvad han gjort, är i dessa korta, oroliga och lik-

* Ders. s. 329—337.

väl så harmoniska vers mästerligen uttryckt, och är icke blott ett nödvändigt utbrott af Frithiofs egen karakter, utan tillika en oundviklig känsla hos en hvar, som varit i samma belägenhet som han". Molbech har icke märkt, att det här ingalunda är fråga om ett enkelt uttryck för förakt eller för harm, utan att skalden velat framställa det kaos af stridiga känslor, för hvilka Frithiof är ett rof, såsom en följd af slitningen i hans inre mellan känslan af skuldlöshet och af vaknande skuldmedvetande, samt att derunder det sarkastiska draget i hans lynne stegras till bitter ironi. Intrycket af detta utbrott brytes lyckligt genom den i raska drag gjorda teckningen af Helges fåfänga försök att förfölja Frithiof*, och sedan af hjeltens vemodiga afskedssång till fosterlandet**.

* Tegnér har i denna episod följt sagan med undantag af en enda omständighet. I sagan är det Frithiof, som, innan han beger sig upp i Baldershage, befaller sina män att hugga sönder alla skepp, som voro i närheten, stora och små; men i dikten är det Björn, som på eget beråd låter borra skeppen. Brandes (s. 119) anser, att Frithiof i sagan borrat skeppen i sank "till gengäld för den orätt, som tillfogats honom"; men det var nog icke af hämnd, utan af försigtighet Frithiof så handlade.

** Hammarsköld yttrar, att detta rörande farväl är "en reminiscens af Childe Harolds afskedssång hos Lord Byron". Likheten är dock blott den, att båda äro afskedssånger till fosterjorden. Också skämtar Tegnér öfver denna H:s upptäckt, och när han i ett bref till Brinkman omtalar

Är denna senare, såsom Molbech säger, en vek älskares farväl, så heter åtminstone älskarinnan *fosterlandet*, ty någon annan nämner han icke *.

I de följande sångerna har Tegnér inlagt ett för sagan alldeles främmande element: Frithiofs själskamp och hans trängtan efter försoning. I öfverensstämmelse dermed hafva afvikelser och tillägg blifvit gjorda. Fullt sjelfständig är den präktiga femtonde sången, *Vikingabalken* **, om hvilken skalden sjelf säger, att den är "den minst misslyckade i samlingen" ***. Allbekant är denna ideala skildring af vikingalifvet, hvari icke endast framhållas dess djerfva äfventyrlighet och sorg-

---

sin dikt *Gerda* och yttrar, att hufvudpersonen är "rent diktad", tillägger han: "så vida annars ej Hammarsköld räknar henne bland mina reminiscenser". — Om Crusells och Beskows förslag att ändra början af denna sång samt Tegnérs svar derå läses i *Eft. Skrifter* II: 124, 168.

* C. A. Hagberg yttrar vackert i sitt minnestal öfver Tegnér: "Allt sedan Frithiof för första gången för Björn yttrade sin hemlängtan till "Nordens de fasta, de älskade fjellar", tyckes Ingeborg hafva antagit fäderneslandets skepnad och fäderneslandet Ingeborgs. Det är ett utmärkt fint konstnärsdrag af Tegnér, att Frithiofs älskare-vemod så förvillar sig på hvilken af de två är den käraste". *Minne af Esaias Tegnér* (utg. af S. A. Hollander), s. 105.

** Sagan säger blott: "Fridthjof hade godt att få sig gods och anseende, hvar han for; han drap elakt folk och grymme vikingar, men bönder och köpmän lät han vara i fred, och var då på nytt kallad Fridthjof den djerfve".

*** *Eft. Skr.* I: 245.

lösa dödsförakt, utan äfven den ridderlighet, som enligt sagorna utmärkte det samma; slutet af sången ger på ett hänförande sätt uttryck åt nordbons hemlängtan. Det icke minst beundransvärda i denna romans är metern. Denna är den af Aristofanes begagnade anapestiska tetrametern. Om den säger Leinburg, att den icke med orätt blifvit tadlad för sin "laxa prosodi" och icke lätt låter rättfärdiga sig på de flesta moderna språks nuvarande ståndpunkt. Särskildt om *Vikingabalkens* meter anmärker han, att Tegnér väl i allmänhet följt den regeln att låta cesuren falla efter andra och fjerde foten; men derigenom, att långa stamstafvelser, t. ex. *får*, *skref*, *vin*, så ofta brukas som korta, har formens skönhet blifvit våldförd, hvilket icke en gång innehållets ovanliga genialitet och prakt kunnat undandölja *. Äfven Brinkman, som var stark i metriken, anmärkte flera falska anapester, såsom *vīkĭng sōf–*, *hīssă sēg–* **; men derpå svarade Tegnér, att han aldrig betraktat dessa som anapester, utan som cretici, samt att han med flit begagnat cretici (— ⏑ —) och bacchier

* *Es. Tegnérs Frithiofssage. Schwedische Urschrift mit gegenüber stehender Uebertragung in Prosa, sowie mit erläuternden Anmerkungen, von* Gottfried v. Leinburg. Frankfurt am Main 1872, s. 85.

** Anapesten har, som bekant, de två första stafvelserna korta och den tredje lång.

(⏑ – –) i stället för anapester. "Jag skulle ej vilja nyttja dem", tillägger han, "i ett anapestiskt och *metriskt* poem, men rimmet gör här en stor åtskilnad. Ty rimmet är i våra moderna språk icke blott en lek, utan äfven ett *surrogat* för bristande meter. Troligtvis ligger också en dunkel känsla af ett dylikt behof till grund för rimmet. Också vet jag icke, huru vi på annat sätt skulle förklara oss den i sig sjelf orimliga skilnaden emellan prosodien för metrisk och rimmad vers"*. Just genom denna fria behandling af versslaget, hvartill Tegnér instinktmessigt leddes, lyckades han att, så till sägandes, lägga den anapestiska tetrametern till rätta för det moderna örat och skapa ett metriskt konstverk, som till och med Heiberg beundrade.

I *Frithiof och Björn* är ämnet hemtadt ur sagan, ehuru omarbetadt i enlighet med den nya anda, som Tegnér i den samma ingjutit. Liknande är förhållandet med *Frithiof kommer till kung Ring*, i hvilken romans icke förekommer sagans långa ordspel med Thiof (tjuf), eller Ingeborgs ogästvänliga invändningar mot främlingens mottagande, liksom icke heller Tegnér låter Frithiof gå hela vintern med en luden mask för ansigtet. Tillägg af Tegnér äro skildringen

* *Eft. Skr.* I: 252, 260.

af dryckeslaget samt löftena vid galten, genom hvilka senare det lyckas den sluge Ring att förvissa sig om hvem hans gäst är*. Likaledes sluter sig *Isfarten* troget till sagan, med den enda förändring, att Frithiof i dikten far på skridskor.

Frithiofs frestelse innehåller en utvidgning och förskönning af sagans berättelse, liksom hela sången räknas för en af diktverkets yppersta. Konungens vårutflygt i skogen har Tegnér omgestaltat till en jagtfärd, i hvilken äfven drottningen deltager; frestelsens försinligande genom de båda foglarne och Frithiofs bekännelse äro tillägg af skalden, äfvensom han gifvit samtalet mellan Ring och Frithiof en annan karakter, än det har i sagan**. Att skalden låter kungen redan i skogen erbjuda Frithiof sitt land och sin drott-

* I trettonde strofen förekommer, såsom redan Hammarsköld anmärkte, en från Lidner lånad bild:

"Den häpna drottnings kinder de skifta färg så snällt,
Som röda norrsken måla de snöbetäckta fält".

I Lidners *Spastaras död* heter det:

"Som de vilda norrsken måla
Snöbetäckta fält med blod,
Så på bleka kinder stråla
Flammor utaf eldens flod".

** I sjunde strofen har skalden företagit den ändring, att i stället för de ursprungliga raderna:

Munter viking grubblar icke, gungar gladt i solens sken;
Hvar bekymret honom söker, är han borta längese'n.

ning och icke inskränka sig till en antydan, att något godt väntade honom, såsom det heter i sagan, kan rätt väl försvaras. Atterbom yttrar: "Ett fullkomligt mästerstycke af versbyggnad är romansen om Frithiofs frestelse; det är icke möjligt att i någon teknisk form uttrycksfullare måla innehållets vimlande liflighet".

Kung Rings död företer äfven betydliga afvikelser från sagan. I denna senare förekommer nemligen en scen af samma naivt målande art som scenen med gudabilderna i Balderstemplet, och här som der har skalden gått den förbi. Sagan förtäljer, att Frithiof tidigt en morgonstund kommer för att säga farväl, finner kungaparet liggande och kastar ringen i sängen till Ingeborg; gamle Ring befaller fram mat och dryck och säger till gemålen: "sitt ock du, drottning, upp och var lustig", men drottningen ursakar sig med att hon icke kan äta så bittida. Ring vill dock icke veta af några ursäkter, och när de så druckit en stund, börjar samtalet mellan Ring och Frithiof. Visserligen säger Atterbom sig icke betvifla, att Tegnér skulle med sin rika förmåga hafva

---

läses nu:

"*Grubblar viking, kommer faran, bjuder honom opp till dans,*
Och de mörka tankar vika, bländade af vapnens glans".

Otvifvelaktigt en lycklig ändring.

kunnat skildra "det naiva, halfkomiska uppträdet i det kungliga parets sofrum" med "lika mycken gammalnordisk godtrogenhet och naturlighet, som med en efter våra ömtåligare tycken lämpad gruppering och färgläggning". Men Tegnér vågade sig icke på detta försök, och gjorde från sin ståndpunkt deri rätt. I stället förstärkte han med några grader det vemod, som ligger i Frithiofs afskedssång, och lät Ring icke dö sotdöden, utan rista sig med geirsodd.

Om *Rings drapa* skrifver Tegnér till J. Adlerbeth: "Rings drapa, som är skrifven i allitterationer, det mången torde anse för en barnslighet, är endast ett försök, gjordt par curiosité, emedan det för mig är roligt att försöka mig i allehanda former". (18$\frac{20}{10}$21.) Skalden ansåg sig sålunda på denna tid äfven inför vänner och liktänkande böra ursäkta sin efterbildning af den gamla versformen. Emellertid har denna efterbildning slagit så till vida lyckligt ut, som *Rings drapa* hör till de mest populära Frithiofssångerna, om än i detta första försök att dikta i fornyrdalag stundom allitterationen är grundad på bokstafs-likhet i stället för på ljud-likhet, och skalden efter sitt öras fordringar gjort första versfoten till daktyl i stället för troké. I våra dagar har af en tillfällig anledning uppmärksamheten blifvit rigtad på

denna dikt. Inskriften på en gammal runsten å Röke kyrkogård i Östergötland, dittills oförklarad, lästes 1872 af professor Bugge och befans innehålla hvad man kallat "den äldsta Svenska dikt om forntida kämpalif". Der förekomma följande rader, som i öfversättning meddelas:

Fordom drotten,
vikingars dristige
höfding, rådde
för Reidhafvets strand.
Rustad på gångarn
sitter nu gifmilde
kung, öfver skuldran
skölden är hängd.

Det är obestridligt, att denna beskrifning på den gamle höfdingens Valhallsridt har en slående likhet med Rings drapa:

"Sitter i högen
Högättad höfding,
Slagsvärd vid sidan,
Skölden på arm.
Gångaren gode
Gnäggar der inne,
Skrapar med guldhof
Grundmurad graf".

Tegnér har sålunda tecknat en hjelte, redo att rida till Valhall, på nära nog samma sätt som 900 år före honom en fornnordisk skald gjort det. Detta märkliga sammanträffande visar emellertid, huru djupt Tegnér verkligen trängt in i forn-

tidens tanke- och uppfattningssätt; och att beviset derpå framträder så slående i just denna sång, kommer sig deraf, att denna, om den skulle fylla sitt ändamål, måste framför de andra vara diktad i fornnordisk anda *.

Konungavalet är, liksom den föregående och de båda följande sångerna, skaldens egen uppfinning. Sången hörer till dem, hvilka Brandes prisar för välklingande och kraftig stil samt ypperligt, originelt versmått **.

* Se om denna sak och dermed sammanhörande en intressant uppsats: *Rökstenen och Frithiofs saga* af L. F. Leffler, i Letterstedtska föreningens tidskrift 1878, häftet 2. — Före Leffler har dock C. Rosenberg påvisat ofvannämnda öfverensstämmelse, i *Nordboernes Aandsliv fra Oldtiden til vore Dage*, Kjöbenhavn 1877, I: 101—102.

** Leinburg, s. o. s. 115, anför ur J. Grimms *Deutsche Rechtsalterthümer* en uti en not (s. 263) framkastad fråga: "Worauf gründen sich in Tegnérs Frithiofssage die zeilen: *Men Frithiof lyfte pilten ung På skölden opp — Men pilten satt på skölden lyft, Lik kung å stol.* Die alte sage weiss davon nichts, und ein *yppa skildi* (elevare clypeo) kenne ich nicht". — I N. M. Petersens *Danmarks Historie i Hedenold*, III: 166, omtalas, att hos flera Tyska folk bruket varit att bekräfta konungens val genom att lyfta den valde på en sköld och tre gånger bära honom omkring i folkets församling. Cleasby-Vigfusson, *Icelandic-English Dictionary*, p. 553, menar, att namnet *Skjöldungar* kan härledas från detta gamla Tyska bruk. Möjligen har Tegnér hemtat motivet från Tacitus (*Hist.* IV. 15: "impositus scuto"). Men i alla händelser synes, att bruket varit ett Germaniskt, om det än icke kan i våra Skandinaviska urkunder uppvisas.

Om den vackra romansen *Frithiof på sin faders hög* hafva vi i det föregående talat, och således återstår endast den sista, *Försoningen.* Men då vår uppfattning af denna sång tarfvar en längre utredning, egna vi den samma ett särskildt kapitel.

VI.

Försoningen innehåller den afslutning, på hvilken läsaren genom hela dikten, synnerligen genom dess senare del, blifvit förberedd. Det kunde efter poemets anläggning icke vara nog med den yttre godtgörelse, som låg i återuppbyggandet af det nedbrända templet. Brottet sjelft är mindre ett yttre — ursäktande orsaker lågo ju nära till hands — utan får karakteren af brott först när Frithiof med sitt sedliga medvetande inträngер och fördjupar sig i sin handling samt bringar för sig till klarhet dennas mot guden förnärmande beskaffenhet. Derföre måste ock försoningen väsentligen vara en inre. Det är detta skalden velat visa i sista sången.

Sjelf fäste han stor vigt vid denna sång. Då han i okt. 1821 sände de fem sista romanserna till Adlerbeth för att tryckas i *Iduna,* skref han: "Endast den sista romansen torde väl någor-

lunda kunna bestå". Och mot slutet af samma år yttrade han i bref till en väninna i Skåne:

"*Försoningen* torde väl förtjena något slags uppmärksamhet, af det skäl nemligen, att den innefattar min särskilda åsigt af Asaläran och dess egentliga lifsprincip, myten om Balder. — Jag är icke litet stolt öfver det bifall, ni ger åt *Försoningen;* men jag hoppas ingalunda, att det blir allmänt, ty just der man tror sig som mest ha närmats det höga och oupphinneliga målet för poesien, just der man vet med sig sjelf, att man stigit så högt som måttet af ens krafter medgifva, just der är det vanligtvis man öfvergifves af publiken och står skamflat öfver dess besynnerliga och inskränkta omdöme. Jag har redan några gånger erfarit detta och får visserligen, om jag lefver, erfara det oftare".

Denna gång fick han verkligen göra en slik erfarenhet. *Försoningen* har, oaktadt sin glänsande diktion och många enskilda skönheter, dock aldrig rätt slagit an på allmänheten. Kritiken har icke heller varit rigtigt blid mot den samma. Hammarsköld fann stycket vackert, men nog uttänjdt "genom Baldersprestens allt för långa och kanske nog mycket sofisticerande kateketisering". Heiberg omtalar det i hånfull ton. Och i allmänhet har man ansett, att skalden i detta stycke väl mycket kristnat den gamla sagan. När Tegnér sände det samma i handskrift genom Franzén till Leopold, skref Franzén, att denne

yttrat: "Jag nekar ej, att allt detta är poetiskt vackert, ty också det råaste och grofsta kan en sådan talang göra vackert"; men, tillägger Franzén, ehuru han medgaf, att du lagt en djup mening deri, tycktes han dock finna deri något mörker *.

För styckets innehåll och de senare ändringar, skalden deri vidtagit, hafva vi förut redogjort**; här vilja vi endast uppehålla oss vid Baldersprestens tal, emedan detta utgör sångens kärna, och Tegnér i det nedlagt icke blott, såsom han sjelf skrifver, sin särskilda åsigt om Asaläran och Baldersmyten, utan derjemte något annat och något mera.

Presten börjar med att skildra förhållandet mellan *kraft* och *fromhet*. Fromhet utan kraft är en barnlek, är som solens strålar på hafvet, är utan tro och hållning; kraften utan fromhet tär sig sjelf, är lifvets rus. Det onda, sjelft en kraft, viker icke för kraft. Först när jordisk kraft och himmelsk fromhet uppväga hvarandra, står lifvets vågskål rätt.

Till uppställandet af denna motsats kan Tegnér möjligen hafva hemtat anledningen från Oehlenschlägers *Palnatoke*, 2:a aktens 1:a scen, der hjelten talar om kraft och fromhet såsom de

* *Eft. Skr.* I: 187.

** Förra Afdeln. s. 337 och 347—348.

tvenne ljus, hvilka böra bestråla lifvet*; men den vidare utvecklingen af tanken är för Tegnér egendomlig, ty i *Palnatoke* fattas motsatsen mellan kraft och fromhet nästan blott som en motsats mellan "det vilde Hedenskab og Pavens Lære". Just detta Palnatokes tal har emellertid gifvit den bekante litteraturhistorikern Julian Schmidt anledning till en jemförelse i denna punkt mellan de begge Skandinaviske skaldernas verk. Han finner Oehlenschläger vara tack värd, som mildrat sina hjeltars barbari, men tycker honom hafva gått för långt i detta hänseende, när han i Palna-

* Palnatoke.

"I gode Brødre! Kraft og Fromhed er
De tvende Lys, som bør bestraale Livet.
Kraft skinner som en Sol ved Dagens Tid
Og kalder med sin stærke Sommerstraale
De skiønne Blomster af det døde Muld;
Fromheden lyser som den blege Maane
Paa Urten, giver den sin Yndighed,
Sit største Tække. Disse Lys maa veksle;
Thi brænder Solen stedse med sin Lue,
Da vorder Urtegaarden til en Ørk
Og Helten til en Blaamand; skinner Maanen
Bestandig med sin fromme matte Flamme,
Da svinder Livets Kraft, og Mennesket
Er alt et Spøgelse, der pusler om
Blandt Nattens tause Grave før sin Død.

Thorvald.

Der har Du skildret os med raske Træk
Det vilde Hedenskab og Pavens Lære".

tokes mun lagt nyssnämnda tal. Derefter fortsätter han: "I dylika sentenser är framför allt tadelvärdt, att språket icke är hållet dramatiskt kraftigt, utan reflekteradt lyriskt. Frithiofssagan slutar äfven i ett symboliskt-kristligt patos, men för det första är detta, som billigt är, icke lagdt i hjeltens, utan i prestens mun, och vidare framträder det som resultat af en stämning, icke af en blott reflexion" *. Som motstycke härtill kan anföras, att Heiberg just meddelar den här ifrågavarande del af prestens tal såsom prof på Tegnérs "intetsigende Trivialiteter", och undrar, om *Frithiofs* ifrigaste beundrare hafva kunnat läsa "denne vidtløftige Passiar uden at gabe derved".

Hvad Balderspresten inledningsvis yttrat om kraft och fromhet får sedan sin tillämpning på Asaläran. Hur stark Thor än är, hur vis Oden, så blekna båda då Balder den fromme dör,

"Ty han var bandet uti Valhalls gudakrans" **.

Efter Balders död går striden med härsköld genom skapelsen, och förbi är den frid, som rådde i gudars och menniskors barm. Men menskligheten är blott en bild af Valhall, och hvad som

* Julian Schmidt, *Geschichte der Deutschen Nationalliteratur im neunzehnten Jahrhundert*, Leipzig 1853, I: 392.

** Wisén, *Oden och Loke*, sid. 99, begagnar om Balder en liknande bild, då han säger: "Balder är den länk, som sammanhåller kedjan".

sker här nere har redan skett i större mått der uppe *. Hvarje menniskohjerta har sin Balder, har en tid då friden bor der inom; men jemte det goda växer i menniskans själ det onda, Balders blinde broder Höder, och när frestaren, Loke, beställsamt träder fram och styr den blindes hand, tränger spjutet i den unge Balders bröst; hatet vaknar och fromheten sitter som en kraftlös skugga hos den bleka Hel.

"Så är de höge Asars lif en förebild
Till menskligheten lägre: begge äro blott
Allfaders stilla tankar, de förändras ej".

Om man undantager den sista raden, med dess fatalistiska anstrykning, står allt hvad här blifvit yttradt i full öfverensstämmelse med Asaläran eller kan ur den härledas.

Sedan Baldersprestен sålunda inom både guda- och menniskoverld visat brytningen, brottet, öfvergår han till försoningen:

"Du vill försonas. Vet du hvad försoning är?
Se mig i ögat, yngling, och blif icke blek!
På jorden går försonarn kring och heter Död.
All tid är från sin början grumlad evighet,
Allt jordiskt lif är affall från Allfaders thron,
Försonas är att vända renad dit igen".

---

* "Gudarne sjelfva äro menskligheten representanter", säger GEIJER, *Svea Rikes Häfder*, Saml. Skr. II. 1: 273 noten. Jfr WISÉN, s. o. sid. 98—99.

Äfven Asarne föllo. Ragnarök var deras försoningsdag och ur verldsbålslågan skulle det fallna goda resa sig luttradt till ett högre lif; en skönare jord skulle uppstå ur vågorna, och på den skulle Balder styra nyfödde Asar och en renad menniskoätt. Men också jordlifvet eger sin försoning, "en ringare, den högres stilla förespel". När hopen, blotande, bringar Asarne försoningsoffer, så är detta ett blott tecken, ehuru dess mening är djup.

"Men tecknet är ej saken, det försonar ej;
Hvad sjelf du brutit gäldar ingen ann' för dig.
De döda sonas vid Allfaders gudabarm,
Den lefvandes försoning är i eget bröst.
— — — — — — — —
— — — — — — *Försoning bor*
Här nere, som der uppe, blott der friden bor.
Försonas med din fiende och med dig sjelf,
Då är du ock försonad med ljuslockig Gud" *.

Till slut omtalar presten, att han hört förtäljas från Södern om en "Balder, jungfruns son", som

---

* I sin redogörelse för prestens tal säger Heiberg: "Efter de philosophiske Raisonnements, at paa Jorden findes ingen anden Forsoning end Døden o. s. v. . . . viser Præsten, hvorledes den nordiske Gudelære i sin Mythe om Asernes Opstandelse efter Ragnaroke lærer Forsoning, men at Forsoningen her i Livet bestaaer i at *forsone sig* — med sin Fiende". Som man ser, har Heiberg, för att visa trivialiteten i Tegnérs framställning, glömt att anföra orden: "och med sig sjelf".

kommit, sänd af Allfader, att predika kärlek och frid.

"From lefde han och lärde, dog han och förlät,
Och under fjerran palmer står hans graf i ljus.
Hans lära, sägs det, vandrar ifrån dal till dal,
Försmälter hårda hjertan, lägger hand i hand,
Och bygger fridens rike på försonad jord.
Jag känner ej den läran rätt, men dunkelt dock
I mina bättre stunder har jag anat den;
Hvart menskligt hjerta anar den ibland, som mitt.
En gång, det vet jag, kommer hon och hviftar lätt
De hvita dufvovingar öfver Nordens berg". m. m.

Presten slutar med att prisa dem lyckliga, hvilka då lefva, önskande att de icke måtte med förakt se ned på äldre slägten, som, äfven de, redligt sökt ljuset.

Denna här inflickade erinran om kristendomen har väl företrädesvis gifvit anledning till förebråelsen, att skalden för mycket kristnat sagan. Emellertid torde det väl icke kunna anses som någon synnerligen svår anakronism att antaga, det dunkla rykten om kristendomen hade genom vikingarne nått Norden vid den tid, då Frithiof förmodas hafva lefvat, d. ä. i slutet af 7:de eller i början af 8:de århundradet efter Kristi födelse. Heiberg har dock derom en annan åsigt. Han, som i detta prestens tal tycker sig icke längre höra skalden, utan "biskopen i Lund" *,

* Då denna dikt skrefs, var Tegnér professor i Lund; först några år derefter blef han biskop i — Vexiö.

säger, att, då Frithiofs saga spelar i hedendomens mest lysande tid, och i hela dikten ej varit minsta grund att tvifla på Eddaläraṅs gudomlighet, så är det ett föga lyckligt påfund att låta en af denna läras prester förkunna ett högre ljus. Först när en bestående lära förlorat sin auktoritet i mängdens ögon, och hela dess ritus har blifvit en tom form, på hvilken ingen tror, vänder sig blicken mot något nytt. Det var derföre, enligt Heibergs mening, rätt af Hauch att sluta sin *Tiberius* med en häntydning på kristendomen, ty då hade antiken öfverlefvat sig sjelf; men det var orätt af Tegnér att så afsluta Frithiofs saga. Heiberg tänker sig här den nordiska hedendomen och kristendomen som skarpa motsatser; men så gör icke Tegnér, och så låter han icke heller Balderspresten göra. Denne senare är alldeles icke missbelåten med Asaläran, men han har hört omtalas en annan lära, som icke synes honom stå i strid med hans tro, utan hvilken, så vidt han om den erhållit kännedom — "jag känner ej den läran rätt" — snarare vore att anse som en närmare utveckling af några dennas hufvudläror. Liksom redan Asaläran, efter många förändringar och genom olika inflytande, antagit sin dåvarande gestalt, kunde den ju ytterligare utvecklas och renas. Och denna åsigt tillhör icke mängden, utan, väl

att märka, endast en gammal vördnadsvärd prest, som tillbragt sitt hela lif i forskningar och betraktelser; den framställes icke heller för mängden, utan endast för Frithiof, och det derföre, att presten låter sig angeläget vara att hos honom inskärpa, hurusom i lifvet allt hänger på försoning.

Häntydningen på kristendomen är sålunda, så vidt vi förstå, tillräckligt *historiskt* och till en viss grad äfven *poetiskt* motiverad, om vi än villigt må medgifva, att på några ställen uttrycket kunnat hafva en mindre modern pregel. Men en annan fråga är: var denna häntydning nödvändig? Tegnér ansåg den så, emedan han föresatt sig att i detta sammanhang klart framställa Baldersmytens betydelse, och emedan han såg denna betydelse just ligga i en, om än dunkel, antydan om kristendom. Öfver hufvud tänkte sig Tegnér kristendomens förhållande till äldre religionsformer såsom ett genetiskt. "Kunde det finnas", yttrar han som biskop till sina embetsbröder, "en kristendom, om icke en hedendom föregått? Verldshistorien är dock genetisk, hon känner intet språng, endast en fortgående kedja, en oafbruten utveckling. — — Vore det annorlunda, hade kristna korset icke sitt fotfäste i en föregående bildning, hednisk så väl som judisk, sannerligen

det stode icke nu och öfverskyggde hela den bildade verlden, det bure ej på sin panna solvisaren, som afskuggar det eviga ljuset"*. För Tegnér var Baldersmyten Asalärans lifsprincip, var det frö, som kunde innebära möjligheten till en utveckling. Om nu än denna myt ursprungligen tillhör en annan i Asaläran upptagen religion**, så spelar den dock otvifvelaktigt der inom en vigtig roll, och i den form, i hvilken denna lära nu föreligger oss, bildar Balders död vändpunkten i gudarnes historia. Det band, som förenade den nordiska hednaläran med kristendomen, tyckes för Tegnér hafva varit försonings-tanken. Men ifrågasättas kan, om verkligen försoningen utgör grundtanken i Baldersmyten, och om icke Tegnér, som betraktat Balder såsom en hednisk motbild till Kristus, har från Kristus på Balder öfverflyttat denna tanke. Kristus gaf sig sjelf såsom ett offer för verldens synder och försonade så verlden med Gud. Balder åter offrade icke sig sjelf, utan föll ett offer för ondskan; hans död bragte icke verlden en frid och försoning, efter hvilken hon trängtade; tvärt om, med honom slutade friden, och efter Tegnérs egen framställning var Balders död det första stora brottet,

* *Saml. Skr.* VI: 210.

** Se Geijer, II. 1: 278.

godhetens och rättvisans undergång, som drog med sig den allmänna undergången, menniskors så väl som gudars *.

"Förut var frid
Ej blott i gudars salar, men på jorden ock".

Endast indirekt kan Balder sägas vara orsaken till försoning, ty verldens och gudarnes undergång var en oundviklig följd af hans död, och denna undergång måste föregå uppkomsten af den nya himlen och den nya jorden; men detta var icke Balders verk.

Dock hade Tegnér ingalunda orätt, då han i Asaläran lade vigt på försoningen. Ingen hednisk religion uttalar tydligare "den profetia om egen förstörelse, som genomgår mer än *en* hedendom" **. Ingen af gudarne, icke ens Oden sjelf, är obesmittad af synden, och derföre går en längtan efter försoning genom hela denna lära. "Hela Åsgård är skuldbelastad och suckar efter

---

* Wisén, s. o. sid. 102, framställer efter Weinhold en annan uppfattning af Balder, enligt hvilken den fred, som herskade i Asaverlden, endast genom *föregående strid* blifvit möjlig, och att Balder var den förkroppsligade försoningstanken, som till en tid, men endast till en tid, sammanhöll de stridiga elementen i ett fredsförbund; men denna försoning var ej djup och fullständig; och när Balder dog, upplossade striden å nyo. Denna uppfattning gör skilnaden mellan Balder och Kristus ännu mera i ögonen fallande.

** Geijer, II. 1: 183.

frid, efter förlåtelse och försoning" *. Asarne kämpa oaflåtligt mot det onda; i den slutliga striden skola de omkomma, umgälla hvad de brutit med lidandet af döden; kampen påskyndar den orenade verldens undergång, och derefter kommer den nya guldåldern.

Med döden försonade sålunda Asarne sin skuld; Ragnarök var den reningsprocess, hvilken de måste genomgå för att pånyttfödde uppstå. Det är på detta förhållande Balderspresten stöder sig då han lärer, att försonaren heter Död, och då han skildrar jordlifvet som ett affall från Allfaders tron och säger försoning vara att renad vända dit igen. Men Asarnes lif var blott en förebild till menskligheten; försoningen i lifvet måste då ligga deri, att den enskilde inom eget bröst utkämpar verldsstriden, besegrar der inom det onda, den blinde Höder, och låter friden, fromheten, Balder, lefva upp igen. Sådan synes oss vara meningen af prestens försoningslära. Möjligen skall omnämnandet af kristendomen i detta sammanhang antyda, att i denna lära en högre och sannare försoning erbjudes. Dock är detta ingalunda klart, och likaledes hvilar ett visst dunkel öfver förhållandet mellan den allmänna och den enskilda försoningen. Gifves det något

* Wisén, s. o. sid. 99.

annat förhållande dem emellan, än det af bild och afbild? Är för den enskilda menniskan försoningen inom eget bröst ett vilkor för att döden skall bringa henne den högre försoningen? Derpå har Balderspresten intet svar. Och är verkligen, kan man vidare fråga, enligt Asaläran, döden något absolut renande? Sätter icke denna lära just efter Ragnarök ett Nastrand vid sidan af ett Gimle?

Skalden har i sjelfva verket icke så strängt, som det vid första ögonkastet synes, hållit sig till den gamla gudaläran. Ja, vid närmare skärskådande visar det sig, att han här uttalat icke så litet af sin egen dåvarande uppfattning af den kristna försoningsläran. I en anteckning, sannolikt från 1820-talet, yttrar han:

"Försoning i lifvet är blott ett annat namn på bättring. Dess borgen är döden. I begge afseenden är Kristus dess högste representant. Men en hvar, som genom lära, lefverne, död föranleder dertill, försonar i sin mån.

Vixere fortes ante Agamemnona.

Att anse försoningen såsom något för längesedan afslutadt, är orimligt. Den är tvärt om någonting oupphörligt fortgående både i verldshistorien och för den enskilde: "försoningen varar som tiden". Tänkes den såsom en gång fulländad i hvarje menskligt bröst, då inträder Guds rike på jorden. — All annan försoning,

än den jag sjelf åstadkommer, är indirekt, åtminstone här i lifvet. Detta är meningen af Baldersprestens ord i Frithiof:

De döda sonas vid Allfaders gudabarm,
Den lefvandes försoning är i eget bröst".

I denna skaldens framställning af sina innersta tankar om den vigtiga försoningsläran igenkänna vi Baldersprestens lära så väl om den stora allmänna verldsförsoningen som om den enskilda försoningen, hvilken senare här närmare bestämmes såsom bättring. Men då Baldersprestens lägger största vigten vid den allmänna, så träder på detta ställe den enskilda försoningen i förgrunden och dermed äfven frågan om menniskans förhållande till Kristi tillfyllestgörelse. Tegnér är i denna punkt, som vi finna, långt ifrån ortodox. Och vi kunna i sammanhang härmed anföra ett par uttryck från bref, skrifna under Frithiofs-åren. I ett bref till Geijer (18¼21) heter det: "Tillfyllestgörelsen . . . sålunda nemligen som det teologiska systemet framställer den . . . är ju i sig sjelf en slagtare-idé, hädisk både mot Gud och förnuft. I allmänhet kan jag icke fatta försoningen annorlunda än som ett fortgående faktum i menniskohjertat. Såsom isoleradt, historiskt faktum, fulländadt i ett ögonblick och utan någon symbolisk betydelse, må den gerna för mig vara

ett mysterium, således ej kunna begripas. Olyckan är endast den, att hon ej heller kan tros". — Och i ett bref till Brinkman (18¾25) säger han, att justifikations-teorien, fattad i sin ortodoxt krassa, juridiska form, "föreställer en konkurstvist, der egentlige fordringsegaren måste låta afspisa sig dermed, att skulden är betald — innan hon blifvit gjord".

Det är kanske skäl att lägga märke till, det dessa och andra uttalanden i teologiska ämnen tillhöra de sista år Tegnér tillbragte i Lund, företrädesvis de, då han såsom förberedelse för biskopsplatsen på strängt allvar skötte teologiska studier. Man finner af hans bref, att han då å ena sidan kände sig frånstött af den tidens rationalistiska teologer med deras torra, fantasilösa granskning af dogmerna, och å andra sidan af den ortodoxa teologien med dennas en gång för alla fastslagna trossatser. Han fann för litet lif och frihet hos de ortodoxe, men ogillade, att de förre sökte "rädda kristendomen från en sida, hvarifrån den ej kan räddas, nemligen från det blotta begreppets". Vill man göra det väsentliga i kristendomen till föremål för en blott förståndig uppfattning, råkar man, sade han, i olösliga svårigheter. Något mystiskt ingick derföre, enligt hans åsigt, i all religion: "Vill man kalla all

tro, som ej är ett facit af hopadderade förståndsbegrepp, för *mystik*, så tror jag, att hvarken kristendom eller någon annan religion kan räddas utan mysticism i denna mening". Men, tillägger han, "jag vill derföre ej neka, att en sådan förnuftig mystik skulle kunna upplösas i något åtminstone analogt med begrepp, liksom kemien upplöser luften i gasarter; men för att vara *lifsluft*, behöfver hon ingen analys". Uttrycket "förnuftig mystik" betecknar temligen hans ståndpunkt: han ville icke uppgifva det mystiska, men ville heller icke se förnuftets rätt våldförd. Den tidens teologiska litteratur kunde icke gifva honom tillfredsställande svar på hans frågor, kunde icke hjelpa honom ut ur de tvifvel, hvaraf han plågades *. Han sökte då att reda sig på egen hand och sjelf bilda sig en öfvertygelse. Han var, som Geijer säger om Thorild, en *sökande*, och äfven på honom kan användas Geijers tillägg:

* Hans tillgång på litteratur var dessutom icke stor. Han skrifver: "För öfrigt måste jag här alldeles *proprio Marte* drifva mina studier; jag saknar böcker och äfven anvisningar dertill. Akademiska biblioteket lefver ännu i reformationsseklet, hvad teologien angår; och våra så kallade teologer äro prototyper till de Stockholmske, döfstumme vårdare af trons mysterier, karyatider, som bära tempelbyggnaden, Hezekiels keruber med oxhufvud, men utan vingar". Han undantager dock några af de yngre lärarne.

"jag skulle önska, att läsaren kände allt det djupt rörande, som här ligger i detta ord".

Synnerligast låg honom om hjertat rätta uppfattningen af Kristi försoning. Brandes uttalar en grundad sanning, då han säger, att genom hela Tegnérs väsen "gick ett behof af hvad han sjelf alltid kallade försoning", och att denna försoningstanke yttrar sig under hans hela lif. Utan tvifvel stod detta i sammanhang med den mörka, dystra sidan af skaldens skaplynne. Hvad som i den "krassa ortodoxiens" lära om försoningen syntes honom en stötesten, var att genom denna lära menniskans egen sedliga verksamhet uteslöts, enär en annan för henne betalt hennes skuld och hon genom denna tillfyllestgörelse kunde få sina synder förlåtna. Den Lutherska läran yrkar dock icke, att Kristi försoningsverk fritager menniskan från nödvändigheten af ånger och bättring, utan lärer, att först genom det botfärdiga hjertats tillegnelse af Kristi gerning för oss hans försoning kommer syndaren till godo. Men en sanning är, att hvem som på den tiden begärde en förnuftsenlig förklaring af Frälsarens försoning samt af den enskilda menniskans förhållande dertill, fick ingalunda någon säker vägledning af teologerna. Och dertill kom, att i Tegnérs närmaste omgifning lefde repre-

sentanten för en rigtning, hvilken uppfattade försoningsläran just på det sätt, som för Tegnér var så motbjudande: Herrnhutaren, professor Hylander. Det har säkert icke undgått läsaren, att Tegnérs ofvan anförda yttranden om försoningsläran hafva alla en skarp polemisk färg, synas framgångna af harm öfver en åsigt, som trängt honom på lifvet, som ingifvit honom rent personligt obehag; och vi tro oss icke taga fel, om vi deri se ett inflytande af den nämnda rigtningen. I motsats till Herrnhutarne uppstälde nu Tegnér den satsen:

"Hvad sjelf du brutit gäldar ingen ann' för dig",

och den utgör hufvudpunkten i alla hans uttalanden från denna tid.

Tegnér var mera skald än tänkare; och man känner sig frestad att någon gång på honom tillämpa hvad som blifvit sagdt om Byron: "han är en virtuos i stämningar och känslor, hvilka röra sig så snabbt och för hvilka han ögonblickligt finner ett så slående uttryck, att de se ut som tankar" *. Men endast *någon gång*, icke alltid. Stundom hängifver han sig åt rent abstrakt tänkande. Fantasien har han likväl svårt att afvisa, och om hon emellanåt störer den stränga

* Julian Schmidt, *Portraits aus dem neunzehnten Jahrhundert*, Berlin 1878, s. 32.

logiska tankegången, så hjelper hon honom lika ofta öfver hinder, som reflexionen icke skulle hafva undanröjt. Så äfven här. Den nyssnämnda satsen har han gemensam med rationalismen; men med rationalismens atomistiska uppfattning kunde han dock icke rätt förlika sig. Och så kommer han, kanske snarare på åskådningens och känslans väg, än på tankens, till den åsigt, att om ock hvarje enskild har att sona sin skuld, måste det dock gifvas ett sammanhang mellan dessa enskilde, och att det icke blott är den enskilda menniskan, utan hela verlden, som tarfvar försoning. Denna tanke, följdrigtigt utförd, skulle kunnat bringa honom att i menniskoslägtet erkänna en organism, i hvilken en hvar såsom organisk del af det hela har del i det helas skuld, hvarföre ock det vore möjligt, att *en* kunde taga skulden på sig, lida och försona, ehuru denne ende då måste på en gång vara menniska och mer än menniska. Men Tegnér, som icke var alldeles oberörd af den panteism, som låg på botten af den då herskande filosofien, stannade vid att fatta verldsskulden såsom den inskränkning, hvilken vidlåder allt ändligt ("allt jordiskt lif är affall från Allfaders thron") och hvilken endast genom ändlighetens upphäfvande kunde utplånas ("försonas är att vända renad dit igen"). Det

onda, synden, är sålunda en naturnödvändighet (Asars så väl som menniskors lif är "blott Allfaders stilla tankar, de förändras ej"); det kan följaktligen icke helt och hållet, endast mer eller mindre, betvingas, och derföre är äfven försoningen "någonting oupphörligt fortgående både i verldshistorien och för den enskilde". Hvilken plats intager Kristi försoning i detta sammanhang? Fullt klart är det icke. Vid första påseendet tyckes den endast hafva en symbolisk betydelse, och Kristus skulle blott hafva lemnat ett efterföljansvärdt exempel; men yttrandet, att Kristus genom *lära, lefverne och död* föranleder den enskilde till bättring (försoning), kan antyda, att denne enskilde måste träda i ett personligt, ett innerligare förhållande till försonaren. Men klart är det visserligen icke. Likaså låta heller icke dessa spridda tankar hopfoga sig till ett systematiskt helt, allra minst ett sådant, som kan ersätta det tröstefulla i kyrkans lära om försoningen.

Men — lifvet är en hård läromästare. Många år af pröfningar, många själsstrider, hvilka stundom förde skalden till förtvifians gräns, öppnade hans öga för betydelsen och rätta halten af försoningens stora mysterium såsom det af kristendomen förkunnas. Han har uttalat detta

i de sublima afskedsorden vid prestmötet i Vexiö 1836. Han yttrar sig der, bland annat, om prestens pligter vid sjukbädden, sägande:

"Jag skulle önska, att de skriftlärde, som klaga öfver försoningslärans missbruk, bevisa dess omöjlighet och väl också försöka att genom exegetiska konstgrepp förklara bort henne ur bibeln, jag skulle önska, att de stode vid en ringa, en obildad mans dödssäng ur folket. — Han känner sin skuld, han hårklyfver icke begreppet om möjligheten för en annan att lida i hans ställe, försona, tillfyllestgöra; det har aldrig fallit honom in att tvifla härpå. Hvarmed vill man trösta honom, om detta sista stöd undanryckes honom i döden, om det säges honom, att hvad han sjelf felat, det måste han sjelf gälda? Försoningsläran må vara oförklarlig annars, hon har sin förklaring i döden. De bleknade läpparne uttyda henne, det bristande ögat ser hvad hon innebär".

Det är icke den kalle tänkaren, icke den af tviflet jagade grubblaren, det är en af lifvet pröfvad, till en högre och fastare tröst trängtande själ, som här talar.

Emellertid är nu lätt att inse, hvarföre Tegnér, då han skulle gifva sin dikt en harmonisk afslutning, icke kunde motstå frestelsen att utveckla sin dåvarande åsigt om försoningen och att dymedelst beträda ett område, som han eljest brukade undvika. Det är också lätt förklarligt, hvarföre skalden trodde sig just här hafva som

mest närmat sig det höga och oupphinneliga målet för poesien, stigit så högt som måttet af hans krafter medgåfve; i en praktfull poetisk form hade han ju framstält ett tanke-helt, som, enligt hans mening, innebar lösningen af en för honom, ja för hvarje menniska så vigtig fråga. Men det är också lätt förklarligt, att allmänheten vid allt detta blef kall och icke i Baldersprestens förklädnad rätt igenkände sin älsklingsskald, honom, som af poesien så strängt fordrade klarhet och nu uppträdde med en sjelfgjord mystisk lära, hvilken denna allmänhet endast styckevis kunde fatta. Den sista Frithiofssången har derföre aldrig blifvit populär, och sällan hör man någon rad ur den anföras. Hufvudbristen är dock icke, att fornsagan blifvit för mycket kristnad; snarare kan man klandra, att skalden i Baldersprestens mun inlagt sin egen, af tidens filosofemer bildade, rent subjektiva mening, att denna mening sjelf icke i sig var klar, och att sålunda, såsom Leopold anmärkte, det hela lider af "mörker".

VII.

Denna öfverblick af Frithiofssagans samtliga sånger torde hafva tillräckligt visat, att skalden icke, såsom Hammarsköld påstått, "på

ett par drag när, troget och nästan i hvarje minsta omständighet följt den Isländska urskriften". Också yttrar Tegnér sjelf: "Den flygtigaste jemförelse borde ha lärt, icke blott att hela upplösningen är annorlunda i sagan och poemet, utan äfven att flera afdelningar, t. ex. II, III, V, XV, XXI, XXIII, XXIV, ha antingen ingen eller åtminstone en ganska aflägsen grund i sagan. Icke här, men väl i andra Isländska sagor, skulle anledningen till den valda behandlingen kunna sammansökas". Det heter vidare: "Väl bibehöll jag stommen och grundritningen af sagan, men ansåg mig derjemte berättigad att lägga till eller borttaga hvad som ej passade för mitt ändamål" *.

Den Göthe-Schillerska idealiteten var under denna tid bestämmande för poesien, och den var det för den Tegnérska så mycket mera som den Svenske skalden druckit ur samma källa som de båda Tyskarne. Hvad inflytande den Grekiska litteraturen på honom utöfvat, icke blott i den allmänna hållningen, utan äfven i anläggningen och i utarbetandet af enskildheterna i Frithiofs Saga, hafva vi haft flera tillfällen att iakttaga **.

* *Anmärkningar såsom inledning till Frithiofs Saga.* TEGNÉR, *Saml. Skr.* VI: 229.

** Behandlingen af Frithiofs skuld, den Homeriska efterbildningen i tredje sången, dialogen mellan Frithiof och Ingeborg i *Afskedet*, m. m.

En nödvändig följd af denna estetiska ståndpunkt var, att ämnet måste underkastas ändringar och omarbetningar, utan att det dock derigenom borde förlora något af sin historiska halt. Upplysande i detta stycke är ett bref till Brinkman, i hvilket Tegnér utgår från redandet af ett uppkommet missförstånd och sedan fortsätter:

"Att den historiska eller rättare annalistiska, faktiska sanningen nödvändigt i sig sjelf skulle vara en poetisk, att man således i allmänhet skulle kunna göra ett poem derigenom att man, som Ling i *Gylfe*, versifierade Posttidningen — detta tror du visserligen icke hafva varit min mening. All poetisk sanning förutsätter likväl icke blott logisk tänkbarhet, utan äfven historisk *sannolikhet*, grundad på temporella, lokala och psykologiska rimligheter. Iakttagas dessa, så är det visserligen i poetiskt hänseende likgiltigt, om handlingen är verklig eller diktad . . . . . För det mesta har hvarje händelse i sig sjelf en poetisk *kärna*, som utgör dess egentligaste och innersta väsende; att derifrån bortskala allt som är oväsentligt och tillfälligt, att få kärnan bar, är den egentliga poetiska konsten, nemligen hvad poesiens materia angår. I detta afseende är poesien egentligen en afsöndringskonst, en smältningsprocess, som bortrensar slagget och lemnar malmen ren. En stor poetisk gåfva består just uti att se den dolda malmådran i hvarje sak och vilja se den rätta synpunkten, hvarur tingen måste betraktas; med andra ord, poesien är för historien hvad perspektivet är för målningen. Det är orätt, att poesien eller konsten i allmänhet söker blott

det sköna som fladdrar på ytan af tingen; det söker hon blott i afseende på formen, som formell, och som sådan är hon fortgående dikt, ty all form måste skalden bilda ut ur sig sjelf. Men i afseende på materien tränger hon till tingens rot och väsende; och om hon äfven här diktar, så har hennes dikt endast värde i den mån hon öfverensstämmer med den rätta verkligheten. — — Men i allmänhet blygas våra poeter för sanningen, såsom alltför simpel och naturlig, och ingenting synes dem lättare än att dikta bättre än historien. Hvad *sagan* angår, så är hon i afseende på materien redan poetiserad historia. Gif henne tillika en poetisk form, så har du epos färdigt. Om jag i förra afseendet här och der afvikit från den Isländske Frithiof, så kommer det derutaf, att jag på sådana ställen ansett sagan ej hafva fulländat sin poetiska afsöndringsprocess" *.

Denna estetiska trosbekännelse saknar icke intresse, och med ledning af den är det lätt att finna, hur Tegnér fattat sin uppgift. Tydligen har han i Frithiofs brott sett sagans hjertpunkt. Detta brott är nu visserligen i den gamla sagan tillräckligt klart och tydligt framstäldt; men näppeligen kan man säga, att det der fått sitt straff, ännu mindre att det blifvit försonadt. Detta var i Tegnérs ögon en ofullständighet, och derföre satte han som sin uppgift att afhjelpa denna, lägga "den sanna kärnan bar" och i detta syfte fullända den poetiska afsöndrings-

* *Eft. Skr.* I: 323—324.

processen. Deraf föranleddes en stor del af de ändringar och tillägg, för hvilka vi ofvan redogjort*. Men denna så rensade och utbildade saga skulle ytterst gifva "en poetisk bild af det gamla nordiska hjeltelifvet", derföre måste Frithiof skildras som typen för en nordisk hjelte, och följaktligen gaf skalden honom, jemte hjeltens dygder, äfven de karaktersdrag, i hvilka han såg det nordiska, här det Svenska, lynnet kraftigast utpregladt. Ur det nyss angifna syftet tarfvade äfven hjeltens bakgrund och omgifning en utvidgning; "den poetiska bilden" skulle blifva så rik och omfattande som möjligt. Och så införlifvades med dikten scener, hvilka icke i sagan förekomma, men hvilka för den nordiska forntiden äro karakteristiska**. Men den allmänna ideala hållning, som skalden kräfde af all poesi, gjorde dock nödigt, att detta karakteristiska icke finge breda sig ut alltför vidt, icke antaga alltför kantiga eller för groteska former; och af liknande skäl blef sagans stoff af samma art dämpadt och i mildrad form ombildadt***. Å

* Se företrädesvis de i sångerna XIII—XXIV företagna ändringar.

** T. ex. enviget på Samsö, vikingalifvet, ristandet med geirsodd, kungavalet på tinget, m. m.

*** T. ex. scenerna vid Balderstemplets brand, morgonscenen i kungaparets sofrum, m. m.

andra sidan blef deremot allt, som kunde bidraga att göra bilden ädel, ren och harmonisk, förstärkt och framhållet. Alla dessa ändringar kunna sammanfattas i uttrycket idealisering; ty en idealiserad framställning är en sådan, som gifver oss en öfver naturverkligheten upphöjd, till uttrycket förädlad, förstärkt och förskönad bild af lifvet. Då alltid den idealiserande skalden, med eller mot sin vilja, tager i beräkning sin tids allmänna estetiska bildning, så kan en idealisering af förflutna tiders lif lätt komma att synas som en modernisering. Och hos Tegnér är verkligen ofta nog moderniseringen en idealisering och tvärt om. När Tegnér använde en mera modern ton och ett modernt uttryckssätt, skedde detta närmast i den uttryckliga afsigt att göra sin forntidsbild mera fattlig och tillgänglig för samtiden; ty det hörde, som vi förut sett, till hans estetiska grundsatser, att "för poesien gifves intet förflutet, hon är ögonblickets förskönade lif, hon bär blott dagens färger, hon kan icke tänka sig det döda". Men huru lätt denna modernisering derjemte kunde blifva en idealisering, synes bäst i skildringen af kärleksförhållandet. Den romantiskt svärmiska karakter, denna kärlek på sin höjdpunkt antager, är lika mycket en följd af skaldens afsigt

att måla ungdomskärleken i dess mest poetiska form, som af önskan att tillgodose samtidens kraf. Och till att i denna punkt fästa afseende på samtiden ansåg han sig af redan anförda skäl hafva full rätt. Derföre var han också döf för hvarje invändning, och det oaktadt ingen bättre än han sjelf såg, att detta förfarande icke rätt stämde med den tids- och lokalfärg, som denna fornnordiska dikt i öfrigt kräfde. Hans svar blef, att denna motsägelse vore ohjelplig, ty den låge i ämnets egen beskaffenhet. Längre fram erkände han icke ens motsägelsen *.

Blir frågan, hur långt skalden eger rätt att gå i sin modernisering af ämnen från förflutna tider, så veta vi icke bättre svar än Tegnérs ofvan anförda ord: "all poetisk sanning förutsätter äfven historisk sannolikhet". Gränsen för det gamlas öfverflyttande i det nya vidtager således på den punkt, der *osannolikheten* inträder; en gräns, som derföre är ganska obestämd och beroende af den bildade allmänhetens medelkunskap. Vanligen är denna kunskap om aflägsna tider icke så synnerligen stor, och den lemnar ofta skalden rätt stor frihet; vet han att med öfvertygande sanning och med poetisk kraft framställa det, som för alla tider och för alla folk är

* Se ofvan sid. 238—239.

till sitt väsende ett gemensamt, så räknar man icke alltid så noga med tidsfärgen. Shakspeares publik lät sig ej störas i njutningen af hans "Vintersaga" derföre, att Delphi der omtalas som en ö och Böhmen som ett kustland. Visserligen kan det sägas, att skalden i sin tidsskildring snarare borde fästa afseende vid den högsta bildningen än vid medel-bildningen, och att han borde tänka på att i detta stycke icke stöta fackmannen för hufvudet. Men ur estetisk synpunkt kunna häremot betänkligheter resa sig; och en nyare skönhetslärare har kanske icke så orätt, då han säger: "Ville man låta utförandet i en dikt fullt sammanstämma med vår historiska kunskap, så skulle dock intresset kunna från en annan sida gå förloradt. Att vilja återspegla den relativa råheten eller enkelheten hos gamla tider och folk, kan dels stöta, dels icke nog intressera; och forntidens känslo- och tänkesätt blir främmande för vår uppfattning, emedan vi nu en gång äro uppfostrade i moderna förhållanden, modernt känslo- och tänkesätt" *.

Spörja vi nu, i hvad mån kunskapen om den nordiska fornåldern vid tidpunkten för Frithiofssagans utgifning var utbredd hos den Svenska allmänheten, så förekommer det oss, som om

* Fechner, *Vorschule der Æsthetik*, Leipzig 1876, II: 79.

flertalet af de bildade intagit till denna forntid en ställning, hvilken haft en ungefärlig likhet med den, som de bildade i Italien under den äldsta renaissancen intogo till antiken. Liksom desse senare, med ofullständig kännedom, men djup hänförelse, funno i antiken det sanna lifsidealet, och skalder och konstnärer fullt ärligt ansågo sig arbeta i antikens anda, när de i älskvärd fantastik gåfvo samtidens egen anda luft; så var hos oss kännedomen om Nordens forntid väl icke så synnerligen grundlig; men man fäste sig vid enskilda sidor, man beundrade det kraftiga, djerfva och storartade hos den tidens menniskor, det romantiska i förhållandet till qvinnan, det djupsinniga i den gamla mytologien, i hvilken man fann aflägsna likheter med kristendomen. Hela denna tid stod fram som en ideal hjeltetid, hvars manliga dygder den nya tiden skulle hafva godt af att hos sig återupplifva. Med ett ord, det var entusiasmens tid, under hvilken man känner och anar mycket, men ofta vet mindre. Denna entusiasm tillmöteskom Tegnér; uti hans dikt fann man i klara och åskådliga bilder hvad som förut endast i obestämda töckenfigurer skymtat förbi blicken. Och allt var så enkelt, så lättfattligt; ingenting stötte det moderna tänkesättet; man behöfde icke

lemna sin egen tid för att blifva hemmastadd i den aflägsna forntiden.

Med snillets instinkt har sålunda Tegnér — om vi undantaga några få enstaka uttryck — träffat rätta måttet för moderniseringen. Också var det icke från Sverige, utan från grannlandet, man förnam förebråelserna för modern ton och för sentimentalitet; ja, den Danska allmänheten, som sannolikt betraktade forntiden på nära nog samma sätt som den Svenska, emottog *Frithiof* helt annorlunda, än den Danska kritiken.

Hela denna så omtvistade fråga om ett mer eller mindre af modernisering krymper sålunda samman till en smakfråga, och endast då blir moderniseringen ur estetisk synpunkt afgjordt förkastlig, om den i sjelfva framställningen vållar inre motsägelser på det sätt, att drag ur en råare och ur en finare bildning oförmedlade blandas om hvarandra. På ett sådant estetiskt fel syftar en anmärkning af Brandes; han finner, att i Frithiofs karakter uppkommer en motsägelse derigenom, att Frithiofs uppträdande i de erotiska scenerna icke rätt låter förlika sig med åtskilliga handlingskraftiga drag, hvilka i sagan äro tilllagda hjelten och hvilka gingo oförändrade öfver i dikten*. Vi veta icke rätt, hvilka drag här åsyftas;

* Brandes, s. o. sid. 120.

men tycka oss i denna anmärkning igenkänna en gengångare af den Heibergska kritiken, enligt hvilken Tegnérs Frithiof icke vore annat än en sentimental kärlekshjelte. Vill man göra sig mödan att närmare betrakta det sätt, hvarpå Frithiof uppträder i sjunde och åttonde sångerna, skall man finna, att han der ingalunda är sin karakter otrogen; vi återfinna der hos honom samma trots, samma sjelftillförsigt och samma uppbrusande häftighet, som han äfven eljest ådagalägger i sina handlingar och hvilka fel också till slut bereda hans olycka. Dessutom äro ju alla de från sagan på Frithiof öfvergångna kraftigare drag något dämpade i tonen, och dermed har en jemn hållning blifvit utbredd öfver det hela.

Men om än Tegnérs sätt att behandla ett fornnordiskt ämne tillfredsstält hans samtid, så kunde diktens framgång hvarken hos efterverlden eller hos främmande nationer bero af detta, och det visar bäst, att den historiska troheten är för diktens bedömande en underordnad synpunkt. Man tänke sig denna saga, vare sig af Tegnér eller af en ännu större skald, skrifven i sann fornnordisk anda och med strängt iakttagen kostymtrohet; tror man derföre, att den skulle haft en större eller ens samma verkan och vunnit lika utbredning öfver hela den bildade verlden?

Det är icke mycket sannolikt. Vår litteratur eger ett annat verk, som man, från denna sida sedt, kan med Frithiofs Saga sammanställa, nemligen Runebergs *Kung Fjalar*. Vi hafva sett uppgifvas, att detta verk, som obestridligen eger ett stort konstvärde, skulle af alla på Svenska skrifna större poemer vara det, som klarast och kraftigast återgifver den fornnordiska andan. Vi *antaga*, att så förhåller sig. Men vi fråga, om denna dikt någonsin haft eller om den någonsin kan få en sådan popularitet som Frithiofs Saga, om den, som denna senare, kan blifva en verldsdikt? *Fänrik Ståls Sägner* är det enda af Runebergs verk, som kan jemföras med Frithiofs Saga. Begge dessa äro nemligen nationaldikter, d. ä. sådana, i hvilka en folk-ande är med så stor sanning och styrka karakteristiskt framställd, att hela folket i den poetiska bilden med glad förvåning igenkänner sig sjelft. Skalden är i sådana dikter ett slags porträttmålare, som, ledd af en lycklig ingifvelse, skapat en historisk bild. Saul gick ut att söka något så ringa som sin faders åsnor, och han fann en konungakrona; liknande är förhållandet med författaren till en nationaldikt.

Någon arkeologisk studie, någon i alla enskildheter trogen bild af fädernas lif hade Tegnér icke för afsigt att gifva; hade hans dikt velat

gälla för detta och ingenting annat, då hade den Danska kritiken obestridligen haft rätt i sina hufvudsakliga anmärkningar. Ja, man kan gå ännu längre i erkännande; man kan medgifva, att vid tiden för diktens framträdande saknade icke de Danske granskarne befogenhet att lägga på den samma den af dem begagnade måttstock; men det väsentliga i dikten hvarken kände de eller förstodo de. Hvad Tegnér sjelf angår, så åsyftade han väl ursprungligen att visa sina landsmän, huru ett ämne ur den gamla sagan kunde behandlas utan att stöta tidssmakens fordringar; och sannolikt förenade sig dermed en biafsigt, hvilken man finner uttalad i hvad han redan år 1811 yttrade om den Götiska skolans sträfvanden. Han skref till Adlerbeth (den 14 nov.):

"För öfrigt anser jag idén om återlifvande af forntidens nordiska minnen för verkligen hög och patriotisk. Men månne det icke är en ensidighet att vilja inskränka förbundets ändamål endast härtill? Eller kan vår tid verkligen möjligtvis återföras till Götiska tänkesätt? Den Götiske anden hvilar i våra ättehögar, och den store döde kunna vi ej uppväcka. Nordiska mytologien med hvad dertill hörer är visserligen en ganska kraftig och skarpt bestämd poetisk form; men ensidig är den likväl. Det är blott hjeltesidan af lifvet. Kraft och sjelfständighet i konst och vetenskap, i handlingar och tänkesätt böra vi söka, men näppeligen i Götiska former;

på samma sätt som vi aflagt fädernas svärd och brynjor utan att derföre vilja aflägga deras tapperhet. Månne alltså icke Idunas plan kunde och borde utvidgas till allt hvad som på något sätt kunde bidraga till nämnda ändamål, under hvad form som helst? Detta vore i min tanke äkta Götiskt, ej blott antiqvariskt och kuriöst".

Det var således det bästa i forntidens lynne och karakter han ville se återupplifvadt; och att dertill bidraga i den mån det kunde ske genom de gamla minnenas framställande i poetisk form, var den tanke, som låg på botten af den ofvan nämnda, af honom sjelf uttalade hufvudafsigten med dikten. Men i den mån han försänkte sig i ämnet, gestaltade sig detta icke allenast till en afbild af forntiden, utan till en bild, i hvilken forntid och samtid smälte samman. Så "fann han konungakronan". Det är rätt märkligt att i detta hänseende jemföra de bref, han skrifvit under och strax efter *Frithiofs* författande, med de år 1839 skrifna "anmärkningarna" till dikten. I de senare har han kommit till full klarhet om hvad hans verk innebar. Man läser detta mellan raderna. Alla utläggningar och förklaringar gå ut på att häfda diktens rent nordiska (läs: Svenska) karakter.

Och vid denna nordiska karakter må vi nu till slut ett ögonblick dröja.

Diktens skådeplats är Norge, och Frithiof är en Norrman. Det är en vacker tanke, att Tegnér skulle med sin dikt velat sjunga samman de båda grannländerna och genom poesien stärka de föreningsband, hvilka politiken, utan folkens hörande, hade knutit; och vi kunna i detta sammanhang derom erinra, att en annan stor Svensk skald samma år offentliggjorde en dikt, i hvilken likaledes en Norrman är hjelten, nemligen Franzén, som år 1825 utgaf sin *Julie de St. Julien.* Likväl skygga vi för att i detta sammanträffande inlägga en tanke, som vi icke tro der förut finnas. Vi befara, att det här påpekade förhållandet är ett verk snarare af tillfällighet än af öfverläggning. Och hvad särskildt Tegnér beträffar, så har han nog föga reflekterat öfver sin hjeltes nationalitet. De Isländska sagorna betraktades som en hela Nordens gemensamma egendom, och om hjelten var född i det ena eller andra landet gjorde föga till saken, och skalden såg i Frithiofs Norska härkomst alls icke något hinder för att gifva sin hjelte en äkta Svensk typ. Sedan hjeltens karakter en gång så blifvit fattad och uppställd, fick allt annat i dikten rätta sig derefter. I Ingeborg tecknades nu den nordiska qvinnan, högsint och finkänslig; Ring blef Frithiofs fyllnadsfigur; Helges och Half-

dans så väl karakter som ställning i dikten bestämdes af deras förhållande till Frithiof. Ja, Frithiofs rent Svenska karakter återfinna vi äfven i diktens grundstämning, ty i denna ingår så väl det kraftigt heroiska som det svärmiskt veka och det dystert vemodiga. Blandningen af dessa beståndsdelar bestämmer också skaldeverkets totalintryck.

Heibergs anmärkning, att stoffet i *Frithiof* icke är episkt, emedan det har både början och slut, hvilket ett epos icke får hafva, är af den halt, att man i våra dagar icke behöfver spilla ord på att besvara den *. Det är allmänt kändt, att det episka omsluter en stor rikedom af former och kan å ena sidan förena sig med det lyriska, å den andra närma sig det dramatiska. Ämnets egen beskaffenhet, ej mindre än skaldens egendomliga begåfning, är bestämmande för den form, skalden väljer. I Frithiofssagans erotik ligger ögonskenligen ett starkt lyriskt element, hvilket till fullo rättfärdigar den episka formens upplösning i fria lyriska dikter; och dertill kommer, att Tegnérs fantasi var af en öfvervägande lyrisk art. Sjelf yttrar han 1821:

---

* Heiberg, s. o. sid. 8 och följ. Jfr i denna punkt Th. Hagberg, *Om Frithiofs Saga såsom Svensk nationaldikt*, s. 5 och följ.

Behandlingssättet i romanser medför, ibland annat, äfven den svårigheten, att hvarje romans gerna blir ett helt för sig sjelf, och det är svårt, ja nästan omöjligt att tillvägabringa någon öfverensstämmelse i ton och anda mellan alla dessa särskilda bitar. Denna brist röjer sig också i Oehlenschlägers *Helge* och ännu mer i hans *Nordens Guder;* men i synnerhet är den märkbar i Fouqués *Ragnar Lodbrok.* Jag hoppas icke att lyckas bättre i detta afseende*.

Men omkring aderton år derefter försvarar han denna diktforms lämplighet på den grund, att den medför fördelen att kunna lämpa versslaget efter det vexlande innehållet. "Jag vet", tillägger han, "att många anse detta stridande mot den episka enheten, som dock så lätt öfvergår till enformighet; men jag anser denna enhet mer än tillräckligt ersatt genom det friare utrymme och omvexling, som härigenom blifva möjliga" **. Denna bristfälliga "episka enhet" är dock icke egnad att ingifva mycket bekymmer; ty af ett episkt-lyriskt poem kräfves icke en episk, utan en episk-lyrisk enhet. Så finna vi i *Frithiof*, huru de olika stämningarna sammansmälta i en enda grundstämning, de mångfaldiga tonerna bilda en enda rik melodi. Detta är den specifikt lyriska enheten; denna har åter i den epi-

* *Saml. Skr.* VI: 257.

** *Saml. Skr.* VI: 233.

ska teckningen af fädrens lif och seder sin klingande resonnansbotten, och sålunda bidrager äfven det episka till att bestämma dikt-enhetens karakter. Brandes anmärker ock, att, trots de från flera håll starkt framhållna kompositionsfelen i *Frithiof* *, utgör den dock ett långt bättre helt än *Helge*, enär det lyckats Tegnér att låta hvar enskild romans klinga harmoniskt samman med de andra, och det fastän omvexlingen är så stor, att bland de 24 romanserna icke två hafva samma versmått **.

Att den episka romans-cykelformen har för det Svenska lynnet något synnerligen tilltalande, framgår ur den ofta gjorda iakttagelsen, att alla de Svenska diktverk, som hafva en företrädesvis nationell karakter, hafva framträdt i just denna form, ehuru den samma i hvarje särskildt verk

---

* Anmärkningarna mot kompositionen gå hufvudsakligen ut på den förut omnämnda oförenligheten af det moderna och gammalnordiska, eller, som det också heter, att diktens lyrik icke står i någon organisk förbindelse med dess episka del. I slutet af Heibergs uppsats förekommer det redan omtalade inkast, att handlingen icke är jemt framåtskridande, utan innehåller betydliga pauser, under hvilka den står helt och hållet stilla och lemnar plats åt ledsamma detaljer. Anmärkaren tyckes alldeles förgäta, att den episka dikten kräfver en viss bredd och har samt bör hafva plats för episoder.

** Brandes, s. o. sid. 106.

blifvit annorlunda behandlad: Bellmans *Fredmans Epistlar*, Runebergs *Fänrik Ståls Sägner*, Tegnérs *Frithiofs Saga*. Och månne icke något med denna form beslägtadt ligger i Svenskens hvardagligen tunga och tröga lynne med dettas stundtals häftiga utbrott? Ja, kan icke vår hela historia, framför allt vår stormagtstid, sägas vara ett epos i lyriska romanser?

Utan att göra oss skyldige till långsökthet, tro vi oss äfven kunna i sjelfva diktionen spåra vissa beståndsdelar, hvilka synas synnerligen egnade att slå an på ett Svenskt sinne; det praktfulla, det bildskiftande, det sentensrika äro egenskaper, till hvilka motsvarigheter i folklynnet skulle kunna uppsökas.

Ämnet, dess behandling, karaktersteckningen, den yttre poetiska formen och slutligen diktionen samverka sålunda i *Frithiofs Saga* till åstadkommande af en nationell dikt.

I sammanhang dermed må vi anföra några egenskaper, hvilka väl ur nationell synpunkt hafva en underordnad betydelse, men hvilka dock i väsentlig mån bidragit till diktens framgång. En sådan är den af alla med en mun prisade utomordentliga virtuositeten i behandlingen af versen med dennas ömsom mildt smekande, ömsom kraftiga, alltid betydelsefulla rytm. Lika beundrans-

värd är den fina urskilning, som förråder sig i valet af versslag för de särskilda sångerna; som bekant, voro flera af dessa versarter före Tegnér föga eller intet försökta i Svenskan. Men allra minst får man underskatta vigten af den omständighet, att *Frithiofs Saga* omfattar och afslutar hela den föregående bildningsperiodens arbete och besitter deri en egenskap, som just är den specifikt utmärkande för epokgörande verk inom litteraturen. Allt det bästa, som utmärkte de tre rigtningarna inom vår vitterhet — den Gustavianska, Romantiken och Gotiken — finner man i Frithiofssagan förenadt, och dertill luttradt genom en i antikens skola fostrad smak. Man kan derföre om detta diktverk sanningsenligt säga, att det står på spetsen af sin tids bildning.

Frågar man nu efter de orsaker, som vållat, att *Frithiof* gått utöfver vårt fosterlands gränser och blifvit en alla bildade nationers gemensamma egendom, så hafva vi endast hos Carl Aug. Hagberg funnit ett svar derpå. Han anser grundtanken i den ursprungliga sagan vara förtjenstens strid med börden samt bådas försoning derigenom, att en Valhalladotter ger sin hand åt den frie odalmannen; striden mellan bördens rätt å ena sidan och den sjelfständiga kraftens å den andra utkämpas, säger han, icke allenast mellan Helge

och Frithiof, den utkämpas inom Frithiof sjelf; och just af försoningen mellan dessa båda motsatser beror det uppseende denna sagodikt väckte. "I de flesta länder i Europa", heter det, "förstod man sig icke på annat, än att frihet och konungamagt voro hvarandras oförsonliga motsatser. Nu kommo de mägtiga harposlagen från Norden .... ur Frithiofssångerna framträdde för Europa den lagbundna frihetens bild, såsom Aslög ur kung Heimers harpa" *.

Att i dikten förekommer en strid mellan börd och förtjenst, är obestridligt **; men vi tro icke, att hufvudintresset hvilar på denna omständighet. Nämnda strid är blott *en* af de sidor, från hvilka skalden fattat och återgifvit det nordiska lifvet; Frithiof försonas dessutom alldeles icke med sin motståndare Helge, utan med Halfdan, hvilken egentligen aldrig varit hans fiende. Att Frithiof på tinget hyllar kung Rings son ***,

* C. A. Hagberg, s. o. sid. 105.

** Brandes, s. 80, gör äfven uppmärksam på denna strid och försoning, dock utan att angifva Hagberg som sin källa, ehuru han tydligt hemtat tanken från denne. Han omnämner dock saken blott för att angifva Tegnérs politiska ståndpunkt vid tiden för diktens författande.

*** C. A. Hagberg, s. o. sid. 104, yttrar derom: "Förtjensten har blifvit sann och den hyllar derföre en konungaätt, icke af vidskeplig vördnad för börd, utan i känsla af sin egen i lifvets stormar bepröfvade styrka".

kunde endast derigenom få en i det hela ingripande betydelse, om Frithiof hade uppträdt som en motståndare till all konungamagt; men som sådan är han icke skildrad. Frithiofs skuld, som vi fatta den, är en skuld mot gudarne, icke mot Beles söner, och hans försoning är en försoning med Balder, hvaraf försoningen med motståndaren blir en nödvändig följd. Det var derföre icke bilden af den lagbundna friheten, som tjusade Europa; här förelåg ett allmänt menskligt förhållande, ett sådant som till sina grunddrag en hvar kunde i sin krets upplefva; men detta var framstäldt med glänsande poetisk styrka och i en belysning, till hvilken tidens alla bildningselement lånade sina strålar, — framstäldt uti former, hvilka, på samma gång de voro lättfattliga, hade allt det lockande, som ligger i det främmande och okända *. En hel nations inre lif hade tagit gestalt i denna dikt. Med den uppstäldes Svenska

---

* För Brandes är den nationella ståndpunkten en bornerad; han beklagar, att Tegnér icke lyckades genombryta den nationella diktningens skrankor och derföre heller aldrig hann till "äkta modern poesi", hur brinnande än hans trängtan efter den samma lärer hafva varit. (Orig.-uppl. s. 154 och 156.) Svenska folket kan dock icke instämma i detta beklagande; det känner sig lyckligt öfver att hafva erhållit *Frithiofs Saga* i stället för "äkta modern poesi".

folkets bild i den Europeiska poesiens Pantheon; och ännu länge skall den ungdomligt sköna Frithiofsgestalten, med sin ädelt ridderliga hållning, sin fängslande blandning af kraft, trots och svårmod i det själfulla uttrycket, för kommande tidsåldrar vittna om hvad Svenska folket varit och hvad det, med Guds hjelp, ännu då fortfarande skall vara.

Svenska Akademiens täflingsämnen

för år 1878.

Afhandlingar i vittra ämnen.

1) Hvilka äro hufvudkaraktererna af det Homeriska epos? Hvilka voro de förnämsta anledningarna till dess uppkomst och utbildning? Och huru vida eller under hvilken förändrad form kan det gifvas ett modernt epos?

2) Jemförelse mellan de olika åsigter af sorgspelet och de olika former af dess behandling, hvilka förekommit inom särskilda nationers vitterhet, med afseende på deras inbördes företräden.

3) Om skiljaktigheten mellan den antika klassiciteten och den moderna, sådan den skapats af Fransmän, Italienare och deras efterföljare.

4) Skildring af romanens uppkomst, betydelse i litteraturen och inflytelse på sederna.

5) Om skådespelens olika verkan på bildningen och tänkesätten hos de gamle och de nyare.

6) Hvaruti bör orsaken sökas, att Spaniorer och Engelsmän företrädesvis skapat en egen dramatisk litteratur, under det andra nationer tagit till mönster dels de gamle, dels den Spanska och Engelska dramen?

7) Om folkvisans uppkomst samt hennes förhållande till odlingen i allmänhet och särskildt till skaldekonsten.

8) Om uppkomsten och rätta betydelsen af benämningen *humor* och *humorist*.

9) Om rimmets uppkomst, utbildning och betydelse.

10) Om den olika karakteren af äldre och nyare tiders politiska vältalighet, jemte en utveckling af de grunder, ur hvilka åtskilnaden mellan den förra och den senare måste härledas.

11) Jemförelse mellan de gamles och de nyares förnämste häfdatecknare, i anseende till förtjenster och brister.

12) Lemnar Akademien de täflande frihet att välja något estetiskt eller litterärhistoriskt ämne.

I språkforskningen

utfäster Akademien ett särskildt pris af 1,000 kronor för besvarandet af frågan:

Hvilka äro hufvud-epokerna af det Svenska språkets utbildning, och hvad har det vunnit eller förlorat vid de åtskilliga förändringar det undergått?

För öfrigt lemnas frihet i val af något språkvetenskapligt ämne inom modersmålets senare skiften.

För den historiska framställningen.

Ur fäderneslandets häfder.

1) Om anledningarna till riksföreståndarskapets uppkomst i Sverige, beskaffenheten och gränserna af denna magt, samt det inflytande, som de tre Sturarnes utöfning deraf egde på fäderneslandets öden.

2) Teckning af konung Gustaf I:s senaste regeringsår, hans personliga egenskaper och karakteren af hans 39-åriga regering.

3) Stridigheterna mellan konung Gustaf I:s söner och sonsöner om de furstliga rättigheterna.

4) Om beskaffenheten och syftningen af de hemliga underhandlingar, som efter konung Gustaf II Adolfs död egde rum mellan Axel Oxenstjerna och Wallenstein.

5) Jemförelse mellan Sveriges ställning vid Gustaf II Adolfs död 1632 och Carl Gustafs död 1660, med en öfversigt tillika af rikets yttre och inre tillstånd år 1644, då Kristina, och år 1672, då Carl XI emottog riksstyrelsen ur förmyndare-regeringens händer.

6) Framställning af de följder och den inflytelse, Sveriges deltagande i 30-åriga kriget haft, så väl i hänseende till rikets yttre och inre politiska förhållanden, som äfven i afseende på nationalkarakteren, den allmänna bildningen, lefnadssättet, sederna, språket.

7) Om den verkan, som den efter Carl XII:s död vidtagna förändring i rikets styrelseform haft på Svenska folkets tänkesätt, bildning och seder.

Ur allmänna historien.

1) Om den verkan, som de gamles kämpaspel (de Olympiska, Pythiska, Istmiska, Nemeiska) utöfvat på nationalandan och sederna.

2) Om kristendomens inflytande, såsom verldshändelse, på samhällsförfattningar, vetenskaper och konster.

3) Om det inflytande, som Polens egenskap af valrike egt på dess öden.

4) Hvilka voro orsakerna till Preussiska konungadömets hastiga skapelse? Och i hvad mån var minskandet af Sveriges och Polens magt för det samma nödvändigt?

För öfrigt lemnas fritt val af ämne i den historiska stilen. Med det förbehåll, att ämnet icke får vara närmare vår tid, än år 1818, beror det af de täflande att ur Sveriges eller andra länders historia välja någon icke allt för vidsträckt tidrymd, eller någon märklig händelse, tjenlig för en utförligare berättelse, eller ock en målning af flera namnkunniga personer i något visst tidehvarf. Akademien önskar likväl helst, att ämnet väljes ur fäderneslandets häfder.

Akademiens stora pris för en afhandling i något bland ofvan uppräknade eller antydda ämnen uti vitterheten, historien eller språkvetenskapen är hennes stora belöningsmedalj, af 400 kronors värde. Utan att i allmänhet för behandlingen uppställa någon fordran af ett vältaligt skrifsätt, när icke ämnet dertill särskildt föranleder, kan Akademien likväl icke undgå att göra afseende på framställningens förtjenst och språkets vård. — För en afhandling, förtjent af belöning, och som anses hafva kräft en längre fortsatt betraktelse och en allvarligare undersökning, vill Akademien fördubbla detta pris, för att medelst förhöjande af dess yttre värde kunna erkänna äfven det i skriften ådagalagda forskningsnit och i större mån godtgöra den uppoffring af tid och möda, som derpå blifvit använd.

I skaldekonsten

lemnar Akademien fritt val af ämne.

För Zibetska priset:

Sång till upplifvande af något bland fäderneslandets stora minnen.

Priset är Akademiens stora belöningsmedalj, af 400 kronors värde.

Skrifterna böra inom den 7 nästkommande oktober insändas till Akademiens sekreterare, och böra vara försedda med valspråk och namnsedel, hvilken senare jemväl, i stället för namn, kan innehålla ett tänkespråk. Jemte det Akademien förbehåller sig att för framtiden förvara de skrifter, som till hennes täflingar insändas, får Akademien till de täflandes kännedom meddela, att, för den händelse någon till Akademien inlemnad skrift skulle före högtidsdagen och utan Akademiens vetskap offentliggöras, samma skrift anses hafva utgått från de täflandes antal.

REGISTER

ÖFVER

SVENSKA AKADEMIENS HANDLINGAR

FRÅN 1786 TILL 1795, DELARNE 1—5,

OCH

FRÅN 1796, DELARNE 1—53.

Förteckning på författare, hvilkas arbeten antingen i Handlingarna äro införda eller af Akademien blifvit belönade. De inom parentes inneslutna skrifterna äro icke i Handlingarna upptagna.

	Del. från år 1786.	Del. från år 1796.	Sida.
ADLERBETH, G. G. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	61.
Tal vid Akademiens sammankomst den 23 november 1799	—	2.	195.
Svar till friherre Fleming på hans inträdestal	—	2.	237.
ADLERSPARRE, C. A. (Kärleken i döden) 1834	—	15.	449.
(Byrons monolog) 1836	—	17.	393.
(Hämnden, eller bröllopet i Schweiz) 1839	—	20.	33.
(Idealet) 1842	—	22.	5.
(Rafael Sanzio) 1843	—	22.	117.
AFZELIUS, A. A. (Lidandets väkter) 1844	—	22.	308.
AFZELIUS, J. A. (Sång i anledning af H. K. H. arffursten Carl Ludvig Eugènes födelse) 1826	—	12.	135.
AGARDH, C. A. Åreminne öfver C. v. Linné d. ä. (1821)	—	10.	47.
Inträdestal (22 aug. 1834) öfver grefve C. Fleming	—	15.	307.
Tal på högtidsdagen 1840	—	20.	265.
Svar till herr Fryxell på hans inträdestal	—	21.	75.
ANDERSON, A. Inträdestal (20 dec. 1875) öfver herr C. G. Strandberg	—	51.	15.
Tal på högtidsdagen 1876	—	52.	3.
Svar till grefve Snoilsky på hans inträdestal	—	52.	57.
ANDERSSON, J. (Sång på Carlsdagen 1820)	—	9.	232.
ARMFELT, G. M. Inträdestal (13 maj 1786)	1.	—	85.
Svar till herr Leopold på hans inträdestal	1.	—	186.
— till herr Clewberg	1.	—	225.
ASPELIN, D. Sång öfver Sveriges och Norges förening (1815)	—	7.	271.
(Grafven) 1816	—	8.	111.
(Carl Johans uppstigande på Svenska tronen) 1818	—	8.	322.
ATTERBOM, P. D. A. Inträdestal (29 maj 1840) öfver herr P. H. Ling	—	20.	81.
Tal på högtidsdagen 1845	—	22.	355.
Minne af Olof Rudbeck den äldre	—	23.	311.
— af Samuel Columbus	—	24.	257.
— af Carl Michael Bellman	—	25.	89.
AXELSON, J. E. M. (Saimi) 1851	—	26.	90.
(Nödens barn) 1852	—	26.	221.

BECKER, C. von (Vid Carl Johan Adlercreutz' graf. Skaldestycke) 1815	—	7.	328.
(Välgörandet. Skaldestycke) 1816	—	8.	111.
Sång till Gustaf III:s ära (1817)	—	8.	275.
(Sinnesstyrkan) 1819	—	9.	136.
(Sång i anledning af konung Carl XIII:s ärestods aftäckande) 1822	—	10.	306.
BERGMAN, C. J. (Bröllopet på Arolsen, en scen ur Johan Banérs lefnad) 1839	—	20.	33.
(Haralds graf) 1841	—	21.	384.
BERGSTRÖM, F. F. T. (Erotiska distiker) 1846	—	23.	17.
BERZELIUS, J. Inträdestal (20 dec. 1837) öfver herr C. v. Rosenstein	—	19.	6.
BESKOW, B. v. Sveriges anor. Skaldestycke (1824)	—	11.	207.
Inträdestal (1 nov. 1828) öfver grefve G. F. Wirsén	—	13.	1.
Berättelse afgifven vid Akademiens femtionde årsfest, d. 5 apr. 1836	—	16.	131.
Tal på högtidsdagen 1839	—	20.	1.
Minne af Gustaf Fredrik v. Rosen	—	25.	397.
— af Samuel Åkerhjelm	—	26.	93.
Tal på högtidsdagen 1853	—	27.	3.
Svar till friherre Manderström på hans inträdestal	—	27.	49.
Minne af Lars Nilsson Kagg	—	27.	179.
Om Svenska Akademiens ordboksarbete	—	27.	208.
Minne af Fabian Wrede	—	28.	101.
— af Bengt Erland Fogelberg	—	28.	195.
— af Urban Hjärne	—	29.	93.
— af Johan Gyllenstjerna	—	30.	81.
Om själens helsa	—	30.	193.
Tal på högtidsdagen 1858	—	31.	3.
Svar till grefve Hamilton på hans inträdestal	—	31.	52.
Minne af Emanuel Svedenborg	—	31.	61.
Om förflutna tiders Svenska ordboksföretag	—	31.	227.
Minne af Torbern Bergman	—	32.	23.
Om Gustaf III såsom konung och menniska. Första afdelningen	—	32.	71.
Andra afdelningen	—	34.	—
Tredje afdelningen	—	37.	—
Fjerde afdelningen	—	42.	—
Femte afdelningen (fragment)	—	44.	165.
Minne af Carl Bernhard Wadström	—	33.	185.
— af Carl Gustaf af Leopold	—	35.	31.
— af Carl Christofer Gjörwell	—	36.	81.
— af Carl Gustaf Tessin	—	38.	15.
— af Sven Lagerberg	—	39.	63.
Carl den tolfte i Alt-Ranstadt. En tidsbild	—	40.	15.
Frih. Georg Henrik v. Görtz, statsman och statsoffer. Teckning	—	43.	185.
Om den estetiska betydelsen af Thorilds strid emot Kellgren och Leopold	—	48.	175.

BEXELL, C. E. (Ansgarius. Prisskrift i vältaligheten) 1814	—	7.	95.
BJERKÉN, C. G. af (Åreminne öfver Sten Sture den äldre) 1799	—	2.	247.
BJURSTEN, H. (Minnen från Gripsholm) 1855	—	28.	193.
(En natt på Vettern) 1858	—	31.	59.
(Smärre dikter af Schiller. — Gustaf Vasa i Dalarne. — Napoleon-Prometheus) 1862	—	36.	79.
BJÖRCK, E. D. Naturbilder, skaldestycken (1860)	—	33.	149.
BJÖRCK SVENSSON, S. (Om ålderdomen) 1802	—	3.	96.
BLOM, I. R. Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn (1792)	4.	—	223.
Skaldestycke om religionens nödvändighet för samhällens bestånd (1794)	5.	—	241.
Inträdestal (25 nov. 1797) öfver herr E. Schröderheim	—	2.	1.
Tal på högtidsdagen 1803	—	3.	149.
Historisk och kritisk afhandling om Svenska vitterheten före von Dalins tid	—	4.	151.
Svar till herr Lindblom på hans inträdestal	—	5.	202.
BOTIN, A. af Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	65.
BOVALLIUS, R. M. Berättelse om riksdagen 1713—1714 (1844)	—	22.	211.
BRANDT, K. H. (Öfversättning af Sofokles' Antigone) 1864	—	39.	61.
BRINKMAN, C. G. v. Snillets verld. Skaldestycke. (1821)	—	10.	111.
(Diktens öar) 1826	—	12.	136.
Inträdestal (3 nov. 1828) öfver herr J. A. Tingstadius	—	13.	81.
Tal på högtidsdagen 1828	—	13.	181.
BURE, J. G. (Upphofvet till menniskoslägtets upplysning) 1801	—	3.	25.
BURMAN, F. Lefvernesbeskrifningar öfver rikskansleren grefve Axel Oxenstjerna och kardinalen De Richelieu (1791)	4.	—	9.
BÖRJESSON, J. Inträdestal (19 mars 1861) öfver friherre C. G. v. Brinkman	—	33.	73.
BÖTTIGER, C. W. (Gustaf Adolf vid Lützen. Skaldestycke) 1833	—	15.	227.
Mötet på Odins hög. Skaldestycke (1834)	—	15.	423.
Sång öfver Carl XIV Johan (1845)	—	22.	363.
Inträdestal (18 dec. 1847) öfver herr Esaias Tegnér	—	23.	229.
Tal på högtidsdagen 1851	—	26.	3.
Svar till herr C. A. Hagberg på hans inträdestal	—	26.	165.
Tal på högtidsdagen 1855	—	28.	183.
Sång öfver Anna Maria Lenngren (1859)	—	32.	13.
Svar till herr Carlson på hans inträdestal	—	33.	69.
— till herr Börjesson	—	33.	103.
Om Dantes lif och skrifter (1865)	—	39.	153.

Minne af Samuel Ödmann	—	43.	91.
Bernhard von Beskow. Minnessång (1868)	—	44.	13.
Minne af Johan Henrik Kellgren	—	45.	107.
— af Erik Johan Stagnelius	—	47.	61.
Tal på högtidsdagen 1873	—	49.	3.
Till enkedrottning Josephina d. 13 juni 1873. Skaldestycke	—	49.	221.
Aurora-förbundet i Upsala. Litteraturhistorisk skildring (1873)	—	49.	227.
Dantes Commedia divina. Öfverblick (1874)	—	50.	227.
Minne af Nils von Rosenstein	—	52.	67.
Bidrag till kännedomen om Leopolds tidigaste skaldeförsök (1878)	—	53.	179.
CARLSON, F. F. Inträdestal (19 mars 1861) öfver herr C. A. Agardh	—	33.	1.
Tal på högtidsdagen 1861	—	35.	3.
Minne af Gustaf Otto Stenbock	—	48.	19.
CASSTRÖM, S. N. (Åreminne öfver Lennart Torstenson) 1786	1.	—	282.
Försynen. Ode (1787)	2.	—	203.
CEDERSTRÖM, R. (Sång öfver Johan Gabriel Oxenstjerna) 1844	—	22.	308.
(Om lärodikten) 1847	—	23.	306.
CELSIUS, O. Inträdestal (27 maj 1786)	1.	—	123.
CHORÆUS, M. (Poem till teaterns sånggudinnor) 1799	—	2.	248.
Ehrensvärd. Skaldesång (1802)	—	3.	111.
CLEWBERG, se Edelcrantz.			
DAHLGREN, F. A. (Sappho på Leukas) 1841	—	21.	384.
Inträdestal (20 dec. 1871) öfver herr A. A. Grafström	—	47.	9.
DE GEER, L. Inträdestal (20 dec. 1862) öfver herr A. M. Strinnholm	—	36.	5.
Tal på högtidsdagen 1865	—	40.	3.
— på högtidsdagen 1874	—	50.	3.
Svar till herr Sundberg på hans inträdestal	—	50.	89.
EDELCRANTZ, A. N. Inträdestal (2 dec. 1786) öfver grefve C. F. Scheffer	1.	—	189.
Svar till herr Tingstadius på hans inträdestal	5.	—	306.
— till herr Silverstolpe	5.	—	353.
Tal på högtidsdagen 1796	—	2.	v.
— på högtidsdagen 1815	—	7.	133.
EKMARCK, L. A. (Freden) 1847	—	23.	307.
ENBERG, L. M. Åreminne öfver Johan Banér (1814)	—	7.	51.
Afhandling om sambandet emellan en rätt smak och en rätt förstånds-odling m. m. (1815)	—	7.	283.
Åreminne öfver Magnus Stenbock (1817)	—	8.	197.
Inträdestal (21 febr. 1825) öfver herr N. v. Rosenstein	—	11.	271.
Tal på högtidsdagen 1838	—	19.	139.
Svar till herr Strinnholm på hans inträdestal	—	19.	285.

ENEROTH, P. O. (Hake sjökonung) 1846	—	23.	16.
(Dikter) 1858	—	31.	59.
ESSÉN, L. (Sigurd Olofsson. Dram i 4 akter) 1869	—	45.	103.
EURENIUS, J. L. (Aminta, ett herdedrama af Torquato Tasso, öfvers.) 1873	—	49.	15.
FAHLCRANTZ, C. E. Inträdestal (15 jan. 1844) öfver herr C. P. Hagberg	—	22.	92.
Tal på högtidsdagen 1848	—	24.	171.
— på högtidsdagen 1852	—	26.	171.
Svar till herr Reuterdahl på hans inträdestal	—	26.	214.
Minne af Jesper Svedberg	—	26.	223.
FERSEN, F. A. v. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	55.
FLEMING, C. A. Inträdestal (23 nov. 1799) öfver herr J. Stenhammar	—	2.	212.
Tal på högtidsdagen 1802	—	3.	53.
— på högtidsdagen 1806	—	4.	115.
Svar till herr Rutström på hans inträdestal	—	7.	36.
Tal på högtidsdagen 1818	—	8.	317.
Svar till grefve Mörner på hans inträdestal	—	9.	39.
FRANZÉN, F. M. Sång öfver grefve Gustaf Filip Creutz (1797)	—	2.	41.
Inträdestal (27 nov. 1811) öfver grefve G. F. Gyllenborg	—	6.	29.
Minne af Johan Nilsson Liljehöök	—	6.	315.
— af Johan Skytte	—	6.	353.
— af Nils Rosén von Rosenstein	—	7.	99.
— af Johan Tobias Sergel	—	7.	331.
— af Jakob Gyllenborg	—	8.	113.
— af Fredrik Henrik af Chapman	—	8.	285.
— af fru Anna Maria Lenngren	—	8.	325.
— af Jakob Bagge	—	9.	139.
— af Matthias Björnklou	—	9.	235.
— af Carl Magnus Stuart	—	10.	137.
— af Andreas Rydelius	—	10.	309.
— af Magnus Gabriel De la Gardie	—	11.	29.
Skaldestycke vid tillträdandet af sekreterarebefattningen i Akademien (1824)	—	11.	152.
Minne af Jonas Alströmer	—	11.	243.
— af Schering Rosenhane	—	11.	343.
Tal vid Akademiens sammankomst 29 nov. 1826	—	12.	27.
Svar till herr Valerius på hans inträdestal	—	12.	113.
Minne af Arvid Wittenberg	—	12.	139.
— af Carl Wilhelm Scheele	—	12.	533.
— af Clas Rålamb	—	13.	197.
— af Louis De Geer	—	13.	301.
— af Erik Lindskjöld	—	14.	311.
— af Gustaf von Psilander	—	15.	17.
— af Johannes Rudbeckius	—	15.	63.
Afhandling om det nationliga och fosterländska i Svenska vitterheten under Gustaf III:s tidehvarf	—	15.	231.
Minne af Carl August Ehrensvärd	—	15.	253.
— af Per Abraham Örnsköld	—	15.	471.

Minne af Gustaf Filip Creutz	—	16.	67.
Gustaf III med de förste Aderton af Svenska Akademien. Samtal i odödligheten den 5 april 1836	—	16.	229.
Minne af Nils Brahe	—	17.	397.
— af Johan Stjernhöök	—	19.	33.
— af Bengt Lidner	—	19.	289.
— af Henrik Gabriel Porthan	—	20.	41.
— af Gustaf Bonde	—	20.	299.
— af Carl Gustaf Wrangel	—	21.	387.
— af Laurentius Petri Nericius	—	22.	13.
— af Carl Rudenschöld	—	22.	121.
— af Per Wilhelm Wargentin	—	22.	313.
FRIES, E. M. Inträdestal (2 dec. 1847) öfver herr Erik Gustaf Geijer	—	23.	173.
Tal på högtidsdagen 1849	—	25.	1.
Improviseradt föredrag vid samma tillfälle	—	25.	44.
FRYXELL, A. Karakteristik af tiden och de utmärkta handlande personerna i Sverige från år 1592 till 1600 (1830)	—	14.	155.
Inträdestal (23 maj 1841) öfver herr Johan Olof Wallin	—	21.	1.
Åreminne öfver Erik Dahlberg (1848)	—	24.	183.
FRYXELL, O. (De bergtagne) 1832	—	15.	59.
Slaget vid Brunkeberg (1834)	—	15.	369.
(Bråvalla slag) 1845	—	22.	382.
GELJER, E. G. Åreminne öfver Sten Sture d. ä. (1803)	—	3.	151.
Svar på frågan: Hvilka fördelar kunna vid menniskors moraliska uppfostran dragas af deras inbillningsgåfva? (1810)	—	5.	263.
Inträdestal (25 jan. 1826) öfver friherre M. Ramel	—	12.	1.
Svar till herr Ling på hans inträdestal	—	16.	51.
Teckning af Sveriges tillstånd och af de förnämsta handlande personerna under tiden från konung Carl XII:s död till konung Gustaf III:s anträde af regeringen	—	18.	—
Tal på högtidsdagen 1837	—	19.	1.
Svar till friherre Berzelius på hans inträdestal	—	19.	26.
— till herr C. F. af Wingård	—	19.	134.
Tal på högtidsdagen 1842	—	22.	1.
— på högtidsdagen 1844	—	22.	199.
Minne af Otto Wilhelm Königsmark	—	22.	387.
Tal på högtidsdagen 1846	—	23.	1.
Åreminne öfver Georg Stjernhjelm (1840)	—	23.	151.
GENBERG, P. Inträdestal (5 juni 1872) öfver herr H. Reuterdahl	—	47.	211.
GRAFSTRÖM, A. A. Sång i anledning af kronprinsens och kronprinsessans förmälning (1825)	—	11.	327.
Inträdestal (26 maj 1840) öfver grefve A. G. Mörner	—	20.	215.
Svar till herr B. E. Malmström på hans inträdestal	—	25.	375.
Tal på högtidsdagen 1850	—	25.	387.

GRAFSTRÖM, T. F. (Frans Michael Franzén. Elegier) 1848	—	24.	180.
(Sångens framtid) 1852	—	26.	220.
Fjell-Lappen. Skaldestycke (1860)	—	33.	119.
GRANBERG, P. A. (Åreminne öfver Sten Sture d. äldre) 1799	—	2.	247.
(Åreminne öfver den samme) 1803	—	3.	200.
Jorund. Lyrisk tragedi (1812)	—	6.	265.
(Framtiden. Skaldestycke) 1813 *	—	6.	350.
(Odödligheten, efter Delille) 1814	—	7.	96.
GRANGREN, J. P. (Framtiden. Skaldestycke) 1800	—	3.	6.
(Samhälls-förbindelserna. Skaldestycke) 1807	—	5.	7.
GRAVANDER, L. F. Imitationer efter Ovidius (1810)	—	5.	347.
(Skaldedikter) 1811	—	6.	169.
(Landtmannens lycksalighet) 1811	—	6.	169.
(Vishetens källa) 1812	—	6.	312.
GRUBBE, S. Inträdestal (20 nov. 1830) öfver herr C. G. af Leopold	—	14.	1.
Tal på högtidsdagen 1834	—	15.	357.
En blick på utvecklingen af de filosofiska undersökningarna om det sköna och konsten under det senast förflutna halfva århundradet (1836)	—	16.	203.
Tal på högtidsdagen 1843	—	22.	83.
Svar till herr Fahlcrantz på hans inträdestal	—	22.	113.
— till herr Böttiger	—	23.	288.
Tal på högtidsdagen 1847	—	23.	297.
GRÖNLUND, J. U. (Lapska minnen) 1847	—	23.	307.
GUSTAF III. Tal vid Akademiens instiftelse	1.	—	10.
Åreminne öfver Lennart Torstenson (1786)	1.	—	245.
GYLDENSTOLPE, N. Ph. Inträdestal (11 dec. 1789) öfver grefve A. J. von Höpken	3.	—	3.
GYLLENBORG, G. F. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	71.
Ett stycke ur poemet Tåget öfver Bält	1.	—	295.
Tal på högtidsdagen 1792	4.	—	219.
GÖRANSSON, Z. (Öfversättningar från Latinska skalder) 1847	—	23.	307.
HAGBERG, C. A. (Öfversättning af episoden om Olindo och Sophronia i Tassos *Befriade Jerusalem*) 1831	—	15.	14.
Sång i anledning af minnesfesten den 6 november 1832 (1834)	—	15.	451.
(Åreminne öfver Georg Stjernhjelm) 1839	—	20.	33.
Inträdestal (18 maj 1852) öfver herr A. C. af Kullberg	—	26.	183.
HAGBERG, C. P. Åreminne öfver Axel Oxenstjerna (1808)	—	5.	65.

* I Handl. uppgifves, genom tryckfel, Per *Olof* Granberg såsom detta skaldestyckes förf., hvilket föranledt, att i Hammarskölds *Svenska Vitt.* (2 uppl.) en särskild förf. med sådant namn blifvit införd. Akad:s prot. 16 dec. 1813 utvisar, att stycket är författadt af Per *Adolf* Granberg.

Inträdestal (29 okt. 1821) öfver friherre A. N. Edelcrantz	—	10.	1.
Svar till grefve Skjöldebrand på hans inträdestal	—	10.	205.
Tal på högtidsdagen 1822	—	10.	211.
HAMILTON, H. L. H. Inträdestal (24 jan. 1859) öfver friherre C. D. Skogman	—	31.	9.
Tal på högtidsdagen 1860	—	33.	109.
— på högtidsdagen 1869		45.	3.
Yttrande i anledning af herr C. G. Strandbergs inträdestal	—	45.	97.
Minne af Carl Gustaf Rehnsköld	—	53.	23.
HERMANSSON, M. v. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	53.
HERTZMAN, J. A. (Om rätta sättet att skrifva historien) 1800	—	3.	5.
(Teckning af Venetianska republikens handelsvälde m. m.) 1824	—	11.	204.
HILDEBRAND, B. E. Inträdestal (20 dec. 1866) öfver herr L. M. Enberg	—	41.	111.
Tal på högtidsdagen 1872	—	48.	3.
HILDEBRANDSSON, H. (Svar på frågan: Är icke känslan af det sköna till sin grund religiös? m. m.) 1851	—	26.	8.
HOLLANDER, S. A. (Första bönhörelsen) 1846	—	23.	17.
HOLLANDER, S. H. (Gustaf Vasa. Skaldestycke) 1840	—	20.	291.
HOLMSTRÖM, C. F. A. (Amor och Psyche) 1849	—	25.	73.
(Sång öfver A. M. Lenngren) 1856	—	29.	90.
HWASSER, I. Inträdestal (20 dec. 1854) öfver herr S. Grubbe	—	28.	7.
Tal på högtidsdagen 1856	—	29.	3.
Svar till herr Thomander på hans inträdestal	—	29.	227.
HÖPKEN, A. J. v. Tal till konung Gustaf den tredje vid Akademiens instiftelse	1.	—	41.
Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	45.
HÖRNER, J. H. (Drottning Kristinas första natt i Rom) 1846	—	23.	17.
INGELMAN, G. G. Gustaf II Adolf. Sång (1836)	—	17.	377.
(Årets tider. Skaldestycke) 1836	—	17.	391.
JOLIN, J. C. (Fjellbruden) 1845	—	22.	383.
JÄRTA, C. Th. Försök att utreda orsakerna till drottning Kristinas afsägelse af Svenska kronan (1824)	—	11.	159.
Åreminne öfver konungarne Gustaf II Adolf och Carl X Gustaf (1836)	—	17.	173.
JÄRTA, H. Inträdestal (29 nov. 1826) öfver friherre G. G. Adlerbeth	—	12.	33.
Minne af Gustaf Cronhjelm	—	23.	21.
KELLGREN, J. H. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	47.
Svar till friherre Armfelt på hans inträdestal	1.	—	93.
— till herr Nordin	1.	—	115.
— till herr Celsius	1.	—	134.

Svar till herr J. Wingård på hans inträdestal	1.	—	156.
Tal på högtidsdagen 1786	1.	—	231.
Svar till herr Murberg på hans inträdestal	2.	—	25.
— till herr Sjöberg	2.	—	47.
KJELLANDER, B. (Öfversättningar från Horatius) 1804	—	4.	6.
KNÖS, T. Ragnar Lodbrok. Skaldestycke (1851)	—	26.	11.
(Smärre skaldestycken) 1851	—	26.	89.
(Pagen. Smärre skaldestycken) 1868	—	44.	23.
KRÆMER, R. von. (Nordens natur) 1850	—	25.	393.
KULLBERG, A. C. af (Poem till teaterns sånggudinnor) 1799	—	2.	247.
(En blick på menskligheten missöden) 1800	—	3.	5.
Ålderdomen. Skaldestycke (1802)	—	3.	97.
Den husliga sällheten. Skaldestycke (1805)	—	4.	85.
Inträdestal (15 nov. 1817) öfver herr A. G. Silverstolpe	—	8.	131.
Tal på högtidsdagen 1817	—	8.	193.
Svar till herr Tegnér på hans inträdestal	—	9.	113.
Tal på högtidsdagen 1819	—	9.	121.
Svar till herr C. v. Rosenstein på hans inträdestal	—	9.	217.
— till herr C. P. Hagberg	—	10.	34.
Tal på högtidsdagen 1821	—	10.	43.
KULLBERG, C. A. (Qvinnans skapelse) 1847	—	23.	307.
(Sonetter till Julia) 1848	—	24.	179.
Armidas ö. Episod ur Tassos *Befriade Jerusalem.* Öfversättning (1857)	—	30.	11.
Inträdestal (29 maj 1866) öfver herr B. E. Malmström	—	41.	61.
KULLBERG, K. A. (Sång öfver Leopold) 1830	—	14.	306.
LAGERBJELKE, G. Inträdestal (25 sept. 1819) öfver friherre C. B. Zibet	—	9.	119.
Tal på högtidsdagen 1820	—	9.	227.
— på högtidsdagen 1823	—	11.	3.
— till Lars Hjortsberg vid samma tillfälle	—	11.	23.
Svar till grefve Wirsén på hans inträdestal	—	12.	205.
Tal på högtidsdagen 1830	—	14.	139.
— på högtidsdagen 1832	—	15.	47.
LAGUS, G. (Riddar Uno och hans söner) 1864	—	39.	62.
LEFFLER, E. D. Åreminne öfver Jakob Pontus De la Gardie (1794)	5.	—	145.
LEHNBERG, M. Åreminne öfver Birger Jarl (1787)	2.	—	103.
Åreminne öfver Carl Carlsson Gyllenhjelm (1788)	2.	—	243.
Inträdestal (17 mars 1790) öfver grefve M. v. Hermansson	3.	—	93.
Tal på högtidsdagen 1805	—	4.	47.
LEOPOLD, C. G. af Inträdestal (21 juni 1786)	1.	—	161.
Tal vid sammankomsten den 10 dec. 1790	3.	—	137.
Svar till herr Zibet på hans inträdestal	3.	—	167.
Tal på högtidsdagen 1790	3.	—	177.
— vid sammankomsten den 26 jan. 1791	4.	—	3.

Tal på högtidsdagen 1797	—	2.	39.
Afhandling om Svenska stafsättet	—	1.	—
Svar till herr Stenhammar på hans inträdestal	—	2.	155.
Det slutande århundradet. Skaldesång (1799)	—	2.	202.
Sång öfver aftäckningen af konung Carl XIII:s bildstod (1823)	—	11.	13.
Undersökning om grunderna till Svenska stafsättet	—	17.	1.
LEVIN, C. H. (Om sambandet emellan den estetiska känslan och den religiösa) 1849	—	25.	50.
LIDFORSS, E. A. (*Flickan från Andros* af Terentius, öfvers.) 1871	—	47.	57.
LILJA, N. (Menniskans åldrar) 1836	—	17.	393.
LINDBLAD, E. W. Sång öfver Anna Maria Lenngren (1860)	—	33.	135.
LINDBLOM, J. A. Inträdestal (8 juli 1809) öfver herr M. Lehnberg	—	5.	153.
Tal på högtidsdagen 1809	—	5.	223.
— på högtidsdagen 1816	—	8.	3.
LINDEBERG, A. (Drottning Blanca, tragedi) 1817	—	8.	271.
Mina drömmar. Skaldestycke (1819)	—	9.	125.
(Idéer om förståndets och fantasiens förhållande till hvarandra i skaldekonsten) 1820	—	9.	231.
(Lifvet. Skaldestycke) 1827	—	12.	530.
LINDEBLAD, A. (Främlingen) 1831	—	15.	13.
(Missionären) 1838	—	19.	288.
(Fosterländska sånger) 1842	—	22.	5.
Vid Tegnérs död. Skaldestycke (1846)	—	23.	7.
LINDFORS, A. O. (En sommarsaga från Vermland) 1874	—	50.	94.
LING, P. H. Inträdestal (27 juni 1835) öfver grefve A. F. Skjöldebrand	—	16.	1.
LJUNGGREN, G. Jemförelse emellan Ehrensvärd och Winckelmann såsom konstfilosofer (1856)	—	29.	15.
Inträdestal (29 maj 1866) öfver herr J. H. Thomander	—	41.	1.
Minne af Jakob Frese	—	41.	271.
Tal på högtidsdagen 1867	—	43.	3.
Svar till herr Wennerberg på hans inträdestal	—	43.	83.
Om Ehrensvärds konstfilosofiska ståndpunkt	—	46.	375.
Svar till herr Genberg på hans inträdestal	—	47.	297.
Minne af Erik Sjöberg (Vitalis)	—	50.	97.
Om Tegnérs Frithiofs Saga. Förra afdelningen	—	52.	275.
— — — — Senare afdelningen	—	53.	211.
Tal på högtidsdagen 1877	—	53.	3.
Svar till herr Rydberg på hans inträdestal	—	53.	173.
LUNDGREN, J. E. (Öfversättning af Goethes Herman och Dorothea) 1845	—	22.	383.
MALMSTRÖM, B. E. Angelika, elegier (1840)	—	20.	277.
Inträdestal (18 dec. 1850) öfver herr F. M. Franzén	—	25.	297.
Tal på högtidsdagen 1857	—	30.	3.

Tal på högtidsdagen 1862	—	36.	3.
Svar till friherre De Geer på hans inträdestal	—	36.	21.
— till herr C. W. A. Strandberg	—	36.	76.
Tal på högtidsdagen 1864	—	39.	3.
Svar till herr Svedelius på hans inträdestal	—	39.	54.
MALMSTRÖM, K. R. (Elden. Skaldestycke) 1871	—	47.	57.
MANDERSTRÖM, L. Inträdestal (20 dec. 1853) öfver herr J. D. Valerius	—	27.	11.
Tal på högtidsdagen 1859	—	32.	3.
— på högtidsdagen 1868	—	44.	3.
MANKELL, A. (Afhandling om medeltidens andeliga skådespel i kyrkan och på teatern) 1854	—	28.	98.
MELIN, H. M. Inträdestal (20 dec. 1866) öfver herr J. Börjesson	—	41.	151.
MELLIN, G. H. (Erik den fjortonde och hans son. Monologer) 1828	—	13.	192.
(Gyrith) 1833	—	15.	228.
(Slafven) 1840	—	20.	291.
MODIN, C. V. (Diktförsök) 1874	—	50.	93.
MURBERG, J. Inträdestal (13 maj 1787)	2.	—	3.
MÖRNER, A. G. Svar på frågan: Hvilka äro medlen att hos ett folk väcka och underhålla patriotism och en rätt nationlig anda? (1812)	—	6.	199.
Inträdestal (2 mars 1819) öfver herr J. Wingård	—	9.	1.
Tal på högtidsdagen 1824	—	11.	149.
Svar till herr Enberg på hans inträdestal	—	11.	312.
Tal på högtidsdagen 1825	—	11.	323.
Svar till herr Geijer på hans inträdestal	—	12.	21.
Tal på högtidsdagen 1831	—	15.	7.
NERVANDER, J. J. (Minnessång i Israel) 1832	—	15.	58.
NICANDER, K. A. (Fosterlandskänslan) 1825	—	11.	339.
Tassos död (1826)	—	12.	123.
(Månskensnatten vid Albano) 1831	—	15.	13.
NORDFORSS, C. G. Sång öfver grefve Baltzar Horn (1789)	3.	—	51.
Sång öfver Sveriges kronprins Carl August (1810)	—	6.	127.
Viljan. Moralisk afhandling (1822)	—	10.	215.
NORDIN, C. G. Inträdestal (13 maj 1786)	1.	—	99.
Minne af Erik Dahlberg	1.	—	301.
— af Clas Christersson Horn	2.	—	215.
— af Petter Julius Coyet	2.	—	327.
— af Nils Göransson Stjernsköld	3.	—	65.
— af Rutger von Ascheberg	3.	—	431.
— af Georg Stjernhjelm	4.	—	197.
— af Simon Grundel Helmfelt	4.	—	255.
— af Haquin Spegel	4.	—	311.
— af Samuel Klingenstjerna	5.	—	257.
— af Nicodemus Tessin	—	2.	61.
— af Olof von Dalin	—	2.	171.
— af Adam Ludvig Lewenhaupt	—	2.	251.

Minne af Erik Hansson Soop	—	3.	7.
— af Clas Fleming	—	3.	29.
— af Anders Celsius	—	3.	127.
— af Gustaf Horn	—	3.	249.
— af Hans Wachtmeister	—	4.	9.
— af Henrik Wrede	—	4.	99.
— af Christofer Polhem	—	4.	121.
— af Hans Christofer von Königsmark	—	5.	9.
— af David Klöker von Ehrenstrahl	—	5.	133.
— af Per Brahe den yngre	—	5.	229.
— af Bengt Oxenstjerna	—	5.	359.
— af Johan Ihre	—	6.	171.
NYBLOM, C. R. (Arion) 1853	—	27.	175.
NYBOM, J. (Aminas sång) 1838	—	19.	2885.
(Kristliga elegier) 1845	—	22.	382.
OEHLENSCHLÄGER, A. Dansk sångartack (1842)	—	22.	9.
OSCAR FREDRIK, hertig af Östergötland. Ur Svenska flottans minnen. Dikter (1857)	—	30.	51.
OXENSTJERNA, G. L. Lefvernesbeskrifningar öfver grefve Magnus Stenbock och hertigen af Villars. (1790)	3.	—	179.
OXENSTJERNA, J. G. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	58.
Tal på högtidsdagen 1793	4.	—	289.
Åreminne öfver konung Gustaf III (1794)	5.	—	5.
Tal på högtidsdagen 1800	—	3.	3.
Svar till herr A. C. af Kullberg på hans inträdestal	—	8.	183.
PALIN, N. G. (Ode öfver Gustaf II Adolfs anträde till regeringen) 1786	1.	—	294.
PETERSON, P. J. (Sapphos klagan) 1843	—	22.	118.
PONTIN, M. C. (Åreminne öfver Erik Dahlberg) 1845	—	22.	382.
RAMEL, M. Inträdestal (30 apr. 1802)	—	3.	271.
REGNÉR, G. Gustaf Vasa till Hemming Gadd. Heroid (1788)	2.	—	313.
(Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn) 1790	3.	—.	178.
Svar på frågan: Om ålderdomen är, efter naturens inrättning, ett tillstånd af förlorad sällhet, eller blott ett tillstånd af ombytta föremål derför? (1802)	—	3.	57.
REUTERDAHL, H. Inträdestal (20 dec. 1852) öfver herr C. F. af Wingård	—	26.	179.
Tal på högtidsdagen 1854	—	28.	3.
Svar till herr Hwasser på hans inträdestal	—	28.	91.
ROOS, W. (Runo-sångarens död) 1846	—	23.	17.
ROSENSTEIN, C. v. Inträdestal (10 apr. 1820) öfver herr J. A. Lindblom	—	9.	179.
ROSENSTEIN, N. v. Inträdestal (5 apr. 1786), och svar till de ledamöter, som på samma gång togo sitt inträde	1.	—	75.

Tal på högtidsdagen 1786	1.	—	233.
Tal till konung Gustaf III i anledning af äreminnet öfver Lennart Torstenson	1.	—	324.
Anmärkningar om vitterhet och smak	2.	—	55.
Tal på högtidsdagen 1794	5.	—	143.
— på högtidsdagen 1808	—	5.	43.
— på högtidsdagen 1810	—	5.	259.
Svar till herr Wallin på hans inträdestal	—	6.	23.
— till friherre af Wetterstedt	—	6.	120.
Tal på högtidsdagen 1811	—	6.	151.
RUDA, E. W. (Aristomenes på Rhodus) 1832	—	15.	59.
RUDERS, C. E. (Slutet af konung Albrechts regering) 1826	—	12.	121.
RUNEBERG, J. L. (Grafven i Perrho) 1831	—	15.	13.
RUTSTRÖM, C. B. Fabeln om Phaëton, efter Ovidius (1803)	—	3.	225.
Inträdestal (2 dec. 1813) öfver herr C. G. Nordin	—	7.	1.
RYDBERG, V. Inträdestal (22 maj 1878) öfver herr C. W. A. Strandberg	—	53.	125.
RYDQVIST, J. E. Framfarna dagars vittra idrotter i jemförelse med samtidens (1827)	—	12.	289.
Inträdestal (20 dec. 1849) öfver friherre Jakob Berzelius	—	25.	9.
Ljus och irrsken i språkets verld. Afhandling	—	39.	105.
Svenska Akademiens ordbok, historiskt och kritiskt betraktad (1869)	—	45.	249.
SANDER, N. F. Den fallande stjernan. Sånger till Selma (1853)	—	27.	61.
SANNDAHL, G. (Sång öfver Lennart Torstenson) 1842	—	22.	5.
SCHANTZ, G. v. (Äreminne öfver Sten Sture den äldre) 1799	—	2.	247.
(Om vältaligheten) 1800	—	3.	5.
(Tal af Gustaf Vasa) 1809	—	5.	226.
(Jemförelse emellan konungarne Gustaf I och Gustaf II Adolf) 1828	—	13.	191.
SCHARTAU, I. E. (Medborgaren) 1811	—	6.	169.
SCHERINI, P. H. Augusti tidehvarf. Skaldestycke. (1849)	—	25.	51.
SCHRÖDERHEIM, E. Inträdestal (5 apr. 1786)	1.	—	68.
Svar till grefve Gyldenstolpe på hans inträdestal	3.	—	41.
Tal på högtidsdagen 1789	3.	—	49.
Svar till herr Lehnberg på hans inträdestal	3.	—	129.
SCHYBERG, S. G. Äreminne öfver Bengt Oxenstjerna (1827)	—	12.	215*b*.
SELAHN, A. (Euripides' skådespel, öfvers. 1:a delen)	—	43.	89.
SILVERSTOLPE, A. G. Äreminne öfver Birger Jarl (1787)	2.	—	173.
Äreminne öfver Sten Sture den yngre (1791)	4.	—	145.
Skaldebref till dem som söka ett odödligt namn (1792)	4.	—	239.

Inträdestal (4 mars 1795) öfver grefve F. A. v. Fersen	5.	—	317.
Svar till herr Blom på hans inträdestal	—	2.	31.
Afhandling om vitterhetens inflytelse på förståndsodlingen och sederna	—	2.	275.
Svar till herr Franzén på hans inträdestal	—	6.	91.
Tal på högtidsdagen 1814	—	7.	45.
SILVERSTOLPE, G. L. (Segerkronan) 1839	—	20.	33.
(Sadis syn) 1841	—	21.	384.
SJÖBERG, N. L. Gustaf II Adolfs anträde till regeringen. Ode (1786)	1.	—	263.
Inträdestal (13 maj 1787)	2.	—	30.
Tal på högtidsdagen 1787	2.	—	53.
— på högtidsdagen 1788	2.	—	241.
— på högtidsdagen 1807	—	5.	3.
SKJÖLDEBRAND, A. F. Inträdestal (21 okt. 1822) öfver herr N. L. Sjöberg	—	10.	171.
SKOGMAN, C. D. Inträdestal (20 dec. 1848) öfver herr Hans Järta	—	24.	131.
SNOILSKY, C. J. G. Inträdestal (20 dec. 1876) öfver herr P. Genberg	—	52.	13.
SNOILSKY, G. (Öfversättning af Boileau's *Art Poétique*) 1815	—	7.	280.
SPARRE, G. G. S. (Sång öfver Frans Michael Franzén) 1872	—	48.	15.
STAGNELIUS, E. J. (Sång till qvinnorna i Norden) 1818	—	8.	322.
STENHAMMAR, J. Sång öfver Baltzar Horn (1789)	3.	—	461.
Sång öfver segern vid Svensksund (1793)	4.	—	293.
Skaldestycke om religionens nödvändighet för samhällens bestånd (1794)	5.	—	221.
Inträdestal (14 mars 1798) öfver herr J. H. Kellgren	—	2.	83.
STENHAMMAR, M. (Öfversättning ur Virgilius) 1806	—	4.	118.
(Öfversättning af Boileau's *Art Poétique*) 1808	—	5.	130.
STJERNSTOLPE, J. M. (Öfversättning från Horatius) 1818	—	6.	350.
STRANDBERG, C. G. (Efterbildningar från Horatius) 1849	—	25.	73.
Esaias Tegnér. Minnesruna (1853)	—	27.	163.
(Birger Jarl. Skaldestycke) 1854	—	28.	98.
(Sång i anledning af Berzelii minnesstod) 1855	—	28.	193.
Efterbildningar från Anakreon (1861)	—	35.	11.
Inträdestal (20 dec. 1869) öfver frih. B. v. Beskow	—	45.	9.
Tal på högtidsdagen 1870	—	46.	3.
Svenska Akademiens underd. utlåtande i fråga om statsanslaget till befordran af Akademiens ordboksarbete	—	48.	491.
STRANDBERG, C. W. A. Inträdestal (20 dec. 1862) öfver herr I. Hwasser	—	36.	25.
Tal på högtidsdagen 1863	—	38.	3.

Svar till herr Ljunggren på hans inträdestal ...	—	41.	53.
— till herr C. A. Kullberg ...	—	41.	99.
STRINNHOLM, A. M. Inträdestal (20 dec. 1838) öfver grefve G. af Wetterstedt ...	—	19.	144.
STRÖMBERG, T. (Invalidens saga) 1851 ...	—	26.	89.
(Holofzin. Skaldestycke) 1856 ...	—	29.	90.
STURTZENBECKER, O. P. (Veidi Alf) 1832 ...	—	15.	59.
SUNDBERG, A. N. Inträdestal (20 dec. 1874) öfver grefve L. Manderström ...	—	50.	11.
Tal på högtidsdagen 1875 ...	—	51.	3.
Svar till herr Anderson på hans inträdestal ...	—	51.	53.
SVEDELIUS, W. E. Försök till en historisk framställning af de orsaker, hvilka under konung Carl XI:s regering föranledde statsskickets förändring (1841) ...	—	21.	89.
Inträdestal (20 dec. 1864) öfver herr C. A. Hagberg	—	39.	9.
Minne af Johan Upmarck-Rosenadler ...	—	40.	511.
Tal på högtidsdagen 1866 ...	—	41.	107.
Svar till herr Hildebrand på hans inträdestal ...	—	41.	147.
Yttrande i anledning af herr Melins inträdestal	—	41.	177.
Föredrag till firande af Birger Jarls och Stockholms grundläggnings sexhundraåriga minne (1866) ...	—	41.	181.
Minne af Carl Piper ...	—	44.	25.
— af Erik Larsson Sparre ...	—	46.	19.
— af Olaus Petri ...	—	49.	19.
— af grefve Svante Sture ...	—	51.	59.
SÅVE, C. (Vikingens drapa) 1842 ...	—	22.	6.
SÅVE, H. F. A. (*Foglarne*, lustspel af Aristofanes, öfvers.) 1868 ...	—	44.	23.
SÖDERVALL, K. F. (Hufvud-epokerna af det Svenska språkets utbildning) 1868 ...	—	44.	23.
TAMMELIN, P. O. W. (Sång öfver Frans Michael Franzén) 1872 ...	—	48.	16.
TEGNÉR, E. Svea (1811) ...	—	6.	155.
Inträdestal (22 juni 1819) öfver grefve J. G. Oxenstjerna ...	—	9.	47.
Svar till herr Agardh på hans inträdestal ...	—	15.	346.
Sång den 5 april 1836 ...	—	16.	241.
Minnessång öfver J. O. Wallin (1839) ...	—	20.	6.
Svar till herr Atterbom på hans inträdestal ...	—	20.	203.
— till herr Grafström ...	—	20.	259.
THEORELL, J. P. De två Rosornas strid om Engelska kronan (1816) ...	—	8.	7.
(Longobardiska rikets fall) 1818 ...	—	8.	321.
THOMANDER, J. H. Inträdestal (29 maj 1857) öfver herr P. D. A. Atterbom ...	—	29.	171.
TINGSTADIUS, J. A. Inträdestal (12 febr. 1795) öfver herr O. Celsius ...	5.	—	277.
TOLLIN, I. (Maria Eleonora. Skaldestycke) 1839 ...	—	20.	33.

TRANÉR, J. (Öfversättning af fabeln om Ceyx och Halcyone, i Ovidii Metamorfoser) 1805	—	4.	96.
(Öfversättning af fabeln om Orpheus och Eurydice dersammastädes) 1806	—	4.	119.
(Öfversättning af fabeln om Deukalion och Pyrrha dersammastädes) 1807	—	5.	7.
TÖRNEBLADH, H. R. (Afhandling om orsakerna till den Romerska republikens fall) 1857	—	30.	78.
(*Medea*, tragedi af Seneca, öfversättning) 1876	—	52.	65.
UTTERSTRÖM, O. Ph. (Carl XII. Skaldestycke) 1817	—	8.	271.
VALERIUS, J. D. (Sanningen) 1800	—	3.	5.
Tålamodet. Ode (1803)	—	3.	201.
(Den allmänna kärleken) 1804	—	4.	6.
(Mannastyrkan) 1807	—	5.	7.
Massilias belägring. Öfversättning från Lucani *Pharsalia* (1824)	—	11.	227.
Inträdestal (29 nov. 1826) öfver herr C. B. Rutström	—	12.	99.
Tal på högtidsdagen 1836	—	17.	169.
Svar till herr Skogman på hans inträdestal	—	24.	165.
Minne af Carl Michael Bellman	—	25.	77.
VARMAN, S. N. (Åran. Ode) 1787	2.	—	212.
VIRGIN, A. G. (Hoppets engel) 1849	—	25.	73.
WAHLGREN, E. (Fosterlandskänslan) 1801	—	3.	26.
WAHLIN, O. F. (Bröllopet på Gulleråsen) 1835	—	16.	63.
WALLIN, J. (Åreminne öfver Johan Banér) 1813	—	6.	349.
Det första korstågets historia (1815)	—	7.	137.
WALLIN, J. O. Öfversättningar från Horatius (1803)	—	3.	211.
Uppfostraren. Lärodikt (1805)	—	4.	53.
(Öfversättningar från Horatius) 1805	—	4.	96.
(Öfversättning af episoden om Camilla i Eneiden) 1805	—	4.	96.
(Öfversättning från Virgilius) 1807	—	5.	7.
Gustaf den tredje. Sång (1808)	—	5.	47.
Inträdestal (29 maj 1811) öfver grefve N. Ph. Gyldenstolpe	—	6.	1.
Tal på högtidsdagen 1813	—	6.	345.
— på högtidsdagen 1827	—	12.	219.
Svar till herr von Beskow på hans inträdestal	—	13.	73.
— till herr von Brinkman	—	13.	170.
Tal på högtidsdagen 1835	—	16.	55.
— vid Akademiens femtionde årsfest (1836)	—	16.	125.
Dödens engel. Religiöst poem	—	20.	13.
WALLIN, J. P. (Visby fall. Dikt i 10 sånger) 1871	—	47.	58.
(Mor och son) 1875	—	51.	57.
WALLMARK, P. A. (Handen. Skaldestycke) 1804	—	4.	6.
Sång till Finska arméns ära (1809)	—	5.	209.
WENNERBERG, G. Inträdestal (20 dec. 1867) öfver herr C. E. Fahlcrantz	—	43.	11.

Tal på högtidsdagen 1871	—	47.	3.
Svar till herr Dahlgren på hans inträdestal	—	47.	55.
WENSTRÖM, C. E. (Luthers prestvigning) 1837	—	19.	29.
WETTERBERGH, J. (Menniskan, skaldebref af Pope, öfversättning) 1814	—	7.	96.
WETTERSTEDT, G. af Inträdestal (16 dec. 1811) öfver herr J. Murberg	—	6.	97.
Tal på högtidsdagen 1812	—	6.	195.
Svar till friherre Lagerbjelke på hans inträdestal	—	9.	XXVIII.
Tal på högtidsdagen 1826	—	12.	119.
— på högtidsdagen 1829	—	13.	287.
Svar till herr Grubbe på hans inträdestal	—	14.	129.
Tal på högtidsdagen 1833	—	15.	223.
WIJKANDER, O. (*En konung!* Skådespel i 5 akter) 1869	—	45.	102.
WINBOM, J. A. (Arabernas utvandring till Spanien) 1818	—	8.	321.
WINGÅRD, C. F. af Inträdestal (31 maj 1838) öfver grefve G. Lagerbjelke	—	19.	77.
Tal på högtidsdagen 1841	—	21.	83.
Svar till herr Fries på hans inträdestal	—	23.	225.
WINGÅRD, J. Inträdestal (27 maj 1786)	1.	—	141.
WIRSÉN, G. F. Inträdestal (26 mars 1827) öfver herr I. R. Blom	—	12.	157.
ZIBET, C. B. Inträdestal (10 dec. 1790) öfver herr A. af Botin	3.	—	144.
Tal på högtidsdagen 1791	4.	—	143.
— på högtidsdagen 1799	—	2.	245.
— på högtidsdagen 1801	—	3.	23.
Svar till friherre Ramel på hans inträdestal	—	3.	289.
Tal på högtidsdagen 1804	—	4.	3.
ZIEDNER, M. W. (Jemförelse emellan Thebanske fältherren Epaminondas och konung Gustaf II Adolf) 1847	—	23.	306.
ÖDMANN, E. S. (Historia om det första korståget) 1813	—	6.	350.
(Försök öfver Islamismen) 1816	—	8.	110.
ÖLANDER, A. H. (Herjulf) 1862	—	36.	79.
ÖMAN, V. E. (Öfvers. af Euripides' *Medea*) 1859	—	32.	10.

Det af professorn vid Lunds universitet Johan Lundblad stiftade pris hafva följande författare erhållit:

År 1789. Hof-predikanten Magnus Lehnberg.
— 1790. Kaptenen Johan Magnus Lannerstjerna.
— 1791. Hof-sekreteraren Carl Michael Bellman.
— 1792. Professorn Johan Adam Tingstadius.
— 1793. Notarien Isak Reinhold Blom.
— 1794. Docenten Frans Michael Franzén.
— 1795. Notarien Isak Reinhold Blom.
— 1797. Studeranden Gustaf Winberg.
— 1798. Docenten Benjamin Carl Henrik Höijer.
— 1799. Stabs-adjutanten friherre Bengt Erland Sparre.
— 1800. Docenten Anders Carlsson Kullberg.
— 1801. Docenten Michael Choræus.
— 1802. Protokolls-sekreteraren Gustaf Regnér.
— 1803. v. Notarien Emanuel Wahlgren.
— 1804. Med. Doktorn Carl Birger Rutström.
— 1805. Amanuensen Per Adam Wallmark.
— 1806. Kopisten David Krutmeijer.
— 1807. Hof-predikanten Carl Petter Hagberg.
— 1808. Sekreteraren Johan David Valerius.
— 1809. Protokolls-sekreteraren Johan Erik Remmer.
— 1810. Rektorn Gustaf Abraham Silverstolpe.
— 1811. Konrektorn Carl Ulrik Broocman.
— 1812. Sekreteraren Per Adolf Granberg.
— 1813. Bergmästaren Gustaf Broling.
— 1814. Skolläraren Samuel Johan Hedborn.
— 1815. Fäktmästaren m. m. Per Henrik Ling.
— 1816. Kommersrådet Johan Adolf Hertzman.
— 1817. Expeditions-sekreteraren Jonas Magnus Stjernstolpe.
— 1818. Prosten Nils Salander.
— 1819. Sekreteraren Per Adolf Granberg.
— 1820. Med. Doktorn Göran Wahlenberg.
— 1821. Expeditions-sekreteraren Johan Erik Remmer.
— 1822. Akademie-adjunkten Magnus Bruzelius.
— 1823. Professorn Johan Wilhelm Zetterstedt.
— 1824. Seminarii-prefekten Carl Georg Rogberg.
— 1825. General-konsuln Johan Fredrik af Lundblad.
— 1826. Kopisten Karl August Nicander.
— 1827. Professorn Samuel Grubbe.
— 1828. Amanuensen vid Kongl. Biblioteket Johan Erik Rydqvist.

År 1829. Kongl. sekreteraren Georg Gabriel Ingelman.
— 1830. Professorn Johan Henrik Schröder.
— 1831. Komministern Carl Fredrik Dahlgren.
— 1832. Missionären Petrus Læstadius.
— 1833. Lektorn Anders Abraham Grafström.
(Det Lundbladska priset upphörde med sistnämnda år.)

Det af konung Carl XIV Johan år 1835 stiftade pris har blifvit tillagdt följande författare:

År 1836. Sekreteraren Anders Magnus Strinnholm.
— 1837. Professorn Per Henrik Ling.
— 1838. Professorn Carl Johan Schlyter.
— 1839. Amanuensen vid Kongl. Biblioteket Johan Erik Rydqvist.
— 1840. Akademie-adjunkten Carl Wilhelm Böttiger.
— 1841. Kongl. hofpredikanten, kyrkoherden Arvid August Afzelius.
— 1842. Expeditions-sekreteraren Johan Erik Remmer.
— 1843. Professorn Wilhelm Fredrik Palmblad.
— 1844. Professorn Henrik Reuterdahl.
— 1845. Professorn Per Daniel Amadeus Atterbom.
— 1846. Riks-arkivarien Johan Jakob Nordström.
— 1847. Protokolls-sekreteraren Nils Arfvidsson.
— 1848. Professorn Carl August Hagberg.
— 1849. Professorn Israel Hwasser.
— 1850. Lektorn Gunnar Wennerberg.
— 1851. Herr Anders Fredrik Dalin.
— 1852. Prosten Nils Lovén.
— 1853. Kanslirådet Per Adam Wallmark.
— 1854. Docenten Anders Uppström.
— 1855. Docenten Carl Gustaf Malmström.
— 1856. Professorn Fredrik Ferdinand Carlson.
— 1857. Professorn Abraham Cronholm.
— 1858. Riks-antiqvarien Bror Emil Hildebrand.
— 1859. Kontraktsprosten Gustaf Wilhelm Gumælius.
— 1860. Herr Carl Anders Kullberg.
— 1861. Herr Carl Wilhelm August Strandberg.
— 1862. Professorn Sven Nilsson.
— 1863. Domprosten Per Wieselgren.
— 1864. Bibliotekarien Carl Gustaf Styffe.
— 1865. Domprosten Hans Magnus Melin.

År 1866. Protokolls-sekreteraren Fredrik August Dahlgren.
— 1867. Prosten Gustaf Henrik Mellin.
— 1868. Kongl. Bibliotekarien Gustaf Edvard Klemming.
— 1869. Fältläkaren doktor Carl Anton Wetterbergh.
— 1870. Öfversten grefve Per Georg Sparre.
— 1871. Docenten Carl Pontus Wikner.
— 1872. Auditören Georg Scheutz.
— 1873. Professorn Zacharias Topelius.
— 1874. Professorn Theodor Wisén.
— 1875. Professorn Jakob Theodor Hagberg.
— 1876. Professorn Axel Nyblæus.
— 1877. Docenten Claes Annerstedt.

Dessutom har Akademien, såsom ett tecken af sin aktning, lemnat sin *stora prismedalj* åt Kansli-presidenten frih. Fredrik von Ehrenheim (1823), Hofsekreteraren Lars Hjortsberg (1823), Professorn Per Henrik Ling (1833), Professorn frih. Jakob Berzelius (1837), Biskopen och General-superintendenten i Sachsen Johann Heinrich Bernhard Dräseke (1837), Direktören Bernhard Crusell (1838), Professorn Johan Ludvig Runeberg (1839), Konsistorialrådet i Stralsund Gottlieb Mohnike (1840), Etatsrådet Adam Oehlenschläger (1842), Mamsell Fredrika Bremer (1844), Professorn Johan Henrik Thomander (1849), Herr Adolf Fredrik Lindblad (1852), Professorn Hans Magnus Melin (1853), Prosten Johan Börjesson (1856), Fru Emilie Flygare-Carlén (1862) och Prosten Arvid August Afzelius (1865); samt *den mindre skådepenningen i guld* åt Fru Julia Kristina Nyberg (1829), Mamsell Fredrika Bremer (1831), Fru Katarina Kristina Cramér (1833), Fru Ulrika Carolina Widström (1840), Läroverksadjunkten Anders Uppström (1850), Docenten Carl Säve (1854), Herr Richard Dybeck (1856), Herr Carl Wilhelm August Strandberg (1857), Ryttmästaren Peter von Möller (1858), Kammarjunkaren Leonard Fredrik Rääf (1859), Komministern Johan Wilhelm Beckman (1859), Med. Doktorn Herman Sätherberg (1870), Kongl. Hofmålaren Egron Lundgren (1871) och Skådespelaren vid Kongl. Teatern Edvard Mauritz Swartz (1876).

Förteckning på de af Svenska Akademien preglade minnespenningar.

1786. Kongl. Rådet och Fältmarskalken grefve Erik Dahlberg (1:300).
1787. Riksrådet och Amiralen frih. Clas Christersson Horn (2: 213).
1788. Kanslirådet och Ambassadören Petter Julius Coyet (2: 326).

789. Riksrådet och Amiralen Nils Göransson Stjernsköld (3: 64).
1790. Kongl. Rådet och Fältmarskalken grefve Rutger von Ascheberg (3: 430).
1791. Krigsrådet och Preses i Antiqvitets-kollegium Georg Stjernhjelm (4: 196).
1792. Riksrådet och Fältmarskalken friherre Simon Grundel Helmfelt (4: 254).
1793. Erkebiskopen Haquin Spegel (4: 310).
1794. Stats-sekreteraren Samuel Klingenstjerna (5: 255).
(Under åren 1795 och 1796 var Akademiens verksamhet, på regeringens befallning, afbruten.)
1797. Riksrådet och Öfverste Marskalken grefve Nicodemus Tessin (2: 59).
1798. Hofkansleren Olof von Dalin (2: 170).
1799. Riksrådet och Fältmarskalken grefve Adam Ludvig Lewenhaupt (2: 250).
1800. Öfversten Erik Hansson Soop (3: 6).
1801. Riksrådet, Öfverståthållaren och Amiralen Clas Fleming (3: 27).
1802. Astronomie Professorn Anders Celsius (3: 124).
1803. Riksmarsken grefve Gustaf Horn (3: 248).
1804. Kongl. Rådet och General-amiralen grefve Hans Wachtmeister (4: 8).
1805. Arfherren till Wredenhoff och Nyenhoff, Henrik Wrede (4: 97).
1806. Kommersrådet Christofer Polhem (4: 120).
1807. Riksrådet och Fältmarskalken grefve Hans Christofer von Königsmark (5: 8).
1808. Hof-intendenten David Klöker von Ehrenstrahl (5: 132).
1809. Riksdrotset grefve Per Brahe den yngre (5: 228).
1810. Kongl. Rådet och Kansli-presidenten grefve Bengt Oxenstjerna (5: 358).
1811. Kanslirådet och Skytteanske Professorn Johan Ihre (6: 170).
1812. Riks-fälttygmästaren Johan Nilsson Liljehöök (6: 313).
1813. Riksrådet friherre Johan Skytte (6: 351).
1814. Arkiatern Nils Rosén von Rosenstein (7: 98).
1815. Hof-intendenten Johan Tobias Sergel (7: 330).
1816. Kongl. Rådet grefve Jakob Gyllenborg (8: 112).
1817. Vice Amiralen Fredrik Henrik af Chapman (8: 284).
1818. Fru Anna Maria Lenngren (8: 324).
1819. Amiralen Jakob Bagge (9: 138).
1820. Riksrådet Matthias Björnklou (9: 233).
1821. General-löjtnanten friherre Carl Magnus Stuart (10: 136).
1822. Biskopen Andreas Rydelius (10: 307).
1823. Riksdrotset grefve Magnus Gabriel De la Gardie (11: 28).

1824. Kommersrådet Jonas Alströmer (11: 242).
1825. Riksrådet friherre Schering Rosenhane (11: 341).
1826. Riksrådet och Fältmarskalken grefve Arvid Wittenberg (12: 138).
1827. Kemisten Carl Wilhelm Scheele (12: 532).
1828. Kongl. Rådet friherre Claes Rålamb (13: 194).
1829. Louis De Geer, herre till Finspång och Löfstad (13: 299).
1830. Kongl. Rådet grefve Erik Lindskjöld (14: 309).
1831. Amiralen och Presidenten frih. Gustaf von Psilander (15: 15).
1832. Biskopen Johannes Rudbeckius (15: 61).
1833. General-amiralen grefve Carl August Ehrensvärd (15: 252).
1834. Landshöfdingen friherre Per Abraham Örnsköld (15: 470).
1835. Riksrådet och Kansli-presidenten grefve Gustaf Filip Creutz (16: 66).
1836. Fält-öfversten grefve Nils Brahe (17: 396).
1837. Hofrådet Johan Stjernhöök (19: 32).
1838. Skalden Bengt Lidner (19: 289).
1839. Kanslirådet Henrik Gabriel Porthan (20: 88).
1840. Riksrådet grefve Gustaf Bonde (20: 296).
1841. Riks-amiralen grefve Carl Gustaf Wrangel (21: 886).
1842. Erkebiskopen Laurentius Petri Nericius (22: 12).
1843. Riksrådet grefve Carl Rudenschöld (22: 119).
1844. Kongl. Vetenskaps-akademiens sekreterare Per Wilhelm Wargentin (22: 310).
1845. Fältmarskalken grefve Otto Wilhelm Königsmark (22: 385).
1846. Riksrådet grefve Gustaf Cronhjelm (23: 19).
1847. Professorn Olof Rudbeck den äldre (23: 309).
1848. Skalden Samuel Columbus (24: 256).
1849. Skalden Carl Michael Bellman (25: 75).
1850. Riksrådet grefve Gustaf Fredrik von Rosen (25: 396).
1851. Riksrådet friherre Samuel Åkerhjelm (26: 91).
1852. Biskopen Jesper Svedberg (26: 222).
1853. Riksmarsken grefve Lars Nilsson Kagg (27: 178).
1854. Kongl. Rådet grefve Fabian Wrede (28: 99).
1855. Bildhuggaren Bengt Erland Fogelberg (28: 194).
1856. Landshöfdingen, Vice Presidenten och Förste Arkiatern Urban Hjärne (29: 91).
1857. Riksrådet friherre Johan Gyllenstjerna (30: 80).
1858. Assessorn i Bergs-kollegium Emanuel Svedenborg (31: 60).
1859. Professorn Torbern Bergman (32: 12).
1860. Öfver-direktören Carl Bernhard Wadström (33: 183).
1861. Stats-sekreteraren Carl Gustaf af Leopold (35: 30).
1862. Kongl. Bibliotekarien Carl Christofer Gjörwell (36: 80).

1863. Riksrådet grefve Carl Gustaf Tessin (38: 14).
1864. Riksrådet grefve Sven Lagerberg (39: 62).
1865. Professorn Johan Upmarck-Rosenadler (40: 510).
1866. Skalden Jakob Frese (41: 269).
1867. Professorn Samuel Ödmann (43: 90).
1868. Kongl. Rådet grefve Carl Piper (44: 24).
1869. Skalden Johan Henrik Kellgren (45: 105).
1870. Riksrådet och Rikskansleren Erik Larsson Sparre (46: 17).
1871. Skalden Erik Johan Stagnelius (47: 60).
1872. Riks-amiralen grefve Gustaf Otto Stenbock (48: 17).
1873. Kyrko-reformatorn och historieskrifvaren Olaus Petri (49: 18).
1874. Skalden Erik Sjöberg (Vitalis) (50: 96).
1875. Riksmarsken grefve Svante Sture (51: 58).
1876. Landshöfdingen Nils von Rosenstein (52: 66).
1877. Kongl. Rådet och Fältmarskalken grefve Carl Gustaf Rehnsköld (53: 21).

Svenska Akademiens ledamöter efter deras nummer inom Akademien.

N:o 1. Riksrådet grefve ANDERS JOHAN VON HÖPKEN 20 mars 1786—9 maj 1789. Landshöfdingen grefve NILS PHILIP GYLDENSTOLPE 18 juni 1789—20 febr. 1810. Erkebiskopen JOHAN OLOF WALLIN 29 mars 1810—30 juni 1839. Professorn, Prosten ANDERS FRYXELL 1 juni 1840—

N:o 2. Riksrådet grefve CARL FREDRIK SCHEFFER 20 mars—27 aug. 1786. Presidenten friherre ABRAHAM NICLAS EDELCRANTZ 19 okt. 1786—15 mars 1821. Pastor Primarius CARL PETTER HAGBERG 1 juni 1821—15 sept. 1841. Biskopen CHRISTIAN ERIK FAHLCRANTZ 5 dec. 1842—6 aug. 1866. F. d. Statsrådet, Landshöfdingen GUNNAR WENNERBERG 6 dec. 1866—

N:o 3. Biskopen OLOF CELSIUS 20 mars 1786—15 febr. 1794. Biskopen JOHAN ADAM TINGSTADIUS 12 juni 1794—10 dec. 1827. Envoyén friherrre CARL GUSTAF VON BRINKMAN 11 febr. 1828—25 dec. 1847. Förre Statsministern för utrikes ärendena friherre ALBRECHT ELOF IHRE 9 juli 1849—3 nov. 1859. Kyrkoherden JOHAN BÖRJESSON 1 dec. 1859—6 maj 1866. Domprosten HANS MAGNUS MELIN 14 juni 1866—17 nov. 1877. Statsrådet CARL GUSTAF MALMSTRÖM 21 mars 1878—

N:o 4. Kongl. Sekreteraren JOHAN HENRIK KELLGREN 20 mars 1786—20 apr. 1795. Lektorn JOHAN STENHAMMAR 4 febr. 1797—31 jan. 1799. Riksmarskalken grefve CLAS ADOLF FLEMING 25 apr. 1799—12 maj 1831. Biskopen CARL ADOLF AGARDH 18 juli 1831—28 jan. 1859. F. d. Statsrådet FREDRIK FERDINAND CARLSON 1 dec. 1859—

N:o 5. Riksrådet grefve MATTHIAS VON HERMANSSON 20 mars 1786—25 juli 1789. Biskopen MAGNUS LEHNBERG 27 aug. 1789—9 dec. 1808. Erkebiskopen JAKOB AXELSSON LINDBLOM 9 febr. 1809—15 febr. 1819. Erkebiskopen CARL VON ROSENSTEIN 1 apr. 1819—2 dec. 1836. Professorn friherre JAKOB BERZELIUS 18 sept. 1837—7 aug. 1848. Kongl. Bibliotekarien JOHAN ERIK RYDQVIST 6 aug. 1849—17 dec. 1877. Professorn THEODOR WISÉN 29 maj 1878—

N:o 6. Biskopen JOHAN WINGÅRD 20 mars 1786—12 jan. 1818. Statsrådet grefve ADOLF GÖRAN MÖRNER 2 apr. 1818—30 jan. 1838. Professorn, Prosten ANDERS ABRAHAM GRAFSTRÖM 10 juni 1839—24 juli 1870. Kanslirådet FREDRIK AUGUST DAHLGREN 2 mars 1871—

N:o 7. Riksrådet och Fältmarskalken grefve FREDRIK AXEL VON FERSEN 20 mars 1786—24 apr. 1794. Kammarherren AXEL GABRIEL SILVERSTOLPE 12 juni 1794—5 sept. 1816. Biskopen ANDERS CARLSSON AF KULLBERG 27 febr. 1817—6 maj 1851. Professorn CARL AUGUST HAGBERG 24 nov. 1851—8 jan. 1864. Professorn WILHELM ERIK SVEDELIUS 13 okt. 1864—

N:o 8. Riksmarskalken grefve JOHAN GABRIEL OXENSTJERNA 20 mars 1786—29 juli 1818. Biskopen ESAIAS TEGNÉR 5 nov. 1818—2 nov. 1846. Professorn CARL WILHELM BÖTTIGER 12 juli 1847—

N:o 9. Statsrådet friherre GUDMUND GÖRAN ADLERBETH 20 mars 1786—7 okt. 1818. Landshöfdingen HANS JÄRTA 1 apr. 1819—6 apr. 1847. Presidenten friherre CARL DAVID SKOGMAN 12 juli 1847—20 febr. 1856. F. d. Statsrådet grefve HENNING LUDVIG HUGO HAMILTON 2 maj 1856—

N:o 10. Kammarrådet ANDERS AF BOTIN 20 mars 1786—22 sept. 1790. Hofkansleren friherre CHRISTOFER BOGISLAUS ZIBET 13 nov. 1790—16 maj 1809. Statsrådet grefve GUSTAF LAGERBJELKE 17 juni 1809—24 maj 1837. Erkebiskopen CARL FREDRIK AF WINGÅRD 18 sept. 1837—19 sept. 1851. Erkebiskopen HENRIK REUTERDAHL 14 juni 1852—28 juni 1870. Förra Statsrådet, Biskopen PAUL GENBERG 2 mars 1871—29

sept. 1875. Kanslirådet grefve CARL JOHAN GUSTAF SNOILSKY 20 apr. 1876—

N:o 11. Landshöfdingen NILS VON ROSENSTEIN 20 mars 1786—7 aug. 1824. Professorn LARS MAGNUS ENBERG 11 okt. 1824—20 nov. 1865. Riks-antiqvarien BROR EMIL HILDEBRAND 14 juni 1866—

N:o 12. Stats-sekreteraren ELIS SCHRÖDERHEIM 20 mars 1786—30 aug. 1795. Justitierådet ISAK REINHOLD BLOM 11 mars 1797—6 maj 1826. Statsrådet grefve GUSTAF FREDRIK WIRSÉN 12 juni 1826—9 dec. 1827. Öfverste Kammarjunkaren friherre BERNHARD VON BESKOW 11 febr. 1828— 17 okt. 1868. Justitierådet CARL GUSTAF STRANDBERG 3 juni 1869—8 febr. 1874. Professorn ANDERS ANDERSON 18 mars 1875—

N:o 13. Kanslirådet grefve GUSTAF FREDRIK GYLLENBORG 20 mars 1786—30 mars 1808. Biskopen FRANS MICHAEL FRANZÉN 5 maj 1808—14 aug. 1847. Professorn BERNHARD ELIS MALMSTRÖM 26 nov. 1849—21 juni 1865. Fil. Doktorn CARL ANDERS KULLBERG 19 okt. 1865—

N:o 14. Öfverste Kammarjunkaren friherre GUSTAF MAURITS ARMFELT 12 apr. 1786—(utesluten) 25 sept. 1794. Riksrådet friherre MALTE RAMEL 7 jan. 1797—31 jan. 1824. Professorn ERIK GUSTAF GEIJER 1 apr. 1824—23 apr. 1847. Professorn ELIAS MAGNUS FRIES 12 juli 1847—8 febr. 1878.

N:o 15. Biskopen CARL GUSTAF NORDIN 22 apr. 1786— 14 mars 1812. Medicinalrådet CARL BIRGER RUTSTRÖM 2 maj 1812—13 apr. 1826. Kanslirådet JOHAN DAVID VALERIUS 1 juni 1826—4 aug. 1852. Förre Statsministern, Presidenten grefve CHRISTOFER RUTGER LUDVIG MANDERSTRÖM 22 nov. 1852—18 aug. 1873. Erkebiskopen ANTON NICLAS SUNDBERG 5 febr. 1874—

N:o 16. Stats-sekreteraren CARL GUSTAF AF LEOPOLD 1 juni 1786— 9 nov. 1829. Statsrådet SAMUEL GRUBBE 25 jan. 1830—6 nov. 1853. Professorn ISRAEL HWASSER 3 juli 1854—11 maj 1860. Fil. Doktorn CARL WILHELM AUGUST STRANDBERG 27 mars 1862—5 febr. 1877. Fil. Doktorn VIKTOR RYDBERG 26 apr. 1877—

N:o 17. Rektorn JOHAN MURBERG 14 april 1787—27 mars 1805. Öfverståthållaren friherre GUSTAF MAURITS ARMFELT (åter inkallad) 4 apr. 1805—(utesluten) 7 okt. 1811. Statsministern för utrikes ärendena grefve GUSTAF AF WETTERSTEDT 16 nov. 1811—15 maj 1837. Sekreteraren ANDERS MAGNUS STRINNHOLM 18 sept. 1837—17 jan. 1862. Statsministern friherre LOUIS DE GEER 27 mars 1862—

N:o 18. **Expeditions-sekreteraren NILS LORENS SJÖBERG 14 apr. 1787—13 mars 1822. Statsrådet och Generalen grefve ANDERS FREDRIK SKJÖLDEBRAND 6 juni 1822— 23 aug. 1834. Professorn PER HENRIK LING 12 jan. 1835—3 maj 1839. Professorn PER DANIEL AMADEUS ATTERBOM 10 juni 1839—21 juli 1855. Biskopen JOHAN HENRIK THOMANDER 22 nov. 1855—9 juli 1865. Professorn GUSTAF HÅKAN JORDAN LJUNGGREN 19 okt. 1865—**

Rättelser

i 52:a delen:

Sid.	90 rad. 3 nedifr.	*står* inskriften	*läs* en inskrift
»	» » 4 »	» är	» blef
»	207 » 19, 20 uppifr.	» ärendens allmänna	» allmänna ärendens
»	219 » 1 nedifr.	» Tegnér	» v. Beskow
»	272 » 2 uppifr.	» Esaias Tegnér	» Bernhard v. Beskow
»	» Noten går ut.		

i 53:e delen:

Sid. 50 rad. 4 nedifr. *står* umgälda *läs* umgälla

Widener Library
3 2044 092 556 760